OTA PAVEL

Fialový poustevník

Máj

MLADÁ FRONTA /
SMĚNA /
NAŠE VOJSKO /
1977

EDICE
Máj

OTA PAVEL

Fialový poustevník

SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ
JAK JSEM POTKAL RYBY

Smrt krásných srnců
© Ota Pavel, 1971

Jak jsem potkal ryby
© Věra Pavlová, 1974

Illustration
© Eva Bednářová, 1977

KNIHA PRVNÍ

Smrt krásných srnců

Mamince,
která měla za muže
mého tatínka

NEJDRAŽŠÍ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Moje maminka strašně toužila jet před válkou do Itálie. Nechtěla ani tak vidět Michelangelovy sochy a obrazy Leonarda da Vinci, jako si přála vykoupat se v teplém moři. Protože maminka pocházela ze Dříně u Kladna, kde byl jen ubohý kachní rybníček, pokrytý hustým zeleným žabincem, a nikdy toho koupání jako malá holka neužila. A tak se vždycky zjara ptávala tatínka:

„Leoušku, pojedeme letos?“

Můj tatínek Leo obvykle odvětil, že právě letos nemáme dost peněz, a dokazoval, že podle jeho názoru je to na Berounce u Křivoklátu o moc lepší. Můj tatínek měl totiž daleko jinačí starosti. V popředí jeho zájmů stál obchod a ryby. V obojím neuvěřitelně vynikal, rybám však dával přednost a to byla věčná škoda pro naši rodinu a také pro švédskou firmu Elektrolux, kde dělal obchodního cestujícího s ledničkami a vysavači. Častokrát se přímo vytratil z obchodní cesty a našli ho obvykle na Berounce, jak chytá se svým nejlepším přítelem převozníkem Karlem Proškem štiky na okouny.

Ta jeho láska k rybám vyvrcholila rozhodnutím, že zakoupí pro naši rodinu rybník i s kapry. Budeme mít nejen vlastní kapry, ale ještě na nich při výlovu vyděláme spousty peněz. Maminka se dívala na celý podnik skepticky a upozorňovala tatínka, aby se do toho nepouštěl, že to není jeho branže. Ale příliš neprotestovala, tatínek při takové příležitosti obvykle dost křičel, jenom nakonec poznamenala, jestli bychom za ty peníze neměli raději jet do Itálie. Tatínek ani nepromluvil, jenom na ni vrhl odmítavý pohled. Byl totiž přesvědčen, že rozumí obchodu líp než maminka a všichni její křesťanští příbuzní dohromady. V tomto pohledu byla obsažena tisíciletá moudrost předků a také holá skutečnost, že za ty peníze, co kapři vynesou, budeme moci jet do Itálie i s celým příbuzenstvem. Musím podotknout, že toho se maminka obávala nejvíc.

A tak tatínek sháněl rybník. Měl o tom svou představu hluboké, jímavé duše. Rybník obklopený nakloněnými vrbami, sem tam srdcovitý stulík se žlutými kalichy květů a ve vodě prosluněné paprsky plavou kapři jak telata. Za touto představou tatínek přímo letěl jako včela za pylem. Projel kus české země, ale takový rybník na prodej nenacházel.

Až v Kročehlavech za ním přišel jeho známý, pan doktor Václavík, veliký, silný chlap, pod nosem fousky. Pan doktor povídal tatínkovi, jenž měl tehdy bůhvíproč titul inspektora:

„Pane inspektore, nechtěl byste si koupit moje ryby?“
V tatínkovi hrklo:
„Co by to stálo, pane doktore?“
Pan doktor:
„Deset tisíc. Přinesu vám účet, abyste viděl, kolik jsem dal před lety za malé kapry. Pochopitelně, že od té doby značně vyrostli. Však uvidíte.“
Tatínek na to:
„Vám já věřím, pane doktore.“
A pan doktor:
„Pojďte, aspoň vám ukážu, jací jsou tam kapři.“ A jak šli, tak už po cestě mého tatínka napadla předtucha, že to bude ono. Bylo to to známé neselhávající tušení, které mu už napřed říkalo, kde prodá ledničku a kde vysavač a kde je to marné zvonit anebo klepat. Tak jako cítil na dálku dobrý obchod, tak vnímal tentokrát svůj vyvolený rybník a v něm bachraté kapry.
Zastavili se na hrázi a pan doktor Václavík nechal tatínka pokochat se tím pohledem. Rozkládal se tu nevelký obdélníkový rybník, po stranách světle zelené vrby smáčely své proutí v klidné vodě a sem tam ležel na hladině stulík se žlutými květy. Tatínek povzdychl a jeho přítel, pan doktor Václavík, pronesl významně:
„A teď ty kapři.“
Vytáhl z kapsy žemli. Rozlomil ji a půlku vhodil ke hrázi. Pan doktor se jistě usmíval a tatínek nespouštěl ze žemle oči. Najednou se prolomila hladina, objevilo se žluté velké tělo a obrovitá tlama udělala chlamst! A žemle zmizela. Tatínek zaúpěl:
„Prokrista, ten má aspoň pět kilo.“
A pan doktor řekl významně:
„Šest.“
A tím to bylo hotovo. Tatínek zajel domů pro všechny naše úspory a maminka se mohla utěšovat, že máme rybník s vlastními kapry. Rybník měl jedinou nevýhodu, byl od Prahy daleko. Od toho dne však tatínek často zářil, občas se nepřítomně usmíval a maminka říkala, že je zase duchem u kaprů v Kročehlavech. Maminka měla pro tatínkovy slabosti vždycky pochopení a tak taky přistupovala na nekonečné rozhovory o tom, jak asi kapři rostou. Tatínek si mnul ruce a říkal mamince:
„Hermínko, majlant na nich vyděláme, majlant.“
Já nevěděl, co je to majlant, ale muselo to být něco krásného a velkého, protože tatínek se blaženě usmíval a hladil maminku po rukou.

Blížil se podzim a s ním výlov našeho prvního rybníka. Naše rodina, a hlavně tatínek, se chystala na ten den jak na veliký svátek. Tatínek si vzal u své firmy Elektrolux volno – pan ředitel se ptal: „Zas na ryby? Zas na ryby? To vás zahubí, pane inspektor," – a maminka si pořídila zvlášť k této příležitosti slušivý kabát z koverkotu. Maminka musela pozvat své švagry dělníky, pořízky Karla Kopřivu a Karla Hrůzu. Dostali přesný úkol: budou hlídat na hrázi, aby vylovené kapry nikdo neukradl. Přijeli k rybníku i s rodinami. Můj tatínek zjednal na výlov rybníka rybáře z povolání pana Stehlíka ze Smíchova. Ten přijel s osmi muži, oblečenými od hlavy až k patě v gumových oblecích. Pan Stehlík, silný, starý a zkušený člověk, si potrpěl na pořádek. To, co se rozvinulo na hrázi toho idylického rybníka s vrbami a stulíky, se spíše podobalo vojenskému tažení proti neznámému nepříteli. Na hrázi stály dvě pětitunky značky „PRAGA", na nich kyslíkové bomby a sudy „lejty" na převoz kaprů. Po hrázi se pohybovali tiše gumoví muži a rozkládali sítě.

Z rybníka vytékala voda a tatínek v předtuše značných výdělků za prodané kapry, které přislíbil závodu Vaňha, častoval hosty. Ke svačině teplé vuřty, housky. A dvě basy piva.

Na oběd se šlo do restaurace k Nejedlému. Po dalším pivu nálada stoupala. Jen tatínek nic nepil, on na pití nikdy nebyl.

Ve tři hodiny odpoledne byly na hrázi už stovky diváků a v rybníce zbylo jen málo vody.

Pan Stehlík dal povel k útoku. Jeden rybář zatroubil na zlatou trumpetu a začali zatahovat. Síť se prohnula do velikého oblouku a korky se nesly jako kachýnky po hladině. Pan Stehlík udílel rozkazy a gumoví panáčci podobni loutkám na drátku pohybovali rukama sem a tam. Napětí v hledišti stoupalo, jak se blížilo rozuzlení.

Prostor s kapry se už zúžil na maličký okruh. Na hladině se v těchto okamžicích mělo už ukázat vlnění a vření od ryb, ale nic se neobjevovalo. A tatínek, jenž tenhle rybářský úkaz znal, bledl a na čele mu vyrůstaly kapky potu.

Rybáři zmenšovali okruh, až se korky dostaly ze všech stran k sobě. V síti zřejmě nic nebylo. A přece! Na rozhraní bláta a vody se něco plácalo. Pan Stehlík to zručně nabral do podběráku a zdvihl do výše. Kapr! A jaký kapr! Tatínek kapra poznal, zaúpěl a hráz propukla v ohromný řehot. Všichni se tenkrát smáli kromě mé maminky a mého tatínka.

Maminka tu ostudu musela nést zvlášť těžce, na Dříni dlouho žila,

ale Kročehlavy byly její rodné město. Tiskla nás k sobě a šeptala:
„My děti ubohý. Kdybyste věděly, jakého máte tatínka!“
Tatínek zatím seběhl k rybníku, stál nad rybou lapající po vzduchu a prohlížel si ji, jako by poprvé v životě viděl kapra. Pan doktor Václavík nelhal, kapr měl hodně přes šest kilo, od té doby, co tatínek koupil rybník, značně ztloustl.
Tatínek se pak hnal k vile pana doktora Václavíka, rozhodnut vyřídit celou záležitost boxerským způsobem, tak jak to viděl u pana Františka Nekolného.
Otevřela mu služka:
„Pan doktor odjel s milostivou paní na dovolenou do Itálie.“
„To jeli za mý peníze. A do Itálie!“
K večeři jsme ten den měli kapra. Maminka s tatínkem přirozeně nemluvila, a jenom když tatínek furiantsky prohlásil: „Když jsme ho zaplatili, tak si ho, děti, taky sníme,“ maminka dosti vztekle podotkla, že i pro soukmenovce tatínka, pana Rothschilda, by to byla zřejmě drahá večeře. A v tom měla zřejmě pravdu. Byl to pravděpodobně nejdražší kapr nejen v Československu, ale v celé střední Evropě. Přišel mého tatínka i s výdaji za výlov rybníka na rovných jedenáct a půl tisíce a za ty peníze bychom měli – jak na závěr večeře podotkla maminka – živé lososy dovážené přímo z Kanady.
Tatínka tenkrát přešel vztek a k panu doktoru Václavíkovi stran boxerského zápasu nešel.
Utekla řada let. Tatínek v nich prodával ledničky a vysavače a jezdil rybařit na Berounku.
Jednou zase seděl ve své kanceláři v Konviktské ulici, když někdo zaklepal, tatínek řekl: „Jen dál!“ a vešel – pan doktor Václavík. Tatínek v tu ránu zrudl, chtěl ho začít mlátit, ale pak se uklidnil. Potom si tatínek uvědomil, že pan doktor už nemá knírek. Pan doktor šveholil:
„Pane inspektore, pane inspektore, jak se máte? Takovou dobu jsme se neviděli.“
Tatínek chtěl říci, že se měl výborně, protože pořád jedl ty kapry, co mu pan doktor prodal, ale neřekl nic. Něco mu šeptalo, aby počkal, že všechno teprve přijde. Z pana doktora Václavíka vylezlo, že by jeho manželka chtěla ledničku.
„Přišel jsem za vámi, pane inspektore, vím, že nám nejlíp poradíte,

vždyť jste z našeho kraje.“
A usmál se na tatínka.
„Samozřejmě, pane doktore, je to moje branže,“ zašveholil tatínek a vychrlil na pana doktora: „Doporučuji vám typ GV, systém Platr-Munters s mramorovou deskou nahoře, cena deset tisíc tři sta padesát korun.“
Pan doktor Václavík neměl ani páru o zázračném systému Platr-Munters, ale horlivě přikyvoval. Tatínek mu lednici pak šel ukázat a pan doktor byl náramně spokojený, nejvíc se mu zamlouvala ta mramorová deska nahoře. Tatínek ho pak vzal k sobě do kanceláře, nabídl mu koňak, náramně se bavili, pan doktor Václavík vyprávěl, kdo se rozvedl, kdo oženil, kdo narodil a kdo zemřel v Kročehlavech, a tatínek mu vykládal židovské anekdoty o panu Khonovi a panu Ábelesovi. Když už měl pan doktor špičku po tom koňaku, tatínek mu slíbil, že firma sama dopraví lednici do tří dnů do Kročehlav, ale zaplatit se musí hned. Pan doktor na to, že tolik peněz u sebe nemá, ale zajede do banky. Vrátil se za hodinu, zaplatil tatínkovi ledničku a tatínek mu dal potvrzení.
Po odchodu pana doktora zavolal tatínek skladníka Škvora:
„Máš tam vyřazenou starou lednici?“
„Jedna se tu ještě najde.“
A tak ji tatínek dal panu lakýrníku Kučerovi nalakovat a přikázal, aby z ní vyndali vnitřek, takže z lednice vznikla jenom prázdná bedna. Navrch dal dát originál ambaláž a nálepky MADE IN SWEDEN a pomyslel znovu s lítostí na to, že ten rybník v Kročehlavech také napohled tak krásně vypadal, obklopen vrbami a pokrytý žlutými stulíky. A aby pan doktor Václavík neměl bolest tak přeukrutnou, dal tatínek přibalit k bedně tu mramorovou desku, co se panu doktorovi tolik líbila.
Ledničku poslali do Kročehlav.
Pan doktor Václavík si zavolal z Libušína montéra Beznosku, aby stroj zapojil. A montér prý utekl a volal zděšeně, že s tím nechce mít nic společného.
Pan doktor Václavík okamžitě telefonoval tatínkovi a křičel:
„Pane inspektore, ta lednice nemá vnitřek. Vždyť jste mi poslal bednu. Králíkárnu už mám! Tu nepotřebuju!“
Tatínek na to řekl:
„Jo, pane doktore, to se nenechá nic dělat. To je jako s tím rybníkem.

Ten taky neměl vnitřek a jinak vypadal moc hezky.“
A položil sluchátko.
Pan doktor Václavík si to tenkrát nejel vyřídit do Prahy s tatínkem boxerským způsobem, ani tatínka nežaloval. Ale museli mít u Václavíků asi smutný večer, stejně jako my po výlovu toho rybníka. Vždyť pan doktor Václavík koupil nejdražší bednu na králíky nejen v Čechách, ale v celé střední Evropě.

VE SLUŽBÁCH ŠVÉDSKA

Generální ředitel firmy Elektrolux, pan František Korálek, u něhož můj tatínek pracoval, byl boháč. Měl třicet tisíc korun pevného platu měsíčně, vilu na Ořechovce, každý rok nové americké auto, žádné děti a v Chuchli svou vlastní stáj Frako (František Korálek), nádherné koně, také značky Elektrolux, a k nim anglické žokeje.

Podle tatínka byl však pan Korálek především gangster a hlavní důvod zřejmě spočíval v tom, že měl za ženu paní Irmu, kterou si vůbec nezasloužil. Paní Irma se totiž strašně líbila mému tatínkovi. Na židovku měla nezvyklé blond vlasy a modré oči, potom překrásně vymodelovaná ňadra, jež se vypínala pod působivými látkami jako atlas nebo šantung, a pevný oblý zadeček. Ztepilostí se vyrovnala klisnám ze stáje svého muže a ve tváři jí ležel oduševnělý výraz vzdělanosti, což nejvíce imponovalo tatínkovi, jenž nevěděl, kdy napsat *i* anebo *y* i v těch nejjednodušších slovech, neboť ho v útlém věku ze školy vyloučili pro řadu činů a nakonec proto, že hodil po třídním učiteli Lukešovi kalamář i s inkoustem.

Naše maminka o tatínkově tajné lásce k paní Irmě věděla, ale příliš se tím neznepokojovala. Usoudila, že tatínkovy šance jsou tak mizerné, jako kdyby chtěl zdolat Mount Everest. Měl na krku nás (tři kluky), koně ani americký bourák nevlastnil a rozuměl jen fotbalu, boxu a rybám, čímž paní Irmu nemohl oslnit. A taky minulost mého tatínka byla venkoncem dobře známá. Než přišel k té slavné švédské firmě Elektrolux, prodával hasicí přístroje domácké výroby Tutankamen. Bylo známo, že po zásahu Tutankamenem vyhořela nejedna fabrika. Také se někde zmínil, jak jsme v té době žili, a to se v Praze rozšířilo. Bydleli jsme ve vesničce uprostřed lesů blízko Mariánských Lázní a jedli osolené houby bez vajíček a chleba se zdravou cibulí. Ale stal se zázrak. Od té doby, co právě pan František Korálek řekl: „Tak vás bereme jako obchodního zástupce," začala stoupat na nebi tatínkova šťastná hvězda.

Udalo se to krátce potom, co ho vzali na zkoušku do filiálky firmy Elektrolux v Plzni a svěřili mu s nedůvěrou jeden vysavač prachu v dřevěném kufříku. Nedali mu však žádné diety, musel šlapat i s tím kufříkem pěšky do Rokycan, protože neměl na vlak. V Rokycanech stál dvě hodiny na náměstí, než se odhodlal navštívit prvního klienta

a říct poprvé naučenou formulku, kterou si opakoval celou cestu z Plzně:
„Já jsem reprezentant firmy Elektrolux a prodávám vysavače se značkou Made in Sweden.“
Tatínka tenkrát ten pán nevyhodil. Ba dokonce si jeden koupil. Ještě ten den táta prodal v Rokycanech čtyři vysavače a to byl tenkrát výkon na nováčka, poněvadž lidi lpěli na koštěti a smetáku stovky let a vysavač za dva tisíce považovali za čertovský vynález a úplnou zbytečnost. Z Rokycan odjel za vypůjčené peníze do Radnic (kde ho strýček lékař doporučil svým klientům) a do Příbrami. Říkal naučenou větu a pak následovalo předvádění přístroje, úsměvy, lichotky, poklony. Za deset dní prodal jedenatřicet vysavačů. V Plzni tomu nechtěl nikdo věřit. Poté, co se přesvědčili, jeli ho ukázat z Plzně jako svátost nebeskou do Prahy, a když procházel chodbou na ředitelství, otvíraly se dveře a úředníci si šeptali a ukazovali na něho. Uvedli ho ke generálnímu řediteli Korálkoví, kde už čekala jeho světlovlasá a světlooká žena Irma, a ta se zasněně podívala na mého vylekaného tatínka, podala mu ručku a řekla:
„Gratuluji vám, pane.“
A můj tatínek se rázem ocitl v sedmém nebi a hned ho napadlo, že tak krásnou ženu ještě neviděl, políbil jí na rozloučenou tu ručku, koktal z toho všeho štěstí, a když vyšel ven, sliboval si, že pro tuhle firmu a tuhle paní nasadí všechny svoje síly.
A také to udělal.
Firma Elektrolux udělala s mým tatínkem veliké terno. Brzy se potvrdilo, že je fenomén na prodej vysavačů a ledniček. Těžko říci, v čem to bylo, ale v tomhle oboru byl génius a u géniů se nadání těžko pozná v umění, natož v prodeji vysavačů prachu. Měl v očích veselost, smutek i pokoru a hlavně šarm elegantního a hezkého muže, byl neodbytný a drzý, ale vždycky to mělo hranici vkusu. To jen zlí jazykové z řad konkurentů o něm říkali to staré, otřepané, že ho dveřmi vyhodí a on tam znova vleze oknem. Brzy se stal mistrem republiky u firmy Elektrolux; tato firma měla své mistry v prodeji po celém světě, tak jako jsou mistři v kopané nebo v plavání. Generální ředitel František Korálek mu předával na slavnosti zlaté hodinky MOVADO s dvojitým pláštěm a efektní rytinou I. cena. Paní Irma mu podala ručku a zase řekla:
„Gratuluji vám, pane.“

A usmála se na tatínka, ale on nějak nepochopil, že je to jen takový společenský úsměv, co má své odsaď až potaď. Povzbuzen vyhrál další zlaté hodinky MOVADO i s dvojitým pláštěm a vypadalo to, že se může stát neporazitelným mistrem celého světa u firmy Elektrolux. A tak stoupal k závratným výšinám, kupředu ho hnala mezi jiným vidina krásné paní Irmy. Také naše maminka byla navýsost spokojená, dařilo se nám už skvěle. Zařídili jsme byt, oblékli se, naplnili spíž, lahůdky nakupovali u Lipperta. A když jsme měli všechno nejnutnější, maminka nám řekla:
„Chlapci, tatínek teď asi začne vyvádět."
A taky jo. Oblékl se jak dandy. Od Meindla-Mecelese Na příkopech si pořídil anglické šaty, od Poppra-Krásy ve Vodičkově ulici boty a od Knížete plášť z látky homespun. To byla tehdy moc drahá látka a měla tu vlastnost, že s ní dělal nenápadně před zákazníky a jednou také před paní Irmou malé výstupy: vrazil do ní tužku, takže koukala jen půlka, pak tužku vytáhl a látka se sama zatáhla. A stříhat a holit – abych nezapomněl – se tou dobou nechával u jednoho z nejlepších holičů v Praze, pana Webera v pasáži Alfa. K dovršení všeho koupil americký vůz. Pravda, nejnovější bourák to nebyl, ale byl to přece jen americký automobil značky Buick s dvěma reflektory a plátěnou střechou, šestiválec, šestadvacet litrů na sto kilometrů. Maminka sepjala ruce a naříkala:
„Leoušku, co s takovým velkým autem budeme dělat? A kdo s tím bude jezdit?"
„Já," odpověděl tatínek sebevědomě, ačkoli věděl, že to nemůže být pravda, neboť cokoli v životě řídil, vždycky to dopadlo katastrofálně. A že je auto velké, dobře věděl, ani pan generální ředitel Korálek tak ohromné neměl, ale to bylo právě ono. Uřídit tohle auto se ukázalo nesmírně těžké, a tak jsme si museli opatřit na neděle šoféra Tondu Valentu. Byl to vysoký blonďák, sympaťák, měl s tatínkem svatou trpělivost a vozil nás přes Lány na Křivoklát na ryby. Můj tatínek seděl vedle něho a neustále mu radil, jak má jet. Jiný by tatínka zabil, Tonda Valenta se pořád jen culil. Jednou ho tatínek přemluvil, aby mu to půjčil právě přes Lány:
„Toníku, ukaž, já to tady vezmu, chtěl bych si to jednou zašofírovat okolo zámku pana prezidenta."
Maminka křičela ze zadního sedadla, že nikdy, ale marně. Tatínek se vřítil před zámkem do zatáčky, samozřejmě ji nevytočil a strefil se

panu prezidentovi akorát do zelených vrat. Odtáhly nás krávy a naše amerika opustila na čas české silnice. Přirozeně, že generální ředitel pan Korálek se nějak dověděl o naší nedělní návštěvě u pana prezidenta, a příští den se ptal s úsměvem tatínka:
„Jak vám jezdí buick?“
„Báječně,“ řekl tehdy stroze tatínek a dostal na svého šéfa poprvé velký vztek. Díval se na jeho bezvousou kulatou tvář za stolem, viděl jeho hlavu zarámovanou v obrazech, v každé kanceláři odevšad na něho křičelo: Korálek, Korálek, Korálek. Můj tatínek ho začal časem dokonce nenávidět. A čím víc rostla jeho zášť, tím víc zbožňoval a litoval zřejmě trpící paní Irmu.
Jenže můj tatínek zůstával pořád jenom cesťákem, i když vlastnil plášť z homespunu a americký bourák buick. Ale on si to nějak neuvědomoval. A paní Irma si do své vily na Ořechovce dál kupovala psíky, nejdražší porcelán Rosenthal a Míšeň a originál holandská rádia Philips. Z nadměrné výšky shlížela na dráhu mého nebohého tatínka, o němž věděla, že na ni dělá zamilované oči.
Můj tatínek se však rozhodl, že dosáhne všeho, že půjde výš a dál a že se stane neporazeným mistrem třebas celého světa.
A taky to dokázal.
V prodeji vysavačů a ledniček přetrumfl svými rekordy cesťáky v pětapadesáti zemích světa, jen v Japonsku měl Elektrolux dva tisíce zástupců a ti o tento hrdý titul bojovali. Získal ho tatínek před jedním cestujícím z Buenos Aires. Prodal největší počet vysavačů na světě a dokázal neuvěřitelné kousky. Prodal vysavače sedlákům v Nesuchyni, kde dosud neměli elektriku. Slíbil jim přirozeně, že jim pomůže elektriku zavést, ale nikdy to neudělal. Prodal vysavač svému třídnímu učiteli Lukešovi, po kterém v dětství hodil kalamář, a prodal vysavač i strážmistrovi Králíčkovi; ten mu kdysi vzal pušku hamerlesku při pytlačeni. Přesvědčil ministerského předsedu Malypetra, že si musí koupit ledničku, a dr. Edvardu Benešovi prodal ledničky hned dvě.
V hotelu Alcron ho korunovali na mistra světa. Zlatou medaili mu připíchl na klopu prezident společnosti Venegreen (přiletěl na tuto událost z Londýna). Celý průběh natáčel slavný americký Foxův žurnál (kameraman přiletěl ze Spojených států). Můj tatínek nepřiletěl odnikud, ale přijel tramvají s maminkou (náš buick stál dosud rozbitý).

Na banketu přinesli jako předkrm pečené kuře. Každý se s tím lopotil, jenom tatínek nikoli. Vzal vidličku, maminka mu v tom už nemohla zabránit, zaklepal s ní na skleničku, zjednal si tak ticho a pronesl:
„A teď vám ukážu, jak se jí u nás v Buštěhradě."
Vzal kuře do rukou, zakousl se do něho a všichni ho následovali, cesťáci, sešlo se jich tu tři sta, dokonce šeptali uznalá slova jako:
„To je ale fajn chlap, ten Popper."
Jenže v čele tabule zavládlo mrazivé ticho, pan prezident Venegreen a generální ředitelové píchali dál do kuřete vidličkou a nožem a pan Korálek s paní Irmou se po sobě významně podívali a tím vyřkli vše o mém tatínkovi. On to také poznal, když se zahleděl na paní Irmu a očekával od ní jako světový šampión zářivý pohled. Usmála se, ale její úsměv neříkal víc než dřív a byl ještě v očních panenkách navíc poznamenán tím pečeným kuřetem, co třímal v pravé ruce. A můj tatínek okamžitě uviděl mezi sebou a paní Irmou tu hráz, kterou nemůže jako obchodní cestující překročit, i kdyby prodal vysavač samotnému Pánu Bohu. A trošku zesmutněl a nerozveselili ho ani zmrzlinoví sloni na konci banketu, které měl k smrti rád.
Ale přihodilo se něco zvláštního a nečekaného, co vrátilo tatínkovi, řečeno sportovně, šance.
V Praze žil malíř Vratislav Nechleba. Tak slavný a věhlasný jako málokdo z žijících umělců. Znát ho znamenalo postoupit na společenském stupínku o kus výš, a spřátelit se s ním, ó ne, na to už nebylo ani pomyšlení pro normálního smrtelníka, zvlášť proto, že pan Nechleba se choval tak trochu podivínsky a hned tak přátelství neuzavíral.
A tento pán, menší, s dlouhými vlasy, si to na Pražském vzorkovém veletrhu zamířil do stánku mého tatínka, prodávajícího ledničky, a představil se:
„Já jsem Nechleba."
Tatínek přirozeně neměl tušení, o jakého pana Nechlebu běží, znal jenom mistry v boxu, počínaje Heřmánkem a Nekolným, ale přikývl, že je mu všechno jasný. Pan Nechleba přimhouřil oči pod hustým obočím, usmál se, ukázal na ledničky a řekl:
„Měl bych zájem o takovýhle potvory. Přijďte za mnou, panáčku, do akademie."
Tatínek se tedy vydal do akademie, vrátnému řekl:

„U vás je nějaký pan Nechleba.“
„Jo, to je náš pan profesor. Ateliér v prvním poschodí.“
Tatínek stoupal výš, zazvonil a přišel mu otevřít právě ten menší pán s dlouhými vlasy.
„To jste vy, panáčku. Musíte chvilku počkat. Dodělám něco.“
Tatínek usedl do koženého křesla a chvilku pozoroval, jak pan profesor vylepšuje štětcem tvář člověka, jenž vypadal jako blázen a měl rozcuchané vlasy. Ten člověk na obraze se mu zrovna nelíbil, vycházel z něho jakýsi vnitřní neklid, tatínka rušil, odvrátil se tedy od něho a rozhlédl se po ateliéru. Spatřil desítky obrazů na stojanech, stěnách a jen tak opřených na zemi, dívali se z nich prezidenti, umělci, finančníci, biblické postavy. Tatínkovi se rázem otevřel nový svět, jaký nikdy nepoznal, ty obličeje v rámech ho přitahovaly neznámou magickou silou, všichni jako by byli tady s ním a chtěli si povídat. Vstal a chodil po ateliéru a spatřil u malíře blízký svět, kterému jako znalec lidí rozuměl. Každý z těch lidí se tvářil jako živý, jako by měl právě vystoupit z rámu, podat vám ruku a představit se. A tatínek se přistihl, že zkoumá, komu z nich by prodal vysavač, komu ledničku, na koho by jak šel, a protože se v lidech vyznal, četl v těch tvářích i štěstí i neštěstí, jež je potkalo na životní pouti. Vyrušil ho hlas:
„Líbí se vám to, panáčku?“
„Moc, pane profesore, nikdy bych nevěřil, že jdou lidi takhle opravdově namalovat,“ řekl upřímně tatínek, jenž nevěděl nic o existenci Leonarda da Vinci, Rubense, Rembrandta. A pak začal tatínek vyprávět o lidech, jak je znal on. O lidech, jaké mají oči, když umírají nebo někoho zabíjejí. O kulhavém maličkém človíčkovi, co v hamburském nočním podniku hodil po pasákovi stoličku a urazil mu půlku hlavy a mozek postříkal tatínka.
O očích přítele Zubana, pijícího na útěku africkou pouští svou moč. A ještě mnoho takového vykládal tatínek panu profesorovi a ten poslouchal se stejným zájmem, s jakým si můj tatínek předtím prohlížel jeho obrazy.
Pak vzal pan profesor tatínka do svého bytu. Představil mu své obrovské psy. Zlatou štíhlou dogu:
„To je Helios.“
A anglického bručavého mastifa:
„Sam.“

A ukázal mu své papoušky, křičeli na tatínka: „Máš prdel? Prevíte!“ Otevřel mu všechny své pokoje a otevřel mu už také své srdce, protože můj tatínek byl vlastně zloděj srdcí. Za hodinu dobyl páně profesorovo srdce, měl je jak na dlani a dýchal na ně hřejivými doušky z arzenálu zbraní obchodního cestujícího. Nakonec mu pan profesor řekl:
„Ty ledničky si vezmu dvě. Jednu sem a jednu pro ateliér. A přijďte se na mě někdy podívat.“
Můj tatínek by na pana profesora úplně zapomněl, kdyby za čas na ředitelství nad černou kávou nepadlo jméno Nechleba. A zaznělo velmi zvučně, neboť okamžitě polohlasně podotkl:
„To je můj přítel.“
Ve společnosti kolem něho to však zapůsobilo jako úder pěstí. Pan generální ředitel Korálek zalapal po dechu, ale ještě pochyboval, poněvadž od té doby, co jedl tatínek na tom významném banketu kuře rukama, utekla teprve krátká doba, a on měl o kulturní úrovni mého tatínka své mínění a taky to vyjádřil větou:
„To si ho snad s někým pletete. Toto je pan Vratislav Nechleba, náš současný největší portrétista. Malíř, rozumíte?“
„Ale ano, pane generální, zrovna posledně jsme si u něho v ateliéru vykládali, co můžou říkat lidský oči a co nemůžou.“
A prokuristka Gutová se hned zeptala:
„A co můžou říkat lidský oči?“
Tatínek jí na to stroze řekl:
„To můžou pochopit jen umělci.“
A těmito větami se nad ně povznesl, poněvadž nikdo z nich, obchodníků, ani pan generální ředitel, si nedovedli představit, co mohou všechno říkat lidské oči.
Pan generální Korálek mu na konci sezení pokynul, aby šel za ním do kanceláře, tvářil se blahosklonně a řekl přímo:
„Co říkáte, kdyby Nechleba namaloval mou ženu Irmu?“
Udeřilo to jako blesk. Ježíšmarjá, že ho to hned nenapadlo! Proč to panu profesorovi neřekl, jak tam seděl, že zná nejpůvabnější ženu v Praze! Vždyť bude celý paf, až ji spatří, nalezne nejkrásnější model, jaký jde vůbec sehnat. A přitom Irma bude šťastná a bude vděčná jemu. Usměje se na něho zas tak krásně jako dřív a možná s ním půjde do kavárny a třebas i jinam. Ale byl příliš dobrý obchodník, aby vyjádřil své nadšení nad návrhem pana generálního.

Naopak, bude otálet, couvat, činit fóry a dělat se vzácným. Tím líp dostane zaplaceno. Seděl a mlčel.
„Vy jste neslyšel, co jsem říkal?“ ptal se naléhavě pan generální ředitel Korálek.
„Vím, ale není to tak jednoduché.“
„To vím i bez vás. On ten Nechleba vzkázal Baťovi, že ševce nemaluje, a od prezidenta Masaryka si vzal za obraz tři sta tisíc. Ale mně, rozumíte, mně na penězích nezáleží. Já dám třebas půl miliónu.“
Můj tatínek zprvu vytřeštil zrak, protože znal lakotu pana Korálka. Jelikož však chápal lidské oči, viděl v těch hnědých před sebou obrovskou touhu mít něco jiného, co nemohou jen tak pořídit ostatní pracháči. Tomuhle pánovi, co pořád mlel před svými podřízenými, nešlo o umění a zřejmě ani tak o krásný obraz jeho ženy, ale o to, aby mohl říkat donekonečna větu:
„Mou ženu maluje Nechleba.“
Aby tu větu mohl říkat u oběda, u večeře, aby ji psal svým příbuzným do Anglie a Spojených států, aby ji pak mohl v čase minulém říkat nad obrazem, aby ta věta vybuchovala na určených místech jako bomba.
A mého tatínka dokonce také napadla podivná myšlenka, že pan generální nemá o kráse své ženy Irmy moc vysoké mínění, jinak by nenabízel tak závratnou částku, a dostal na pana Korálka zase hrozný vztek.
Irmu bude profesor Nechleba – vážený pane generální – malovat z jiných důvodů. Její obraz musí přetrvat věky. Musí být na něm krása a zároveň utrpení ženy žijící s vámi. Paní Irma by měla mít na sobě jasně modré šaty, aby hrály s jejíma modrýma očima, a celý obraz by měl dostat těžký zlatý rám.
Když na tohle tatínek přišel, ulehčilo se mu v duši a řekl:
„Tak já se pana profesora zeptám.“
A hned příští den se vydal můj tatínek za panem Nechlebou. Stoupal po širokých schodech k ateliéru a sám si v duchu maloval, jak bude pro něj svět nádherný, až bude obraz paní Irmy vytvořen. Koneckonců skutečnost, že Korálek je jeho šéf, není také k zahození. Jak vycházel po těch schodech, začala ho trápit jediná myšlenka: zda vůbec dokáže profesor Nechleba krásnou Irmu zachytit. Sice namaloval prezidenty a ministry, ale zpodobnit takovou ženu je přece

něco jiného. Její měkké vlasy, blankytné oči, plné rty. A jestli to nakonec dokáže, jaký to bude obraz!
Poslední schody tatínek přímo vyběhl a prudce zazvonil, jako by profesor nesměl zmeškat ani minutu. Otevřely se dveře a vykoukl pan Nechleba.
„Á, to jste vy, synáčku. Copak tak pospícháte?“
A tatínek, rozkurážený představami o nejkrásnějším obraze pana profesora, věděl, že nemůže vykřiknout:
„Namalujte mi rychle Irmu!“
Jenom takticky řekl:
„Jdu se na vás podívat, pane profesore.“
„Tak pojďte dál a posaďte se.“
Tatínek se usadil a rozhlédl se. Pan profesor tu měl modelem podivného muže s vousy a ten si četl při petrolejové lampě noviny. Profesor pracoval pomalu, před každým tahem štětce okamžik uvažoval. Tatínek ho chvilku sledoval a znovu se rozhlédl po ateliéru. Opět ho zaujaly tváře mužů, kteří jako by se před ním dali jak apoštolově na orloji na podivný pochod. Jeden se mračil, druhý usmíval, třetí šklebil. Jak se na některého podíval, tak ten vybraný mu hned hleděl do očí. Byla to hra, jaká ho bavila, ale neměla žádného konce. A náhle tatínka zamrazilo v celém těle. Prokristapána, tady není jediný obraz ženy. Polilo ho horko. Jestliže tu není obraz ženy… Pan profesor ženy vůbec nemaluje, generální Korálek to věděl, a proto nabídl takovou sumu. A od té chvíle seděl v tom křesle jako na trní a už neměl takovou radost z okolních obrazů jako dřív. Jak pan profesor skončil, tatínek se ho rovnou zeptal:
„Vy nemalujete ženy, profesore?“
„Víte, panáčku, já nemám ty vaše ženský moc rád. Mně jdou strašně na nervy. Když sedí a já je maluju, tak jsou příšerně užvaněný, a když mlčí, tak zas na nich nic není.“
„A vůbec je nemalujete, pane profesore?“
„Ale ano. Tak jednou do roka. Nejraději mám ze všech žen Lukrécii.“
Tatínek si oddychl, byla tu tedy naděje. Rozlilo se mu v duši zase blaho. Jedna za rok. Irma. Ale svou obchodnickou duší pochopil, že s tím nemůže hned vylézt, jak si představoval, musí na tom trpělivě pracovat jak sadař na záhoně. A bude to možná těžké, těžší než

prodat deset ledniček. Nejdřív musí poznat tu Lukrécii, aby ji porovnal s Irmou. Ale zatím nevěděl o Lukrécii zhola nic, styděl se na ni zeptat, a tak se odporoučel.
„Přijďte zas, Poppříčku," zval ho pan profesor už zdrobnělým jménem, tatínek se mu zamlouval, nechtěl od něho obrazy ani peníze na dobročinné účely a bylo mu s ním zřejmě dobře.
Ke svému překvapení i potěšení tatínek zjistil, že urozená dáma Lukrécia si svůj konec uspíšila dýkou vraženou do srdce. Tento fakt, že Lukrécia nemůže už soupeřit s paní Irmou, ho uspokojil natolik, že panu generálnímu řediteli Korálkoví oznámil:
„Půjde to, bude to chtít čas."
Po těchto větách si žil můj tatínek u firmy Elektrolux jako baron. Neustále byl zván k panu generálnímu na brazilskou kávu a naše rodina včetně maminky dostávala pozvání na různé bankety. Událost s kuřetem se rychle zapomněla a paní Irma se na tatínka usmívala v jednom kuse. Korálkovi dokonce pozvali tatínka a maminku do své vily na Ořechovce, a když si tatínek prohlížel v akváriu pruhované skaláry a pan Korálek se někde jinde naší maminky zdvořile vyptával na nás, dětičky, přistoupila paní Irma k tatínkovi a velice tiše mu řekla:
„Až mě pan profesor Nechleba namaluje, tak to oslavíme. Jen my dva."
To vlilo mému tatínkovi do žil energii, která málem přivedla naši rodinu na mizinu. Místo aby prodával vysavače a živil tak maminku, tři kluky a americký automobil buick, co byl už zase v provozu, chodil za panem profesorem Nechlebou, seděl s ním a pozoroval ho celé hodiny při práci. Můj tatínek, jenž před časem neměl ještě ani tušení o existenci nějaké olejomalby a živého malíře, začínal teoreticky ovládat různé druhy malířské techniky a pan profesor ho seznámil s celou plejádou současných slavných malířů. Znal počet obrazů pana profesora, pamatoval si, co má který namalovaný člověk na sobě a jak se tváří. Věděl, že pan profesor namaloval redaktora Boučka v roce 1909 a herce Eduarda Vojana o dva roky později. Začal také rozumět perským kobercům, a když pan profesor nemohl, krmil za něho dogu Heliose, psa Sama a papoušky.
Naši maminku, která dobře věděla, že to všechno se děje kvůli paní Irmě, však přešla trpělivost a řekla důrazně tatínkovi:
„Už moc dlouho trvá ten tvůj zájem o umění. Do něčeho se řítíš. Děti

pomalu nebudou mít co jíst.“
Jenže neuměl povolit. Kdepak. Už stál vlastně před cílem, chystal se panu profesorovi říci to nejdůležitější. A jednoho zimního dne, kdy byla Praha jak z cukrové vaty, nad Hradčany se usmívalo slunce a pan profesor měl náramnou náladu a pořád si cucal malíček, to dělal tuze rád, můj tatínek se odhodlal:
„Pane profesore, už vám chci dlouho říci, že vím o nejkrásnější ženě v Praze. Mohl byste ji namalovat. Mně byste tím udělal velikou radost.“
V tu ránu se pan profesor zakabonil:
„Nemám náladu.“
Ale když uviděl tatínka, jak zesmutněl, dodal:
„Až snad později.“ A bylo to.
Pan profesor v té době maloval svou Lukrécii. Ženu s černými vlasy a bledou tváří, ženu, která nemohla mluvit a nedokázala se bránit, když ji pan profesor tvárnil dle svých představ. Byla krásná, ale ta krása byla nelidská a tatínek to věděl, ale neodvažoval se to panu profesorovi říci, protože pan profesor Lukrécii miloval snad právě proto, že byla mrtvá, ale byla to určitě jiná láska, než jakou cítil můj tatínek k naší mamince, anebo láska, s jakou vzhlížel k paní Irmě.
Minula zima, jaro a můj tatínek nepokročil dál. Ale jako rybář a obchodník uměl čekat. Na začátku léta řekl pan profesor slibnou větu:
„Já se, Poppříčku, na tu vaši nejkrásnější ženu asi podívám.“
„Brzy, pane profesore?“ zajásal tatínek, jenž byl už finančně na mizině a v posuzování obrazů, perských koberců, psů a papoušků na konci svých sil.
„Zanedlouho, až dodělám…“ a ukázal zbožně na bůhvíkolikátou verzi Lukrécie, jež si tentokrát pro změnu vrážela ozdobnou dýku do prsou z pravé strany. Můj tatínek už Lukrécii za ten rok nenáviděl. Ale v ten okamžik jí všechno odpustil, protože vítězství měl nablízku. Pan profesor spatří Irmu a Lukrécie zemře nadobro. Netrpělivému panu generálnímu řediteli Korálkovi, jemuž už rok pln zoufalství tvrdil:
„Bude to. Věřte tomu, pane generální,“ tentokrát vítězně oznámil:
„Pan profesor se na paní Irmu brzy podívá. On si každého nejdřív prohlídne, než ho maluje.“
Pan generální nadšeně přikývl a pozval ho do Alcronu na oběd.

A můj tatínek kul železo, dokud bylo žhavé. Zasvětil do svého plánu naši ubohou maminku a slíbil jí, že brzy všechno skončí. Jenom ještě pozveme pana profesora Nechlebu do přírody, kam on se snad nikdy nedostane. Vezmeme ho na ryby k Rozvědčíku. Maminka upeče maso, koláče, buchty.
Pan profesor Nechleba nadšeně souhlasil.
Vyjeli jsme naším buickem s Tondou Valentou. Zatímco jsme bydleli v zájezdní restauraci U rozvědčíka, tatínek se utábořil s panem profesorem ve stanu přímo u řeky Berounky. Tenkrát ještě tekla krásná, čistá řeka plná ryb, byl červen a pod proudy kvetla snad nejkrásnější louka, kterou znám. Pan profesor, jenž viděl Londýn, Paříž, Amsterodam, nejvzácnější galerie celého světa, se nikdy nedostal do přírody, a tak byl nad tou Klabalovou loukou u vytržení. Poskakoval po bobku jak malé dítě, pozoroval koníky a broučky a kytičky a volal:
„Je, Poppříčku, to je zázrak, ta krása, příroda vypadá jak samý kýč.“
A tatínek horlivě kýval a richtoval pruty a v duchu se modlil, aby se zatáhla v noci obloha, poněvadž jak bude nebe zbavené hvězd a měsíce, budou žrát ryby jako divé a nadšení pana profesora bude stoupat a stoupat a stoupat a vyvrcholí zítra větou:
„Tak mi tu dámu přiveďte.“
Můj tatínek udělal to, co nikdy předtím a co je proti rybářským předpisům. U svých známých rybářů si vypůjčil na dvacet prutů a zapíchal je podle celého břehu, na špičku každého prutu zavěsil jak na vánoční stromek rolničky, aby cinkaly, až ryba zabere.
Pana profesora usadil na zdobený polštářek před stan a maminka mu přinesla dršťkovou polévku, telecí ledvinu, ohřátou šunku, buchty, koláče, pivo. Pan profesor naší mamince políbil ruku a až po třiceti letech tatínkovi prozradil, že se mu naše maminka tak líbila, že chtěl požádat tatínka, aby ji směl namalovat, ale nenašel odvahu, aby to tatínkovi oznámil.
Pak nadešel večer, jaký dobří rybáři milují. Vlahý, teploučký, dá se skoro krájet a dávat do turistického batohu. A židovský bůh na nebesích tatínka také vyslyšel, u řeky ležela tma tmoucí a v ní seděl pan profesor na polštářku a pln blaženosti si cucal prst. A najednou v tom božském tichu cink! cink! Pan profesor řekl:
„Poppříčku, někdo zvoní!“
„Já nic neslyším, pane profesore,“ dělal hloupého tatínek.

„Co mně budete povídat?! Mám uši jako sova.“
„Máte pravdu. Tak rychle pojďte.“
A můj tatínek ho vedl rovnou k prutu houpajícímu se a vyzvánějícímu nad vodou. Pan profesor vzal prut, táhl a vytáhl zmítající se bojovnou parmu, dlouhou jako loket. Hořela stříbrem v trávě, jako by spadl dolů z oblohy sám měsíc. Pan profesor, jenž nikdy nepřemohl živého tvora, ucítil v sobě žár a vzrušení dávných lovících předků a propadl tomu. A tatínkovi tu noc přišli na pomoc snad všichni jeho přátelé z řeky: svalovité parmy, hadovití úhoři, chytří tloušti připlouvali k jeho vypůjčeným prutům, tahali za žížaly a nastražené rybičky a zvonili na rolničky jak o Božím těle. Pan profesor běhal při tomhle koncertě kolem břehu a tatínek ho obsluhoval jako na pouti ve střelnici, navlékal mu návnady, sundával ryby a oba byli šťastni.
Ráno naše maminka, pan profesor se na ni zas tak hezky usmíval, přinesla opět dršťkovou polévku, ohřátou šunku, buchty, koláče a černé kafe.
A po této čarovné noci musela nutně přijít v pondělí očekávaná věta pana profesora:
„Tak mi tu dámu přiveďte ukázat.“
Můj tatínek se choval jak nepříčetný. Okamžitě si vzal taxi, jel k panu generálnímu řediteli, přikázal mu, ať si paní Irma vezme ty modré šaty, generální ředitel jel v americkém voze na Ořechovku pro paní Irmu, ta se hodinu oblékala a potom se jela dát učesat k mistrovi republiky kadeřníku Pohlovi. V té době tatínek jel domů, vzal si svůj nejlepší oblek z anglické látky a také on se jel dát učesat k svému holiči Weberovi do pasáže Alfa. Prožíval svůj velký den.
Ve dvě hodiny odpoledne stál před slavnou firmou Elektrolux americký vůz pana generálního a před ním můj tatínek se vzhledem a výrazem anglického diplomata a paní Irma. Paní Irma měla na sobě blankytně modré šaty a hadí botičky. Můj tatínek na ní mohl oči nechat.
Šofér otevřel zadní dvířka a pan generální Korálek se s nimi loučil, jako by spolu odjížděli na svatební cestu.
Po cestě snažil se vzít tatínek paní Irmu za ruku, ale ta řekla:
„Až potom, můj milý.“
Vystoupili a kráčeli po schodech vzhůru k ateliéru pana profesora. Paní Irma šla pomalu, bledá, tatínek ji úsměvy povzbuzoval. U dveří

ateliéru zazvonil, dlouho nikdo nepřicházel. Zazvonil znovu a objevil se pan profesor. Jak spatřil tatínka, zas si vzpomněl na tu krásnou louku a na tu kouzelnou noc a zašveholil:
„To jste vy, Poppříčku?“
A pak spatřil paní Irmu a připamatoval si svůj slib.
„A tady mi vedete tu dámu.“
Tatínek čekal, že je pan profesor pozve dál, ale nic takového se nestalo. Pan profesor jenom koukal a koukal, prohlížel si její obličej, vypadalo to, jako by nevěřil svým očím. A najednou skoro zašeptal:
„Paní, otočte se. Já se na vás podívám ještě z tý druhý strany.“
Otočila se a bylo krásně vidět její oblý zadeček, vypínající se na plnoštíhlých nohou nad hadími botičkami s vysokými podpatky. S krásným účesem ze samých ruliček připomínala pestrého motýlka, který se chystá v temném schodišti nudné akademie vzlétnout a uletět.
A pak se ozvalo něco, co vybuchlo jako bomba a co připomínalo výkřik vzdorného dítěte:
„Takovouhle paničku já malovat nebudu! Za žádný peníze! Ne a ne!“
Můj tatínek podpíral plačící paní Irmu při sestupu po celém schodišti až k americkému automobilu značky Ford před stánek umění.
Ve voze se splnil tatínkovi jeho vytoužený sen. Měl paní Irmu v náručí. Ale byl to sen převrácený, než jak si ho představoval. Ona usedavě plakala, on ji utěšoval. Cítil její poddajná ňadra na své hrudi, dotýkal se jejích jemných vlasů, hladil jí ramena, slzy mu stékaly po rukou. Ale bylo to poprvé a naposledy, kdy ji takhle držel. Protože jak se vzpamatovala, nechtěla už mého milého tatínka vidět a vzpomněla si, jak jedl to kuře rukama. Všude vykládala, že ji to všechno nepřekvapilo, protože dávno měla o duševní úrovni mého tatínka svou představu, a stejně tak ji má i ten vzácný pan profesor Nechleba, který prý mého tatínka nesnáší, a proto ji nepřijal. O tom, co dělal pan generální ředitel Korálek, bych nejraději pomlčel. Chtěl tatínka zastřelit, neboť už před časem všem příbuzným a známým v Evropě i ve Spojených státech oznámil, že pan profesor Nechleba maluje jeho ženu. Prostě mezi naší rodinou a rodinou generálního ředitele Kořalka vypukl stav zvaný ve vojenské terminologii válka a tatínka před vyhazovem zachránilo, že byl v uplynulém roce světovým šampiónem. Můj tatínek se nešťastnou láskou k paní Irmě dlouho trápil, ale snad ho v tom bolu utěšovala skutečnost, že ji

alespoň jedinkrát v životě držel v náručí.
Spokojenou bytostí byla naše maminka. Došlo na její slova, že tatínek nemůže dobýt Mount Everest. A naše spíž se opět plnila a začalo se nám dařit dobře. Můj tatínek nechal obrazů, perských koberců, psů a papoušků a věnoval se své branži, kterou bezvadně ovládal: vysavačům prachu a ledničkám.
A druhým spokojeným byl pan profesor Nechleba. Maloval si zase svou Lukrécii. Jednou, o pár let později, za ním tatínek přišel, řekl mu, jak je krásná, a rozradostněný pan profesor mu ji dal. Strhl nám ji za války ze zdi opilý esesák s modrýma očima a světlými vlasy, rozřízl ji dýkou, a tím ji vlastně podruhé usmrtil. Tatínek měl tenkrát slzy v očích, protože na paní Irmu už dávno zapomněl a Lukrécii tajně miloval.

SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ

My tři kluci jsme do toho kraje za hrad Křivoklát ohromně rádi jezdili. Tenkrát jsem nevěděl proč, ale dnes to vím. Můj tatínek pochopil už tenkrát, že jednou můžu uvidět bulváry Paříže a mrakodrapy New Yorku, ale už nikdy nebudu moci týdny bydlet v chalupě, kde voní v peci chleba a v máselnici se tluče máslo, protože u těch chalup budou jednou zastavovat embéčka, uvnitř budou blikat televizory, podají vám špatnou černou kávu a vybledlý chleba.

Kdysi tatínek hledal ten kraj po čuchu. Ve třicátých letech minul s naším osobním šoférem Tondou Valentou hrad Křivoklát a stoupal strašnými serpentinami dále na západ podél řeky Berounky, ve které tenkrát plavaly štiky jak krokodýlové a na mělčinách se v řasách převalovali tloušti a parmy jak polena. Tatínek všechno pozoroval a mířil dál až k zájezdní hospůdce U rozvědčíka a tam jsme na dvě sezóny zůstali. Ale nebylo to ono. Přestože paní Fraňková byla krásná a příjemná žena a uměla báječný guláš a dršťkovou, v sobotu a v neděli tam byl kravál. Přijely spousty trempířů, čundráků, vandráků a kovbojíčků a z tiché hospůdky udělali peklo hodné Západu. Zpočátku posílala maminka tatínka za trempíři, aby je uprosil, ať tolik nehlučí, ale po několika pokusech se vzdala. Brzy totiž v znějících písních o tom, že život je pes a že nejkrásnější je žít na řece Youkonu bez ženy, vynikal tatínkův krásný hlas a k nám ubohým dětem zvlášť pronikal ryk nástrojů, které tatínek jedině ovládal, což bylo koště a pokličky půjčené od paní Fraňkové. Ráno ho maminka našla sedět u studny podnapilého; hrál na hřeben sentimentální písničky o svém černém Kladnu.

Žili tam v tom kraji krásní lidé, jako tulák Bambas. Od jara do zimy nepracoval, chytal ryby u Čertovy skály. Na každý den měl v hadrovém sáčku připraveno pět kostiček cukru ze zimních časů, kdy pracoval málo. Jeho život mě okouzloval a ještě v pozdějších letech, kdysi jiní přáli být spisovateli nebo letci, přál jsem si být Bambasem. Spal v polozbořené chatce a přikrýval se opelichanou kůží z jelena. Uměl fantasticky chytat ryby, všemi dovolenými a hlavně nedovolenými způsoby. Maminka mě s Bambasem nerada viděla, bála se, že mě zkazí. Bohužel se mu to nepovedlo.

Ale abych se vrátil k tomu, co se dělo pak s mým tatínkem a s námi.

Po jedné takové bouřlivé noci byl tatínek donucen najít selskou chalupu. A tak nás naložil na škuner a plul k domečku pod Branovem, kde se říkalo V luhu. A v chalupě u převozníka Karla Proška, knírek měl zrovna jako Adolf Hitler, jsme nalezli na dlouhá léta přístřeší. V chalupě byla právě pec na chleba, ve sklepě mlíko a máslo a pod ním podmáslí a v chlívě kráva a na stráni brambory a v lese hřiby a ve vodě, na kterou jsme koukali z okna, mračna ryb. Byl to ráj, o němž zpívával dříve pan Werich a později pan Matuška, a i moře piva se kupilo v hospůdce na rozcestí dvou silnic, zvané Anamo.
Koumáctvím a dřinou Karla Proška a penězi mého tatínka byla to rázem nejbohatší chalupa Luhu. Ve sklepě stály kamenné hrnce s naloženými rybami v octě a cibuli, a když je človíček vzal, tekla mu šťáva mezi prsty a padaly z toho hamťavé drobky, dělalo se mu mdlo před očima i za očima, jak to bylo dobrý. Pak tam stály kastroly s naloženým srnčím a visely pletence pražských buřtů od Macešky a stály tam bandasky se smetanou a konve s mlíkem. A pekl se chléb a koláče. Tatínek nám koupil originál žlutou anglickou merunu, hráli jsme na plácku fotbal a v okně našeho pokojíčku stál gramofon na kličku, a jak se natočil, vyhrával:

Za volantem stále kupředu,
někde v dáli je nás cíl,
jenom pevné nervy zdolají
nebezpečí tisíc mil.

Srnčí opatřoval Karel Prošek záhadným způsobem v křivoklátských lesích, aspoň dlouhá léta to nikdo nevěděl. V Proškovi ovšem kolovala od narození pytlácká krev. Už jeho dědeček proslul uzavřením sázky, že proveze v poledne nejsilnějšího srnce z křivoklátských lesů kolem četnické stanice, a také to dokázal, v rakvi a pohřebním voze, a jindy jeho maminka, když četníci přišli na prohlídku, houpala srnce v kolíbce. Tyhle dvě potupy, když se roznesly, nemohli četníci Proškům zapomenout, a tak Karel věděl, že si nedá ani ránu, a flintičku hodil raději nad jezem do Berounky.
Ale můj nevlastní strejda Prošek, pro mě zajímavější než všichni vlastní, šel na to jinak. Opatřil si od sedláka Nováka štěně vlčáka a dal mu jméno Holan, podle slavné pražské špeditérské firmy. Však by také Holan mohl stěhovat nábytek. Měl mohutnou hruď, silné

nohy a obrovskou tlamu a nos mu ještě navíc koukal z čumáku ven a světla měl žlutá a přemýšlivá, jenže za těma očima bylo ještě něco schovaného. Byly to vlčí oči. Někde se prostě v kolejích jeho příbuzenských vztahů něco přihodilo a Holan byl v podstatě vlk. Valil se ještě jako štěněčí kulička s vypoulenými kukadly a už zabíjel slepice. Haf a haf. Vrr a vrrr. A hlavně škub a trh a SMRT. To později. A proto se ho sedlák Novák rád zbavil. Ale byl to přesně takový pes, jakého potřeboval strejda Prošek. Přihnal husy domů a tu, na kterou mu strejda Prošek před posvícením ukázal, zakousl jako malinu. Vyháněl kravku a slepice z políček. Ráno našel Prošek na prahu chaty zabitou kunu nebo tchoře a zakousnuté němkyně ležely vyrovnány v řadě jako slepice na hradě. Před námi svedl Holan rvačku se silným lišákem, nesoucím do lesa ukradenou kachničku. Holan ho dohonil ve stráni a skočil mu na krk. Ale lišák nebyl začátečník. Hodinu z nich lítaly chlupy a kapala krev, zmítající se klubko se přesunulo o kilometr k řece, kde nakonec Holan, který uměl lovit pstruhy, držel lišáka tak dlouho pod vodou, až se utopil.

Někde uvnitř Proška a Holana rostlo přátelství, jaké jsem nikdy neviděl ani mezi lidmi. Holan pro Proška skákal z lásky do vody. Vždycky když ho Prošek nechtěl s sebou vzít s lodí na druhou stranu řeky, když tekla velká kalná voda anebo když pluly ledové námrazky, vrhal se Holan do řeky a plaval za pánem. Tam za řekou u toho bílého zděného domečku Anamo popíjel pán pivo a ještě radši rum a Holan čekal bez hnutí celé hodiny venku, hlavu a oči namířené na dveře. Prošek měl vždycky zlou opici. Jak vylezl, nadával psovi a házel po něm hroudami z pole a kamením ze silnice a Holan utíkal opodál. Prošek nadával na hypotéku na chalupě, nadával i mému tatínkovi. Pak ho jeho drobounká žena Karolína převezla i s naříkajícím psem do Luhu a on si lehl do trávy pod velký krásný akát, v jehož květech bzučeli zjara včely a čmeláci, a spal jako v pohádce. A Holan, noční tulák, který nikdy neviděl svého pána spát v posteli, tomuto spánku nerozuměl a myslel vždycky, že jeho pán umírá, a tak vyl a kňučel a po dlouhé době se vždycky stulil pánovi do klína, dal si čenich k jeho nosu, a až uslyšel jeho dech, usnul taky. Když se probudili, řekl Prošek Holanovi „Ty potvoro“ a šel do sklepa na kyselé okurky v octě a kopru.

Druhý den už motykou překopával kamenitá políčka a Karolína nosila celé kilometry těžké nůše trávy a klacků z louky Brtvy. A to

byl jejich život. Ale ne celý…
Nad ostrůvkem u řeky stoupala do výšky stráň a byla to zvláštní stráň, nebylo v ní žádné kamení, jaké v takové stráni bývá, ale hebký vysoký pažit na plošinkách mezi mohutnými duby; sem se chodila pást zvěř a tudy klusala pít k řece. Byla to vlastně krásná zahrada anebo také zámecký park, ale jinak to byla zahrada smrti, mohla se jmenovat „smrt krásných srnců".
Už před časem sem přišel Karel Prošek, vzal Holanovu hlavu do dlaní a nasměroval ji na hnědou tečku v té stráni:
„Holane, běž!"
A Holan, včera ještě štěně, vyrazil, jako by lovil odpradávna. Chytil vítr, aby ho srnec neucítil, a běžel lehce, podoben babímu létu. Nejdřív skákal, místo tlapek vzduchové polštáře, poslední desítky metrů utíkal přikrčen, a nakonec se plížil. Vyrazil a měl proti srnci letmý, tak důležitý start, a hlavně moment překvapení. Srnec bekl, odrazil se, a pozdě. Holan se řítil pár metrů po jeho boku, skočil mu na krk a dvojnásobnou vahou ho srazil k zemi a obvykle mu zlomil vaz. Mohutnou mordou mu ještě prokousl tepnu na krku. Než došel Prošek k srnci, byl konec. Odehrálo se to tiše, duby mlčely a nahoře nad strání po planině přecházeli hajní a počítali stromy k odvozu a ve slunci se koupala myslivna. Prošek naložil srnce do ohromného batohu, ve stodole ho stáhl a všechno kromě masa spálil. Měli měsíc maso, tak jako pak měli zase malé brambory z kamenitého políčka, kde je museli dobývat motykou. Jinak se na to ti lidé nedívali a byla v tom i touha po dobrodružství, i když to tak nenazývali, jako lidé z města.
A jak to bylo dál? Dál to bylo tak, že lesní a hajní kromě stromů začali počítat časem i srnčí a nemohli se dopočítat. Vzpomněli si na pytláka Proška, zamířili do Luhu, a když spatřili Holana, napadlo je to. Prošek převážel lesníka Novotného a jeho adjutanta přes řeku, Holan se hnal za čímsi právě ve stráni. Novotný udeřil přímo:
„Ten pes je pytlák, Prošku."
„Není, pane lesní. Jenom si hraje."
„Já vám dám, že si hraje. Sleduje zvěř. Nepustí stopu."
„Písknu, a než dorazíme, bude u lodi."
Prošek pustil bidlo, zapískal na prsty a hnal loď bezstarostně dál. Přistával pod tím krásným akátem a Holan stál už na břehu a vrtěl ohonem. Prošek mu povídal:

„Kdepak máš kravičku? Přižeň ji domů!“
Holan potřásl hlavou a běžel do stráně a pak dál na pole. Novotný se za ním díval:
„Ne, není pytlák. Je to dobrý pes, Prošku.“
A od toho dne tam byl po této stránce bezstarostný ráj, gramofon ODEON vyhrával TISÍC MIL a dělalo se srnčí na smetaně s knedlíky a všechna ta místní branovská jídla, jako brambory a knedlíky zvané uhlíř nebo vdolečky maštěné máslovou kaší kalinkou či cmunda pečená v pekáči, řečená „bác“. Ježíšmarjá, to byly dobroty. A najednou to skončilo, protože přišel bývalý svobodník pan Adolf Hitler, který měl pod nosem knírek jako můj milovaný strejda Karel Prošek.
Luh neměl tenkrát místní rozhlas a tak sem chodil bubnovat nad chalupy obecní policajt Karel Kovařík s nasazenou rakouskou čepicí, bývalý švec, nahluchlý jako dvě polena, celý ošuntělý. Měl červený bubínek a modré paličky, a když skončil bubnování, žebral na nás klucích:
„Dej mi korunu!“
Můj tatínek mi ji pro něho obvykle dal a on měl takovou radost, že šel lesem na vzdálený Kouřimec a na Emilovnu a po cestě si bubnoval paličkami na ten červený bubínek a srnci i jeleni už ho znali a sbíhali se podél cest na něj podívat, poněvadž věděli, že z tohohle rámusu kyne jen dobro. A on se až ke konci nějak pomátl, protože prý chodil tím lesem a volal na zvěř, aby mu taky dala korunu.
A jak přišel ten Adolf Hitler, pan Kovařík vybubnoval a vykřičel:
„Na vědomost se dává, že se v této zemi zřizuje protektorát Böhmen und Mähren.“
Můj tatínek těžce nesl, že nesměl na Křivoklát, a nebýt naší maminky, které se bál jen o trošku míň než Adolfa Hitlera, už dávno by tam zajel. V třetím roce války povolali my bráchy Huga a Jirku do koncentráku a on povídal doma:
„Ti kluci se potřebujou před odjezdem najíst. Masa. Přivezu nějaké ryby.“
Tatínek nesměl jezdit na kole jinam než do práce, nesměl opustit bez povolení bydliště, a ryby už vůbec nesměl lovit, neboť nežil na Riviéře, ale v protektorátě, obklopen pozorností četníků a gestapa. Šel za svým výborným buštěhradským kamarádem doktorem

Quidem Jeřábkem a ten mu napsal, že nemůže pro nemoc na šachtu. Quido vůbec netušil, že se tatínek chystá na víkend za hrad Křivoklát.
Tatínek opustil náš buštěhradský dům čp. 54 bez hvězdy, odpáral si ji a strčil do kapsy, na tandem dal batoh, pytle a skládací haltýř na úhoře. Maminka nadávala, dost.
Tatínek šlapal ještě za noci přes Žehrovice a Lány, na cestu mu svítily hvězdy jiné než ta v kapse, na níž stálo JUDE. Myslel pak na všechno možný, i na to, jak je svět zamotanej a podělanej, že před časem tu jel jako pán ve svém americkém buicku a teď se tu plouží podél škarpy na rozvrzaném kole jako chudej žid. Pak sjel serpentinami na Křivoklát a tlačil kolo do vršku nad Višňovou a potom šlapal podél řeky Berounky, kde se pěna kupila na štičích tůních jako před lety a stejně hučela jako tenkrát a přes silnici lezly už v horku zmije. Objevila se krásná Čechova vila a mlýn a Proškova nabílená chalupa s dvěma okny a červenou střechou a můj tatínek k ní jel přitahován jak magnetem a dojel by až k ní a k tomu právě kvetoucímu akátu, kdyby mezi ním a tou chalupou netekla řeka. Přijel sem takhle stokrát a tentokrát se mu zdála nejkrásnější, jako zámek anebo jako hrad či jako něco, co se vůbec nedá vypovědět. Nevěděl, čím to je, ale bylo to přece tím, že ji dlouho neviděl a že si ji zasloužil, vyšlapal si ji na tom kole a celá léta překonával strach, aby sem jel. Bylo to prostě jiné než sem přijet na zadku v pohodlném buicku. A pak vidět tu chalupu znamenalo vědět, že ještě stojí a bude asi stát, až tu Němci nebudou, a že tu bude pak i Karel Prošek a možná také my, židi, položidi a čtvrtžidi.
Seděl na mezi, díval se na chalupu a křikl:
„Přívoz!“
Jindy jsme se vyhrnuli všichni ven, na gramec jsme dali TISÍC MIL a naše máma se obvykle rozeběhla a skočila, jak byla v šatech, do Berounky, aby byla nějaká legrace. Jirka, který z nás kopal nejlíp, vykopl na počest tátova příjezdu do luftu tu žluťoučkou anglickou merunu a my začali hulákat a Holan štěkal jak pominutý. Prostě maglajs.
Ale tentokrát byla chalupa tichá, jako když se někde opodál už střílí, a jen ze dveří vyšel po chvilce muž v klobouku a k němu se připojil velký pes. Prošek se blížil na lodi na druhou stranu, a jak poznával tátu, rozehříval se jak sluníčko. Poprvé v životě se políbili.

U Proška táta nespal. Jen kolo si dal do stodoly a vzal si v nůši na ostrov žitnou slámu, lehl si v noci na ni a přikrýval se gumákem. Karel mu přinesl k snídani mlíko, máslo, chleba a čerstvé makové buchty od paní Karolíny. Táta kalil vodu a chytal maličké řízky na velké úhoře, připravoval šňůry a skládací haltýř. V Buštěhradě měl od sedláků slíbeno za úhoře maso a sádlo ze zabijaček. Ale byly krásné světlé a tudíž špatné noci. Měsíc svítil naplno, tak pro básníky, a úhoři, noční dravci, se asi báli a nežrali. Tatínek už si zoufal, celé noci nespal a napichoval rybičky a žížaly na háčky. Ráno šňůry zely prázdnotou a on se tloukl do hlavy a proklínal zasranej svět. Karel ho pozoroval, jak si vaří v kotlíku malinové knedlíky, a povídal:
„Nebuďte smutný, povezete mouku a máslo!“
„Karle, já potřebuju pro svý kluky maso. Potřebujou se ještě jednou pořádně najíst masa.“
„Pane Leo, maso nemám, musel bych pro vás zabít krávu. Jestli chcete, já tu Stračenu dneska zabiju.“
A pak řekl táta větu, na kterou už zřejmě myslel doma a kterou neřekl mamince, ale kvůli které sem hlavně jel.
„Karle, přines mi srnce.“
Byla to prosba a příkaz zároveň. Karel na to řekl:
„Od tý doby, co přišli skopčáci, jsem s Holanem v lese nebyl. Myslete si, že nejsem chlap, ale mám šest dětí. Teď za to dávají trest smrti.“
„Dobře, Karle. Půjčíš mi Holana?“
„Nevím, jestli s vámi půjde. Ještě s nikým nešel.“
„Se mnou půjde.“
„Když půjde, tedy půjčím.“
„Přijdu si pro něho, Karle, až přijde ta chvíle.“
Karel Prošek odcházel se shrbenými rameny, bylo to pro něho strašně krutý.
Můj tatínek si rozprostřel v rákosí gumák, lehl si na něj a pozoroval babiččiným divadelním kukátkem stráň. Utekl den, dva. Srnec nešel. Táta pil z bandasky mlíko, co mu nosil Prošek. S Proškem nemluvil, jako by mezi nimi vyrostla hráz.
„Přišel?“
„Nepřišel.“
A to bylo všechno.

Nastal poslední den, kdy mohl přijít, a pak už musel tatínek odjet. Ležel v rákosí a malé kukátko tlačil do očí, ze zarudlých očí mu vytékaly slzy únavy a vzteku. Příroda se proti židovi spikla, ty jasné měsíčné noci, ti noční vodní hadi a nyní les s tichými duby, ve kterých se neukáže ani veverka. Odpoledne usnul, čepice se mu posunula do týla, dalekohled babičky Malvíny spadl do rákosí. Když se probudil, bylo odpoledne, takové pozdní odpoledne, kdy hmyz někam odlétá, krávy se ženou z luk domů a ryby začínají žrát. Tatínek protřel oči. Naproti ve stráni docela blízko se pásl srnec, na poslední chvíli ho sem zřejmě poslal židovský pánbůh. Táta uchopil dalekohled a prohlížel si ho. Krásné paroží, krásnější než všechna, která viděl před válkou na hradě Křivoklátě. Byl to přímo božský srnec. Mohutnou hlavu nesl silný, skoro až jelení krk, a celý hořel zvláštní zrzavou a zlatou barvou, jako by vystoupil ze žhavého pekla a ne od samého pánaboha.

Tatínek se v bahnité zátoce, když se brodil na druhou stranu, málem utopil, na přívoz přiběhl celý udýchaný a černý. Prošek ho přivítal:

„Co jste vyváděl?“

„Karle, kde je Holan? Je tam kapitální kus, srnec jako tele.“

„Já bych to, pane, nedělal. Odpoledne tady šli Němci někam do hájovny. Celá skupina. Měli na krku malé kulomety.“

„Říkal jsi, že mi půjčíš toho svýho psa.“

„Když s vámi půjde. Holane!“

Holan vylezl zpod dříví. Stoupl si a díval se na Proška.

„Půjdeš s ním a budeš dělat, co ti řekne! Rozumíš?“ A k tatínkovi:

„Nakonec mu vezmete hlavu do dlaní a řeknete: Holane, běž! O víc se už starat nemusíte.“

Prošek šel k chalupě a zavřel za sebou dveře, aby Holan pochopil, že má teď jiného pána.

Holan si sedl a prohlížel si tatínka obaleného bahnem, ve svém životě takové strašidlo neviděl. Pak ho poznal, zavrtěl ocasem, vstal a tatínek myslel, že má vyhráno. Ale mýlil se. Holan si zase sedl a čekal, že mu tatínek hodí jako obvykle pár pražských buřtů.

„Holane, pojď se mnou. Ty se přece pamatuješ na ty buřtíky, co jsem ti vozil. Pojď, kamaráde.“

Holan seděl, jenom mrkal očima a prohlížel si dál mého tátu. Bylo jasný, že s ním nepůjde, nešel nikdy s nikým. Můj tatínek ho znovu prosil, jako neprosil nikdy nikoho, ale marně. Říkal mu Holane,

Holanečku, ale bylo to zbytečný. Pak už začínal být zoufalý a byl na pokraji toho stavu, kterému se říká šílenství. Vyndal z kapsy tu malou plátěnou hvězdu JUDE a ukazoval ji Holanovi a křičel:
„Já jsem teďka žid a žádný buřty nemám. Sám bych nějaký potřeboval. Jsem žid a potřebuju pro my báječný kluky maso a ty mi ho musíš opatřit!“
Pak mu tekly slzy, otočil se a šel k pěšince, vedla na ostrov. A posílal Proška i Holana ke všem čertům. Rozhodl se jít dál, už nikdy se nepodívat na tu bílou chalupu, sbalit celtu, nářadí a jet domů beze všeho. Ale na začátku cestičky to přece jen nevydržel a otočil se.
Oči psa a člověka se střetly. Dívaly se na sebe dlouho, snad celý věk, světla v nich zhasínala a rozsvěcovala se, a co si říkaly, to se nikdo nedoví, protože jsou oba mrtvi, a i kdyby byli živi, nikdo by se to nedověděl, protože oni sami to stejně nevěděli. Snad nadávali na psí život, snad na židovský, ale to je všechno snad. Holan vstal, protáhl se a šel líně jako obyčejný převoznický pes za mým tatínkem, jako by mu odjakživa patřil. Na pěšince se změnil v toho vlka.
Můj tatínek šel po té uzounké stezce nad řekou ke stráni, kde byl na paše srnec, a před ním tři kroky kráčel Holan. Můj táta už podnikl různé hony, ale to bylo docela něco jiného, když střílel na honech a dával koncerty, neboť střílet se naučil v Africe, kde neměli co dělat a stříleli pořád. Jednou u Bakova střelil dvěma ranami z dvojky dvě sluky, které lítávají nízko nad zemi cik – cak. Přistoupil k němu mistr republiky ve střelbě architekt Kostrba, vyndal z klobouku sojčí pírko a dal mu je. Šel strání a viděl v duchu na planině Němce. Seděli na kládách před sněhobílou hájovnou, krájeli dýkami špek a popíjeli šnaps. Smáli se a na kolenou měli železné rychlopalné pušky a trhali židům z hlavy vlasy a z brady vousy. Tatínek věděl, že když ho chytnou, že ho ubijou a pak rozstřílejí a shodí do řeky a on popluje těmi místy, která byla pro něho nejkrásnější na světě, a zastaví se u Šímovic skály o velký černý balvan a tam do něho nalezou úhoři, kteří mu sežerou vnitřnosti, srdce a mozek a oplatí mu tak, že je tahal z té jejich nejkrásnější řeky na světě.
Na ostrov už nebylo daleko. Skupina habrů, pak chomáček slabých bříz s močálovitou barvou listí a potom už duby. Pes se zastavil. Spatřil srnce.
Ještě byla možnost vrátit se, Holan by to udělal. Ale tatínek vzal jeho hlavu do dlaní a zašeptal tu zabijačkou větu:

„Holane, běž!“
A Holan vyběhl. Nabral si směr a letěl téměř ve vzduchu mezi duby. Pak už uháněl přikrčen a poslední metry se ztratil tatínkovi z očí, plížil se ve vysoké trávě. Tatínek zapomněl na opatrnost i na to, že může srnce poplašit, a kráčel fascinován dál a dál. A pak spatřil psa, jak vyrazil, a uslyšel srnce, jak bekl. Holan už několik let takhle nelovil a srnce prostě minul. Skočil mu na hřbet a svezl se z něho po zadku dolů. Můj tatínek se opřel o dub, už neměl sílu někam jít a něco dělat. Viděl tiché divadlo, ale na les příliš hlučné. Sípala zvířata, sypala se stráň, praskaly staré větve, v korunách dubů volali ptáci. Srnec byl ještě mohutnější, než se zdál z ostrova. Skákal k řece, jakoby vymršťován pružným pérem. Snad dvacet metrů nad řekou Holan skočil podruhé a naposled. Srnec udělal překot jak zajíc po plném zásahu broky. Ale mrtev nebyl. Ještě se cosi odehrávalo, obě těla se válela v kotoučích ze stráně a zelená tráva pozdního jara se barvila krví. U řeky srnec zůstal ležet a Holan nad ním stál. Můj tatínek byl zpocený odshora dolů. Opustil dub a chtěl sestoupit k řece. Vtom spatřil dva chlapy, jak odhánějí psa. Dostal třasavku, vzpomněl si zase na ty německé samopalníky, kteří už asi nejsou před sněhobílou hájovnou. Ale ti dva chlapi byli rybáři, měli na zádech pruty, jako jiní mají pušky. Zahnali psa, vyndali dýky a začali s nějakou zvláštní samozřejmostí stahovat srnce, jako by jim patřil. Holan se vrátil a měl sklopené uši jak po výprasku a provinilé oči.
Přišli smutní na přívoz, Karel Prošek uviděl tátův prázdný batoh a přijal je téměř s radostí:
„Tak rohatec už tam nebyl? Uplách?“
Můj tatínek mu vyprávěl, co se stalo. Strejda Prošek nikdy nesnesl, když mu někdo vyfoukl z nalíčeného prutu rybu, natož srnce. A pak také viděl, že je už v přílišném běhu něco, u čeho zpočátku nechtěl být, ale nakonec do toho také spadl. Povídal:
„Dobře mě poslouchejte! Vy půjdete po pěšince a já pod vámi, jako když něco hledáme. Ale rychle! Psa tu necháme.“
Šli, takřka utíkali, a u té stráně mrtvých srnců začal Prošek volat:
„Pane nadlesní, tady to bylo!“
A táta odpovídal jako špatný ochotník:
„Jo, tady by to snad mohlo být.“
Potom uslyšeli velký dupot a zahlédli oba rybáře, jak peláší podle

řeky nahoru k Rozvědčíku a k proudům, kde obvykle žrávaly parmy a kde se dalo přebrodit a utíkat strachy dál až do země Tramtárie.
Prošek šel k srnci. Byl už vykuchaný, stažený, vystlaný smrkovými větvičkami jak v obchodě ZVĚŘINA, dělali to zřejmě odborníci. Opodál ležela hlava se zavřenýma očima a nádhernými velkými parůžky. Prošek se ještě podíval za rybáři a řekl:
„Tak vám pěkně děkujem, mládenci."
Nacpali srnce do batohu, a vtom se v lese ozvaly první rány. Němci zahájili lov. Po pěšince už utíkali, střídavě nesli batoh. Na přívoze ho uložili na půdu a táta spal poslední noc na ostrově. Nespal, stále pozoroval mlčící hvězdy a jasný měsíc a podle ostrova tekla řeka a někde lovila vydra a bylo mu tak krásně, že tady byl a že se všechno povedlo, jak si přál.
Za tmy vyrazil od přívozu, chudák Prošek mu někde sehnal na cestu stovku cigár. Na tandemu měl mouku, máslo, koláče a v batohu srnce, hlavu s parůžky nechal Proškovi. Vyšlapal kopec a jel serpentinami dolů do městečka Křivoklátu. V městečku se to hemžilo Němci. Ztratil nervy a chtěl od kola utéci, jedna paní mu však povídala:
„Pane, máte všechno od krve."
Tahle česká paní, kterou neznal jménem, ho vzala domů, s mužem mu srnce přebalili, uvařili mu kafe, aby se posilnil na cestu, a fleky na kabátě mu zatím vyprala. A potom už můj povedený tatínek frčel dál a byl už nějaký klidný, protože po tom, co prožil v křivoklátských lesích a teď, věděl, že má dnes a také zítra kliku a že se nic nestane. Jel jak z výletu, a když se rozednilo a minulo ho obrněné auto wehrmachtu bez povšimnutí, začal si broukat písničky z legií a taky tu neslušnou německou:

Der Elefant von Indien,
der kann Loch nicht findien.

Začínalo léto a bylo krásně, květy z třešní už opadaly a padaly květy z hrušek a jabloní a začaly se tvořit plody v tom třetím roce války.
Na Buštěhrad přijel odpoledne a srnec byl spravedlivě rozdělen. Jednu kýtu jsme dali pekaři Bláhovi, byl k nám za války moc hodný, jednu do statku Burgrovým, ti k nám byli ještě hodnější, a ostatní máma naložila do takové krásné kamenné štoudve a dělala mým bráškům Hugovi a Jirkovi omáčky a bifteky, což byla její veliká

specialita. Kluci se cpali na příští léta, aby vydrželi Terezín, Osvětim, Mauthausen a pochody smrti v třicetistupňových mrazech a nošení kamenů do mauthausenských schodů v třicetistupňových vedrech a všechny ty krásné věcičky, které pro ně připravili Němci. Hugo se vrátil celkem dobrý. Jirka se vrátil z Mauthausenu a měl čtyřicet kilo a půl roku umíral od hladu a utrpení, než začal znovu žít. Nikdy mi o tom moc nevyprávěl, jenom jednou, a když jsme mluvili o tom srnci, řekl:
„Možná že ten srnec mi zachránil zrovna život. Možná že ty poslední kusy pořádného masa mi vystačily akorát do konce.“ Strejda Prošek tu hlavu srnce vypreparoval a pověsil si ji nad dveře své sněhobílé chalupy. Udělal to, ačkoliv to bylo proti jeho zásadám, a lesníkům tvrdil, že to krásné paroží dostal z Alp. A svým dětem a vnoučatům vyprávěl, že když se to vezme kolem a kolem, tak lov na toho srnce byl daleko nebezpečnější než lovy na dravou zvěř v Africe. A taky sliboval, že jim to jednou poví. Ale už se k tomu nedostal. A také parůžky ze srnce neodnesl na můj milej hrad Křivoklát, jak sliboval, někdo je ukrad, protože Holan už nežil. Strýček zemřel po válce krátce po něm a neměl už na nic čas. Když jsem mu přijel na pohřeb a na břehu vyhrávala kapela píseň o věrném převozníku a jeho dávali ve velké černé rakvi na jeho nejstarší loď, na které převezl na nezabudickou stranu desítky mrtvých kamarádů, měl jsem už ze všeho rozum a brečel jsem jak nikdy v životě. Ležel v té rakvi s krásnými knírky pod nosem, bledý jak sama tetička smrt. Vezli ho na druhou stranu a řeka pod námi plynula, jako plyne milióny let, a mě nemohli utišit. Byl jsem už tak starý, že jsem věděl, že nepohřbívám jenom strejdu Proška, ale celé své dětství a všechno, co s ním souviselo. V té rakvi byla i pravá anglická meruna, studené podmáslí, nakládané ryby a srnčí, pes Holan, pražské buřty a gramofonová deska TISÍC MIL.

KAPŘI PRO WEHRMACHT

Hned na začátku okupace vzali mýmu tatínkovi buštěhradský rybník. „Copak může žid chovat kapry?“ domlouval mu starosta. Buštěhradský dolní rybník se stal už dřív tatínkovou láskou, byl do něho zamilován jak do slečny (slečny měl, jen tak mimochodem, taky občas rád). Přitom tenhle rybník nevyhlížel báječně jako jihočeský rybník, kde stoupá pára, třepotá se rákosí a křičí rackové, ale šlo o slušnější rybník uprostřed města, z jedný strany pivovar, z druhý topoly, a jinak domky a chalupy. Ale tatínek se vozil po tomhle rybníce už jako kluk na neckách, plul po něm na neckách i jeho tatínek, dědeček i pradědeček, a tak ho k rybníku vázalo jakési pouto předků (mezi námi, taky to, že v tomhle rybníku rostli rychle chutní kapři, nesmrděli bahnem a on si na nich mohl přivydělat k svému platu cesťáka s ledničkami a vysavači u té slavné firmy Elektrolux).

Tatínek chodil v dobách míru podle rybníka, v papírovém pytlíku míval žemle a krmil svý kapry jak slepice:

„Tu máte, kluci. Na. Na.“

Kapři připlavali, otevřeli vždycky tlamu, slupli žemli a šups! ladným obratem zpátky pod vodu. Dával je také pokrmovat mlátem z toho blízkého pivovaru a kapříci vypadali jak buchtičky. Rostli, no zrovna jako z vody. Když přišli Němci, vzali je jako mnoho jiných věcí do zajetí. Jinak nám neměli Němci co sebrat, protože tatínek byl chytrej a už dlouho před válkou říkal, že se v naší rodině všechno projí, propije a užije (maminka mu občas vyčítala, že užíval hlavně sám). Ale přesně to tak nebylo, pamatuji se na doby, kdy vydělal dost peněz a dal nám všechno, co mohl, a ve špajzu viseli nádherní bažanti s krásnými dlouhatánskými ocasy a šunka, z který jsme si mohli každý jak chtěl ukrajovat. Byly však taky časy, kdy k nám chodili exekutoři zabavovat nábytek a my jsme stávali v pozoru. My tři kluci jsme stáli v pozoru ještě při jedný příležitosti, a to jak se někdy z rádia linula hymna Kde domov můj. Jednou hymna zazněla, když už jsme leželi, my vyskočili a stáli jsme na postelích v nočních košilkách a tatínek nás pyšně ukazoval hostům, jak jsme vlastenecky vychovaní.

Můj tatínek měl vůbec tuhle zemi rád a asi víc než maminka, která byla křesťanka; ale pro ni to bylo jaksi samozřejmý, že má domov,

kdežto můj táta ho hledal za pomoci předků stovky let, než ho našel. A taky za poslední velký předválečný peníze, místo aby sehnal do zásoby jídlo, koupil originál krásnou českou bystu. A to byl náš celej majetek při příchodu Němců. Se zabalenou bystou a nábytkem jsme se na začátku války stěhovali z Prahy na Buštěhrad, kde měl tatínek rodný hnízdo a svůj jediný rybník.
Když mu tenkrát pan starosta před námi oznámil: „Bereme si ten rybník," nesvěsil ramena, neshrbil se, jenom odsekl:
„Kdybyste se tak chtěli kostmi z mých kaprů udusit."
Pan starosta vyvalil oči, ale nic nedělal, nechtěl si brát tatínka na svědomí.
Pak tatínek a bráškové pracovali na kladenský šachtě, tatínek jezdil na kole, kolo mu po cestě vrzalo a zpívalo takovou zvláštní písničku, nebylo jí rozumět, ale byla opravdu moc zvláštní. Možná že v ní bylo něco o potupě a zase vzpouře člověka, snad to kolo zpívalo, co se odehrávalo v tatínkově duši.
A pak na něho začala dopadat rána za ranou.
Věděli jsme, že chodí pořád k svýmu rybníku a za svými kapry. Přestože jsme měli málo chleba, stále je krmil a snad doufal, že mu je nikdo během války nevyloví a kapři se dočkají šťastnýho konce. Chodil k rybníku za světla i za tmy, byl tím posedlej. Jednou přišel na hráz mezi topoly a strnul. Na bahnitým břehu stáli čtyři chlapi v napucovaných zelených uniformách, v rukou pruty. A tatínek jak fascinován šel krok za krokem k nim, jako by se chtěl zeptat, cože si to dovolují v jeho rybníce. Jak se k němu ten první štíhlý v jezdeckých holínkách pootočil, spatřil umrlčí lebku esesmanů a rozesmátý obličej:
„Co chceš, žide? Nemáš chuť na kapra?"
Tatínek mlčel a umrlčí lebka rozkázala:
„Pojď si pro něj!"
Důstojník vytáhl ze škopku kapra a hodil ho mezi sebe a tatínka do bahna, kde se kapr propadal do smrti. Všechny čtyři umrlčí lebky se rozchechtaly. Pak jeden z nich zmlkl a vykřikl:
„Táhni, žide!"
Můj tatínek se otočil a šel zas tak vzpřímeně jako vždycky, nikdy se nikoho nebál a ani Němci ho ještě nenaučili plazit se. Okupace byla všude zlá, ale v Buštěhradě snad o kousek horší. Zkáza Lidic zasáhla celý svět. Ale Buštěhrad, můj tatínek, maminka, bratři, já, my jsme

viděli Lidice hořet, my jsme slyšeli Lidice přes kopec křičet, já chodil s Příhodou do školy a najednou bylo jeho místo v lavici zoufale prázdný, my tam hrávali fotbal, tatínek tam měl kamarády, k nám vbíhali Němci na prohlídky s nasazenými bodáky. A maminka, drobounká, světlovlasá, musela chodit pracovat na lidický pole a vracela se často uplakaná, protože na hrobech rostla z krve a těl zabitých veliká hustá tráva. My na zkázu Lidic nemůžeme nikdy zapomenout, nám zůstaly zakousnutý v srdci jak v kůži klíště, který má místo kusadel a nožiček černej hákovej kříž.
Tatínka to tehdy sebralo, měl už v očích ten prokletej staletej smutek. A přestal chodit k rybníku, už nevěřil, že kapři budou zase jednou jeho.
Pak nás postihla strašná rána. Bráškové museli do koncentráku. Zbyli jsme jen tři a my jim občas posílali na zvláštní terezínský známky dvacetikilový balíky. Tatínek sháněl na balíky peníze a já chodil k sedlákům v Buštěhradě a do vesnic obstarávat jídlo. Vypadal jsem nenápadně, slabý a útlý, vždyť mi bylo dvanáct let, nikdo si mě nevšiml. Našli se skvělí lidé, jako Burgrovi anebo pekař Bláha, ale byli i jiní. V zimě jsem šel od vesnice k vesnici s ranečkem na zádech, klepal na veliká vrata, byla mi zima, v jednom statku jsem čekal na dvoře dvě hodiny, než mi panímáma přinesla maličký sáček mouky. Nikdy jsem toho dost nepřinesl, ale maminka mě vždycky pochválila, pohladila po vlasech a říkala: „Ty můj obchodníčku.“ A mým největším štěstím bylo, když jsem jim někde vyžebral cigaretu, to seděli s tatínkem proti sobě, půjčovali si ji, hulili a vyprávěli si, jaké to bude, až skončí válka.
Tatínka těsně před vánocemi povolali do koncentračního tábora. Nám se tehdy už dost špatně vedlo, maminka naříkala, že mu nebude moct dát nic s sebou.
Tatínek dva dny před odjezdem prohazoval sníh před barákem. Tehdy jsme dlužili nějaký daně židovský obci a čekali jsme z tý obce návštěvu. Před domem zastavilo auto a z něho vylezli tři civilní páni, a ten první hned spustil:
„Podívejte se na ten zázrak, žid něco dělá.“
A tatínek na to:
„Zato vy se flákáte.“
A ten pán:
„Za koho nás máte?“

Tatínek si je prohlídl, jeden vyhlížel moc židovsky, a tak usoudil:
„Vypadáte jak celá židovská obec dohromady.“
Ten pán zas usoudil, že je toho dost, vytáhl odznak a řekl:
„Geheime Staatspolizei.“
Tak tedy gestapo – pomyslel si tatínek a pronesl nahlas: „No servus Kaiser.“
Těm gestapákům se nějak zalíbil, protože jeden z nich, s knírkem, řekl:
„Nejste zřejmě posera a tak pojďte a ukažte nám ty schovaný pušky a kulomety.“
A pak nám prohlíželi barák odzdola až nahoru. V pokoji zůstali překvapeně stát, spatřili v židovský domácnosti vánoční stromeček ověšený staniolem a ten s knírkem se dokonce trošinku usmál na maminku. Pak vlezli až na půdu a úplně v rohu objevili zabalený balík a v něm tu bystu.
A už s tatínkem nežertovali a ten s knírkem se už na maminku neusmál. Tatínek sám musel vzít bystu a z výšky ji hodit na betonový dvorek a pak ji ještě kousek po kousku rozbít sekyrou. Odešli a maminka, která už s tím měla zkušenosti, prohlásila, že se najdou ještě slušní Němci. Ale tatínek si jen odplivl. Druhý den jsme se dověděli, že tihle slušní Němci vystříleli v okolí ten den, kdy byli u nás, dvě židovský rodiny.
Potom jsme si udělali předčasně Štědrý večer, ráno měl tatínek odjet. Na stromku plápolaly svíčky, staniol hořel stříbrem a pokoj voněl lesem. Tatínek mi bůhvíkde sehnal staré boty s bruslemi, měl dávný přání, aby byl ze mě slavný hokejový hráč. A já mu zase opatřil od kluků ve škole dvě škatulky cigaret na cestu do koncentráku. Maminka s tatínkem se tvářili vesele, pobrukovali si, ale asi to dělali kvůli mně, abych měl na ten večer hezký vzpomínky. Muselo jim být mizerně, vždyť to mohl být jejich poslední společný večer v celým životě.
V noci se mnou někdo ve tmě zatřepal:
„Vstávej, kamaráde, vstávej.“
Třásl se mnou tatínek, občas mi říkal kamaráde. Mně se ven nechtělo, v pokoji byla ukrutná zima. Klepaly se mi zuby, třásl jsem se po celým těle. Oblékl jsem se, ve vedlejší místnosti stála maminka, dala mi zimníček a čepici. Něco se dělo, a já neměl tušení, co. Maminka mi řekla:

„Táta na tebe čeká na dvoře.“
Sešel jsem ze schodů, tatínek tam stál a v ruce měl sekyru a balík pytlů. Dostal jsem strach. Kývl na mě. Šlapal jsem za ním po ztvrdlým sněhu, křupal nám pod nohama a dělalo to řachy – řach. Tatínek nemluvil a mířil k rybníku. Za topoly se objevil ten jeho rybník, vypadal jak v pohádce, celý zamrzlý a nad ním rozsvícený měsíc. Všude ticho, náramný ticho.
Tatínek začal pod Hudečkovic oťukávat led. Šel kus do rybníka, led mu zněl pod sekyrou jak varhany v kostele. Pak se ke mně otočil:
„Kapři se dusí. Nevysekali jim díry.“
Rozkročil se a udeřil do ledu. Zadunělo to nocí a já se zachvěl. Řekl:
„Tady to uděláme!“
Stál a sekal do ledu. Ledová sprška mu třísnila šaty a obličej. Vysekal čtverec ledu a vytáhl ho z vody. Obrátil se ke mně: „Musíme počkat, kamaráde. Za pár minut připlavou.“
Díval jsem se jak očarován do průsvitné vody, kde se rýsoval každý záhyb dna a každý kamínek. Voda se chvěla a prostupovaly ji ze vzduchu životodárné bublinky, ten čtverec vody vypadal jak studánka pro kapří pocestné.
Tatínek tomu rozuměl, najednou se v tý křišťálový vodě objevil tmavý oválovitý stín a proplul pod námi. Vrátil se. Kapr. A jaký kapr! Vystrčil ven kulatou hubičku a lapal při hladině po vzduchu. Vtom připlul další. Chovali se jak omámení, vůbec jim nevadilo, že tam stojíme a koukáme na ně. V několika vteřinách se jimi hladina zaplnila a stále jich přibývalo. V té chvíli propadl tatínek čemusi hlubokému, neznámému, klekl si na led, vyhrnul rukávy a začal je hladit po hlavách a hřbetech, laskal se s nimi a mumlal:
„Kapříci moji. Kapříci.“
Hrál si s nimi a oni se mu sjížděli k rukám jak jeho děti, v tom svitu měsíce zlatí a stříbrní, zářili jako svatí, nikdy později jsem podobné kapry neviděl. Převaloval je na rukou, zdvíhal je a pouštěl a přitom si něco broukal.
Pak vstal, měsíc mu zrovna svítil do obličeje, a měl ve tváři takový spokojený výraz. Šel k pytlům a vytáhl schovaný podběrák. Vzal jeden pytel, přistoupil k díře a nabral prvního kapra. Teď teprve jsem to pochopil a dostal pořádný strach. Zatahal jsem ho za rukáv:
„Tatínku, pojď pryč. Jestli nás chytí, tak nás zabijou.“
Podíval se na mě nepřítomným pohledem a dneska vím, že by mu

tenkrát bylo jedno, kdyby ho chytili a na místě ubili. Nemohl odejít a nechat Němcům své kapry.
Už se s kapry nemazlil. Nandaval je do pytlů, nosili jsme je domů a maminka je rozdělovala do nádob. Náš barák se plnil odshora dolů vodou. Kapři plavali v kbelících, ve vaně, v kádích, ve starých koňských žlabech v maštali.
K ránu, když už měsíc přestával svítit a mráz přituhoval, byli jsme promrzlí na kost, a jak jsme nosili na zádech mokré pytle, maminka z nás škrabala led. Ale rybník byl už prázdný, kapři se přestěhovali ke svýmu majiteli, tatínek vlastně ukradl svý vlastní kapry.
Ráno jsme doprovodili tatínka na autobus do Prahy. Měl v rukou kufříček a poprvé svěšený ramena. Ale v mých očích vyrostl za tu noc o ohromný kus.
Ještě ten den jsme začali s maminkou vyměňovat kapry kupcům a sedlákům za jídlo. Kapři mně před vánocemi otvírali brány a vrata do těch nejzatvrzelejších pevností, jak jsem ukázal v tašce velké buclaté macky, panímámy jásaly a můj studený pokojíček se plnil sádlem, uzeným, moukou, pecny bílého chleba, cukrem, balíky cigaret. Byl jsem taky několikrát pozván za stůl s bílým kafem a vánočkou, už jsem nečekal dlouho u vrat, ale byl jsem vítán jako král, jemuž otevřeli kapři cestu do světa. Prostě mý nejštědřejší válečný vánoce.
Nu a příští rok přijeli ten spodní buštěhradský rybník lovit sítěmi. Mezi rybáři se míhaly uniformy wehrmachtu, kapry zabavuje německá branná moc.
Stál jsem mezi kluky na hrázi a čekal, jak to dopadne.
Zpočátku velká sláva, na hrázi vyhrávala kutálka a všecko vyhlíželo slibně. Ale v rybníce nic nebylo a nikdo si to nedovedl vysvětlit. A já tenkrát myslel na to, že ta muzika vlastně hraje už jenom na počest mýmu tátovi, který s Davidovou hvězdou na kabátě vypálil Němcům rybník.

JAK JSME SE STŘETLI S VLKY

Po válce jsme přijeli do Luhu. Strejda Prošek nás uvítal a povídal:

„Něco vám řeknu. Je tu plno štik. Štiky už netlučou při povrchu jako dřív, a tak rybáři o nich nevědí."

A tak jsem se s mým tatínkem vydal lodí na ostrov na štiky.

Chytat štiky na káču, to je na splávek, který je velký skoro jako vajíčko, je poměrně snadné, ale vzrušující. Celé hodiny třebas čekáte, až se ten velký splávek ponoří, a když se konečně potopí, začnete se chvět anebo potit. Je totiž pravděpodobné, že vám nezabrala žádná čudla, jak se říká malé rybě, ale ryba tak od jednoho do patnácti kil.

My tenkrát přivezli ten první den osm štik. Rozkřiklo se to, jako když najdete v lese hřiby anebo brusinky. Vyrukovala spousta rybářů. Tenkrát byla ale Berounka od Skryjí k Branovu štičí ráj. Tatínek jich chytil za dovolenou přes sto, já šedesát čtyři. Některé byly pořádné, tenkrát ještě nebylo moc kouření a jídla, musely být pořádné, když mi křivoklátský řezník dal za jednu štiku skoro dvě kila škvařenýho sádla a křivoklátský trafikant za druhou stovku cigaret pro maminku, která hulila jako Turek. Jo, a pak se nám podařilo tu řeku od dravých štik zachránit; když se to vezme kolem a kolem, tak jsme ji vlastně zplundrovali. V řece zbyly jen větší, mazané štiky a ta malinká štíhlata, štičí děti, která nikdo nebral, pokud to nebyl raubíř.

A v té době došlo v takový neurčitý den k nevypsané soutěži mezi Vlkovými, co žili v Luhu, a naší rodinkou, která se skládala hlavně z tatínka a mne. Strejda Prošek s námi tenkrát nemohl, nějak marodil. Z Vlkových chytali ryby hlavně Adolf a Franta, oba dělali u dráhy. Adolf pracoval ve výtopně, Franta jezdil vlakem na Smíchov do účtárny, třiatřicet let chodil na vlak v létě, v zimě – deset kilometrů pěšky! Bylo to něco fantastického. Často mráz, závěje, lijáky. Byl to jeden z největších sportovních výkonů, který probíhal desetiletí. Vždyť chodil krajem, kde byl les, strže, kopce, uzounké cestičky. Vždycky jsem si o Vlcích myslel, že nás nemají rádi, ale po letech se ukázalo, zvlášť když jsme přestali u nich chytat, že nás rádi mají, to jenom měli na nás vztek jako na Pražáky, že jim lezem do zelí. Vlastně do řeky. Abych nezapomněl, Adolf měl a ještě má

v tom Luhu krásnou ženu Marii, která se mi jako šestnáctiletému klukovi moc líbila. Nahoře měla všechno jaksepatří a to nebylo marný. A s těmito Vlky jsme vešli do soutěže.
Věděli jsme, že Vlkové jsou skvělí rybáři. Znali tuhle řeku už od dětství, věděli, jak je kde hluboká, mohli předpokládat, i kde která zapomenutá štika leží a číhá na kořist, byli tak často u vody, že věděli, která je popíchaná a zpražená. Chytali na šouračku a uměli to, vydráždili i ty přecpané štiky. Ale to všechno nevadilo mému tatínkovi, který sebevědomě všude prohlašoval, že jim dáme na prdel.
A tak jsme vyrazili ještě za tmy, skoro jsme pluli až k louce Brtvě, kde se točily nejkrásnější štičí tišiny a tůně, ale kde bylo těžké tenkrát chytat, rostlo tam plno trávy a vysokých kopřiv. Snad to už nebyla ani rybařina, spíš nádeničina. Odpoledne řekl tatínek:
„Končíme," a dodal: „Dneska jsme to Vlčatům ukázali."
Nebyl jsem si tím zcela jist. Měli jsme tři štiky, jen o jedné se dalo říci, že je větší, a ty dvě nebyly ani velké, ani malé, tak uprostřed. Pluli jsme lodí po řece dolů k přívozu a oba jsme mysleli na to, co asi chytli Adolf s Frantou.
Když jsme přistáli pod akátem, řekl mi tatínek důrazně:
„Dojdi si vypůjčit vozík!"
Strnul jsem a nechápal jsem to:
„Na co vozík, tati?"
Mému tatínkovi se nedalo moc odporovat.
„Povídám, dojdi pro vozík! Naše štiky dnes povezem na vozíku," řekl důrazně a už jen polohlasně dodal, jako by tomu sám maličko nevěřil: „Jsou těžké."
Šel jsem tedy pro vozík. Byl to takový malý žebříňáček s mřížkama, ale přesto zas tak velký, že v něm štiky nebyly skoro vidět. Akorát tu největší popostrčil tatínek dozadu, aby jí koukal ven ocas. Nevím, kde se ve mně ten odpor vzal, ale rezolutně jsem prohlásil:
„Já ten vozík nepotáhnu. Aspoň přes Luh ne!" Skoro jsem to vlastně vykřikl a vzpomněl jsem si na paní Marii, jak bude stát vedle dveří.
Tatínek se na mě podíval, na něco myslel, možná na to, jestli mě má zfackovat anebo ty štiky z toho vozíku zas vyndat. Viděl jsem, jak jeho hluboké oči bloudí po stráních kolem, a přemýšlí, jako většina tátů a zvlášť židovských, kdy ho život potrestal na manželce a kdy na dětech. Pak šel k vozíku, mně dal pruty a sám táhl vozík. Vozík se

rozkolébal a skákal po kamenité cestičce mezi domky Luhu. Nikdy se mi nezdála ta cesta tak krátká. Přímo jsme s vozíkem letěli, ačkoliv jsem si přál, aby k tomu domku Adolfa Vlka to trvalo celý věk, a když ne, tak alespoň celý život. A přitom jsme museli jet strašně pomalu, protože mému tatínkovi, když spatřil na dálku ty skvělé rybáře Adolfa a Frantu, se zřejmě při vší jeho odvaze podlamovala kolena.

Přijeli jsme před jejich hezký domek.

Měl jsem oči jen pro Marii, která opravdu stála v bílém nažehleném živůtku na zápraží a ruce měla složené přes prsa. Ve tváři měla pohrdlivý výraz a to mnou otřáslo. Vzpamatoval jsem se a můj pohled spočinul na jejich klepačce.

Viselo tam na drátě pět štik. Velkých štik. Tři byly z rodu krásných královských, dlouhých zelených štik a dvě žlutavé byly tlusté, jako kdyby je zvlášť pro Vlky vykrmoval vodník od Šímovic skály.

Tatínek v té chvíli klopýtl, málem upadl, a zastavil, slyšel jsem, jak zhluboka oddechuje. Nevím, jak dlouho jsme tam stáli. Ticho, hluboké ticho, nebylo vlastně co říkat. Pak se ke mně obrátil a sípavě povídal:

„Pomoz mi, je to těžký.“

Bylo mi ho líto, vozík byl teď pro něho určitě nesmírně těžký. Nic jsem nenamítal, zapomněl jsem na paní Marii, dal jsem pruty na vozík a začal jsem tlačit vozík z Luhu do kopce. Jsme přece jedna rodina a musíme táhnout spolu. Jeli jsme se svěšenými hlavami a dobře jsme věděli, že Vlkové, kteří neřekli ani slovo, dali nám ten den podle tatínka na prdel.

OTÁZKA HMYZU VYŘEŠENA

Po druhé světové válce se tatínek vrhl do víru poválečných obchodů, ale nějak mu to nešlo. Nebyl už tak mladý, aby působil na mladé ženy, co nejvíc kupují, nebyl už snad ani tak roztomilý a trošku se unavil ve válce, v Africe, a v další válce, v koncentráku. Chtěl letět, ale plácal se jako motýl s poškozenými křídly.

Žil z minulosti a vzpomínal, jak před válkou chodil domů a sázel s velkým potěšením stovky na kulatý stolek. Měl pravdu, to uměl jak artista, pouštěl stokoruny z výšky anebo je připlácával. Maminka provolávala výkřiky obdivu a tleskala a my kluci jsme stáli, pusy dokořán. Později sice následoval obvykle druhý a třetí výstup, o němž už tatínek nerad hovořil: když vymáhal peníze z maminky zpátky, ale to známe jen z doslechu, a tak máme tatínka v živé paměti jen z dějství prvého. Když tatínek posté vzpomínal, maminka mu opakovala:

„To už je, Leoušku, jenom minulost. Bohužel…“

Tatínek vzdychl a druhý den se vrhl – jak cesťáci říkají – na plac. A my, co jsme ho znali, jsme najednou poznávali, že je to hloupost s tou životní únavou. Měl obrovskou energii. Neprodával jenom artikl, který by ho byl hoden. To bylo ono! Po válce nebylo dobré zboží, „samý póvl, fujtajfl“ – řekla by naše babička Popprová z Buštěhradu, kterou Němci zplynovali v Osvětimi.

Prodával zmodernizované spony na kšandy, mast proti svrabu a reklamní skříňky, to byl největší kšeft. Ve skříňce běhal dírkovaný pás, světlo lezlo skrz dírky a vy jste mohli číst, co je těma dírkama napsáno. Třebas:

PUNČOCHY OPRAVÍME DO 3 NEDĚL,
BOTY DO 3 MĚSÍCŮ
(nedivte se, je po válce)

Tak ty skříňky byly dobrý, ale moc velký artikl to stejně nebyl. Na ten tatínek čekal dva roky, jako čeká poušť na déšť anebo chudý člověk na štěstí. Tatínek čekal taky na štěstí a vždycky se usmíval, když o něm mluvil.

A pak jednoho dne (zní to skoro jako v pohádce) štěstí přišlo. Dostavilo se zvláštně, nečekaně, tak jako štěstí chodí. Tatínek nepřišel domů nadšený, spíš zkroušený. Povídal mamince:

„Hermo, se skříňkama jsem seknul.“
Maminka čekala na pokračování.
„Přišel za mnou nějaký inženýr Jehlička. Má nejlepší artikl na světě. Budu milionářem.“
Maminka mu neskočila kolem krku, mířila však rovnou k nejdůležitějšímu:
„Co budeš prodávat?“
Tatínek řekl s lehkým úsměvem:
„Mucholapky.“
Maminka zbledla, po švédských ledničkách a vysavačích, po německých sponách na kšandy a české masti proti svrabu to viděla jako úplnou legraci, jako by z hvězdičkového generála udělali frajtra s jednou peckou. Maminka však na sobě kromě toho zblednutí nic nedávala znát, už si zvykla na mnohé a nic ji od našeho tatínka zas tak moc nepřekvapilo. Ale jízlivě se zeptala:
„Kdypak budeš tím milionářem?“
„Tak za rok. Abys rozuměla. To nejsou normální mucholapky.“
Tatínek zapřemýšlel:
„To jsou zvláštní.“
„Jak zvláštní?“
„To nevím, ten inženýr říkal – světová bomba. Zaplavíme tím Československo!“ A jak to tatínek řekl, trochu se mu rozzářily oči a dodal: „A taky Evropu. A možná celý svět!“
„A tomu ty věříš?“ zeptala se maminka.
Tatínek mlčel a oči mu zase vyhasly.
„Ty tomu věříš, že na mouchách můžeš vydělat milión?“ útočila maminka.
„Hermínko, pan inženýr Jehlička si klekl na kolena a tvrdil, že když mu je neprodám, tak se odbouchne. Dal už do výroby spousty peněz.“
„Jen aby ses nakonec nezastřelil ty,“ řekla skepticky maminka.
Přes četná varování naší maminky před záhadnými mucholapkami vydal se tatínek do jámy muší k firmě DERSOL. Firma sestávala z vysokého inženýra Václava Jehličky s huňatým obočím, z hubeného šoféra Franty Hodka, měl za ženu nádhernou Polku, do které se později zamiloval můj starší bratr, a vozu DKW 600, dvou velkých místností, několika kusů nábytku a jednoho překrásného koberce z domácnosti paní Jehličkové, která ho sem

půjčila s přáním, aby se panu inženýrovi hýbaly obchody.
Aby rozhýbal obchody, první čin mého tatínka u této firmy byl, že prodal okamžitě tento perský koberec. Pan inženýr málem omdlel, když zjistil, že ho tatínek odnesl s nadšeně souhlasícím šoférem Hodkem na ramenou (do DKW se koberec nevešel, tak byl velký). Pan inženýr si dal hned mokrý ručník na hlavu, jenže se neodvažoval nic říct, aby ho tatínek neopustil. Prodej koberce měl však dvě výhody: pan inženýr se na vlastní kůži okamžitě přesvědčil o tatínkově báječné schopnosti prodávat a do začátku byly nějaké prachy.
Jenže mucholapky, jak známo, nejsou koberce. Tyhle mucholapky nikdo nechtěl. Ve skladišti se hromadily jak nepotřebné zbraně. Ležely jich tu statisíce v krabicích, rostly od podlahy do stropu jak dórské sloupy, vypínaly se do výšky, zaplňovaly sál zleva doprava, odzdola nahoru. Tatínek si to množství prohlížel a jímala ho závrať, točila se mu z toho hlava. Přitom sledoval pana inženýra Jehličku, jak krčil husté obočí a vykládal o skvělých vlastnostech mucholapek. A můj tatínek, jenž se tak častokrát v životě zamiloval, okamžitě poznal, že i tento pán je zamilován do mucholapky, nesoucí zvučný nápis BOMBA – CHEMIK. Laskal se s ní jak s dítětem. A jednalo se o zvláštní dítě, mělo mu přinést slávu i peníze, a to obvykle děti nenosí. Když o mucholapce mluvil, i jeho hlas dostal zvláštní zabarvení, takhle hovořili lidé o svých miláčcích na hřištích anebo na dostihových drahách. A snad v tom znělo ještě něco temného navíc, možná ten strach, že se zastřelí, jak to tatínek neprodá, anebo ta naděje, že se stane milionářem, když to prodá. Ptal se hrdě:
„Co říkáte názvu BOMBA – CHEMIK?“
Tatínek se zeptal:
„Kolik jste jich už prodal?“
„Nic,“ řekl smutně pan inženýr. Inženýr Jehlička nebyl sice obchodník, ale poznal, že musí své nadšení přenést na tatínka. Řekl mu, že už před válkou prožil týden na Šumavě ve stanu a běhal tam nahý po pasekách a hledal vhodné odpuzovadlo proti mouchám, mazal se kmínovou a anýzovou silicí. Dřevorubci ho chtěli sice odvézt do blázince, ale vše se vysvětlilo. Pak se ocitl na slibné cestě. Jenže vynález Švýcara Müllera odsunul jeho ambice. Müllerův objev byl bomba. Po celém světě šly telegramy:

„Od té doby vyšlo jen o tomto prášku tisíce článků a publikací. Ještě miliónтina gramu je toxická, pane Popper,“ tvrdil pan inženýr.
A potom vzal jednu mucholapku a poprvé ji před tatínkem rozevřel, roztáhla se jako malá harmonika, co nebude nikdy hrát, ale působit jako smrťák smrťoucí. Byl to pruh obyčejného papíru napuštěného:

1) medem (mouchy láká),
2) žlutou barvou (taky láká),
3) práškem DDT (zabíjí).

„Tato mucholapka působí esteticky a nepřetržitě do té doby, než se pokryje v místnosti prachem. A to je dlouho, pane Popper, to je dlouho.“
Tatínek zbledl, poněvadž tato mucholapka nebyla žádná mucholapka, neboť nelepila. Její majitel nemohl pozorovat mouchy, jak třepou na lepidle nožičkama a končí svůj muší život. To bylo u nové mucholapky špatné, moc špatné. Do prdele, to je mizerný, řekl si tatínek. A navíc, jak říkal pan inženýr, u mouchy nastává po otrávení zvýšená motorická činnost, hledá si cestu z místnosti ven. To byl dokonce hrob na prodej, lidé chtějí vidět smrt svého nepřítele na vlastní oči, a ne aby si uletěl umírat do ústraní. Lidem je putna, jestli je to estetický nebo neestetický, mnozí dokonce s velkým gustem pozorují, jak mouchy na mucholapce chcípají, vždyť už naši předkové a prapředkové s potěšením navštěvovali popravy našich nemilých i milých.
„Vy jste ze všeho smutnej, viďte?“ řekl pan inženýr a zesmutněl taky. A tak seděli nad miliónem mucholapek, které možná byly lepší a estetičtější než obyčejné, ale nebyl tu člověk, co by to dokázal lidstvu vysvětlit. Až později se tatínek dověděl, že pan inženýr Jehlička vyzkoušel osm obchodních zástupců, ale ani jeden s tím nehnul.
Mému tatínkovi letělo hlavou tisíce věcí. Především litoval jako vždy sebe, že nebude milionář, vždyť všechno pro něho slibně začalo prodejem toho perského koberce. A pak si uvědomoval, že trávící mucholapky jsou novinkou a to je pro prodej dobrý, je to vlastně výborný, je o čem mluvit a vůbec. V místnosti se zatím zešeřilo, ale v tatínkově hlavě se rozjasňovalo, bylo to také tím, že poznával svou

poslední příležitost vyniknout, tak jako fotbalista má možnost zazářit v posledním velkém zápase, ať se zdá sebetěžší. A pak se taky styděl předstoupit před naši maminku a oznámit jí, že měla pravdu, milióny nebudou a pan inženýr Jehlička se odbouchne. Pana inženýra mu bylo taky líto, seděl tu na bedně s mucholapkami, hlavu v dlaních, jako by se chtěl zastřelit už v nejbližší chvíli. A když se ho tatínek chystal poplácat po rameni a spatřil šedivý, smutný obličej, tak mu prostě a jasně řekl:
„Tyhle mucholapky prodáme."
Na inženýra Jehličku to působilo jako balzám. Na druhý den zorganizoval výpravu na venkov, jel on, tatínek a vezl je šofér Hodek autem DKW. Ráno rozvěsili do velké koňské stáje plné much sto BOMBA – CHEMIKŮ a celý den seděli před stájí a popíjeli pivo. V poledne, kdy se tatínek šel přesvědčit, jak mouchy mizí, ho kopl kůň, chtěl totiž dokazovat kočím a přítomným z firmy DERSOL, jak rozumí těm ušlechtilým zvířatům.
Večer spatřil kulhající a trošku namazaný tatínek zázrak: stáj bez much! Nikde sice neležela jediná mrtvá, ale nebyly tu, snad odletěly zemřít na neznámá pohřebiště, jako to dříve dělali mamuti. Tatínek si mnul ruce. Byl po inženýrovi Jehličkoví druhým člověkem, který se dal polapit novou mucholapkou. Byli zatím dva, jak rytíř Don Quijote a jeho věrný sluha Sancho Panza.
Co se dělo pak, patří spíš do oboru kouzelnictví než obchodu. Pan inženýr jmenoval tatínka ředitelem firmy DERSOL. Měla tak tři zaměstnance: šéfa, ředitele a šoféra, když nepočítáme ženy vyrábějící po domácku mucholapky. Tatínek přišel domů a hrdě oznámil své jmenování, maminka ani nemukla, měla o tom své mínění. Mucholapky BOMBA – CHEMIK považovala pořád za veliký šmejd.
Tatínek se vrhl do prodeje. Bylo tehdy jaro, v pražských parcích kvetly tulipány, na venkově šeřík a mouchy dosud houfně nelétaly. Tatínek prodával, tak jako by už nikdy létat neměly. Byl úžasný. Sugestivní. Vzal mě jednou s sebou. Přivřel své krásné hnědé oči, usmál se, mávl rukou, zahnal pochybnosti, člověk ani nevnímal, co mluví a co nabízí, jenom věděl jedno, že zboží je skvělé, bez něho nemůže být. Někteří obchodníci skutečně nevěděli, co kupují. Jiným zase vtiskl do mysli větu, kterou slyšel od inženýra, OTÁZKA HMYZU JE VYŘEŠENA. Tatínek tomu propadl, už dávno to nebyla

role, kterou chtěl hrát, unášel ho proud. A přitom to bylo fantastické, vždyť prodával něco jako chleba, který se nedá hned jíst, a něco jako šaty, které se nedají okamžitě nosit. Někdy rozbalil mucholapku, balancoval s ní na jedné noze jako artista, podruhé ji vůbec nerozbalil, bavil se o počasí, o krásných ženách v Hamburku a uzavřel daleko větší zakázku než předtím. Jenom jedno jsem nechápal, že obchodníci objednávali takové množství, když je nikdy nedokážou lidem prodat tak, jako by to svedl tatínek. Ale tatínkovi to bylo jedno. On se narodil, aby prodával, tak jako se před tisíci lety narodil válečník, aby zabíjel. Po návratu z první služební cesty se šoférem Hodkem vytrhával z objednací knihy zakázky a sázel je na stůl jako doma stokoruny. Inženýr Jehlička tehdy málem omdlel.

A tak BOMBA – CHEMIK vybuchla, zatím v Čechách, a za kanónem seděl můj tatínek.

Auta rozvážela a pošta donášela mucholapky. Sklad se rychle vyprazdňoval.

Tatínek chodil domů zase jako před válkou, nosil velké kytice růží a gladiol, házel na kulatý stolek stovky, hýřil vtipem a naše maminka se konečně usmívala a prohlašovala, že na mucholapkách něco dobrého bude, v létě začnou ty potvůrky lítat, musíme si mucholapky rozvěsit do pokojů. Tatínek měl teď peněz jako železa, na skále blízko vltavské přehrady nad Vraným rozestavěl chatu, ne, to nebyla chata, byl to takový malý hrad s oblouky a už z dálky bylo vidět, jak je mohutný a opravdu krásný. Na tu vysokou skálu jsme nosili v košíkách zem a tatínek tu sázel jahody a angrešt.

Nejkrásněji se ovšem dařilo inženýru Jehličkovi. Prožíval to, co prožívá člověk v životě většinou jen jednou. Byl opojen jako vůdce, jenž si po prvním vítězném tažení naplánuje podmanění celého světa. Zakoupil si zatím mapu Evropy, připevnil ji na zeď a počítal, kolik do které země vystřelí jeho generál Popper mucholapek. Jako první padla země česká.

Ležela u tatínkových nohou, podrobil si ji, všude na mapě, v každém městě a městečku trčely zapíchány červené praporky, že dne toho a toho tu ředitel firmy DERSOL Leo Popper zvítězil nad lepivými mucholapkami. Za pouhé dva měsíce dobyl Čechy a vydělal panu inženýrovi milión. Stali by se tak docela malými milionáři, ale inženýr Jehlička ten milión fantasticky rozfofroval. V Anglii u firmy Morgan-Korda objednal spousty DDT, takže přes kanál La Manche

putovaly desítky sudů smrtícího prášku. Koupil amerického forda na rozvoz mucholapek (sežral 35 litrů na 100 km), přibral desítky žen na výrobu nových mucholapek, skoupil metráky drahého medu, papíru a barev.
A na řadě byla země moravská.
Tatínkovi se tehdy na Moravu nechtělo, pod naší novou chatou na přehradě začali brát cejni. Měli takové malé hubičky, plavali ve vodě stříbročerní a chutnali výtečně na sádle s kmínem. Zní to idylicky, ale vždycky jak tyhle potvory začaly žrát, znamenalo to zhoubu pro naši rodinu. Tatínek obvykle přestal pracovat.
„Na Moravu pojedeš ty," oznámil mi a inženýrovi Jehličkovi sdělil, že já jsem ten pravý obchodník, který udělá na Moravě velkou zakázku. To přesvědčí největší pražský velkoobchod, že i na Moravě půjdou mucholapky na odbyt, a vezmou je pak od nás. Kdyby je tam prodal on, nevěřili by. Něco na tom bylo, ale hlavně v tom byli cejni, velcí jako lopaty.
Nevím, podle čeho usuzoval tatínek na mé skvělé obchodní vlastnosti, v životě jsem nic neprodal, jenom jednou za války jedenáct dílů Tarzana, kterého jsem dostal od bratrance Karla Kopřivy, a to mě maminka seřezala bejčákem na psy, když mi k tomu připočetla ještě další kousky a hlavně to, že jsem nenachytal pro kachny v rybníce žáby. Z prodávání jsem měl ohromný strach, nikdy bych si nedovedl počínat jako tatínek a taky jsem nemohl ve svých osmnácti letech vykládat o krásných ženách v Hamburku, ale latinek se ten strach snažil všemožně rozptýlit. Dal mi ušít bleskově nové modré šaty a objednal mi letenku Praha – Brno. Pak mi vtiskl do ruky knihu Američana Dale Carnegieho „JAK ZÍSKÁVATI PŘÁTELE A PŮSOBITI NA LIDI" a řekl mi, že je v ní vše (až po letech se podřekl, že ji nikdy nečetl). Ale pro mě se ta kniha stala po odletu jedinou nadějí. Upjal jsem se k ní tak vášnivě, že jsem ji v pohupech nad Českomoravskou vysočinou i pozvracel.
V Brně při návštěvě velkoobchodu jsem třímal aktovku s knihou Dale Carnegieho „JAK ZÍSKÁVATI PŘÁTELE A PŮSOBITI NA LIDI" a uvědomoval jsem si jednu z jeho zásad „vždycky se usmívejte". Další dobrá zásada, kterou jsem si zapamatoval, byla, abych dotyčnému pochválil nějaký vzácný předmět v jeho kanceláři. A tak když jsem se ocitl před starším pánem s knírkem, nezačal jsem hned o mucholapkách, ale usmíval jsem se na celé kolo (jak blbec)

a hledal vhodný předmět k pochválení. Usoudil jsem, že to bude v tomto případě nábytek, a tak jsem řekl, jaký má nádherný dubový nábytek. Ten pán se strašně nakrkl a povídal, že je to čirou náhodou smrk a děsný šmejd, vnutila mu ho sem manželka, která ho doma nechce mít, a jestli nechci nic podstatného, abych rychle vypadl. A tak jsem vypad, o vzácných mucholapkách BOMBA – CHEMIK se neodvažuje říct ani slovo.

Ve druhém velkoobchodě jsem raději mlčel a neusmíval se, ačkoliv se mi zdál i tamní nábytek dubový a také krásný. A stalo se něco podivuhodného, tento pán, bělovlasý, s modrýma očima jako pomněnky, se na mě od začátku usmíval sám, říkal, jakou mám krásnou pleť a že jsem pohledný chlapec. Bavili jsme se o všem možném a on mi pak pověděl, že by mě chtěl mít za syna a jestli bych u něho nechtěl přespat. To už jsem začínal chápat, že má raději spíš kluky než holky, a vykrucoval jsem se, že musím zpátky do Prahy. Ale sahat jsem na sebe nechal, i vlasy jsem si nechal hladit, poněvadž jsem si nedovedl představit po návratu mého tatínka, jak by byl smutný, kdybych nic neprodal. Dopadlo to náramně. Ten pán si objednal padesát tisíc mucholapek BOMBA – CHEMIK a já od něho odešel před večerem. Bylo to právě tolik, kolik potřebovala firma DERSOL k tomu, aby dokázala, že mucholapky se dají prodávat i v takové tradiční a krásné zemi, jako je Morava.

Tatínek byl nad objednávkou šťastný, svítily mu oči, jako by pil, a pyšně mamince prohlašoval, že jednou budu nejlepším obchodním zástupcem na světě a jedním z nejbohatších mužů této zeměkoule (bohužel se to nestalo).

Když na to vzpomínám, byla to tenkrát ohromná sláva. Do Brna mířily vozy, na postranicích měly ohromné látkové nápisy SMRT MOUCHÁM! Tiskárny chrlily letáky o nových mucholapkách. Můj tatínek se nabažil cejnů a dostal znovu chuť do práce. Tak to vypadalo v době, kdy padla Morava. Pak se stalo toto:

ZAČALY LÉTAT MOUCHY

Objevily se všude a bylo jich mimořádně dost. Teď mělo nastat to, že stejně skvělým způsobem, jakým nabízel mucholapky můj tatínek, udělají to obchodníci. Ale copak se obchodníci mohli usmívat, balancovat na jedné noze, sugestivně se tvářit a vysvětlovat skvělé

vlastnosti mucholapek? To všechno za tři koruny? Obvykle řekli:
„Poslali nám letos tohle. Má to být dobrý.“
Tisíce žen přinesly BOMBU – CHEMIK domů a teprve tam zjistily, že nelepí. A mouchy po usednutí na žlutý papír létaly rychleji než předtím. Žádný je nespatřil zahynout. Co na tom, že je místnost prázdná? To mohl udělat průvan. Vida, máme otevřené dveře.
„Tak tady vám nesu zpátky to svinstvo. Dejte mi pořádnou mucholapku, co lepí!“
A tak jako v moři dojde vlna někam na konec a vrací se zpátky, tak také tentokrát vlna došla k našim roztomilým ženám a vracela se zpátky k firmě DERSOL. Jenže tentokrát šlo o vlnu mohutnou, takovou, která pohltí celé pobřeží. Můj ubohý tatínek seděl právě na břehu a dostal do ruky první výstražný telegram v době, kdy pan inženýr Jehlička právě sháněl ve slovenské zemi ten nejkvalitnější med.

PANE POPPER. MOUCHY NECHCÍPAJÍ.
SPRAVUJOU SE! JDĚTE DO PRDELE
S TAKOVÝM ZÁZRAKEM!

A za tímto telegramem přicházely další, pak dopisy, a ještě než se vrátil pan šéf s medem, začaly docházet zásilky mucholapek od zákazníků, nečinících si nároků na vrácení peněz. Jak se rychle sklad vyprázdnil, tak rychle se naplnil. Mucholapky se jako živé hrnuly dveřmi, oknem, ale teď už nebyl nikdo, kdo by je rovnal a zadržel, kupily se bez ladu a skladu, na židli tu seděl tatínek a jen pokyvoval hlavou. Mucholapky brzy zaplnily kanceláře a ležely už na chodníku, když se vrátil pan inženýr. Nevěřil tomu, nechtěl tomu věřit, jen prohlásil, že jde o nějaký omyl. Napíše všem, všechno jim vysvětlí a oni si ty mucholapky vyžádají ještě rádi zpátky. Chodil po kanceláři a na všechny se usmíval, ale ve skutečnosti plakal. Tatínek věděl, že si to musí namlouvat, jinak by si musel jít opatřit ten revolver. Můj tatínek poznal jako voják, že bitva je prohraná. Vyndal jako správný generál praporky ze všech míst, kde zvítězil nad lepivými mucholapkami, a nandal je do krabičky a převázal růžovou mašličkou, co měl v kapse od některé své milenky. Potom si vzal jednu mucholapku BOMBA – CHEMIK a řekl panu inženýrovi:
„Na památku. Bylo to krásný.“
A pak šel domů po nábřeží a koukal se do vln Vltavy a myslel na to,

že to bylo skutečně krásný, tak jako myslí fotbalista nebo bojovník na bitvu, která se prohraje, ale je krásná. Myslel na to, jak chodil domů s kyticemi a penězi, jak hýřil vtipem a jak to bylo vzrušující prodávat tak těžký artikl. Šel a pořád se usmíval jako lidé, co potkali na chvilku štěstí a nemohou na ně zapomenout. Až před našimi dveřmi mu, jak se říká, usnul úsměv na rtech, neboť doma čekala maminka a zrovna na peníze. Tatínek vstoupil a řekl hned u dveří, aby to měl za sebou:
„Hermo, už žádný peníze nebudou. Měla jsi pravdu. Seknul jsem s tím. Je to šmejd."
Tím vyrazil naší mamince všechny zbraně z rukou a bylo to odbyto. Ale později jsme pochopili, že to nebylo odbyto a že to vůbec neskončí. Tatínek byl od té doby vyřízen jako boxer v ringu, co prodělal těžké k. o. Za něco se styděl, bál se podívat lidem do tváře, když jim něco nabízel, zlomilo mu to jeho obchodnické srdce.
Pak mě ještě můj báječný tatínek poslal k panu inženýrovi Jehličkoví pro nějaký doplatek. Pana inženýra jsem našel po dvou dnech blízko Radotína na rumišti, seděl u vagónu mucholapek, pálil je a něco si pro sebe brumlal.
Mucholapky krásně hořely, smrtící prášek DDT se v nich někam vytratil a nad žlutavým spáleništěm se linula vůně sladkého slovenského medu. Lákalo to mouchy, slétávaly se a mračna jich tančila nad hořícími mucholapkami BOMBA – CHEMIK svůj vítězný tanec.

Pár let nato jsem potkal pana inženýra znovu. Už nebyl tak vysoký, shrbil se. Vyhrkl na mě:
„Co jsem vám říkal, je to šlágr. Holanďané je vyrábějí. Jmenují se Sly Killer. Víte, co je to Sly Killer? Zabíječ much. Zaplavili tím Evropu."
A vytáhl pohotově z kapsy mucholapku, podobala se té naší jako vejce vejci, jenom na obálce nevybuchovala bomba, ale ležela tam obrovská odporná moucha probodnutá bílým šípem.
„A máte se, pane inženýre?" zeptal jsem se (abych to zamluvil), a to jsem neměl. Usmál se smutně, mávl rukou, slzy mu vhrkly do očí a rychle odcházel.
A já bych od něho nejraději běžel za tatínkem a řekl mu, že

neprodával šmejd, snad by ho to zas postavilo na nohy. Ale nebylo už kam běžet. Jedině nahoru k Pánubohu a tam zřejmě už není potřeba nic prodávat. A ani mouchy tam asi nelétají. A jestli létají a bude třeba prodávat, tak už o tom tatínek stejně ví. A v tom případě je na place.

KRÁLÍCI S MOUDRÝMA OČIMA

Naši prodali chatu a koupili si domeček u Radotína, nad jeho střechou kvetla jabloň. Byla to jejich poslední štace tady na zemi a byla to štace šťastná. Pracovali a žili v bláhovém snu o Mesiáši, že se jednou vzmůžou. Ale protože víc pracovali než snili, nebylo to tak špatné. Tatínek už nechodil za ženskými, bouře přešla, nastal klid. Jenom peněz bylo málo.

Rozhodl se znovu, že zase nadělá majlant, tentokrát za pomoci králíků. Králíky zpočátku kupoval, pak je rozdával anebo prodával. Pracoval jako nikdy v životě. Postavil pro králíky desítky kotců, ozdobil je závěsy, vypadaly jako hrady pro ušaté panstvo. Zavedl si zvláštní chov králíků šampanů, měli barvu jak americké rakety startující na Měsíc, někdy byli víc stříbrní a někdy víc šedí a oči měli na králíky krásné a moudré, jako by všechno věděli. Vyprávěl si s nimi celé hodiny a drbal je pod bradou. Mám dojem, že ho králíci milovali.

Ráno a večer jim chodil na trávu, aby měli pořád čerstvou. Vstával brzy, kdy ještě spal celý kraj a tráva nebyla zvadlá. Byl to úplný obřad. Rozednívalo se, na zelených stonkách se třpytila rosa a kolem skotačili divocí králíci, kterých tu bylo v haldách vždycky dost, a opodál pokřikovali bažanti, všichni už tatínka znali. Klečel na koleně. Měl vždycky správně naklepaný ostrý srp, ten trávu neškubal. Položil ho, srp syčel: „Pššš!“ a „Pššš!“ a tráva se skládala rovnou do kytic. Pro každého králíka, jak pro jednu dámu z první lóže, jedna kytice. Pak jel s vozíkem, zapřáhl se do opratí a hvízdal si. Králíkům cpal trávu do kotců, ještě pomžourávali a on je budil:

„Kluci. Dobrýtro. Tady máte papání.“

Králíky pochopitelně překrmoval, vyvážel od nich tuny hnoje, skoro tolik, jako přivážel krmiva. Králíci však měli ohromně čisto, přátelům říkal:

„To koukáš, co? Jíst tady můžeš, bambulo.“

Maminka zatím úspěšně pěstovala krocany, slepice, prodávala vajíčka. Brzy se začal uskutečňovat malý zázrak jako v té slavné americké knize od Betty MacDonaldové VEJCE A JÁ.

Takhle to táhli skoro deset let.

Tatínek se přátelil se zahradníky z blízké Waltrovky, a tak si přinášel

nejkrásnější růže z těch krásných. Po cestě zapomněl, jak se jmenují, a tak jim dal názvy prezidentů – a také názvy svých nejlepších kamarádů, jako Béda Peroutka a Karel Prošek. A ty růže rostly rovně k nebi, měly silné stonky a lístky a květy jako z vosku. Sám ty růže nikdy nestříhal, nesnesl, jak padá květ k zemi, musela je stříhat maminka. A vzadu na zahrádce, kde byl výhled na zbraslavský zámek, měl záhony gladiol. Rostly tu také jahody, rybíz, angrešt. Uprostřed chládku měl schovaný před sluncem betonový bazén a v něm plavali zelení úhoři se zdánlivě zlýma očima, které chytil v Berounce.

V zimě, když napadl před okny sníh, líčil železa na havrany. Jak se havran chytil a třepal křídly, běžel pro něj třebas v bačkorách. Jezdili tam k němu z Prahy v té době mnozí moudří lidé a on jim dělal polévku z moudrých havranů. Vyprávěl o svých bohatých příbuzných, sedlácích Popprech a Abelesech z Horšovského Týna, kteří před válkou odešli před Hitlerem do Kanady. A byli tak bohatí – říkal tatínek –, že si vezli s sebou nejen švýcarské pastevce, ale i švýcarské krávy. V našich snech to byly nejkrásnější obrazy jak od Alše a představovali jsme si, jak naši strýcové Hugové a Aloisové jedou v osobním vlaku a na dalším nákladním jsou nápisy, jak bývaly na cirkusu BUSCH nebo HUMBERTO, a z oken koukají švýcarští pastevci v tralalácích a švýcarské krávy s rohama, jaké byly namalovány na švýcarských čokoládách. Jak se později ukázalo, bylo to trochu jinak. Švýcarského pastevce pana Schmockera si vezli jenom jednoho a krávu vůbec žádnou. Farmy si pořídili, ale tvrdě pracovali, vlastně až do dneška. Z jejich dětí vyrostli profesoři a profesorky, jako z Vilmy Iggersové, která nejdříve dojila krávy, potom pracovala v továrně na cukrovinky, vystudovala a nakonec přednášela na univerzitě. Měli proti nám jednu velkou výhodu. Nikdo z nich nevyletěl plynovým komínem.

Můj tatínek se nikdy nedověděl, jak to bylo ve skutečnosti. A to bylo krásné, protože vždycky když vykládal o kanadských Abelesech a Popprech, zářily mu oči, říkal, že teď už jim určitě patří půl Kanady i s jezery a jednou ho tam pozvou na lososy. Tatínek vyprávěl o všem možném. Nejsmutnější bylo, jak za války vezl našeho psa Tamíka a kočku staré paní Löwyové autobusem do Prahy k odevzdání, protože židi je nesměli mít. Kočka se mu v autobuse strachy podělala a on musel vystoupit, nechat ujet autobus a umýt ji

ve sněhu. Nosil je celé odpoledne po Praze a vyndával je z bedýnky a ukazoval jim Hrad a místo na Staroměstském náměstí, kde bylo popraveno sedmadvacet českých pánů. Dal také Tamíkovi a té kočce svou svačinu a měl potom hlad.
Těch deset let uplynulo, jako by kamínkem člověk hodil do jeho zamilovaného buštěhradského rybníka.
Pak mu někdo z králíkářského spolku namluvil, že kdyby dal své šampaňské králíky tetovat, mohl by dostat hromadu cen a peněz. To ho povzbudilo.
Pozval si odborníka na tetování králíků. U stovky králíků to byla strašná práce, králíkům se musí píchat do uší taková čísla. Králíci teprve tím se stali čistokrevní a ušlechtili, je to, jako když si šlechtic opatří konečně rodokmen. Tatínek je pak pozoroval celé dny, snil o tom, že jich většinu na nejbližší výstavě prodá a králíkáři v celém kraji je budou chovat a říkat, že jsou od starýho Poppra.
Přátelé Novákovi z JZD mu půjčili bedýnky, objednal si za poslední peníze náklaďák. Králíky včas naložil, a než odjel, vzal maminku za ruku a zavedl ji do špajzu. Ve špajzu toho moc poslední léta neměli, trochu mouky, rýže, krup, láhev oleje, svíčky, sirky, a to bylo všecko. Mrzelo ho to, před válkou byl vždycky hrdý, že se náš špajz pod jídlem prohýbal. Otevřel dveře špajzky a rozkázal:
„Hermo, dej to drůbeži! Přivezu plnej špajz. Vykliď to a dej sem čistý papír!“
Pak jí dal slavnostní pusu, jako když jede do války, kterou určitě vyhraje.
Potom odjel tím náklaďákem do Karlštejna, myslím, že to bylo do Karlštejna. Poslal ten náklaďák domů, králíky prodá, domů jich poveze jen pár na další chov, především krásného samce Michaela.
Když vzal sbor rozhodčích na řadu jeho králíky, svíralo se mu srdce, jako by posuzovali jeho vlastní děti. Vážili je, foukali jim do srsti, prohlíželi je.
A pak mu oznámili, že jim neudělal řádně jakousi rozšířenou manikúru a pedikúru, neostříhal jim nehty a neumyl ptáčky, což byl tak vážný nedostatek, že mu žádné ceny nemohly být uděleny. Taky bylo tím pádem jasné, že králíky nikdo nekoupí.
Tatínek zbledl a pak začal křičet:
„Vy rošťáci!“
To je ono. Nemají rádi židy. Výstava po tomto výkřiku ztichla, šum

ustal, i králíci jako by dali slechy dolů. Králíkáři šli tatínka utěšovat a ten první ho oslovil přátelsky, tak jak se chovatelé nazývají:
„Příteli Pavle!“
To už jsme se dlouho jmenovali Pavlovi. Tenkrát jsme říkali, že když žijem v české zemi, že bychom měli mít správně české jméno namísto toho Popper, a snad jsme byli také trochu víc podělaní, než bylo třeba.
Tatínek na toho králíkáře zařval:
„Já jsem ti hovno přítel!“
Seděl dál a čekal na něco, co by ho mohlo zachránit. Mohl by to být jeho syn Jirka, který mu tak často pomáhal se svým fiatem, anebo další syn Hugo, který zas uměl výborně makat rukama. Anebo strýcové Hugo a Alois by mohli přiletět z Kanady na aeroplánu a přivézt ty největší kanadské králíky, aby dal všem tady trumf. Nebo by se mohl objevit strýček Ota, který po válce pracoval na severu Čech a kterého jsme měli rádi stejně jako pražskou tetu Helenku.
Ale nic se nestalo. Smrákalo se. Králíkáři odešli a zůstal tam sám. Protáhl plotem bedny s králíky do blízké zeleně a otevřel všechna dvířka. Lezli překvapeni pomalu ven, nikdy neviděli nad sebou nebe a nikdy neměli pod bříškem vojtěšku. Řekl jim:
„Kluci, běžte.“
Jenže neběželi, byli na něho zvyklí, lezli mu k nohám a třeli se o ně jak kocouři. Zaháněl je pryč, ale oni chtěli pořád k němu, protože věděli, že se tak mít nikdy nebudou, jako se měli u něho, už nikdy nebude travička tak křupavá, jako byla tam v těch krásných kotcích, kde se měli jako na zámku. Chtěli pořád k němu, i když jim nevybojoval svou neznalostí ty první ceny.
Nakonec jim utekl, nejdéle se ho držel jeho miláček, krásný Michael. Utekl i jemu. Když uviděl nádraží, sáhnul si do kapes, ale našel jen hrst zmuchlaných cigaret.
Spatřil řeku. Řeka byla pro něho v životě vším. A tak k ní šel, podle řeky musel také dojít do svého domku a ke své ženě. Šel při měsíci, který z řeky udělal stříbrnou silnici. Místy se natáhl do trávy, všechno ho bolelo. Srdce jako by mělo puknout a nohy jako by se měly zastavit. Poprvé v životě šel takovou dlouhou štreku bez hvízdání a bez zpěvu, nezpíval si ani tu z legií o slonech, ani tu o červeném šátečku. Jako by prasklo péro u gramofonu, jako by dohrál hrací obraz s veselým poutníkem a rybářem. Šel a jenom

na nebi jako by občas spatřil špajzku vystlanou čistými papíry přesně tak, jak rozkázal. Pak prý spatřil u břehu rybu. Byla to dlouhá ryba s velkýma vypoulenýma očima. Dívala se na něho a on se díval na ni. Byla to taková ryba, která byla tak chytrá, že ji po celý život žádná jiná ryba nezabila a žádný chytrý rybář nechytil. Jen proto mohla být tak velká a tak stará. Tvrdil pak, že se na něj přišla podívat, jak umírá, protože zabil za svůj život tisíce ryb. Ryba zavrtěla ploutvemi a odplula. Dal se znovu na cestu. Ráno se dobelhal k vrátkům. Podlamovaly se pod ním nohy a držel se za srdce. Maminka se lekla a vedla ho do světnice. Když šel kolem špajzu, odvrátil hlavu, bál se, že tam dala ty čisté papíry. Pak se přece jen podíval. Špajz měl ty papíry špinavé a byl zřejmě schválně pootevřený. Bylo tam trochu mouky, rýže, krup a láhev oleje. Usedl do židle a usmál se na maminku:

„Ty můj nejlepší kamaráde.“

Maminka zavolala sanitku. Přijeli, vedli ho ven, že ho povezou do nemocnice. Nadával jim, u vrátek se jim vytrhl, něco si zapomněl. Nevracel se pro malý tranzistor, jak si ho lidi berou. Dal si jednou namalovat krásnou cedulku, na kterou byl pyšný. Teď ji pověsil na vrátka, aby si to mohl každý přečíst. Stálo na ní:

PŘIJDU HNED

A už nikdy nepřišel.

KNIHA ***Jak jsem potkal***

DRUHÁ ***ryby***

DĚTSTVÍ /

KONCERT

Pro každého rybáře je vůbec nejlepší začít si něco s rybami už jako holka nebo kluk. Když ho zasvětí do tajů rybařiny táta, strejda nebo nějaký převozník. U nás to byl převozník Karel Prošek z Luhu pod Branovem, který se postupně stal naším strejdou. Ten učil chytat nejen bratry Huga, Jirku a mě, ale také našeho povedeného tatínka.

Strejda Prošek se v Berounce asi narodil jako vodníci a do Luhu přišel s velkou vodou. Měl krásný knír jak dragouni a zvučný hlas a taky pěknou postavu. Dovedl všechno na světě. Orat a sít, dojit krávy, vařit uhlířinu, najít hřiby a křemenáče v době, kdy nerostly, převážet za velké vody, plést košíky, ulovit srnce, zachránit lidi i promrzlou zvěř, dát hlupákům přes hubu, uměl se smát. Za veliké vody převážel párkrát porodní asistentku Flýbertovou s jejím nepostradatelným kufříkem. A taky věděl, jak na ryby. Napichoval je z lodi za měsíčných nocí na vidlice zvané grondle, stavěl jim do cesty vrše, nahazoval šňůry a navenek je lovil na prut jak pán.

To bylo ještě za starého Rakouska, kdy na křivoklátském hradě seděl kníže pán Max Egon Fürstenberg a jedl Ohnivcův guláš a popíjel rakovnické pivo. Prošek jako nejlepší rybář v kraji měl od něho povoleno chytat všemi způsoby po celé řece. Jenom úhoře, kteří mají maso jako lotosový květ, musel odnášet na hrad. Měl na ně pytlík, který mu jeho žena Karolína ušila z kanafasu. Nosil je živé podle Berounky na hrad. Brána se před ním sama otvírala jako před rytířem. Vysypal úhoře do vysmolené dřevěné kádě s vodou a občas dostal peníz ze zlata. Byl na něm císař a celý peníz se podobal slunci. Poté, co odjel kníže v kočáře za čtyři cizí vrchy a čtyři cizí řeky, zakázali Proškovi chytat všemi způsoby a řekli mu, že mu stačí způsob jen jeden, a to prut.

Prošek měl dlouhý, žlutý bambusový prut. Bič bez navijáku. Šel proti tekoucí vodě, aby ho ryby neviděly, a občas práskal bičem a práskal dragounskýma vousama, a proto se tomu celému způsobu říkalo „na práskandu“.

V té době jsme tam přijeli naším vozem my. Otec Leo, matka Herma, bratři Hugo a Jiří a já. To byla celá naše rodina. Pozorovali jsme Proška od olší z druhé strany řeky. Pohyboval se na kluzkých kamenech jako lovící vydra. Splávek lítal na přesně určená místa.

A ryby? Ty jako by vyskakovaly samy z vody. Stříbrní tloušti s červeným kormidlem ploutve u prdelky a elegantní parmy s vousama. Nabřichatělé plotice z tišin a proudníci z proudů. Klouzali do síťky, svoboda končila, přišel jejich pán, král pytláků.
Tatínek nadšeně volal:
„Hermo! To je koncert! Jako Kubelík.“
A rázem vyrostly v mé hlavě po celém břehu řady sedadel a v nich seděli páni v anglických kostkovaných pumpkách a dámy v růžových krinolínách. Vzdychali a tleskali při každé rybě:
Messieurs, mesdames, to je pravé umění,
Prošek chytil do přeplněné síťky poslední rybu, zapálil si retku a uklonil se.
Tribuny zmizely a on se přebrodil mělkou řekou k mému tatínkovi. Rázem se měli rádi, protože tatínek byl taky pěkný kos. Dovedl dát hlupákům přes hubu jako Prošek. A co nedoved, to ho Prošek naučil. Tatínkovi hrubián Prošek vyhovoval, protože celý život tvrdil, že fajnoví lidi stojí za hovno. Domluvil se s Proškem, že budeme jezdit do převoznické chalupy na letní byt k němu a nikam jinam.

ČERNÁ ŠTIKA

Bylo mi tak kolem šesti. Bráškové mě do své společnosti moc nebrali. Nebyl jsem jich hoden. Přihlížel jsem jejich radovánkám zdálky. Většinou jsem si na břehu řeky Berounky jenom cucal prst.

Nejraději chodil Hugo s Jirkou na ostrůvek, kde chytali do ruky ryby v zelených řasách. Hugo byl hezký a jemný. Jirka byl pořízek a lump, s kdekým se pral.

Na ostrůvku rostly dlouhé, čarokrásné zelené řasy, které se podobaly rozpleteným vlasům říčního vodníka Oskara. Ty vlasy mu vlály po proudu, jako by ležel utopený v žlutém písku. Občas na řasách rostly kvítky, nevím už, jakou měly barvu, snad růžovobílou jako nevěsty. Bylo tu mělko a v řasách se pásly jak na louce buchanky a berušky vodní. Parmy s ostatními rybami sem přijížděly a čapaly po broučkách a mlaskaly přitom jak prasátka. V té době nastoupili bratři jen v trenýrkách a promakávali řasy, až sáhli na studené tělo ryby. Ryba strnula, pak vyrazila, bráška se vzpamatoval a skočil po ní, minul se, voda stříkala, bráška křičel. Jako rodeo.

Jednou objevili v řasách obrovskou rybu, původně mysleli, že je to splavený kmen. Byla to ale černá štika, zajela sem za rybičkami a nemohla ven. Když se rozjela, podobala se torpédu. Voda lítala na všechny strany. Hugo hulákal:

„Nečum a pojď nám s ní pomoct!“

Najednou jsem jim byl dobrej. Ale mně se tam nechtělo. Došel jsem pomalu mezi řasy. Štika křižovala, dojela až ke mně a zastavila se. Viděl jsem, jak oddychuje, dívá se na mě krutýma očima a má v pootevřené hubě plno zubů. Chce mě sežrat. Začal jsem natahovat. Rozjela se. Skočila. Přenesla se přes mělčinu a zmizela v hloubce. Jirka mi řekl:

„Pitomče! Měl jsi ji na dosah. Jen ji za krkem zmáčknout!“

Ve skutečnosti jsme si všichni oddychli, že je fuč. Bráškové si na ni také nesáhli. A ta příhoda jako by byla předurčením, jako by ta obrovská štika byla naší sudičkou. Chytí někdo z nás v životě skutečně velkou rybu? Možná, že nám to nebude dopřáno, protože jsme tenkrát nebyli stateční.

MOJE PRVNÍ RYBA

Prošek se vracel z hospůdky Anamo v náladě a prozpěvoval si vojenské písničky. Uměl jich mnoho, ve válce bojoval v Srbsku. V boku mu zůstala nevyndaná střepina, ale ta ho přestala zlobit, jakmile měl v sobě několik ostrých. Když dorazil s lodí k nám, dal vlčákovi Holanovi pusu na čenich a sedl si pod vonící akát.

Byl jsem tehdy na přívoze, bráškové mě zase nevzali s sebou, vzali radši holku Dášu, dceru Bédi Peroutky, která mě velice přehlížela. Strejda se na mě podíval zelenýma očima:

„Pojď sem, prdelko!“

Pomalu jsem se k němu došoural, moc mě nemiloval. Nejraději měl Jirku, to byl uličník podle jeho gusta. Já byl nejmladší, mazlíček. Prošek se na mě pátravě podíval a vytáhl z ušmudlané kapsy kyselou okurku:

„Tumáš.“

Vyndal jsem si prst z pusy a strčil tam okurku. Pozoroval mě. Pak vytáhl placatou láhev a přikázal:

„Cvakni si.“

Nic v ní už nebylo. Ale zatvářil jsem se blaženě. Neexistující alkohol nás sblížil. Vstal a naznačil, abych šel za ním do stodoly. Vytáhl dlouhý lískový prut a povídal:

„Udělám ti prut. Mám ho pro tebe už dlouho.“

Vytáhl z kapsy ostrý nůž a dělal šmik sem a šmik tam a já pozoroval jeho upracované ruce, na kterých chyběl prst, který si vlastnoručně ušmikl při řezání proutí na košíky. Viděl jsem jeho tvář, zkřivenou bolestí, zase ho bolela střepina v boku. Ale alkohol na bolest mu došel. Dokončil prut. Tehdy jsem nevěděl, že to byl můj nejcennější prut, ale dnes to vím. Byl to prut dětství, kterému se nemohly vyrovnat pozdější výrobky amerických a japonských továren. Přivázal na něj vlasec a připevnil brk z husy a háček. Potom řekl:

„U ostrova jsou okouni samotáři. Jdi tam, prdelko, a pocuchej jim hřívu. Já tu na tebe počkám.“

Schoulil se do klubíčka a Holan mu dal hlavu do klína. Po pěšince jsem došel až k ostrovu. Bylo před polednem, hřálo slunce. Navlékl jsem žížalu a nahodil prut. Nic nebralo, jen modravá šídla usedala na stulíky a kdesi v zátočině hodovali mlaskající tloušti. Bílý brk ležel

na hladině nehybně jako bílá loď za bezvětří. V duchu jsem mu vztyčil plachty a poručil kapitánovi, aby plul, aby ho táhla po hladině barevná ryba. Ale brk stál, mně se klížily oči, jen občas jsem mžoural jedním okem, zda má bílá loď už vyplouvá.
Najednou se brk otřásl a udělal se kolem něho kruh. A znova a znova, jako by to byly signály z nesmírných vodních hloubek. Někdo si hrál a laškoval s lodí, jako by nahazoval koženým řemenem motory. Nebyla to tedy plachetnice, ale bílá motorová loď. Pak brk zapanáčkoval, stoupl si na hlavu a nohy dal nahoru jak napůl potopená kachna. To už jsem prut křečovitě svíral rukama. Jistě to bude okoun s hřívou, co tu bydlí na samotě. Brk udělal zatím hups!, a zmizel. Ale bylo vidět, jak míří pod hladinou ke stulíkům. Sekl jsem. Prut se ohnul do oblouku a já ucítil poprvé v životě slastný tah ryby. Po mocném oboustranném zápolení se objevila zježená tlama. Byl to okoun, a byl veliký jak kostkovaná červená čepice, jenže byl také olivově zelený a přes sebe měl tmavé pruhy. Nesl své červené ploutve jako bojové zástavy a hrbem se podobal býku. Místo očí měl zlaté živé penízky a na hřbetě mu trčela zježená kopí. To nebyla ryba, to byl drak, opancéřovaný rytíř s červeným peřím na přilbě.
Vyvlékl jsem ho na trávu a lehl si na něj, aby neutekl. Oba jsme byli zápasící kluci. Potom jsem ho nesl slavnostně na přívoz. Pobodal jsem se o jeho kopí a z prstů mi maličko prýštila krev. Myslel jsem na to, že strejda Prošek mě bude mít od dnešního dne stejně rád jako Jirku. Prošek seděl už na lavičce a pil kozí vermut, mlíko, na vyhnání alkoholu. Chválil mě:
„Jsi pašák."
Stáhl okouna a hlavu s kůží přitloukl na vrata stodoly. Aby všichni viděli, že se v Luhu pod Branovem zrodil další rybář. Vzal jsem stoličku na dojení a sedal jsem pod trofejí celé dny. Když šel někdo na přívoz, kašlal jsem a smrkal, abych na okouna upozornil. Sklidil jsem spousty slávy. Přišla i holka Dáša, dcera Bédi Peroutky. Dala mi pusu na tvář a pronesla:
„Jsi opravdovej frajer."
Jednou v noci mi však trofej zmizela neznámo kam. Je možné, že ji sežrala kočka Andělka. Ale spíš je pravděpodobné, že ji sundal z vrat můj milovaný strejda Prošek. Měl už mého chlubivého počínání plné zuby a začínal jsem mu být zas protivnej.

SOUBOJ O ŠTIKY

Moji bratři mě konečně vzali do party. Chytali jsme nástražní rybičky, oficiálně se jmenovali hrouzci dlouhovousí. Ale my jsme té rybičce říkali řízek, stejně jako řízek na smažení. Je to pohledná rybička, má dva vousky modrovousky a je mramorovaná skoro jako mramor. Pánbůh se při tvoření na ní vydováděl. Ale je důvěřivá a hloupá. Při lovu řízků jsme v řece zvířovali nohama písek a bahýnko. Řízkové v tom kalu hledali potravu. Našli udičku se žížalkou. Udělali zob jako slepice, zatáhli za spláveček, my cukli, a řízečci se octli na světle božím. Někdy nám připluli až k nohám a klovali nás do prstů. Klof. Klof. Klof. My si čachtali nohy v chladné vodě a přitom jsme rybařili. Rybičky jsme dávali do plechovek a tatínek se strejdou Proškem na ně chytali štiky a další vodní kanibaly. Ale řízků bylo tehdy v řece málo. Strejda Prošek přišel na to, že štiky žerou v poslední době také okouny. Poznaly, jak lahodné maso má pichlavý okoun. Na jídelním lístku štik se octli okouni a nikdo o tom nevěděl.

V té době jezdil na Křivoklátsko se svou starou károu a se svou ženou Vlastou typograf ze Žižkova Béda Peroutka, přívrženec Viktorie Žižkov. S mým tatínkem se brzy skamarádil. Na vánoce si posílali bramborový salát v malovaných nočnících. Oba byli mladí. Když se jelo z Křivoklátska na Prahu, zvenku na otevřených kabrioletech visely štiky a vzadu za auty skákaly přivázané hrnce a kýble. Na rychlosti nezáleželo. Cestou na sebe posádky pokřikovaly hesla a hlavně neslušná slova. Ženy se už nerděly, protože na to byly zvyklé.

Na Křivoklátě musel tatínek zvolat:

„Tady bydlí cukrář Holub!“

Z následujícího vozu se ozvalo radostné Peroutkovo:

„Tak mu prdel polub!“

Jak to tatínek nevykřikl, tak měl Peroutka jeden den a jednu noc špatnou náladu.

Jednou si v Luhu Béda usmyslel, že to tatínkovi a Proškovi v rybách ukáže, a vyjel s místním borcem Františkem Pavlíčkem na štiky k Čertově skále. Čertova skála se tam prý říkalo proto, že tam jednou šel myslivec, měl v kapse flašku čerta, zakopl o skálu, čert vypadl, vylil se, no a od těch dob to byla opravdu Čertova skála. Druhá,

střízlivější verze praví, že čert měl za noc postavit přes Berounku most, aby si odnesl dceru z Rybárny. Ale do rozbřesku a kohoutího kokrhání to nestačil, a tak utřel nos. Zůstal pak na té skále. Pod tou skálou byly odjakživa v hloubce štiky.
Když se tatínek o tom manévru dověděl, vzali s Proškem okounky jako malované a pluli lodí proti vodě nahoru nad ostrov a potom dál až k Brtvě, ke štičím tůním. Chytili velké štiky. Jedna štika si prý dokonce vyskočila pro okounka, hned když padal do tůně, takový měla apetit.
Vrátili se krátce před Bédou. Béda se radostně rozkročil na druhé straně, držel nad hlavou dvoukilovou štiku a volal:
„Tady je to, co se nedá fendovat!“
„Pojeď na druhou stranu, ty blboune!“ zval ho tatínek.
Jak Béda připlul, vzal ho pod ruku a vedl ho k haltýři. V bedně se rýsovaly temně zelené hřbety tří velkých štik. Béda se rychle opláchl vodou, aby neomdlel a nespadl po hlavě do řeky.
Jenom zasípal:
„Vy parchanti. Nějak jste nás podvedli.“
Tatínek mu večer pod akátem prozradil to tajemství s okouny a poradil mu, kam má ráno na štiky jet. Ten akát měl totiž takovou moc, že pod ním každý mluvil pravdu. Dokonce i rybáři.

POD ŠÍMOVIC SKÁLOU

Tak utíkal čas. Dostal jsem svůj první naviják rolák a košilku jsem už nosil zastrčenou v kalhotách. Tatínek nám koupil anglickou merunu, stejnou, s jakou hrál londýnský Arsenal, to mužstvo slavných kanonýrů. Na plácku jsme s ní vybojovali četné bitvy a boje, až mi kluci jednou ranou vykloubili prst, a strejda Prošek ho dal zas jedním škubem zpátky. Ryb byla pořád plná řeka.

Maminka je balila do strouhanky a pekla na řízky a potom je vkládala do octa a prokládala plátky cibule. Ryby byly ve studeném sklepě pod strání v kamenné štoudvi. Eňo něňo. Když někdo ve vsi onemocněl, chodil si k nám pro naložené ryby. Zdraví si chodili taky. A nejčastěji k nám přicházeli pro naložené ryby lidi s opicí. Ryby byly od jara do podzimu, ve štoudvi se uležely a kosti se rozležely. V horkách byly studené a v zimě vlahé.

Radovánky nebraly konce, jako by celý život měl být karneval. Nad jezem se z řeky tyčila vysoká červenavá skála z opuky a té se říkalo Šímova. Snad proto, že ve vesnicích žilo plno Šímů. Jak jsme šli kolem té skály, tak jsme zpívali:

U Šímovic skály,
dva trampové stáli,
že neměli co na práci,
na kytary hráli.
Mcajcajcajcára,
mcajcajcajcára,
mcajcajcajcára,
juchy, juchy, juch.

Kolem Šímovic skály jsme chodili večer pod jez na parmy. Nejdřív šel strejda Prošek v slaměném klobouku, pak šel tatínek s hřívou vlasů, potom Hugo, Jirka a já. Nesli jsme dlouhé pruty, sahaly až k hvězdičkám, které se objevovaly na obloze. Takovým prutem by šla možná hvězdička rozsvítit stejně jako plynová lampa na Starém Městě. Nebe bylo modré a před námi padala z jezu voda. Jez šuměl a pod ním se vytvářely bílé víry. Naproti doklapával svou denní práci nezabudický mlýn. Uprostřed něho svítila velká bílá hvězda, okno mlynáře Čecha. A nad tím vším se klenulo nebe a vesmírné dálky.

Prošek se otočil:
„Tady to stačí.“
Došli jsme do tažných vod, kde má voda spád a kde se drží parmy. Jsou nejzdatnější a nejsilnější ze všech. Neustále plují proti proudu, žijí prakticky pořád v proudu, a proto jsou odolné a silné. Obracejí rypáčkem kameny, pod nimiž hledají racky a drobotinu k snědku. Mají mocné ploutve a válcovité tělo, vypadají jak nadzvuková letadla.
Rozbalili jsme vercajk. Na dlouhé pruty jsme namontovali místo vlasců dlouhé, tenké mosazné drátky, které řezaly prudkou vodu jako břitva. Na udice jsme dali rousné žížaly.
Seděli jsme v hebké trávě a drželi pruty. Strejda první vytahoval parmici. Házela se v trávě a práskala svýma čtyřma vouskama, maličko pískala a jako by naříkala, zřejmě se také zlobila.
Potom zabrala parma mně. Nejdřív ťukla, neslo se to z vody zas jako volání z nesmírných vodních dálek. A pak jsem ucítil tah, jako když se na prut něco zachytí, třebas plovoucí vodní tráva. Přisekl jsem. Na konci udice byla parma. Její tělo vyplulo na hladinu řeky, právě když vše odhalil seshora měsíc. Bylo jak tavené stříbro anebo jak cínová konev, s jakou se nalévá víno z královských vinic. Statečná ryba. Nesmírně bojovala o život a stále chtěla jít do proudu. Cpala se do nejprudší vody tak, jako někteří odvážní lidé chtějí stále na moře. Drát byl jako z ocele. Rvali jsme se o každý centimetr. Nakonec podlehla, protože to byl zápas nerovných sil.
Když jsem ji vytáhl do rosné trávy, hladil jsem ji jako psa nebo kočku. Ale měla tělo cizí, studené, rybí. A pak jsem jí hned probodl hlavu nožem, neboť i stateční platí někdy za chybu smrtí. Zabil jsem ji proto, že jsem to viděl u strejdy Proška a u tatínka, a oni to zase viděli u svých předků. Mocné ploutve jí poklesly a tělo, které se podobalo krásným stříbrným letadlům na dálkových tratích, vyhaslo.

JAK JSME S TATÍNKEM SERVÍROVALI ÚHOŘŮM

Můj povedený tatínek mě jednou vzal pokládat šňůry. Vypracoval skvělý a hlavně smělý plán, jak zaručeně dostaneme úhoře. Položíme šňůry do tahu pod Palouk do větší hloubky. Naklademe návnadu do míst, kudy úhoři potáhnou proti proudu, a naservírujeme jim podle tatínka takovou hostinu, že se jí neubrání. Úhořů budeme mít tolik, že je dáme k řezníkovi vyudit. Tatínek mi řekl:

„Uzení úhoři jsou ze všeho nejlepší. Ty můžeš jíst celý rok."

Tatínek také říkal, že musíme počkat na vhodnou dobu. Až zmizí měsíc a zatáhne se obloha a hvězdy budou spát. A také až se trochu zdvihne a případně zakalí řeka, až bude malý zákalek. Zatím jsme konali horečné přípravy. Rozstříhali jsme dvě fungl nové šňůry na prádlo a brousili pilníkem hroty háčků, aby správně vnikly do úhořích tlamiček. Opatřovali jsme návnadu. Zašli jsme na potok a nachytali překrásné rybičky, střevle potoční. Samci těchto rybiček měli krvavě červené pysky a na těle jim hrála smaragdová zeleň a sametová čerň. Vypadali jak rybičky z akvária. Vycházeli jsme z toho, že předložíme úhořům něco extra unikum, co se v řece nenalézá. Tatínek dokonce prohlásil, že se z toho úhoři podělají. V Luhu jsme strejdovi Proškovi zničili rýčem málem celou zahrádku, abychom našli pár rousnic. Ale byli jsme perfektně připraveni a vybaveni.

Začalo hustě a vydatně pršet a můj tatínek si mnul ruce. Dešťová voda se na polích a lukách zakalila a nesla s sebou do řeky utopené rousnice, zmáčené koníky a nabobtnalé mšice. Ve vodě už čekaly ryby a cpaly si břicha. Objevil se zákalek, podle břehů tekly první tmavé vody. Na přívoz přišla tehdy nějaká návštěva, hřála se promoklá u kamen, tatínek před nimi nechtěl mluvit a jenom na mě občas mrkl, že nastává ta pravá doba.

Za šera jsme se vytratili. Na nohou gumáky, na sobě gumové pláště a v srdcích naději. Šli jsme proti vodě, desítku metrů nad řekou po pěšince, která se hodila spíš pro kamzíky než pro lidi. Nevím, jak dlouho jsme šli, ale bylo to strašný. Kluzké kameny a hluboké srázy, větve šlehající do obličeje a padající déšť. Postupně jsem dostával zlost na tatínka, který se občas otočil a zamumlal něco jako:

„To je ten pravý čas."

Na Palouk je daleko i za bílého dne, to vám každý z Luhu potvrdí, i Vlkovic, i Pavlíčkovic. Nechápal jsem, proč jsme nepoložili šňůry rovnou u přívozu, když k řece v takovém nečase nikdo nepáchne. To tatínek, přál si mít ty hlubší a tažné vody. Po dlouhé době jsme stanuli na Palouku. Tatínek položil řízkovničku se střevlemi a vyndal z batohu šňůru. Obrátil se na mě a zase řekl:
„Krásná noc. Naservírujem jim to, že se z toho podělaj."
Chytl ho ten pravý pytlácký zápal a vášeň. Napichoval střídavě návnady. Jednu rousnici, jednu rybičku, jednu rousnici. Nedíval se po mně, co dělám, nebral mě na vědomí. Stál jsem a třásl se zimou, všichni úhoři mi mohli být ukradení. Natož ti uzení. Skončil akci a přikázal mi:
„Svlíkni se!"
Svlékl jsem se a ohlížel se po řece. V okrajcích a odlesku měsíčního světla jsem viděl, jak stoupá. Jak se stvoly trávy houpají a klesají do vody, jak se stébla ohýbají, kývají a směřují dolů po proudu. Sundával jsem si kalhoty a tiše jsem řekl:
„Tatínku, ta řeka stoupá."
Nevím, jestli mě slyšel, ale vůbec na má slova nereagoval. Stál jsem na břehu v tom stavu, v jakém mě moje maminka přivedla na svět, a bůhvíproč jsem si přikrýval přirození. Tatínek povídal:
„Vezmi tu šňůru a jdi s ní do řeky. Až bude napnutá, tak pusť kámen."
Pořád jsem stál. Zaslechl jsem, jak uprostřed řeka hučí. Dostal jsem strach. Stál jsem jak mezek, kterého nutí jít tam, kam se mu vůbec nechce. Ale neměl jsem sílu říci, že tam nepůjdu. Tatínek řekl:
„Jdi a neboj se. Jsi můj syn. Jsi přece po mně."
Vzal jsem kámen a podíval jsem se po něm. Zřejmě měl už taky strach, ale bylo mu líto těch ztracených investic. Vždyť jsme těžce chytali střevle, zahrádku jsme málem zničili a rozstříhali jsme dvě prádelní šňůry. Mluvil pořád o úhořích a nechtěl to vzdát. Hlavně si nechtěl připustit, že jsme k té řece přišli pozdě, když už voda stoupla. Vkročil jsem do řeky. První pocit nebyl zlý. Voda mě lechtala do lýtek a potom do kolen. Jemně proudila podle břehu a pospíchala do větších proudů. Když mi vystoupila k boku, uvědomil jsem si, jak proud sílí. Musel jsem stále víc zaklesávat nohy mezi kameny a stavět se proti vodě. A přitom jsem držel veliký kámen s ochablou, prověšenou šňůrou. Viděl jsem ještě na břehu tatínkovu siluetu

a slyšel jsem, jak mě voláním povzbuzuje, jako když jsem hrával fotbal a později hokej. Ale bylo to houby platný, cítil jsem se sám a opuštěný. Voda mi sahala k pupku a pak k prsům a chtěla mě odtrhnout ode dna. A on křičel:
„Jdi dál! Už to bude!“
Ohlédl jsem se a už jsem ho neviděl. Splynul se stromy a s břehem. Jakým právem mě do toho žene, když sám neumí plavat? To mi řekla maminka, když jsem se ptal, proč se s námi nikdy tatínek nekoupe. To úhoři mu zaslepili oči, že chce, abych šel dál.
Řeka mi sahala k ramenům. A pak mi byla až po krk. Cítil jsem její sílu. To už nebyla ta včerejší řeka. To byla jiná řeka. Zabijácká. Zmocnil se mě její proud a její vlny se mnou smýkaly a řvaly, proč jsem sem přišel a že jsem drzý. Zmohl jsem se na výkřik:
„Tatínku!“
Voda mi vnikla do úst, ztrácel jsem půdu pod nohama. Věděl jsem, že nesmím pustit tu šňůru, protože by se mě řeka zmocnila a roztrhala dole na kamenech a proudech. Odpoutal jsem kámen od šňůry a pustil ho ke dnu. Držel jsem se křečovitě provazu a cítil jsem, jak mě něco docela pomalu táhne ku břehu. Tatínek mě přitáhl až do mělké vody. Byl jsem největší tvor, jakého měl v životě na šňůře anebo na udici.
Potácel jsem se pod křoví, abych si ulevil od strachu a od studené vody. Slyšel jsem ho, jak balí šňůru, sundává rybičky a vyklízí pole a brumlá:
„Mý rybičky zlatý. To nebyla tak docela správná noc. Ale příště jim to naservírujem, že se podělaj.“
Seděl jsem na bobku a myslel jsem na to, že dnes jsme se zatím podělali my.
Asi to bylo tím, že úhořům přišla na pomoc jejich matka – řeka.

BÍLÉ HŘIBY

Šli jsme na roští. Křivoklátské lesy jsou hluboké, někteří lidé se v nich bojí. Každým okamžikem se mohou objevit na koních s luky zbojníci z Týřova. Hlavně tady jsme mohli potkat české udatné krále s jejich družinami.

Poklona, pane králi, jsem z Luhu pod Branovem. Prdelka mi říkají.

Každou chvilku může člověk uslyšet lidský pláč anebo naříkání raněné zvěře. Může se objevit stádo divokých kanců anebo pověstný jelen s křížem mezi parohy.

Šlapu potichu na konci rodinného průvodu, abych všechno viděl a o nic v životě nepřišel. Za ruku mě drží kmotřička z nádherného městečka fantazie. Listí už žloutne, nastává podzim. Stromy jsou silné a nahoře jsou hnízda přepadových ptačích oddílů. Tam někde sídlí pták Noh. Jestli se opozdím, slétne dolů a odnese mě. Scházeli jsme do údolí. Jirka se dal svým zvučným hlasem do zpěvu:

Potkali mě myslivci,
vedli s sebou psy, psy, psy,
jeden dělal haf, haf, haf!
a ten druhej ňaf, ňaf, ňaf.

Při haf, haf, haf a zvláště při ňaf, ňaf, ňaf se všelijak natřásal a pitvořil. Přidali jsme se, byli jsme už na kraji lesa:

Až já odtud povandruju,
dám si uzel na uzel:
to že jsem tě, má panenko,
tak brzičko omrzel.

Vtom zavolal Hugo:

„Stůjte!“

„Co je?“ ptala se v čele maminka.

„Podívejte se na tu bílou stráň!“

„To je přece kamení,“ řekla maminka. „Stráň plná bílých kamenů.“

„To nejsou jen kameny,“ řekl Hugo a běžel do stráně. A odtamtud volal: „To jsou hřiby!“

Lezli jsme rychle do dubové stráně. Byla to skutečně stráň plná kamenů a mezi nimi rostly stovky bílých hřibů. Omakávali jsme je, některé přerostly a měly nahnědlé popraskané hlavy. Jako by tu

rostly sto let a možná více. A každý byl jiný, jak od malíře. Tencí a boubelatí. Panáčkové roztomilí. Maminčini mazánkové a krásní starci. Hubičku na klobouček leckterý od nás dostal. Všechno roští jsme vyházeli z košíků, všechno naplnili, a hřibů bylo pořád plno. Bráškové došli na políčko k tetě Karolíně pro dvě další nůše a ty jsme také naplnili.

V Luhu jsme hřiby vysypali ve stodole na plachtu. Všichni odešli, jen maminka u hříbků zůstala, chtěla se zřejmě s nimi potěšit. Uspořádá houbařskou hostinu císaře Nerona, ten měl houby na všechny způsoby velice rád.

Vrátil jsem se a našel jsem maminku pořád u těch hříbků. Ruce měla zabořené v hromadě hřibů a po tváři jí tekly slzy.

„Proč pláčeš, maminko?“

„Když je hodně hub, bude válka!“

„To je pověra, maminko.“

„Říkala to teta Karolína. Před první světovou válkou prý taky takhle rostly. Tisíce bílých hřibů. A pak byla brzy bída a nouze.“

Příští rok nás zabrali Němci.

Brzy nato jsme seděli v Luhu na lavičce a poslouchali v rádiu, jak bombardují Varšavu. Slyšeli jsme těžká německá letadla Junkers a Heinkel, hřmící nad městem. Ozývaly se první detonace.

Zacpal jsem si uši a běžel jsem dolů Luhem. Zdálo se mi, že i tady slyším bomby. Už jsem je viděl padat. První zásah dostal sklep se štoudví s naloženými rybami. Štoudev praskla a ryby se vysypaly do bláta. Cák ho! Druhý zásah dostala lehká loď převozníka, prkna létala do vzduchu jako dřívka. Prásk ho! Dům u řeky se propadl a hořel. Nad řekou letěl veliký šedý Heinkel, v něm seděl smějící se pilot s bílou lebkou a s vyceněnými zuby. Letadlo mělo na křídlech černé kříže. Začalo vrhat pumy do řeky na mé ryby. K hladině vyplavala jejich mrtvá těla. Byla bílá jak bílá smuteční oznámení ve výkladních skříních a podobala se také velkým, bílým hřibům s popraskanými hlavami. A na těch oznámeních stálo napsáno:

UŽ SEM NIKDY NEPŘIJEDEM.
SKONČIL DĚTSKÝ KARNEVAL.

MŮŽOU TĚ I ZABÍT

V Buštěhradě byly rybníky dva. Oba rybníky dělila hráz s topoly a silnice. Nový rybník mě nikdy nelákal. Měl takové studené břehy, převážně z kamenů a cihel.

Starý rybník byl jiný. Část břehů měl z husích trávníčků. Voněl potůčkem, který do něho přitékal kolem Opltovic hospody, a čpěl močůvkou, vytékající ze selských stavení. Voněl starými vrbami a bahnem, ve kterém si kapři vyvalovali pupky, a voněl pivem, které tu šumělo v blízkém pivovaru.

Ve středu mé pozornosti plavali kapři, kteří sem byli nově vysazeni. Nemohl jsem zapomenout na křivoklátského okouna a bojovné parmy, které jsem kdysi chytal. Ryby mi pluly v krvi, chtěl jsem je zase lovit. Na Buštěhradě nebylo kde. Nikde neteče pořádný potok ani řeka. Jsou tu jen rybníky s výstrahami, že chytání ryb je zakázáno.

Díval jsem se na kapry, jak bezstarostně bloumají vodou a jak zřejmě o ničem nepřemýšlejí. Stěhovali se v rybníce z místa na místo a jezdili v houfu jak vojska. Cestovali v kruzích a pásli se. Když se stíny topolů sklonily k mému rybníku, vylezl jsem si na vrbu a tiše jsem jim vyprávěl. Zdálo se mi, že špicují uši a naslouchají. Byli krásní, mosazně zlatí, a když dělali stojky a kotrmelce na hlavě, viděl jsem jejich žlutá, vypasená břicha. Zaměstnanci pivovaru jim je přikrmovali mlátem.

Tenkrát jsme potřebovali příjemné, tučné kapří maso pro sebe a na výměnu. Za mouku, chleba a za cigarety pro maminku. Žil jsem už jenom s maminkou, ostatní byli v koncentráku.

Stále jsem kapry dost neznal. Musel jsem vědět, kdy mají dobrou a kdy špatnou náladu, kdy mají hlad a kdy zas plný břich a kdy mají chuť si hrát. Musel jsem vědět, kde plují a kde je marné na ně čekat.

Už jsem měl nachystán pevný krátký proutek, vlasec, splávek a háček.

Nemohl jsem začít, dokud nepoznám své nepřátele. Nepřátelé nebyli kapři, ale především lidé. Z oken zámku se ozývala sladká německá gramofonová píseň Lily Marlén a k hostinám se podávali právě kapři. Ve městě žilo několik udavačů a ti měli okna dokořán, aby nic nepřeslechli a o nic nepřišli. A taky bydlel v Buštěhradě pan František Záruba, který kapry hlídal. Byl to první porybný, se kterým

jsem se v životě setkal. Musel jsem ho poznat jako ty kapry. Kdy má dobrou náladu a kdy špatnou, kdy chodí jíst, kdy chodí k rybníkům, a kdy tam ani nevkročí. Musel jsem se s ním seznámit. Narazil jsem si hluboko dědečkovu starou bekovku, oblékl jeho ošumělé šaty a kulhal jsem. Nesměl si mě vštípit do paměti. Když jsem ho poprvé spatřil, ustrnul jsem. Byl přihrblý, měl snad hrb jako zvoník od Matky Boží v Paříži, ten ubohý Quasimodo. A byl malý. Nemohl dělat dlouhé kroky ani skoky, nedovedl rychle utíkat. Nikdy by mě nedohonil. Ale od maminky jsem věděl, že někteří tito lidé mohou být moc zlí. Mstí se lidem za to, že je poznamenal bůh.
K lesíku směrem na Dřín jsem chodil trénovat běh, abych v případě nouze utekl.
Pak jsem se šel večer podívat na kapry, jestli nezměnili své zvyky. V určenou dobu se chvíli co chvíli objevil temný stín pod vrbou. Druhý den už jsem přišel s krátkým proutkem pod kabátem. Na hrázi stál hostinský Josef Oplt a prohlížel si mě svým jedním okem, to druhé měl mrtvé, skleněné. Slušně jsem ho pozdravil a v duchu jsem se strachem modlil:
„Panebože na nebi, nezraď mě. Pane Oplt, vy mě také nezraďte. Vždyť náš dědeček Ferdinand k vám chodil na mariáš a nechal u vás spousty peněz. Aspoň to říkala babička Malvína. Amen.“
Vyškrabal jsem se na vrbu a vyndal proutek.
Připevnil jsem těsto a udělal vábivou kuličku. Kolem rybníka byl klid a bylo sem špatně vidět. Z pivovaru se kouřilo a pivo se vařilo v kotlích. Potůček voněl a šuměly vrby. Němci zavřeli okna zámku, protože už bylo chladno. Špiclové zalezli domů. František Záruba večeřel. V té době mi zabral první kapr. Splávek se nejdřív natřásal jak baletka a pak hupsnul pod vodu a vzápětí pod vrbu. Škubl jsem a ucítil silný tah. Byl to udatný kapr. Cloumal mým krátkým prutem, nakonec lapal po vzduchu a vzdal se. Krasavec. Mosazně zlatý a měl žluté pivovarnické břicho, nacpané mlátem. Vytáhl jsem ještě jednoho a klidil se pryč jak kočka s rybami. Musel jsem být u rybníka co nejkratší dobu, s každou minutou se pro mě zvyšovalo nebezpečí. Minul jsem pana Oplta, kouřil cigaretu a mlčel.
Maminka mi doma dala pusu za ty kapry, vždyť byl čtvrtý rok války a jídla bylo pomálu. A ani si, chudinka, neuvědomila, že to může skončit jedině velkým malérem.
Brzy o mně věděli. Někdo to řekl. Někdo z těch udavačských oken

mě udal Zárubovi. Cítil jsem, jak se kolem mne stahují pavučiny, viděl jsem mraky nad mým starým rybníkem. Rybník mi připadal poslední dobou zlý, cloumal s ním vítr a vlny výhružně pleskaly o travnaté břehy. Také pivovar mi připadal nepřívětivý a pivo na dálku smrdělo.
Chytil jsem několik dalších kaprů a dostal jsem strach. Všichni z naší rodiny byli už v koncentráku, anebo byli mrtví. Babičku Malvínu, která vyčítala dědečkovi Ferdinandovi, že chodí na mariáš, prý zplynovali v Osvětimi. Když jsem ležel ve své studené posteli, zavřel jsem oči a viděl šedé letadlo typu Heinkel s černými kříži na křídlech, jak vrhá bomby. Potom jsem si vzal trepky a chodil tiše po tom strašně velkém, prokletém mrtvém domě. Našlapoval jsem kolem své drobné spící maminky, která obrovsky trpěla jenom proto, že si jednou vzala před bohem Žida a nechtěla se s ním před lidmi rozejít. Pozoroval jsem ji, měla už vrásky na čele, dělala tu nejtěžší práci na polích. Možná, že dnes vůbec nevečeřela. Vypadala jak drobné dítě a já jsem si připadal dospělý, zůstal jsem už jediný a poslední muž v domě.
Sešel jsem po kamenných schodech do přízemí a našlapoval jsem kolem dveří, za kterými nikdo nebydlel, jenom duše mrtvých. Tady kdysi žila slečna Hassoldová z pošty, teď odpočívá na buštěhradském hřbitově. Všude pavouci s kříži na hřbetech a pavučiny. Vešel jsem do kvelbu. V kameninové díži plaval poslední kapr, kterého jsem chytil. Jezdil jen v krátkých úsecích sem a tam, když narazil otupělou tlamičkou na kamennou stěnu, vracel se zpátky. Mě si vůbec nevšímal, jako by věděl, že jsem mu vyprávěl pohádky o tom, že ve světě je ráj, a potom jsem ho podvedl jako ostatní lidé, kteří slibují ráj.
Zítra půjdu znovu k rybníku a dám mu sem bratříčka a sestru. Všichni budou mít zlaté oči a budou jimi svítit jak zlatými lucernami.
Druhý den navečer, kdy se zavřela zámecká okna a kdy Záruba usedl k večeři, vzal jsem zas svůj krátký proutek a šel na hráz. Kolem topolů, z kterých padaly dolů lupínkové lístky, a kolem pana Oplta, který stál na hrázi a hulil.
Z vrby jsem chytil prvního kapra. Objevil se, vcucnul těsto a potápěl se jak ponorka. Dal jsem ho do brašny a přikryl hadrem, aby sebou neplácal. Když jsem se pokoušel o druhého, objevil se Záruba. Nebyl tedy na večeři. Byl u rybníka a číhal na mě. Běžel od studny a křičel:

„Stůj! Stůj, darebáku!“
Utíkal těžce a pomalu. Vzal jsem proutek a vyrazil jak závodní kůň. Doběhl jsem až k Opltovi stojícímu pod stromy. Oplt mi mlčky ukázal na otevřená vrátka svého dvorku. Řekl:
„Zamkni se do kůlny!“
A za chvíli jsem slyšel, jak Záruba sípá a jak se s Opltem o něco přou. Slyšel jsem také bratříčka kapra, jak v brašně oddychuje, ale sám jsem skoro nedýchal. Měl jsem strašný strach. Lidé jako Záruba jsou zlí. Můžou tě i zabít.
Pan Oplt mi otevřel asi za hodinu, mohl jsem jít klidně domů. Příští den jsem šel znovu, protože jsem si myslel, že by nikoho nenapadlo, že budu mít takovou drzost. Oplt tam už nestál, zřejmě s tím nechtěl mít nic společného.
Sotva jsem se usadil na vrbě, objevil se Záruba. V ruce držel krátkou hůl, která se podobala pendreku a kterou by se dal vytlouct mozek mláděte, jako jsem byl já. Rázem jsem pochopil, že Záruba je moudrý a chytrý jako Quasimodo. Je to nebezpečnější nepřítel než Němci v zámku anebo udavači v oknech. Poznal mé zvyky, pochopil, že mám v žilách pytláckou krev. Nikdy mu neuteču, nakonec mě dostihne se svou krátkou tvrdou holí a zbije mě do němoty, anebo mě zabije.
Nechal jsem ho ještě kus přiblížit. Volal:
„Stůj, ty parchante! Stůj, ty zasranej žide!“
Srdce mě už nebolelo při urážkách, zvykl jsem si na ně během války. Seskočil jsem z vrby, přeběhl lehce násep a proběhl mezi topoly. Cítil jsem se lehký jako pírko a věděl jsem, že mě nemůže chytit. Jediný z naší rodiny jsem neměl na nohou okovy a na krku řetěz. A tak jsem běžel jako volný pták do polí a utíkal pěšinami až k modrému lesu. Spal jsem pod smrky a slyšel v noci sovy. Do našeho domu jsem se vrátil až ráno. Maminka mi řekla, že večer pro mě přišli četníci s puškami a nasazenými bodáky. Potom se rozplakala a klekla si přede mnou na kolena, abych už nikdy nešel k rybníku.
Četníci už nepřišli. Náš známý strážmistr Knesl nám řekl, že Záruba byl na četnické stanici, kde prohlásil:
„S tím smradem si to vyřídím. To je moje záležitost. Já jsem tady porybný.“
Obcházel jsem rybníky velkým kruhem, namluvil jsem si, že v nich

plavou krokodýlové a žraloci. A také že v nich jsou chobotnice, které mě stáhnou do hlubin a vypustí ze sebe modrý inkoust značky Barock, aby mě maminka nenašla a nemohla mě pohřbít do tichého hrobu k slečně Hassoldové na buštěhradský hřbitov. Rybník pro mne přestal existovat. Zapomněl jsem na něj. Věnoval jsem se fotbalu a lesu. A musel jsem taky pracovat. Chodit na klásky, z kterých jsme vytloukali zrnka obilí, anebo vybírat na haldy uhlí, abychom měli v zimě čím topit.

A pak už nevím, jak se to stalo, šel jsem do kvelbu a držel jsem v ruce zase proutek. Motala se mi hlava. Hlupáčku, ve Starém rybníku nikdy nebyli žraloci a chobotnice. Ve Starém jsou stovky kapříčků bratříčků se zlatýma očima.

Nemohl jsem to vydržet.

Za šera jsem vyšel. Minul jsem topoly a hráz, kde nikdo nestál. Snad jsem vyšel brzy, nebylo ještě vidět. Ale už jsem šel, nechtěl jsem se vracet. Nezastavil jsem se u vrby, šel jsem až k pumpě na břehu rybníka. Abych ho viděl z dálky, kdyby šel. Vedly ke mně tři přístupové cesty. Jedna kolem rybníka, druhá z opačné strany, také kolem vody. A třetí úzká ulička nahoru ke škole. Jednou z těch tří cest mohl přijít, na dvě zbývající strany jsem mohl utíkat.

Rozbalil jsem proutek a nahodil jsem. Pocítil jsem nevýslovné blaho, když se splávek kolíbal po vodě. Voda byla zelená jak lesní tráva a voněla rybkami. U mělčiny kuňkaly žáby a z pivovaru se ozýval pravidelný hukot strojů. Splávek se začal otřásat. Byl jsem zakoukán do vody, když jsem si uvědomil, že něco není v pořádku.

Zvedl jsem hlavu a strnul jsem. Podél jednoho břehu rybníka ke mně postupoval tiše chlap, kterého jsem neznal. A z druhého konce rybníka šel druhý. Zahodil jsem proutek do vody. Nohy jsem měl jako odumřelé. U rybníka se rozhostilo ticho, slyšel jsem své srdce zvonící na poplach. A pak jsem se odrazil. Přeskočil jsem obrubu pumpy a vyrazil uličkou nahoru ke škole. To byla moje třetí a jediná možnost. Protahoval jsem kroky a uvědomil si znovu to ticho ve městě. Celé město zřejmě sledovalo můj závod, skoro celé město mi fandilo. Okna zámku byla otevřená a z nich vyhlíželi Němci, dalekohledy na očích. Také okna udavačů byla dokořán a z nich se vykláněli kostnatí mužíci se svými paničkami.

Utíkal jsem dlouhými kroky uličkou.

Zahnul jsem do poslední zatáčky. Přede mnou se objevil samotný

Záruba. Stál rozkročen uprostřed uličky jak černí gestapáci, kteří k nám občas jezdívali na prohlídku. A v ruce držel tu krátkou hůl, která se podobala pendreku. Po obou stranách uličky čněly zdi, odnikud sem nebylo vidět.
Poklesla mi kolena. Chytil mě za ruku, čekal jsem ránu klackem, a tak jsem se skrčil. Ale nic se nedělo. Vzhlédl jsem k němu. Nařizoval mi důrazně:
„Křič!“
Zprvu jsem nechápal.
„Tak, krucinál, křič!“
Pochopil jsem. Musel jsem křičet pro Němce v zámeckých oknech a pro udavače. Křičel jsem, jako jsem jednou slyšel kvičet prase, když ho zabíjeli u dědečka Ferdinanda z browningu a ani první a ani druhou ranou ho pořádně netrefili. Ječel jsem už opravdově, tak jako jsem se dřív pokoušel důrazně běžet. Záruba stál u zdi a švihal vzduch tvrdou krátkou holí. Potom se mnou zacloumal a řekl:
„To stačí.“
Stáli jsme teď proti sobě a prohlíželi jsme se. Byli jsme dva poslední v tomto městě. On poznamenaný bohem, já ocejchovaný nadlidmi. Zeptal se:
„Co tatínek? Píše vám z koncentráku?“
Zavrtěl jsem hlavou.
„A co bráchové?“
Zase jsem zavrtěl hlavou.
Pak se pan Záruba opřel o zeď, klidně si zapálil cigaretu jak někde na lázeňské kolonádě a pronesl delší řeč:
„Do Starého rybníka už nechoď. Nový rybník je také krásný. Můžeš chytat od sedláckých stavení. Tam tě nikdo neuvidí, je to tam úplně bezpečný. A kapři z Nového rybníka jsou, myslím, dokonce chutnější. Ale choď tam jenom za tmy, když nesvítí měsíc.“
Koukal jsem jak u vytržení. Přikývl jsem, že to tak udělám. Potom dodal:
„A teď už jdi a kulhej. Kulhej až domů, jako tenkrát, když jsme se poprvé potkali a ty jsi měl tu velkou čepici naraženou až po uši a kulhal jsi, abych tě nepoznal. Víš, tenkrát, jak sis mě prohlížel, jak vůbec vypadám.“
Usmál jsem se na něho. Ten úsměv bylo to jediné, co jsem mu mohl dát. Slyšel jsem, jak mi říká na cestu:

„A do těsta přidávej kaprům anýz. Mají to rádi a rychle berou.“
Kulhal jsem nahoru uličkou.
A on se vydal dolů ke Starému rybníku. Švihal si přitom holí a pískal tu známou, krásnou německou píseň o Lily Marlén. Byla to opravdu krásná písnička, jenom na ní vadilo, že ji tolik milovali příslušníci SS.
Šel jsem domů, kulhal jsem a prohlížel si Nový rybník. Kapři si teď navečer hráli při hladině a dělali na něm kola veliká jak kola od vozu anebo od trakaře. Tihle kapři budou na těsto s anýzem určitě brát. Jenom musím počkat pár dní, než nastanou tmavé noci.

DLOUHÁ MÍLE

Konec války byl ve vzduchu jako naděje. Oba buštěhradské rybníky slovili a kapry snědli. Nic už do rybníků nedali, protože nic neměli. Kapří násada došla, tak jako docházela munice. A snad už to bylo každému jedno, na pořad dne nastupovaly jiné starosti. Jenom mně ryby chyběly.

Bloumal jsem krajem a hledal potůčky. Tekly tu pomalu skrz černozemní step, nebyly stříbrné jako stužky a náhrdelníky královny, ale byly tmavé jako kladenská obloha, anebo dokonce černé jak uhlí z Franšachty. Jen v některých plavaly ryby. Ale ryby to byly za groš kudla. Řízečci a piskoříci malí. Takové rybičky, jaké se jedí syrové, když je hodně velký hlad, anebo jaké chroupali zlatokopové v Londonových povídkách. Stříbrné rybky běličky jak pocukrovaná pozlátka na vánoční stromek. Občas byli pod travnatými břehy ráčci jak mořské krevety. Třepali ocásky a durdili se na mě, když jsem je vytahoval z jejich mělkých děr. Nebylo tu nic pořádného k snědku, bylo to jenom velké akvárium, jehož stěny tvořily místo skleněných tabulí ze dvou stran břehy, dole písek a nahoře nebe. A kolem dokola kvetly pomněnky a říkaly vzpomínej.

Vzpomínal jsem na brášku Huga a brášku Jirku. Spali jsme dřív v jedné studené místnosti ve dvou postelích. Jirku jsem musel každý večer drbat na zádech, on jinak nemohl usnout. Dával mi za to korunu.

A Hugo, ten vznešený aristokrat, přitom klapal pusou. Předváděl nám, jak mele Koníčkovic mlýn. Pracoval tam jako mládek a spíš jako poskok zadarmo, za mouku a za vlídné slovo. Vykládal obilí a vysypával pytle. Měl staré kolo a káru a v ní rozvážel sedlákům chleba. Většinou vodil kolo do vršku i z vršku, aby ho kára neporazila. Sedláci dávali dobré žito a dostávali fajnový chleba, který voněl všudy, kudy jeho kolo jelo.

K večeři dostával Hugo chleba, pivní sýr a domácí pivo. Spal ve mlýně na palandě.

Když pak Hugo odcházel do koncentráku, nakláněl se jeho hezký obličej nad mou postelí, horkýma rukama mi tiskl tváře a šeptal mi zvláštní tajemství:

„Až na tom budete nejhůř, tak si dojdi do Koníčkovic mlejna

pro stařečka kapra. Zapomněli ho tam při výlovu, asi se schoval v kořenech. Nikdo o něm neví. Pluje tam vousatý pod krajní starou vrbou. Krmil jsem ho domácím chlebem pro sebe. Ale já už ho nepotřebuju. Naházej tam chleba a on připluje.“
Od té doby utekl dlouhý věk. Co dělá Hugo? Snad vozí místo značkovaného chleba káry mrtvých ke spalování a ti mrtví mají vytetováno své číslo, které už není k potřebě na zemi ani na nebi. Pánbůh prý bere do nebes v jiném pořadí.
My dosud žijeme tady. Maminka. Já. Proto jdu do mlynářského rybníka pro kapra stařečka. Má čtyři vousky a bude už buď hodně moudrý, anebo velice hloupý. V kapse schovávám kus domácího chleba, který mi dala paní pekařka Bláhová. Párkrát jsem ho uždíb, ale pak jsem se přemohl a nechal ho kaprovi. Moc jsem se těšil do mlýna. Byl to v mé mysli pohádkový mlýn, co v něm bydlí čerti Pacufráci. Vypravoval jsem se týdny, než jsem vyšel, a když jsem vyšel, tak jsem si broukal tu, co mě ji naučila maminka:

Po potoce chodila,
drobné ryby lovila.
Drobné ryby rybářům,
hezké holky mlynářům.
Sládkům ještě hezčejší,
to jsou hoši pyšnější.

Vykračoval jsem si nahoru k zámku po kraji lidických polí. Dole, kde stávaly Lidice, nastoupila do práce německá Pracovní fronta a zpívala velice zvučně a přesvědčivě svou hymnu:

Wir sind die Jugend
mit Hacke und Spaten.

Motykou a rýčem tu převraceli zemi, aby ji ani Stvořitel nepoznal. Rybník, ke kterému jsem chodil s lidickými kluky, rozmetali dynamitem a vodu rozházeli do okolí stejně jako kostel. Potůček malý, co přitéká ze Hřebče, odvedli jinam. Z bílých hřbitovních mramorových kamenů udělali cestu. Šlapou po jménech a příjmeních lidí, kteří tu tiše spali, a zpívají. Teď zmlkli. Budou asi pracovat. Chystají dynamit, protože motykou a rýčem nelze vyhladit bílé vesnice ze světa.
Kolem jsou lidická pole.

Má maminka sem chodila pracovat, všude tu rostly brambory a kvetly drobné bílé kvítky. Brambory rostly i na hrobech popravených mužů a chlapců, a když ženské ty brambory vykopaly, podobaly se lidským srdcím. Nikdo si ty brambory nevzal domů. Každý se bál. Jen hrabivá Hanáčková si je vzala v tašce domů a do roka umřela.
Na kapra bylo dost času. Slunce se houpalo nad obzorem a já si vzpomněl, že jsem chtěl jít na Dlouhou míli. Dlouhá míle, to byl štráf silnice k letišti, obrostlý samými starými lípami. Dlouhá míle, to byl pro mě pojem neurčitý. Znamenal velký automobilový závod nebo dlouhou silnici, nebo také celý život. Dědeček Ferdinand znal dokonce průpovídku:

VYTRVALOSTÍ SPĚJ K CÍLI,
PŘEKONÁŠ I DLOUHOU MÍLI

Šlapal jsem k Dlouhé míli a uždíb jsem si zase z domácího chleba, určeného pro stařečka kapra. Přeskočil jsem potůček a vydal se vzhůru. Nahoře jsem spatřil, že Dlouhá míle už prakticky není. Přistávalo tu prý bitevní letadlo štuka a brnklo o ty lípy. Udělalo ve vzduchu kotrmelec a spadlo do polí. Rozbilo se na cimprcampr a shořelo ještě dřív, než přijela hasičská stříkačka. I s pilotem. Košatým lípám na Dlouhé míli to přišlo draho. Na pásovém voze přijel nacistický generál v generálské čepici a přímo na místě dal rozkaz:
„Všem nepřátelům hlavy dolů!“
A všem stromům uřízli hlavy a zůstaly jen pahýly. Lidé ty stromy velice litovali. Sedláci plakali pro ty lípy jak pro své děti. Vzpomínali, jak pod nimi chodili v chládku do Prahy s vajíčky a s máslem na trh. Milovali medový čas, kdy lípy voněly a ztrácely se v nebi a kdy včely stoupaly k vrcholům stromů. Z květů si vařili lidé čaj pro celé vesnice, aby nikdo nekašlal, když přijde zimní čas. A teď tu koně tahali kmeny na volná prostranství, a přestože dříví bylo staré, bylo bílé jak těla panen, které dosud nepoznaly lásku. Sedláci reptali, že v dřívějších dobách nemohl žádný voják beztrestně porazit živý strom.
Šel jsem až na konec té zohyzděné Dlouhé míle, odkud už bylo pomalu vidět Prahu.
A pak jsem šel nazpět až ke Koníčkovic mlýnu a bolely mě nohy.

Koníčkovic mlýn byl krásný mlýn, skoro tak krásný jako můj mlýn z dětství, mlýn Nezabudický. Tajemně se rýsoval otvor na půdu, tudy asi slézali dolů čerti Pacufráci, když mlynář odešel do hospody. Pacufráci byli hodní kluci, všelijak po mlýnici vyváděli a zpívali si říkanku – kolo, kolo mlýnský. Nejstarší Pacufrák, který pamatoval ještě krále Jiříka, jak tu táhl se svými voji na Buštěves, seděl na komíně, kokrhal a kouř mu lezl do dírky pod koňským ohonem. Vyrábělo mu to tam teplo, dělalo mu to tam dobře a dával taky pozor, až se bude podroušený mlynář vracet.

Přišel jsem k mlýnu.

Byl tichý, mlynář zřejmě seděl doma. Pacufráky jsem neviděl. Vešel jsem do dvora a zaklepal na dveře od stavení. Jakpak se asi ten mlynář jmenuje? Když Koníčkovic mlýn, tak zřejmě Koníček. Za chvíli mlynář vyšel, zapínal si vestu na těle. Přikývl po mém pozdravu a zeptal se velice vlídně:

„Copak chceš, chlapče?“

„Pane Koníček, směl bych si tu zachytat?“

Mlynář se opřel o zeď a řekl:

„Já nejsem Koníček. Koníček byl ten první mlynář.“

Zopakoval jsem prosbu a už jsem mu neříkal, že je Koníček.

Povídal:

„Jen si zachytej. Ale nic tu nechytíš. Tady jsou jen okounci. Nejsou velcí ani jako malíček a nežrala by je ani moje kočka Lucie. Přinesly je sem jako jikry ptáci na nohách a na zobácích. Nepůjdou ani na udičku, protože mají malou hubu. Je to už mrtvý rybník, jako je mrtvá řeka anebo mrtvý mlýn. Víš co, nechoď k rybníku, pojď do světnice, budem si povídat.“

Byl to zřejmě hodný člověk. Zavrtěl jsem však hlavou a vyndal vlasec, aby si to nerozmyslel.

Mávl nade mnou rukou.

„Tak si jdi.“

Věděl jsem svý, jen já jsem zřejmě znal tajemství tohoto rybníka. Já a můj bratr Hugo. Šel jsem od mlýna k hrázi a slyšel, jak za mnou mlynář posměšně volá:

„Všechno, co chytíš, je tvý! Všechno je tvý!“

A potom zmizel ve mlýně. Oddychl jsem si. Došel jsem k mělkému rybníku. Nebyl velký, dal se přehodit šutrákem. Ale byl krásný jak porcelánová mísa na zelený salát. Na jeho kraji se houpala malá

lodička s dvěma vesly a na jeho březích rostly topoly a tu a tam vrba. Voda byla zelenavá a čistá a v ní plavali jak lupínky vrby malí okounci. Copak asi dali okounci ptákům, že je přinesli vzduchem do tak krásného rybníka? Co jim asi slíbili? Houbeles jim dali, to už tak zařídila příroda. Okounci si hráli jak děti, byli to takoví okounci na hraní pro malého prince na zámku. Já měl jiné starosti. Šel jsem ke krajní rozpraskané staré vrbě, kde měl žít stařeček kapr. A co jestli ho už mlynář chytil? Vždyť se tak smál a volal za mnou, že všechno, co chytím, je moje. Nekřičel, že mi něco přidá? Zřejmě půl mlýna a svou sličnou dceru.

Krajní vrba se skláněla nad vodou, až si namáčela své uzounké listy, ale ve vodě nebylo nic vidět. Navázal jsem háček na dlouhý vlasec, navlékl brk z husy, kterou kdysi zamordoval tatínek, a uřízl jsem prut. Z chleba jsem udělal kuličku a nahodil udici do rybníka.

Domácí chleba ještě voněl. Měl jsem na ten chleba hrozný hlad. Ale nebyl to chleba pro mě. Byl to kapří chleba. Lámal jsem ho jak svátost a házel do rybníka, abych přilákal kapra. Z chleba se udělaly ostrůvky na čiré vodě. Plavaly, ale nikdo se neobjevoval. Začal jsem tiše mluvit:

„Kapříku. Staříku. Připlav sem. To jsem já, Hugův bráška. To je ten, co tě krmil domácím chlebem. Kapříku…“

Bylo mi blaženě, zas jsem mohl po letech veřejně chytat. Žádní porybní. Oči se mi klížily, zmohla mě Dlouhá míle. Spal jsem v klubku jak jezevec, a když jsem se probudil, svítilo na rybník poslední slunce. Prut ležel a husí splávek se nehýbal. Ale hladina byla vymetena. Chleba zmizel! Tak je tady, stařeček. Chleba sežral, vousy si namastil, ale udici, chytrák, nevzal. Nechce se mu z Koníčkovic rybníka. Viděl jsem v duchu, jak polyká na hladině můj chléb, jak otvírá svou chlebajznu.

Naházel jsem poslední kousky chleba na zelenavou hladinu a zase jsem klimbal. Uspala mě Dlouhá míle. Teď hořelo letadlo a pilot v kombinéze hořel a mně ho bylo líto, i když to byl Němec. A když jsem se vzbudil, plaval můj nezajištěný prut ve vodě a po hladině ho vozil veliký kapr.

Moc jsem nerozvažoval. Musel jsem do rybníka. Svlékl jsem se donaha a vstoupil do vody. Zalil mě chlad, voda byla na podzim už studená. Bahýnko mi na dně protékalo mezi prsty, munycírek se scvrkl.

Vydal jsem se za stařečkem kaprem. Okounci s červenými ploutvičkami se rozprskli jak barevné listí a voda se zakalila. Nebylo to snadné. Prut přede mnou ujížděl jak nějaká podivná loď bez pasažérů, a když jsem přidal, přidal i on a voda stříkala na hladinu. Musel jsem ho unavit. Pokračoval jsem v honičce.
Na hrázi se objevil mlynář:
„Co tam děláš?“
„Honím kapra s prutem.“
„Kapra?“ podivil se a pak zavolal: „Vylez z tý vody!“
Lezl jsem ven a on odešel do mlýna a vrátil se s velkým podběrákem a s hadrovým pytlem od mouky. Díval se na mě, jak modrám a zelenám a hraju všema barvama a jak mi klepou zuby. Hodil mi pytel od mouky a povídal:
„Utři se. Je na tebe strašnej pohled.“
Osušil jsem se, ale zas jsem byl od mouky celý bílý. Mlynář šel zatím k rybníku a odvazoval tu malou lodičku s vesly. Hodil dovnitř podběrák a kývl, abych naskočil. Byl jsem moc rád, že mi pomůže. Opřel se do vesel a vydal se za kaprem. Mlynář měl obrovskou sílu, lodička skorem skákala po hladině, jako by cesta vzduchem byla pro ni snazší. Kapr byl také silák, bál se prutu, co nad ním plul, a bál se té lodě a hlavně toho mlynáře. Občas se objevila na hladině jeho mohutná hřbetní ploutev. Mlynář klel, potil se, svolával na pomoc boha i čerta, sundal si vestu. Pak udělal kapr chybu. Zajel do malého rohu rybníka, odkud nemohl nikam utéci. Podržel jsem prut a vyčerpaný kapr si lehl na bok a těžce dýchal. Mlynář ho podebral a dal do lodi.
Na břehu ho vyndal do podzimní trávy a teprve teď jsem si ho mohl prohlédnout. Měl vousky jak vodník a chyběla mu jenom fajfka. A oči měl docela zvláštní, takové moudré a nahnědlé, připadaly mi jak zmenšené pecny domácího chleba. Ale jinak byl zlatý jak selátko boží. Slunce právě zapadalo a to zlato se roztavilo na jeho bocích, vypadalo to, že zlato pláče a stéká zpátky do jeho rodného rybníka. Ploutve měl maličko, opotřebované, jak šmejdil a hledal v rybníce něco k snědku, když neměl zrovna chléb domácí. Mlynář si ho také prohlížel, ale asi jinýma očima než já. Řekl:
„Kdo by to řek. Takový macek v mém rybníce.“
Potom ho vzal do náruče, jako se bere miminko, a šel s ním do mlýna. Rázem jsem pochopil, že si ho chce nechat, a tak jsem se

zmohl na jedinou větu:
„Pane Koníček, ten kapr je můj.“
Obrátil se a řekl:
„Na takovýho velkýho kapra jsi moc malej.“
Zašel do dvora a já šel nahý a bílý za ním. Nechtěl jsem se toho kapra vzdát, protože nebyl jenom můj, ale taky mýho brášky Huga, který ho krmil domácím chlebem. Mlynář položil kapra pod kůlnu na vál a odešel. Vzal jsem kaprovu hlavu do dlaní a říkal jsem:
„Kapříku. Neměl jsem sem chodit.“
Mlynář se vrátil s palicí a s nožem. Rozbil mu hlavu a přeřezal žábry, aby mu vytekla krev. A potom mu seškrabal z těla velké zlaté šupiny. Létaly a stříkaly na všechny strany, padaly jako zlatý déšť na zem a lepily se na dřevo, přisály se na mé nahé zamoučněné tělo. Potom mu mlynář rozpáral břicho a ze střev vypadal na zem můj drahocenný, nestrávený a zašpiněný chléb. Mlynář ho odkopl přihlížejícím a žebrajícím slepicím a já se rozplakal. Otočil se a zeptal:
„Ty jsi tu ještě?“
Poprosil jsem ho, zda si smím vzít šupiny.
„Šupiny si vem a zmiz. Bude brzy tma.“
Klečel jsem v blátě a sbíral šupiny, až jsem jich měl plné dlaně. Došel jsem k šatům a šupiny jsem nastrkal do kapes. Vtom to na mě padlo. Takový velký smutek a taková velká lítost. Takový hněv k nespravedlivému mlýnu, v němž se už kouřilo z komína a vyvářela se v něm večeře z mé velké ryby. Šel jsem k té staré kapří vrbě. Začínalo už být šero a v jejím ztrouchnivělém kmeni se objevilo světlo, jako by někoho vítala, anebo se s někým loučila. Už jsem se necítil tak sám. A sedláci měli pravdu, že stromy jsou živé a bezmocné stejně jako děti a plachá zvěř.
Přestal jsem plakat a vydal se na cestu zpáteční, která byla o mnoho těžší než cesta nezpáteční.
Přišel jsem domů. Maminka už spala. Na stole jsem měl připravený hrníček kozího mléka a krajíc černého chleba.
Ve své světničce jsem rozložil šupiny na stole. Nejdřív jsem z nich udělal tvar stařečka kapra. Potom jsem je seřadil v řady a zástupy, švadrony a batalióny a velel jsem jim vpravo v bok! a vlevo v bok! Útokem útok na Koníčkův mlýn! Šupiny se v mých očích natřásaly a blejskaly, bylo to parádní vojsko, které přicházelo, aby nastolilo

spravedlnost na celém světě. A potom jsem pod peřinou usnul a ve spánku jsem odpouštěl jako král nespravedlivým. Ve snu byly šupiny krásné zlaté peníze od kapřího krále. Na každém penízi byl císař s licousy a na prsou uniformy měl vyznamenání a pod ním stálo: Romanum imperarum. Zase jsem zavolal: Čelém vzad!, a peníze se obrátily a objevil se lotrinský znak a český lev. A také se mi zdálo o medovém čase, o svátku stromů a svátku včel. Spatřil jsem krásnou pannu, která měla tělo bílé a neposkvrněné jak těla lip na aleji, které se říkalo odjakživa Dlouhá míle.

ODVÁŽNÝ MLADÝ MUŽ /

U PROŠKŮ PO VÁLCE

Po válce jsem se hned rozjel na Křivoklát. Doslova vyrazil. Nejdřív sám, s batohem a jedním prutem. Bydleli jsme zas v Praze, a tak jsem jel ze smíchovského nádraží vláčkem se špinavými okny. Plivl jsem na kapesník a udělal jsem v okně čisté, kulaté okénko. Spatřil jsem řeku a chtělo se mi brečet.

Díval jsem se na jarní vodu a věděl jsem, že tahle voda v Berounce, co teče tady, musela téci také nahoře podél Skryjí a pod loděmi strejdy Proška v Luhu. Řeka stejně jako oblaka plynula místy, kde nám bylo v životě dobře. Pozoroval jsem její proudy, její ryby, jak skákají na hladinu, mlýny na jezech a jezy na zadržených vodách. Mlynáře, co dosud mleli, a převozníky, kteří převáželi sem, tam. Viděl jsem po šesti letech zase řeku. Měl jsem tvář přimáčknutou na skle, aby mi nic neuniklo. Řeku jsem měl rád víc než cokoli na světě a styděl jsem se tehdy za to.

A nevěděl jsem, proč řeku tak miluji. Snad proto, že jsou v ní ryby, anebo proto, že je volná a nespoutaná? Kvůli tomu, že se nikdy nezastaví? Snad proto, že šumí a že nedá spát? Snad proto, že je tu věky, anebo proto, že každý den její vody v dálce umírají? Anebo proto, že na ní můžeš plout či v ní můžeš zemřít? Nemohl jsem tehdy odpovědět, byl jsem jak mladý pes, který teprve očichává vůně nejkrásnějších nároží.

V mém okénku se objevil hrad, a byl to Karlštejn. Čeští králové měli podobný vkus jako já. Vybrali si Berounku a postavili si na ní hrady Karlštejn a Křivoklát.

Pokud se týče limonády, tak v Berouně se pila žlutá. Přesedá se na rakovnický vláček do Křivoklátu. Jede se pak kolem pstruhových líhní, kde se v kolébkách slunce houpají a koupají malí pstroužci. Trať vede pod stradonickým Hradištěm, kde rolníci nalézají v polích duhovky, zlaté penízky. Kolem pil, kde se ze stromů dělají prkna a z prken vonící postele. Řeka teď teče úplně na dně údolí. Bez slunce je plná slz.

V Křivoklátě vystoupím a jdu proti vodě. Už mě od ní nedělí okno vlaku a do mozku nebuší parní stroj. Do nosu mě tluče vůně ryb, které teď prožívají čas lásky, a spolu s ní cítím i pach utopence vojáka. Vodní vánek nechává zapomenout na žal.

Také řeka je občas špatná a má své vředy. Očisťuje se tím, že odpluje jinam jako zjara kry.
Nahoře nad Višňovou je čistá. V proudu spatřím skupinu svalnatých parem. Ryjí na dně a staví se na hlavy. Podobají se stádu divokých koní anebo kamzičímu stádu. Pouštějí bublinky a nejspíš chrochtají jako vepříci. Ležím na břiše a pozoruji je. Pak se pohnu a ony zmizí v hlubině.
Výš už řeka jenom voní. Jako pomněnka. Jako stulík. Jako divoký kořen puškvorce. Jako vrbina. Voní vodou.
Už se nezastavuji. Pospíchám, abych byl na přívoze v Luhu co nejdřív, jako bych chtěl všechno stihnout. Už minu jez. A Šímovic skálu.

U Šímovic skály
dva trampové stáli.

Utíkám. Batoh mi skáče na zádech a dělá buch! buch! jako mé srdce. Po úzké pěšince kolem akátu nahoru k převoznické chalupě. Jen jestli neumřeli (to by poslali parte). A aby byli doma. Jen aby nebyli nemocní. A aby na mě nezapomněli. Jen aby mě poznali.
Tluču na dveře. Nikdo neotvírá.
„*Přišel jsi pozdě. Tvé dětství je pryč.*“
Sedím na zápraží a čekám. Brzy přijde s proutím strejda Prošek. Vrhnu se mu do náručí, ale on mě mačká nesměle, není zvyklý muchlat se ani s vlastními dětmi. Hovoří se mnou a já poznávám, že jsme oba zestárli. Oba jsme museli urazit nějakou velkou, neznámou dálku. Cestu, která pokračuje. Na jejím konci bude cíl a odtud pak už není návratu.
Strejda Prošek mi naleje svou pověstnou branovskou bramboračku. Uvnitř jsou hříbky a navrchu plave celerová nať. Pozoruje mě tiše a potom se zeptá:
„Tak kam půjdeš na ryby?“

MALÝ PSTRUH

Na ryby jsem šel na Skřivaňský potok. Sem jsme už jezdili v době, kdy jsem se vozil v bílém kočárku a přitom cucal dudlík. Na tom krásném potoce se kdysi usídlil bezvadný chlap, Jarka Franěk se svou ženou. Býval rozvědčíkem v Indočíně, v Anamu. A když se vrátil, tak tu na rozcestí šedivých silnic pod Nezabudicemi postavil dřevěný stánek s pivem, rumem a žlutou limonádou a nazval jej Anamo. Natřel ho na hnědo a o kus dál na potoce postavil zděnou restauraci U rozvědčíka. Celý život zůstal srdcem rozvědčíkem, až mu Němci to srdce zabili za války ve věznici Plötzensee.

Ta paní na balkóně je jeho žena. Paní Fraňková, statečná. Je štíhlá a vlasy má havraní. Když ho Němci odváželi, řekl jí na rozloučenou: „Nikdy nechoď z Rozvědčíka."

Žila tu sama v křivoklátských lesích. Podávala jídlo parašutistům, kteří tu hráli kulečník a zároveň sledovali s vytaženými pistolemi silnici, zda nejedou na obrněných transportérech Němci. Vařila hrachovou polévku rybářům a pocestným.

Už mě spatřila, volá z balkónu:

„Ty jsi vyrostl, chlapče."

Usmívám se, že jsem vyrostl. Kdo by nebyl rád. Já jsem rád. Mám rád paní Fraňkovou a nevím proč. Asi že je hodná, a že měla ráda pana rozvědčíka. A taky proto, že se nebála fašistů na obrněných transportérech. Chtěl bych jí jednou koupit nějaký velký dar, třebas auto nebo motocykl, aby mohla občas jezdit na nákup na Křivoklát a k nám do Prahy na návštěvu.

Šel jsem dál pod kvetoucími třešněmi v zahradě. Jak foukal vítr, tvořila se růžová chumelenice, kvítky s červenými znaménky padaly křížem.

Za zahradou se otevřelo údolí ke Skřivani. Tiché, málokdy jsem tu někoho potkal. Střídají se louky, pole, stráně, lesíky. Někde už kuká kukačka, na kvetoucích lukách skáčou letošní, ještě malí koníci, kteří mají slabá lejtka.

Došel jsem k svému potoku.

Tekla větší, maličko zakalená voda, pstruhy nebylo vidět. Neměl jsem prut. Bál jsem se ho nést, když, tak čapnu nějakého do ruky. Šel jsem výš až k polím a hájovně Gypsárně. Té Gypsárně se hulilo

z komína, a tak jsem se skrčil a proplížil se podél břehů, to už byl takový zvyk pytláků. Zul jsem se a bylo mi nádherně, tráva mě chladila a šimrala do chodidel, jako by mi chtěla něco povědět. Po pražském dláždění to byl mateřídouškový balzám. V potoce jsem občas spatřil pstruha, ležel v mělčí vodě na konci tůně a čekal, co mu voda nadělí. Jak mě spatřil, zamířil do hloubky.

V jedné hájovně na potoce žil hajný ve výslužbě Karel Kalous. Ten prý měl také dobré srdce, ale nikomu ho nikdy neukázal. Na každého řval nadávky, které se nedají všechny opakovat. Až později jsme se spřátelili, já mu pekl na pánvičce čerstvé pstruhy, on plival kosti do ohníčku a nadával, že by měl raději vepřový. Nadával také na svou krávu, která mu pořád utíkala, a nadával na důchodový úřad, který mu neposílal dost peněz. Nadával taky mně, ale já se smál, protože už jsem ho znal a bylo mi s ním dobře.

Jenže tenkrát jsem byl jenom povyrostlý chlapec, jak prohlásila paní Fraňková. Měl jsem z něho ukrutný strach. Plížil jsem se kolem hájovny. Nic mu neušlo, spatřil mě. Začal hned křičet:

„Kam utíkáš, ty darebáku?! Ty lotře! Ty syčáku! Já tě zastřelím jak divoký prase!“

A kolíbal se na těžkých nohou do hájovny pro pušku, kterou neměl. To jsem ovšem tenkrát nevěděl a utíkal jsem vrbičkami jako štvaná zvěř. Až za velkou skalkou jsem se zastavil. Nešel za mnou. Spatřil jsem ho, jak si ulevuje v lese, protože mu vítr jednou odnesl záchod a on už ho znovu nepostavil.

Za Kalousem bývalo pásmo velkých pstruhů. Potok se tu také tenčil. Byly tu hezké tůňky a tichá zákoutí, kde často pili srnci a srnky, občas sem zabloudil jelen, veliký jako jalovice.

Najednou jsem spatřil v tůňce pstruha. Byla to menší tůňka.

Svlékl jsem se do trenýrek a vlezl do potoka. Voda zábla. Věděl jsem, že na pstruha se musí jít současně oběma rukama, aby nemohl uniknout na strany. Ponořil jsem ruce do vody. Dlouho jsem ho necítil, až jsem si na něj sáhl. Oba jsme sebou cukli. Měl rybí studené tělo. V tu ránu, jak na něj sáhnete, zmocní se vás vášeň od konečků prstu až k mozku. Znovu jsem na něj mákl. Vtiskl se mezi kořeny, aby se zachránil. Byl větší, než jsem si myslel. Pak jsem ho opět ucítil. Ale byl zapasován do kořenů a cpal se stále hlouběji. Abych ho vytáhl, musel jsem ho zabít. Šel jsem na břeh pro nůž. Znovu jsem vlezl do vody. Pořád byl v díře, propásl svou

jedinou možnost upláchnout, když jsem si šel pro ten nůž. Začal jsem bodat a řezat. Znehybněl a já ho vytáhl mrtvého. Nebyl tak velký, jak jsem si myslel. Byl docela malý. A měl tělo samý šrám a ránu, jeho jásavě oranžové tečky byly rozřezány. Ale radoval jsem se. Byl to můj první pstruh.
Vložil jsem ho do ušmudlaného kapesníku a vydal se zpátky k Rozvědčíku.
Před Rozvědčíkem mě napadlo, že ho daruji paní Fraňkové, Bůhví jak dlouho neměla maso, kdoví jak dlouho nejedla rybu. Zaklepal jsem na dveře kuchyně. Usmála se na mě a řekla:
„Copak?“
„Něco jsem vám přines, paní Fraňková.“
Vytáhl jsem kapesníček a vybalil na lavici pstroužka. Mlčela. Po chvilce tiše řekla:
„Toho jsi tam mohl ještě chvíli nechat.“
Vycouval jsem z kuchyně. Utíkal jsem až na silnici a tam jsem se zastavil. To jsem tomu dal. To bylo tedy to auto a ten motocykl, co jsem jí chtěl darovat.
A poprvé v životě mě napadlo:
– Kde se v nás bere rabijáctví?
– Kde se v nás bere ta krev pytláků?
Zahanben jsem utíkal dál jako zloděj, který ví, že bude znovu krást, protože to chutná.
U řeky jsem se svlékl a plaval jsem, abych se očistil jako hříšní v té indické řece Gangu. Na všechno jsem přestal myslet. Protože řeka je jiná než potok. Řeka je hluboká studna zapomnění.

DLOUHÝ HONZA

Nejkrásnější putování na světě je na kanoi. Lužnici a Vltavu jsem jel pětkrát, víckrát jsem to do svého onemocnění nestačil. Plout po řece je krásné a pro rybáře fantastické. Je to, jako když jíte čerstvý chleba s máslem a navrch namažete med. Prostě hodně požitků najednou. Jste na milované řece a chytáte každý den ryby. Zastavíte u těch nejkrásnějších tůní a na nejpůvabnějších místech, kam se jiní rybáři někdy nedostanou ani pěšky, natož motorovým vozítkem. Zanese vás tam voda. Stačí jen trochu pádlovat.

A na pádlování jsme my grandi. To teda jo.

Mým prvním parťákem byl Dlouhý Honza. Báječnej kluk, kudrnatý vlasy a chlupy na prsou, čahounské nohy jako hráč basketbalu a ruce – hornické lopaty. Strašně rád se řehnil a měl krásný hlas na zpívání. A ženy po něm šly daleko víc než po mně.

Dohodli jsme se, že spolu vyplujeme na kanoi po řece, které jsme mezi sebou říkali Ontario Lužnice. Řeka, kterou neznáme. Nositel stříbrné kanoistické medaile z berlínské olympiády Boža Karlík nás ujišťoval, že se nemusíme bát, cestou se všechno naučíme. Vyprávěl nám také rozmarné historky. Jako o brejlatém kanoistovi, který se dvakrát zvrhl a dvakrát utopil brejle. V Soběslavi si na brejle připevnil špunty, aby mu po zvrhnutí plavaly. Při třetím zvrhnutí sice po Lužnici plavaly brejle na špuntech, ale kanoista byl fuč.

To je legrace, pane Karlík.

Přesto jsme se do toho vrhli po hlavě jako neplavec, který doufá, že po skoku do vody se plavat naučí. Byla to troufalost. Zvlášť proto, že jsme neměli stan a dokonce jsme nevlastnili loď. Stan jsme vůbec nesehnali a kanoi jsme si obstarali na poslední chvíli. Zachránily nás nahý ženský. Když jsme panu Leopoldovi Dandovi nabízeli stovku za půjčení kanoe, tvářil se neochotně, ale když jsme mu přidali pět obrázků málo oblečených dívek z kalendáře Playboy, roztál. Byl to velice umělecky založený člověk. Mohli jsme tedy vyplout.

Napsali jsme průklepem na stroji cedulky na své pracovní stoly:

VRÁTÍME SE ZA MĚSÍC,
ANEBO NIKDY.

Vyjeli jsme vlakem do Suchdola Ontario, kde nás očekávala půjčená

vetchá kanoe, poslaná napřed nákladním vlakem. Byli jsme ve věku mladých lidí, kteří nemají peníze. Taky jsme měli málo věcí, jen poloprázdné pytle s nějakou konzervou blívajzů, co se nedají pořád jíst. Spoléhali jsme na jediný štípaný, skládací prut, na jediný naviják a na jedinou imitaci. A pak na Honzovu hubu. Jako bývalý konferenciér uměl všechno okecat takovým způsobem, že by pukl závistí i ten, co vymámil z jalové krávy tele. Jak se později ukázalo, byla to vlastnost důležitá, vždyť jsme neměli telefonicky zajištěné noclehy a jídla jsme měli pomálu. Hlavně jsme s sebou vezli tři láhve becherovky. Becherovka je prý na všechno. Na zahřátí, na peřeje, na protekci.

Dovlékli jsme se z nádraží s kanoí pod Suchdol, dali ji na vodu a sedli si do ní. Je to velice zvláštní a překrásný pocit. Jako když plujete ve skořápce po křišťálu. Všude je vidět dno. Jste starým Indiánem, který tuhle kanoi vyvzpomněl, a vracíte se na skutečnou americkou řeku. Přejíždíte nad hřbety ryb, které se nebojí a považují vás za neškodnou rybu. Hořejší úsek řeky je právě tak krásný jako vrchol zasněžené hory. Čím bude řeka blíž k civilizaci a Praze, tím častěji bude plakat špínu, kterou jsme do ní zanesli my, lidé.

Pádlujeme a nejde nám to. Tah vody nás vrhne na kořeny stromů, roztočí nám kanoi jako čamrdu. Dlouhý Honza je, vpředu na háčku, já jako zadák kormidluji. Honza si vymiňuje, že se každý den budeme střídat, nehodlá stále sledovat, jak ničím vypůjčenou loď.

Za pár hodin plavby se otrkávám. Stříhám zatáčky, peřejky, průplavky a řvu blažeností na Honzu:

„To je, co? Co říkáš, parde? Jaký jsem parťák?“

Bručí jak medvěd.

Řeka se zrychlila, voní tu ryby a do nosu buší vodní páry prosycené nasládlou vůní puškvorce.

Přes řeku leží padlý strom. Nějaký uvědomělý kanoista vysekal uprostřed sekerou průjezd tak akorát pro jednu kanoi. Po stranách průjezdu splývají mohutné jehličnaté větve napité vodou. Budu se muset trefit do toho světlého tunelu, jinak bude zle. Větve by nás stlačily pod vodu. Honza se na mě obrací a ptá se s obavami:

„Trefíš se tam, kamaráde?“

„Buď klidnej, parde.“

Mířím na otvor, zdá se mi pořád otevřený a velký jak Prašná brána. Ale čím víc se k němu blížíme, tím je otvor menší. A pak nás berou

nějaké spodní proudy, kterým později Honza nikdy neuvěří, a stahují nás pod smrkové větve. Ty povolují, dostáváme se pod ně, mačkají nás pod vodu, takže podplouváme smrk systémem ponorky královské anglické maríny. Kanoe se zvrhla, pytle plavou. Za smrkem se vynoří z vody Honzova hlava a rozčiluje se:
„Tak ty jsi se do tý díry netrefil, ty vole!“
Rezignovaně chytám věci a ždímáme se. A plujeme dál. Brzy se na sebe opět zubíme jako milenci. Copak se člověk může zlobit, když vidí ty krásné štičí tůně? Když vidí plout pstruhy, kteří se div nedrží v té pohodě za ploutve jako lidé za ruce? Copak se může člověk zlobit, když z oblohy spadne slunce rovnou do lodi, kutálí se tam a zahřívá sedačky pod zadečkem? Což neplujeme po řece Ontario? A když přimhouříme oči, je to dokonce Amazonka, a ten pestrý pták na větvi je papoušek kakadu.
K večeru jde Honza žebrat o nocleh do stavení u řeky. Má úspěch. Kanoi necháváme ležet obrácenou u řeky a s vaky na zádech jdem jak čundráci do stodoly. Máme jen jeden starý strakatý stanový dílec, se kterým vyšel německý vojáček dobývat svět, ale nakonec s ním nedobyl vůbec nic. Lehneme si tedy na něj vedle sebe, vespod máme seno. Říká se, že voní, až hlava bolí. A před usnutím přijde rolník na kus řeči.
Ráno slyšíme volat kohouty a chrochtat pašíky.
Lezeme dolů a pod žebříkem najdeme v kafáčích čerstvé mléko a krajíce voňavého chleba. Ve stavení už nikdo není, v jižních Čechách se vstává časně.
Rána jsou zde překrásná. Ráno je u řeky všechno hezké, protože den ještě nezevšedněl a my jsme si ho ještě nestačili otrávit. Příroda je od noci umytá a ryby jsou důvěřivé. Nachytám pánev plotic k snídani. Když jsou upražené, chřupají.
Dobrou ranní pohodu doplňuji zpěvem, který je pro Honzu převelikým utrpením. Zpívám falešně, ale tuze rád. Mám repertoár na celé hodiny. Oblíbil jsem si písničku ze spartakiády. Tančily a cvičily při ní děti barvy modré, žluté, červené a bílé a jmenovalo se to Zlatá brána:

Tlusté myšky kocour honí,
tu je díra,
hopla do ní.

Druhá myška z díry ven
a utíká před kocourem.
Čičičí,
čičičí,
čičičí,
teď vás, myšky, procvičí,
chachachá,
kočka strakatá.

Bylo to milé a taky naivně přihlouplé, trochu se to nerýmovalo, ale krásně se při tom pádlovalo, zvlášť když na celou řeku znělo to CHACHACHÁ. Dlouhý Honza se přemáhal a mlčel.

Tak jsme dojeli až k lávce U Tikalských. Napravo teče Nová řeka a nalevo Stará řeka.

Stará řeka je česká džungle. Poplujeme tady víc než deset kilometrů. Les a prales dohromady. Země nikoho. Milióny komárů a bahnitá propadliště. Stromy, které padly do vody a nikdo je nezdvihl a nikdo nerozřezal. Zvěř divočejší než jinde. Žil zde dřív bobr a má tu být znovu vysazen. Rezervace. Nesmí se tu tábořit ani stanovat. Je zakázáno rozdělat oheň. Možná, že zde jsou i desperáti. Pro člověka se tu zmenšuje šance: jak vystoupí, může se propadnout do bahna.

Podplouváme kmeny. Jinde přenášíme loď i bagáž. Dlouhý Honza je zatím lepší zadák než já. Má ruce jak ramena chobotnice a obsáhne pádlem velký kus řeky. Je to dělník práce. Brzy z nás teče slaný pot dobrovolníků, kteří ačkoliv nemuseli, na něco se uvázali. Máme půlku Staré řeky za sebou a máme jí pomalu plné zuby.

A to nevíme, že nás spatřil ze strážní věže komár, ejhle, maso. Bude krev! Tak znělo jeho bzučení. Letí oznámit překrásnou novinu o dvou dvounohých svým okřídleným sestrám a bratřím. Napadli nás v miliónech. Jak bombardovací a stíhací letadla. Na špici měli kopí a ta do nás vráželi. Koušou jen samičky komářice, zatímco nekrvelační samečci poletují kolem a nahánějí hrůzu svým vysokým: „bzíí!“ Prostě úkoly mají rozdělený. Jel jsem Starou řeku později ještě několikrát, ale nikdy jsem je už nezažil v takovém množství. Zastavili naše těla a naši loď. Oblékli jsme se jako kapucíni: ale nebylo to nic platný. Vlezli nám všude. A hlavně věděli, co ví každý vojevůdce: že musí rozrušit naše řady. Brzy jsme si začali jít s velkým Honzou na velké nervy. Byli jsme dva, hromosvodem

pro jednoho se stal samozřejmě ten druhý. Nemělo cenu jich zabít sto, další stovka se nacpala do uvolněného prostoru. Byli jak biblické kobylky, jak sarančata, jak termiti. Kanoe se teď vlekla podobná rozstřílené válečné lodi. Utéci nebylo kam. Toto byla jejich země! Teplo, vlhko a bažiny, to je něco pro ty potvory. Zapálili jsme doutníky z rákosu a zapíchali je do boku lodě. Podle kouře poznali, kudy plujeme.

Otekly nám obličeje. Opuchly nám také ruce potřebné k pádlování. Už jsme nepluli. Na sebe jsme nemluvili. Vylezli jsme na břeh. A tehdy jsem chtěl porušit ticho a řekl jsem něco blbýho. Začali jsme se prát. Měl víc síly a dlouhé pracky. Hodil mě z břehu do Lužnice a poskakoval nahoře, smál se jak šílenec a řval:

Teď vás, myšky, procvičí,
kočka strakatá,
CHACHACHÁ!

Bál jsem se v těch chvílích o nás oba, protože jsem věděl, že to není žádná legrace. Pohádali se už mnozí sportovci, kteří nevyhráli, dali si přes hubu a jiní se v krizových situacích dokonce pomátli.

Ve vodě to však nebylo marný. Plaval jsem a koukala mi jen hlava, komáři na mě příliš nemohli. Dlouhý Honza upíjel becherovku a pádloval sám jak ďábel, abychom byli pryč z komáří řeky. Byl obalený hadry a převázaný šňůrou na koníčkování.

Lesy zmizely. Komáří země skončila. Objevila se řeka uprostřed luk zalitých vodou. Svlékli jsme se do trenýrek a pomalu jsme na sebe začali mluvit jako manželé.

Pak jsme spatřili něco zvláštního. Ze zatopené louky na nás mávaly jakési zvláštní praporky. Zastavte! Zastavte se! Byly to praporky jako třepetalky. Ale mohli to být také bahňáci anebo lysky. Museli jsme připlout blíž. Teprve potom jsem Honzovi řekl:

„To jsou kapři. Velcí kapři. Pasou se na zatopené louce, stojí na hlavách jak v cirkuse a mávají ocasními ploutvemi jak praporky. Odvaž ten prut!“

Honza neměl pytláctví v krvi, a tak protestoval:

„Neblázni! Tamhle je silnice. Bude z toho průšvih.“

Ale ten prut mi podal. Bylo poledne. Všichni teď budou na obědě. Honza mě pozoroval, jak si připravuju prut. Ještě nepoznal rybářskou vášeň, nikdy nechytal. Sestavil jsem bez zachvění rukou prut

a napíchl na háček rousnici, schovanou pro ty případy v plátěném sáčku s trávou a mechem. A dal jsem velké olovo, aby to daleko lítlo. Nahodil jsem velkým obloukem do malého proudku, který zanesl splávek ke kapří louce. Kapr okamžitě vzal a já ho vzápětí zasekl. V mělké vodě se odehrával boj, jako když se mění louky na orná pole. Pohlédl jsem na silnici. Nikdo nešel ani nejel. Honza měl vytřeštěné oči a tekl z něho pot. Neměl, chudák, ještě tu praxi.

Dal jsem kapra do lodi a vytáhl druhého.

A pak jsem zasekl třetího. Byl pořádně velký. Mocně se vzepřel a prut praskl. A potom mi znovu praskl zbytek prutu, který byl už nahnilý, protože jsem si vzal na vodu ten nejstarší. Na troskách prutu jsem dotáhl kapra k lodi. A když jsem ho dal dovnitř, poroučel jsem:

„Vem za to! Jedem!“

Ale Honza nereagoval. Díval se strnule na silnici, po které k nám přicházel chlap. Hleděl na něj a cedil mezi zuby:

„Ty blbče! Vždyť jsem to říkal.“

Nedalo se nic dělat. Kanoe má pro pytlačení nevýhodu, že se na ní nedá nikam utéci. Proti vodě vůbec ne a po vodě vás chytnou. Čekali jsme tedy, až k nám ten chlap dojde, a napadaly nás stovky věcí. Chlap vypadal trochu ošuntěle, ale ne zle. Naklonil se ze břehu a díval se pozorně na kapry v lodi. Pak řekl:

„Jsou to pořádné kusy.“

A po chvilce mlčení dodal:

„Dejte mi jednoho. Mám nemocnou ženu.“

Dlouhý Honza se naklonil a uchopil silnýma rukama toho největšího macka, co mi rozlámal prut, a podal mu ho jako mimino:

„Vemte si ho. My jsme ho dostali taky zadarmo.“

Oddychli jsme si a zastavená srdce začala tlouci. Za mostem jsme už oba hulákali písničku o tlustých myškách. V lesíku jsme objevili hřiby. Navečer jsme přepluli největší rybník světa Rožmberák. Večer jsme osmahli na oleji rozkrájené hřiby, pak jsme je dali na chvilku pryč a připravili jsme na pánvi kapry. Pak jsme k nim přidali hřiby a obložili je navíc plátky naložené papriky z konzervy. Potom jsme si vlezli každý do jiného koutu břehu jako psi, kteří se bojí o svou kost, a jenom jsme funěli. Nemluvili jsme, abychom vychutnali tolik vyhlášené jihočeské kapry. Každý jsme spucli dvoukilového kapra bez brambor a bez chleba.

Tu noc jsme spali u Honzových příbuzných ve vyřezávaných

postelích. Slyšel jsem na stěně staré dřevěné hodiny s namalovanou panenkou, jak tikají a potom bijí, aby domácí nezaspali, protože tráva čekala na kosu a ovečky na pastvu.
Pluli jsme peřejemi a jihočeskými městy. Neměli jsme prut, a tak jsme žebrali ryby jak mlsní kocouři. Volali jsme to známé:
„Berou? Berou?“
Rybáři se často chytli a odpověděli. Většina nám ukázala stříbřité cejny a menší kapříky, co měli jen taktak míru. Tehdy moc kanoí neplulo, vždyť jsme za celou dobu naší cesty viděli tři kanoe a jeden stan, a tak jsme jim byli vzácní. A ryb bylo tehdy na Lužnici dost. Rybáři nám ryby sypali do lodě, většinou šťastni, že má o ně někdo zájem, a že má zájem i o ryby, které většinou sami nejedli. Dávali jsme jim naivní otázky, jak se která ryba jmenuje a jestli je chytrá anebo hloupá, a oni nám tvrdili, že všechny ryby jsou náramně chytré a přelstít je, to je cvik a kumšt a dlouhá škola. Drželi jsme se u břehu a oni nám vyprávěli o rybách a o řece tak krásně, jako by byli básníci anebo pěvci na královském dvoře. Příroda, kterou navštěvovali, jim dala školu úcty a lásky jako jejich druhá matka. Z časopisů a knih jsem věděl, že umějí procítěně psát, ale až teď jsem poznal, že umějí také půvabně vyprávět. A že si někdy také vymýšlejí a zveličují, takže jejich příběhy přerůstají do pohádek, jimž jsme naslouchali a na které jsme mysleli před usnutím.
Za jedním záhybem jsme se skamarádili s panem Robejškem. Vyráběl kdysi kávové strojky espreso, teď byl rybařícím důchodcem. Seděl na slunci s odkrytou hlavou a koukal na pruty. Zpomalili jsme a Honza zavolal:
„Berou? Berou?“
On se usmál a řekl:
„Já už, chlapci, tyhle fóry znám, vylezte na břeh. Udělám vám kafe. Ale to bude setsakra kafe.“
Dlouhý Honza byl na kafe vysazenej, a tak lezl setsakra rychle. Pan Robejšek na tom plácku musel být od příchodu jara do příchodu zimy. Měl tam záplatované a všelijak schrastěné autíčko a přístřešek na spaní, který se podobal krmelcům pro srnčí zvěř. Začal vyrábět mletí kafe. Spustil benzínový stroj a ten uvedl do chodu mlecí soustavu. Všechno to bouchalo a klapalo a vonělo, zatímco Dlouhý Honza si olizoval pysky.
Seděli jsme u stolku ze soušek a z prkýnek a pili jsme ten tmavý

vonící mok, který jsme neměli celou věčnost. A mlčeli jsme, protože v takových chvílích se má mlčet, ty jsou tak slavnostní jako první pusa anebo první svatba. Před námi tekla líně Lužnice Ontario a kafe vonělo jak v Brazílii. A viděli jsme ebenová těla černochů na plantážích, jak sklízejí pro pana Robejška a pro dva mladé z keříků kávu.
Věnoval jsem panu Robejškovi slaměný klobouk, aby mu slunce neupálilo hlavu, a pasovali jsme ho po vypití půlky becherovky na kafového rytíře. Vysypal nám z haltýře do kanoe všechny ryby a přidal nám dva obrázky Panenky Marie ze Svaté Hory, aby se nám cestou nic nestalo. Slzel, že nemůže jet s námi, ale to bylo jen tak. Byl na to místo zvyknutý. Když jsme těmi místy pluli o rok později, seděl na stejném místě, nehnul se ani o píď. A zase bušily a klapaly stroje a vonělo kafe a ebenoví Brazilci dělali na plantážích. A tak se to opakovalo. Sedí tam zřejmě podnes, našel si chytře flíček světa, kde byl šťastný, zatímco jiní doufají, že ten flíček budou mít na nebi.

Chceš píseň severu znát,
chceš se mnou tiše naslouchat,
když táhne bílý losos peřejí…

To zpívá, vážení, Dlouhý Honza. Má opravdu krásný hlas. Všem se líbí. Lidem, ptákům, možná i rybám.
Plujeme už dlouho, vůbec se neholíme, ženy jsou v nedohlednu, narostly nám bradičky kozičky. Vesničtí kluci na nás mečí. Otrkali jsme se, jeden den sedí vzadu Honza a druhý den já. A počítáme jak ve fotbale, kdo projede víc propustí, jimž se říká šlajsny, jako zadák.
Řítíme se do šlajsen, které se jezdí málo anebo takřka vůbec ne. Řídíme se tím, co říkal Savrola o odvaze:

Jste chtivý pověsti o své odvaze?
Musíte riskovat svůj život.

Vrháme se do nebezpečných šlajsen jako posedlí. Vlny nás zalijí, vyrazí nám pádla z rukou, vyhodí kanoi do luftu, jako by byla pírkem. Jsme pod vodou, voda nás zalyká. Topím se. Když se mi podaří dostat se ven z vířících zábalů a zpěněné vody, nevidím Honzu. Bleskově se nadýchnu. Voda mě stáhne zas dolů a čekám, až mě vyplivne. Blahořečím tomu, že jsem se tisíce hodin učil plavat a potápět. Nesmím propadnout panice. Voda mě konečně vyplivla.

Mám hlavu nahoře a Dlouhý Honza tu zase není. Chce se mi brečet. Ale to je blbost. V takových chvílích člověk myslí především na záchranu. A na to, co se stane a jaké to bude mít důsledky. Honza tu není. A nejsou tu ani lidi, kteří by nám pomohli. Všechno je v hajzlu. Jeho matka, přísná jak metr, mě zabije. Vždyť sama o sobě říká: Já nejsem přísná, já jsem zlá! Budou mě vyslýchat, proč jsem mu nepomohl a kdo to zavinil. Jdu znovu pod vodu, a když vyplavu, jeho ksicht se zubí u mě. Křičí:
„Nebezpečí je naším živlem!“
Zaplaťpámbu, Bože. Ukázalo se, že zatímco jeden byl nahoře, byl ten druhý pod vodou.
U příštího jezu je výstraha:

10 UTONULÝCH VARUJE.
TENTO JEZ JE ZRÁDNÝ.
MY JSME TO ZAPLATILI
ŽIVOTEM.

A my do toho jdem ne proto, že to říkal pan Savrola, ale proto, že jsme mladí a blbí. Protože ještě nevíme, že odvaha se v životě prokazuje na jiných místech, než jsou zrádné jezy s šutry anebo s vystouplými břevny. Jdeme do toho proto, že jsme ještě nikdy nebyli mrtví. Že nevíme, co to znamená být mrtvý. Že to podceňujeme a že si z toho děláme legraci. Že přeceňujeme sebe a lichotíme si, jací jsme výborní plavci. Že nevěříme mrtvým. My jsme to přežili, a bylo to krásný. Ale byla to krása šílená. Chyběly tam naše matky, aby nám u nejzrádnějších jezů sundaly trenýrky, nařezaly na prdel a poslaly nás kolem po pěšině, kudy chodí děti s paní učitelkou hledat žluté stulíky.
V Táboře jsem koupil ze železné zásoby nejlacinější naviják pro Honzu a dva žluté bambusáky, na jaké chytával strejda Prošek. Ve štičí líhni jsem zaplatil dvě povolenky.
„Zkusíš to s rybami,“ řekl jsem Dlouhému Honzovi.
Nic na to neříkal, ale viděl jsem, že se blažeností zatetelil. Popravdě řečeno, chtěl jsem také vědět, co to s ním udělá, když bude chytat jako dospělý. Chtěl jsem, aby měl při chytání klid a hlavně aby se nebál, že ho někdo odtáhne za límec. A pak jsem se také pokoušel trochu zaplatit ty ryby, které jsme předtím na Lužnici neprávem snědli bez povolenek. Cosi jako odpustky, něco, jako když člověk

napáchá hříchy a cpe potom mince do kostelní pokladničky, aby mu hříchy někdo odpustil.
Blížili jsme se k Příběnicím. Byl to tehdy nádherný kus země české a země česká, to domov můj. Zbytky hradu po adamitech, hluboké lesy a hospoda s pivem. Počínali jsme si s povolenkami jak majitelé řeky. Potápěli jsme se pro škeble, otvírali jsme jim brnění a chytali ryby na jejich kluzké maso.
Pozoroval jsem Dlouhého Honzu. Klepaly se mu ruce, když mu prut prvně oznamoval ťuk, ťuk, ťuk. Sekl párkrát a chytl jenom listy olše. Pak zasekl na škebli velkého tlouště s karmínovýma ploutvema. Po dlouhém boji, kdy vzrušením hekal, ho přitáhl ke břehu a na břehu ho hladil, a já vzpomínal na chvíle, kdy jsem to jako malý kluk dělal právě tak. Potom na mně pořád vyzvídal, kolik ten tloušť asi váží. Svůj prut jsem nechával skoro bez povšimnutí, pozoroval jsem jenom Honzu. Nemýlil jsem se. Jak potkal svou první rybu, chytil se sám. Většinou musí lidé začít s rybařením v dětství, ale u něho to bylo zřejmě jiné. Nachytali jsme plný sáček tloušťů a plotic. Chytali jsme u Příběnic několik dní.
Jednou jsme tam leželi na seně a dívali se do starých popraskaných trámů stodoly, když Honza začal překvapivě znalecky o rybách:
„To není jako střílet zajíce. Zajíce vidíš, uděláš puf! Ale chytat ryby, to je zřejmě tajemství. Imaginace. Mystérium. Imitace jde do vody a do vody nevidíš. Nevidíš, co se tam děje, nevidíš, jaká je tam ryba. Je to neznámý svět…“
Usínal jsem a on vyprávěl o rybách, jako chlapec vypráví mamince o prvních dnech ve škole. Potřeboval jsem rychle usnout, protože jsem chtěl brzy vstát a jít na ryby bez něho. Chtěl jsem jít zase sám. Na rybách jsem nikoho nesnášel. Chtěl jsem být sám s řekou. Rozčiloval mě krok člověka, popouzela mě lidská řeč, která jako by do přírody nepatřila. Člověk často žvanil v přírodě o malichernostech a blbostech, zatímco příroda mluvila přímou a jasnou řečí jen o kráse, lásce, nenávisti, potravě, smrti. Jako by to nepodstatné v přírodě někdo vyškrtal. Když jsem chodíval na ryby s tatínkem anebo s bratry, většinou jsem se jim u řeky ztratil. Dával jsem jim stejné právo, aby to udělali také tak a byli u řeky sami.
A tak jsem se vytratil v noci ze stodoly Dlouhému Honzovi. Bylo to blízko takového zajímavého mlýna Suchomelu. Mlýn měl barvu jako mouka. Přejel jsem na kanoi ke druhé straně a šolíchal jsem loď

při druhém břehu. Bylo to v ten čas, kdy umírá noc a probouzí se den. Ze zkušenosti jsem věděl, že tohle rozhraní a tenhle předěl je na ryby nejvýhodnější. Rozbřesk. Ryby jsou po noci malátné, ale už by horempádem žraly, zvlášť když jim to někdo naservíruje pod nos. To jsem taky udělal. Věděl jsem, že by tu v tišinách pod mlýnem mohla být štika, a tak jsem dal na vlasec lanko s jednoháčkem. A na něj rybičku jako kudličku. Sotva jsem ji hodil do vody, popadl ji tloušť jako lopata. Položil jsem ho měkce do kanoe; zhluboka vzdychal, že se nechal napálit. Pak jsem dal do kanoe toho dalšího a potom třetího. Později jsem chytil štiku dobrých osmdesát centimetrů a okouna jak pestrou čepici. Ryby tu byly ve vodě naskládané jak v sádkách. Brzy jsem měl z lodi akvárium. Nechal jsem toho. Po létech jsem si zas pořádně zachytal. A z kanoe to bylo krásný. Loď se pode mnou kývala, když jsem táhl rybu. Bylo to jak v barevných prospektech z křídového papíru na kanadských jezerech Nipigon a James Bay.

Vrátil jsem se. Přivázal kanoi ke keři u vody a šel jsem si ještě schrupnout.

V šest hodin ráno se mnou Dlouhý Honza cloumal, že už musíme na ryby. Řekl jsem mu, ať jde sám. Vzal prut a letěl k vodě. U kanoe zřejmě pochopil, jak se věci mají. Ten den na mě nepromluvil ani slovo. A už mi nikdy později neříkal, abychom šli spolu chytat. Začínal z něho být rybář.

Od toho dne jsme chodili chytat každý jinam. Honza brzy pochopil, že na rybách mu nejsem partnerem já, ale řeka a chytré ryby. Někdy se mě ptal na nějaké technické rybářské podrobnosti a to bylo všechno. Občas přinesl pár ryb, hlavně okouny a plotice.

Lužnice pomalu končila. Pořád jsme se střídali, jeden den vzadu Honza, druhý den já. Na projeté šlajsny to bylo nerozhodně. Blížili jsme se ku Praze a s noclehy to bylo horší a horší. Vždyť vodáci říkali, že v jižních Čechách tě hospodář uloží do postele a na Slapech tě příbuzný pošle spát do stohu. Jako by v okolí Prahy a pak v Praze změnil většině lidí čert jejich srdce v kámen. Schylovalo se k dešti a k podvečeru. Neměli jsme kde spát. Dalo by se spát pod širákem, ale oba jsme měli bolavé výrůstky.

Náhle jsme spatřili u řeky krásné stavení jak z dob Markéty Lazarové. Vytáhli jsme kanoi a Honza se tam chystal vejít. Aby měl úspěch, vyhrabal z pytle pomuchlané sako a košili. Dokonce se umyl

a učesal si vlasy a kozičku.
Byl jsem už strašně utahaný, ten den jsme ujeli skoro čtyřicet kilometrů. Honza byl na mě hodný. Ujišťoval mě:
„Bude to dobrý, kouří se tam z komína. Tady budeme mít kliku. Mají tam stodolu jak chrám. Nechají nám taky mlíko. Jdi pomalu za mnou. Nejdřív to vyjednám.“
Šel jsem za ním. Zmizel ve vratech a byl tam velice krátce. Ozval se zuřivý štěkot. Honza vyrazil z brány. V očích měl děs. Běžel jak prvotřídní hráč amerického baseballu, zdvihal vysoko kolena, zapomněl na bolavé výrůstky. Když přiběhl blíž ke mně, zvolal:
„Utíkej!“
Vzápětí jsem spatřil příčinu jeho ztřeštěného běhu. Ze vrat vyrazili dva vlčáci. Také jsem nečekal, pádil jsem k matce řece. Naštěstí jsem to neměl daleko. Vrhnul jsem kanoi na vodu a Honza do ní za jízdy naskočil. Bylo to právě včas, vlčáci dorazili. Do vody nešli. Sedli si na břeh, dýchali o něco míň než my a vyplázli upocené růžové jazyky, které se jim houpaly v mordách. Byli to krásní a zřejmě ušlechtilí psi, patrně měli rodokmeny.
Brzy se ukrutně rozpršelo, padla tma. Pluli jsme řekou a nic příjemného to nebylo, nevěděli jsme, čím plujeme a na co narazíme. Ozývaly se chlemstající ryby a nad námi šustily letky nočních ptáků. Bylo nám zima a chtělo se nám strašně spát. A nikde nebylo žádné stavení a do žádného by nás už takhle v noci nikde nevzali.
A pak jsme spatřili stan.
Malý, bílý stan. Stál u řeky. Jenže byl značně menší, byl to takový mrňavý stan, jaký staví horolezci na plošinách ve vysokých horách. Civěli jsme na něj jak na zázrak. Dlouhý Honza řekl:
„To je ono.“
Zpomalili jsme, úplně zastavili a vytáhli kanoi na břeh. A potom jsme šli už daleko pomaleji k tomu stanu. Když jsme přišli blíž, ozvalo se vrčivé štěkání. Měli tam tedy s sebou pejska. Stáli jsme bezradně, zevnitř se ozval mužský hlas:
„Co chcete?“
Honza odpověděl:
„Je strašný počasí a nemáme kde spát. Vlezli bychom si k vám.“
Chvíli bylo ticho, pak se znovu ozval muž:
„Mám tady slečnu.“
Byli to tedy milenci, na manžele to nevypadalo. Honza na to:

„Slečna nám nevadí.“
Zase bylo ticho, pak se stan rozhrnul a v tom dešti vylezl ven asi třicetiletý vodák, s bílým foxteriérem. Byl to takový sympaťák chlap, který z ničeho nedělá vědu. A za ním lezla jeho dívka. Rozsvítili velkou lampu, takže jsme na sebe navzájem viděli. Chtěli si nás prohlídnout. My jsme si je také okoukli. Ten vodák měl na sobě trenýrky se stříbrnýma hvězdárna, v jakých se jednou později dal fotografovat prezident Johnson. Jeho holka byla vysloveně pěkná. Zrzavá se zrzavýma očima. Tak krásně probarvenou kočku jsem ještě neviděl, akorát ve filmech Metro Goldwyn Meyer. Moc se mi líbila a Honzovi taky, protože na ni dělal zpod hustýho obočí zajímavý oči. Mlčeli jsme, vodák to všechno pozoroval a rozvažoval.
Pak usoudil:
„Pánové, ten stan je malej. Dám vám napít z termosky čaje a jeďte dál.“
Otvíral termosku a Honza se hrnul do stanu se slovy, že už spal ve svém životě v daleko menších stanech, kterým se říká hrobečky. My všichni jsme lezli za ním, abychom urvali aspoň kousek místa. Vodák se s tím smířil. Lezl jsem poslední. Honzovi koukaly ven do deště celé nohy. S foxteriérem nás bylo ve stanu pět. Lehl jsem si a foxík se rozložil na mě, abych ho zahříval svým tělem, byl z rodu hodných, občas mě olízl jazykem. Tu zrzavou dívku od nás oddělil vodák svým tělem. A přesto jsem dlouho před spaním přemýšlel, že bych se jí rád někde dotkl. Aspoň na ruce, že by se mi udělalo tepleji a bylo by mi líp. Ale nevěděl jsem, jak to mám udělat, a taky jsem se trochu bál skandálu. Jednou jsem byl při tom, jak jedna žena ubalila ve tmě chlápkovi facku na celý biograf, když jí sáhl na koleno. Zato Dlouhý Honza si zřejmě žádný zábrany nedělal. Poprvé se ve tmě spletl a sáhnul na toho vodáka, ale pak už byl úspěšnější, ve stanu se dokonce špitalo. Po půlnoci vodák se stříbrnýma hvězdama na trenýrkách Honzu ze stanu vyhodil a vzápětí vyhodil taky mě, přestože jsem na nic nesahal. Navíc proti nám štval foxíka, který se se mnou při spaní spřátelil.
Stáli jsme venku, pršelo už jen drobounce. Rozhodli jsme se, že budeme o trochu níž chytat do rána ryby a za světla poplujeme dál. Dohromady jsme nic nechytli, byli jsme prokřehlí a chytání nás nebavilo. Jenže za tmy jsme přejeli upozornění s výstrahou, že v tomto úseku se nesmí chytat vůbec, že zde nesmí chytat ani

prezident, protože je zde trdlo, kde se ryby třou a trdlují. Za světla se objevil na druhé straně řeky chlap v hnědé kožené bundě a volal:
„Jaké máte číslo povolenky?“
Na spodní úsek řeky jsme už neměli povolenku, natož číslo. Honza volal:
„My vám to vysvětlíme. Zajedu pro vás na kanoi.“
Chlápek nám dost tvrdě oznámil, že jsme chytali v tom trdlišti, a že nás to bude dost stát. Byl to tedy ten průšvih, který Honza předvídal, když jsem rozbaloval prut na kapry u té silnice před Rožmberákem.
Honza mezitím ze suchých větviček rozdělal mezi smrky ohýnek, aby nám bylo všem třem teplo. A pak se zeptal, jak si ten pán tady v tom kraji žije, a pak se starostlivě vyptával, co dělají jeho děti a jeho manželka. Bylo to laciné, jako když se podává obyčejná žížala kaprovi, ale ten pán na to zabral. Snad proto se toulal tak brzy kolem řeky, že nemohl spát se ženou ani bez ní, a že ho něco trápilo. Podali jsme mu poslední láhev becherovky, kterou jsme měli pro tyto příležitosti. Začal na všechno nadávat, a brzy volal, že nechce své děti a svou ženu nikdy už vidět a že s námi popluje na Prahu zdolávat Svatojánský proudy, který už tenkrát dávno vzaly za svý a nebyly. Nakonec ho Dlouhý Honza odnesl v náručí do kanoe a jel s ním zpátky na druhou stranu a tedy k rodině. Ten pán stále volal:
„Trdlo – netrdlo! Vy jste ti správní kluci! Ať žijou Svatojánský proudy! Domů nechci!“
A volal ještě spoustu různých hesel a Honzu líbal. Když Honza odplul, schoulil se na druhé straně u rákosí a spal tam jako štěně. Když se Honza vrátil ke mně, bylo mu nějak smutno, snad z nás, jak si počínáme, a snad ze života, jaký je. Už jsme nechytali a pluli jsme dál a naše vlajka Ontario byla jenom na půl žerdi.
Jenže slunce nás vylepšilo. Člověk může říct, že slunce je často velký žlutý prášek od nebeských psychiatrů a podává se, aby se zahnal smutek a nastala nálada. Slunce je někdy lepší než švýcarský prášek Novéril anebo americký Aventyl HCI. Slunce je také žlutý froté ručník, který nás sám utře, a jako fén, který nás vysuší. Slunce nám také skočí do srdce a ohřeje nám ho, když ho máme studené jak psí čumák.
Na Vltavě, která je jak známo o něco širší než Lužnice, vytahujeme za souhlasu vorařů kanoi na plovoucí vory. Chceme si odpočinout a pár dní nic nedělat. Jsou to asi poslední vory a poslední voraři.

Vorům šéfuje pětasedmdesátiletý strejda Pisinger, který má už jen dva zuby a bílou čepici s frajerským štítkem. Říká nám:
„Kluci, na vaši počest si zapálím saxofon."
Kouří fajfku saxofon s namalovanými jeleny, kteří mají zdvihnuté hlavy a troubí. Z fajfky mu jde kouř jak z vltavského parníku. Je nám dobře, díváme se na řeku, která běží, a na vory, které vržou a taky běží. Ve vorech jsou naskládány jak Svatoplukovy pruty čtyři vagóny šumavských smrků, voní jak Kvilda a lesy kolem Lenory a Želnavy, člověk musí myslet na svět lesních samot spisovatele Karla Klostermanna. Pisinger nás zatím zasvěcuje, pokouším se pracovat veslem, kterému říkají „vopačinka ve slabejch".
Na vorech odpočívá také naše vypůjčená loď. Má růžové náplasti leukoplasti jak fotbalista, který prošel celou první ligou.
Na břehu chytá rybář. Poznáváme v něm někdejšího vynikajícího běžce na střední tratě Honzu Novotného, sportovního novináře. Jé, Honza! Honzo, nemáš ryby? Mám cejny. Na vory vlétnou tři cejni jak létající ryby. Cejni na sádle, to je žrádlo, ale musí na ně být sádlo. Na vorech je malý stojan jak oltář boží a na něm je hlína s drny. Tady voraři po cestě vaří. Vodu na bramboračku nabírají přímo z řeky. Dělají nám skvělou polívku z hříbků a brambor a my pro ně pečeme cejny na sádle, které si vezou s sebou v hrníčkách od maminek.
Tak naposledy, chlapci, zpívejte s námi. Honza zpívá tím krásným hlasem a já tím falešným:

Vstávej, Andulko!
snídani dávej,
a já musím plout:
šíf naloženej.

Andulka vstala,
snídani dala,
a ještě mé k šífu
vyprovázela.

Loučíme se navždy s voraři, protože už je nikdy v životě neuvidíme, a tím i se starou Vltavou. Pádlujeme mlčky ku Praze po vodě, které se říká olej, poněvadž je stojatá. Teprve pod Zbraslaví zase proudí. Naposledy vychutnáváme pocit, kdy se loď houpá z vlny na vlnu

a kdy příď slabě šustí. Slunce, ten velký prášek nebeských psychiatrů, je už za Petřínem.
V Praze si pan Leopold Danda dovolil prohlásit, že jsme mu zničili jeho nejkrásnější kanoi. Řekl, že tak odřenou, zuboženou, utahanou, otahanou, zničenou loď ještě neviděl. Půjčoval jich totiž víc, a tak s tím měl určité zkušenosti. Požadoval na nás navíc deset úplně donaha svléknutých slečen z uměleckého kalendáře Playboy. Vyvalil jsem na něho oči, když si poroučel:
„Měly by to být blondýnky, ale vemu i zrzavý."
A tak jsem se dal po Praze do shánění těch papírových lehkých žen. Dlouhý Honza to nechal na mě. Měl docela jiné starosti. Chodil v té době s tou zrzavou holkou z malého, bílého stanu.

S PONORKOU NA RYBY

Toužil jsem aspoň jednou v životě chytat ryby na velkých řekách, na obrovských jezerech a mořích, která jsou velká už proto, že to jsou moře. Dlouho se mi nedařilo. Lovil jsem na americkém jezeře Lake Michigan u Chicaga, ale jen malé okouny, chytal jsem v Dněpru štiky, ale ty také nebyly velké. Člověk musí zřejmě každou zemi znát, musí poznat zvyky ryb a musí mít čas a peníze, zajet si anebo zaletět na velké ryby tisíce kilometrů daleko.

Teprve v Polsku mi svitla naděje, že si zalovím na moři. Polská admiralita mě pozvala do vojenské ponorky. Radostně jsem pozvání přijal, ačkoliv jsem o tom neměl ani ponětí, a už vůbec jsem nevěděl, jestli se dají z ponorky lovit za jízdy ryby. Jako první jsem sbalil na podvodní cestu svůj pytlácký prut od pana Troníčka z Bráníka. Byl ze čtyř krátkých dílů a dal se schovat pod kabát. Takové stahovací a skládací pruty se dnes dělají běžně, ale tenkrát to ještě byla vzácnost. Vybral jsem si také Heintzovy těžké stříbrné třpytky a hromadu cingrlátek a šidítek k oklamání mořských ryb. S prutem pod kabátem jsem nastoupil na motorový člun Siréna, který měl na boku velkou, nahatou mořskou pannu s šupinami na spodní partii těla.

Moře bylo napuštěné modrými a zelenými plochami vody, většími, než je Václavák. Moře je vůbec největší náměstí světa a život je hlavně pod tím náměstím.

Krájeli jsme vodu a řezali vlny, ty děti moře, znovu a znovu se rodící. Mladičký šéf člunu Siréna, který uměl slušně česky, vyhlížel ponorku, která měla být na té a té zeměpisné délce a šířce, mořská panna si šplouchala šupinatý ocas ve vlnách. Ňadra měla krásná, pevná, omalovaná a suchá, protože k nim vlny nedosahovaly.

Cítil jsem se báječně.

Konečně sebou šéf Sirény pohnul a rychle mi podával dalekohled, abych si prohlédl ponorku. Ale já neviděl necvičeným okem nic, jenom čárečku na obzoru, která mi připadala jako velrybí dítě na peřinách z vln, jak jsem je vídával ve filmech. Všichni však horlivě kývali, že to je ta ponorka. Mířili jsme k ní. Narostla na osmdesát metrů a podobala se velkému reklamnímu doutníku Abadie. Hořejšek měla šedomodrý a břicho zelené.

Vítal mě sám kapitán ponorky Sup, Czeslaw Obrebski. Také ohromná puklice odskočila a udělala rump! rump! Z ponorky vyskočili jak v Puškinově pohádce statní junáci.
Čestná roto, vlevo hleď!
Vítali mě jako generála ze sousední země, jejímž hlavním mořem je Rožmberský rybník. A pak, byl jsem človíček, který nic neznamenal a navíc měl pod vybouleným kabátem Troníčkův pytlácký prut, s nímž se chystal ztenčit rybí zásoby Baltického moře.
Kapitán Czeslaw Obrebski mi jako většina cizinců nejdřív vyprávěl o Československu. Chodil s českou holkou, a ta ho zklamala. Sbírá české známky, a ty ho neklamou. Na nich je vidět kultura Čechů. Ty známky jsou zrcadlem, které říká: Patříte k těm nejkrásnějším. Vypráví mi o známce Kleopatře, která si medí na zeleném divanu. Známku neznám, znal jsem jednu Kleopatru z naší ulice, a to byla pěkná mrcha. Pak mi kapitán vyprávěl ještě o dalších známkách a jeho ponorka plula ke Švédsku. Švédsko má známky daleko střízlivější.
Pak mi předvedl svou ponorku od přídi k zádi. Byl tam také nějaký admirál, zřejmě na inspekci, jmenoval se, myslím, Romanowski. Zatímco Obrebskému bylo třicet, Romanowskému bylo dvakrát tolik. Vypadal jako chovatel králíků. Většinou mlčel, necítil potřebu o něčem vyprávět. Člověk je zvyklý, že většina lidí se před druhými okamžitě vytahuje – svou krásnou výslovností, auty, příjmy, vilami, chatami, vědomostmi, tituly a hodnostmi, vyznamenáními a kulturností a taky známostmi, anebo svými psy. Pan Romanowski bude zřejmě kancelářská myš, ze které udělali postupem času a protekce admirála.
Pan Obrebski mi ukázal skvěle sehranou posádku. Posádka během šedesáti vteřin zmizí a ponorka se ponoří. Nad vodou plula čtyřicetikilometrovou rychlostí, pod vodou pluje dvacítkou. Kdysi byl Sup nejmodernější ponorkou světa. Holandsko ji postavilo pro Polsko před válkou za devět miliónu dolarů. Dělo a rychlopalné kulomety. Periskopy. Telefony. Odpalovače raket. Ponorka má deset střel. Zásah jistý do pěti kilometrů. Dole pracují tiše strojníci. Jsou svlečeni do půli těla jako havíři v teplých slojích. Mají tu medvídky s růžovými čumáčky a panenky na hraní v růžových šatičkách a s botičkami. Kdyby umírali, hráli by si s nimi? A přišpendlené fotografie vnadných žen – drželi by je snad v rukách? Smrt

v ponorce je prý nejstrašnější. Horší než v hořícím letadle anebo pod pásy tanku. Rozbitá ponorka klesne často na dno a už nemůže vzhůru. Vyplave jen pár lidí, kteří se vystřelí jako torpéda. Ostatní čekají hodiny a hodiny, než dojde poslední vzduch a než odejdou kamarádi, kteří mají slabší plíce. Nakonec umřou nejsilnější.
Ponorka duní pod vodou. Řve a třese se, železní koně uhánějí. Jako když pod vodou letí velké letadlo, takový je to pocit. Jenže daleko stísněnější. Mám na sobě tlak tisíců krychlových metrů, které mi svírají duši.
Snažím se zapomenout. Místem se šetří. Lůžka se vysouvají na noc z boků a potom visí na řetězech. Jídelní stůl se spouští ze stropu. A když se spustí:
„Prosze panów, obiad przygotowany!“
Zasedáme ke stolku, kolem jsou modré pohovky. Sedím mezi Obrebským a Romanowským. Kuchyňka je malá a teplá jídla se nevaří. Studená ovocná polévka. Klobása. Šunka. Pan Romanowski mi dolévá anglický čaj a ptá se mě, jestli jsem byl také na vojně.
To víte, že byl, pane Romanowski. Za války jsem byl ještě mladý. Ale po válce jsem byl voják. V Orlických horách jsem dokonce vyhrál závod hlídek. Plížili jsme se pod překážkama. Střídali po nás patronama. Slepýma. Spali jsme na sněhu bez stanů. Bylo to strašně těžký. Třesky – plesky – plác. Můj tatínek mi poslal jednou na vojnu rybářský prut, a tak jsem chodil na pstruhy. Víte, pane Romanowski, můj tatínek chová králíky. Šampaňské, ty přece znáte, ne?
Pan Romanowski vrtí hlavou, že nezná, ale poslouchá. Dolévá mi čaj a pak mě prosí, jestli bych mu mohl říci něco o chrámu v Kutné Hoře, viděl ho na obrázku.
Sdělil jsem mu, že je to chrám velice pěkný. Klenot. Víc jsem nevěděl.
Romanowski se usmál a já si poprvé prohlédl jeho oči. Spatřil jsem v nich velikou únavu, jako by obešel pěšky celý svět a na té cestě trpěl daleko víc než Kristus Nazaretský. Asi nebyl chovatelem králíků.
Potom se mě kapitán Obrebski zeptal, jestli mám nějaké přání.
„Mám s sebou prut a rád bych lovil mořské ryby.“
Přikývl a povídal něco o Švédsku a tam že zastaví ponorku a já budu chytat:

„Kiedy będziemy zblizali się do Szwecji, zatrzymamy się i pan spróbuje to na nowo.“
Ponorka ještě hodinu plula a zastavila se. Vystoupil jsem na příď. Foukal mírný větřík a čeřil hladinu, což je pro třpytkování příznivé. Místo zábradlí tu bylo ocelové lano, takže jsem nemohl spadnout do moře. Vojáci a důstojníci mě zdáli pozorovali. Sestavil jsem prut a na konec jsem dal třpytivého Heintze s olovem, aby třpytka klesla hluboko pod vodu. V duchu jsem si moc přál, aby se nějaká barevná potvora spletla a abych neutržil ostudu, když mají Poláci tak dobré mínění o našich známkách a o chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře. A nahodil jsem třpytku do modrého nekonečna. Hrál jsem si s ní, když jsem ji táhl, nechal jsem ji klesat a stoupat, prudce jsem ji navíjel pro ryby bleskurychlé a pomalu přivíjel pro lenivé rybí poutníky. Hodil jsem třpytku desetkrát, stokrát. Vyměnil jsem ji, dal jsem jiné třpytky. Americké bláznivé. Francouzské přesně vysoustruhované. Japonské třpytky jak pírko lehké, s peřím z nádherných čajek. Celá ponorka čekala. Poláci mlčeli. Jen jednou jsem zahlédl, jak jede za třpytkou tmavý velký stín, ale ryba si asi chtěla jen prohlédnout, co je to tam za blbost. Za půl hodiny jsem to sbalil. Poláci mávli rukou, že to nevadí, ryby tu asi nejsou.
Pluli jsme nazpět k Polsku. Celé hodiny jsme jeli po povrchu. Stáli jsme na přídi a mlčeli. Baltik byl temný a studený. Všude mír a klid.
Pak motory zastavily a na palubu vyšel námořník urostlý jak boxer a v ruce nesl železnou kouli, ze které se kouřilo. Vrhl ji co nejdál od ponorky. Za chvíli se ozval výbuch. Námořníci nasedli do malého gumového člunu. Měli v rukou podběrák a takový košík, na prádlo asi. Brzy vyplavaly ryby. Převracely se a točily ve smrtelných křečích. Námořníci je nabírali podběrákem a dávali do košíku. Pořád se objevovala nová a nová rybí těla a mnohá byla zbarvená jako růžové a fialové květiny anebo dokonce bizarní květy orchidejí. Byla krásná, ale už umírala. Tak jsem to nemyslel, to jsem přece nechtěl. Zdálo se mi, že v tom jsou i mořští koníci se svými kostěnými pancíři, kteří měli právě osedláno a chtěli jet někam na vandr.
Námořníci mi postavili k nohám plný koš a boxer se ptal:
„Jest pan zadowolony?“
Přikývl jsem, ale do košíku jsem se nemohl podívat. Něčeho jsem se bál a nevěděl jsem čeho. Snad jsem se bál očí ryb, které jsem předtím nikdy neviděl, snad jsem se bál, aby jedna ryba neměla oči lidské.

Anebo jsem se bál těch mořských koníků, kteří by mohli zařehtat jako opravdoví koně, než je člověk zastřelí anebo zabije kulatou pumou.
Pluli jsme a setmělo se, v dálce se třepotala světla mořského pobřeží. Na zádi brnkala kytara námořníka Rudolfa Francouze. Chlapci zpívali o těžké práci ponorkáře a o tom, že se již *okręnt podwodny* vrací do rodného přístavu.
Přesedl jsem zase na motorový člun Siréna i s rybami, zatímco Sup vplouval po vypálení světelných zelených signálů do vojenského přístavu.
Šéf Sirény se mě zeptal česky:
„Byl ještě někdo na Supu?“
„Nějaký pan Boleslaw Romanowski.“
„Vy jste viděl Romanowského? Mluvil jste s ním? To máte štěstí!“
„Proč?“
„To by byla dlouhá historie. Celé Polsko už porobili a on bojoval. Byl zřejmě nejstatečnější velitel ponorky za druhé světové války. Když mu fašisti potopili ponorku Jestřáb, vyplaval těžce zraněný s polskou vlajkou a námořníci ho do ní zabalili, aby nevykrvácel. Plul pak na ponorce Džik Divoký kanec. Potopil devatenáct fašistických lodí s šestatřiceti tisíci vojáky.“ Šéf Sirény zmlkl a já pomyslel na to, že se mě Romanowski ptal na Kutnou Horu. A napadla mě bláznivá myšlenka. Tolik potopených vojáků, to je obyvatelstvo pro dvě Kutné Hory dohromady. Šéf Sirény pokračoval:
„Víte, zpívají se o něm písně.“
Začal si broukat:

Celá flotila se směje,
že jim Kanec říkají,
ale za tím Kancem
plameny vždy šlehají.

Mlčel jsem. Kolikrát jsem se už v životě spletl. Ti nejskvělejší lidé jsou ti nejskromnější. To jenom hlupáci a ubožáci potřebují o sobě mluvit, aby sami ve svých očích vyrostli. Já jsem taky Romanowskému vyprávěl, jak jsem jednou hrdinně podlézal překážkovou dráhu v ohni slepých střel. To se tedy musel asi bavit.

Až pojedu do Kutné Hory, vyfotím pro něho ze všech stran světa ten chrám.
Vystupoval jsem na molu, ten ze Sirény na mě volal:
„Máte tu ryby, co jste nachytal!“
Dělal jsem, že neslyším, a dal jsem se do běhu. Myslel jsem přitom běhu na jezero Michigan a řeku Dněpr, kde jsem dopadl podobně neslavně. Jenže to bylo s menší ostudou než na ponorce Sup, jejíž světla už blikala v přístavu.
Snad budu mít příště větší štěstí na tom modrém kopci světa, jakým je moře. Snad si příště konečně zachytám na moři. Hodím pak do vody bójku a zapíchnu do ní svou vlajku. Bude z jedné strany bílá jako měsíc, který do moře zapadá a celý se tam vejde, a z druhé strany bude zlatá jako slunce, které se z moře vynořuje.
A na té vlajce bude nakreslená ryba. Ta ryba bude zvláštně červená jako vábná Kleopatra na zeleném divanu. Oči bude mít z duhy.

PALAMIDY

Byl jsem zase u moře, tentokrát na spodku Evropy. U moře, kterému se říká bůhvíproč Černé, přestože je modré jako většina moří. Už jsem se oženil s Věrou, která byla pěkná, měla tělo jako manekýna a já ji měl rád. Dala mi syna, z kterého bude rybář. V tom synovi jsem se nemýlil. Na Věře bylo nejkrásnější, že jedla ráda ryby v denní i noční čas. To je vůbec největší štěstí, co může rybáře potkat. Žena mu nenadává, že je pořád u vody, a naopak ho budí, aby nelenil a ráno vstal. A místo fuseklí a kapesníků mi na vánoce dávala třpytky a háčky, na které se nedalo chytat, protože tomu nerozuměla.

A tak jsme spolu lítli k Černému moři přes hory a doly letadýlkem, které bylo na spadnutí, zvláště když zafoukal vítr a zabouřkovalo moře.

Na Modrém pobřeží jsme se měli krásně. Měli jsme pokojík a ten měl celou jednu stěnu ze skla a tou stěnou byl vidět čtverec moře. Četli jsme si krásné povídky od Karla Čapka a Antona Pavloviče Čechova, a když nás unavily postavy z těch povídek, seběhli jsme z mramorových schodů a skočili do vln. Plaval jsem tehdy vždycky daleko, až tam, kde končily teritoriální vody. Vplul jsem vždycky do vlny, podplaval ji, a objevil se na druhé straně. Pod sebou jsem cítil velikou hloubku, dostával jsem strach, ale překonával jsem ho. Cítil jsem se volný jak ryba. Na břehu mě pozorovali dalekohledy plavčíci, námořníci a rybáři Asen, Jakim a Vaska. Dali na vodu motorový člun, dohonili mě, vždycky mně vynadali a já jim musel koupit večer v hospůdce u Akima flašku. Nikdy mě nenechali plavat tak daleko, až bych nemohl a klesl ke dnu.

Tři neděle mi ti šašci slibovali, že mě vezmou na dravé ryby daleko na moře. Tři neděle utekly a my měli zítra letět zase domů tím letadýlkem, co jen taktak přelétlo Transylvánské Alpy.

Ten den jsme prožili krásně, jako by se už nikdy neměl opakovat. Koupali jsme se s Věrou ve slaném moři a pak jsme se sprchovali ve sladké vodě. Já jsem chytal u pobřeží na kousky hovězího masa třícentimetrové okounky a dával jsem je na hraní dětem do lahví. A večer jsme poslouchali cikády, jak dělají dzz–dzz–dzz, a šli jsme krást na pobřeží mandle přímo ze stromu, na který nás tenkrát vysazoval jeden policista.

Večer jsme šli tančit k Akimovi na pozvání našich rybářů. Byl tam maličký parket, ale bylo to nádherné, protože vál vánek od blízkého moře, hrál si s hedvábím žen, škádlil se s nimi a ony se šťastně smály. Asen, Jakim i Vaska vzali mou ženu do kola a já si říkal, že je to krásný, protože konečně tančí s pořádnými chlapy.
Nebyli to prachatí hoši a jeden z nich umíral, protože měl leukémii. Ale ten večer pro nás udělali bohatou královskou hostinu. Celé odpoledne lovili a trhali ze dna jedlé škeble, jejichž maso pokapali citrónem a vzácnou omáčkou. Na stole byly i štíhlé láhve vína a stříbrné chřupavé rybky jako naše grundle, které se jedly i s kostmi. Když bylo po půlnoci a moře už hlídal měsíc, řekli mi, že brzy ráno pojedeme na dravé ryby. A ptali se, jestli dokážu tak brzo vstát.
Přikývl jsem, ale nebyl jsem si docela jistý. A tak jsem čekal napůl opilý na den. Věra spala v hotelu a já seděl na polorozbitém sudu na písečném břehu a očekával jsem rybáře. Měl jsem hlad. Chtěl jsem jít ke své ženě a stěžovat si jí, jako heká většina mužů. Ale věděl jsem, že tuhle rybářskou příležitost nesmím ztratit, protože se už nikdy nemusí opakovat.
Dvakrát jsem z toho sudu spadl a dvakrát jsem na něj vylezl. Pak jsem spatřil vycházet z moře slunce. Moře se chvělo a z něho vyrůstal hořící oranžový míč, s jakým hrají fotbal ďáblové. Oranžový míč narůstal do veliké koule, ta byla spoutána s mořem jakousi silnou pupeční šňůrou, pak se slunce odtrhlo od vln a vplulo na oblohu. Narodil se den.
Přišel Asen. Nesl těžká vesla a měl svazek vlasců s háčky. Ale byly to malé háčky na malé rybky. Byl jsem zklamán. Tohle už jsem několikrát prožil. Dali jsme člun na vodu a veslovali jsme do Zátoky škeblí. Asen měl skvělou náladu. Spustil kotvu a rozbalil udičky. Podal mi jeden vlasec a připíchl na něj rosolovitého racka. Sám si vzal také udičku a držel ji v ruce. Jak se vlasec zatřepal, vytáhl stříbrnou rybku. Já vytáhl okounka s červeným kabátkem granátníka. Tahali jsme rybku za rybkou, ale ani jedna se nedala nijak zužitkovat. Bulharsko pořád vedlo nad Československem o deset rybek. Byla to rybařina pro caparty.
A jak se tak moře houpalo, najednou se mi udělalo zle, obloha si vyměnila místo s mořem a já zvracel. Sevřelo mi to útroby a já si lehl naznak, jako když umírám. A slyšel jsem, jak mi někdo říká:
„To je mořská nemoc.“

Pomalu se zas všechno uklidňovalo a já nevěděl, jak to všechno dlouho trvalo. Ještě jsem cítil pachuť moře, zasmrádlých škeblí a shnilých ryb.
A pak jsem spatřil, že se k nám blíží člun v nebeských barvách a v něm sedí Jakim a Vaska a oba se chechtají, že oklamali pobřežní hlídky, a že teprve teď začne lov dravých ryb. Přelezl jsem po kolenou do modrého člunu a pochopil, že lov drobných rybek byla jen kamufláž. Chytl velký motor a ozvalo se dunění koňských sil. Tady, daleko od pobřeží, odkud už byly skoro vidět břehy Turecka, se všechno změnilo. Moře, obloha, vítr. Moře se nevztekalo, mraky odpluly a vál už jen větřík. Tady někde musely být:

DRAVÉ RYBY

Byly to palamidy. Nemohli jsme je nalézt, v té době tu byly vzácností. Vaska připravoval dlouhou silnou imitaci, z které směřovaly desítky slabších vlasců s udicemi. Imitace musela být bílá jak sníh, jinak ji rybáři nechtěli. A na každém háčku bylo pírko jako za klobouček. Tažená vodou, představovala bílá pírka pro rozvášněné palamidy jakési třpytky stříbrných rybek. Jakási šidítka v situaci, ve které skočí na prachy, když se třpytí, i člověk.
Mířili jsme na jih ještě asi hodinu, když jsme je spatřili. Viděli jsme ohromný shluk racků. A jak jsme připluli blíž, spatřili jsme ohromnou plochu vařící se vody. A v té směsi lítaly do vzduchu malinké stříbrné rybky, ocelová těla palamid i rackové. Milióny rybek zřejmě putovaly při povrchu moře a hejna palamid je napadla jak nájezdní lupiči. Rybky skákaly do vzduchu a tam na ně čekala smrt v podobě racků. Ptáci šli pro rybičku na vodu i pod vodu a rozběsněné palamidy, velké jako říční štiky, z nich trhaly peří. Byla to Sodoma a Gomora chvilkové tragédie. Stoupl jsem si na loď a pozoroval děj. Vaska mi přikázal:
„Dělej!“
Vlasec se rozvinul za lodí jako praporec. Peříčka a háčky ostré jako břitvy byly připravené. Až do této chvíle rozsévaly palamidy smrt, nyní si přišla smrt pro ně. Modrý člun si to zamířil do středu rvačky. Držel jsem vlasec a voda stále vřela. Člun to místo nemilosrdně rozřízl, rackové křičeli a vzlétali, moře se už jen vlnilo, ale palamidy pod námi dosud lovily s krvavýma očima. Ucítil jsem v rukách první

škubnutí, jako když chytnete do lasa husu a vlečete ji za autem. A vzápětí druhé trhnutí. Přestal jsem je počítat. Člun se řítil dál mořem, a jak přibývalo ryb na vlasci, těžkla mi udice v rukách. A já jsem si najednou uvědomil, že pláču štěstím, protože jsem poprvé v životě chytal dravé mořské ryby.
Udice už nevlála za člunem. Visela kolmo do modrých hloubek. Naklonil jsem se přes bok a začal jsem ji těžce vytahovat. A vtom jsem spatřil v průsvitné vodě vlasec ověšený jak vánoční strom samými stříbrnými ozdobami a bylo to snad ještě působivější než vánoční strom, protože palamidy tančily na udicích v tom zvláštním modru poslední tanec života. Loučily se s domovem, v němž se narodily a ve kterém žily.
Vytahoval jsem je přes obrubu člunu. Poulily měděné oči a házely krásnými aerodynamickými těly, která musela mít ve vodě rychlost blesku. Ocasní ploutve měly odděleny uzounce od ostatního těla a podobaly se ocasům nejmodernějších letadel. Jedna mě buď hryzla anebo roztrhla kůži na noze, tekla mi krev. Klečel jsem v člunu, zmazaný od jejich krve i od krve svojí a pokryt tisíci krystalky soli jak rybář moře. Na jeden zátah jsem jich dostal dvanáct. Patřily mně.
Pluli jsme k pobřeží a vytáhli jsme modrý člun. Pláž ještě spala. Rozloučil jsem se s rybáři, a zvlášť s Asenem, který měl leukémii. Už se s nimi nikdy neuvidím.
Vyběhl jsem po schodech hotelu jako rybář, který chytil zlatou rybku, co mu splní všechna přání.
Věra dosud spala, byla unavená z toho života, co byl za ní, a spala napřed, aby byla připravena na život, který ji čeká. Jako by nebylo spánku pro ženu nikdy dost. Rozložil jsem palamidy na papír, takže naposledy na ně svítilo stěnou ze skla slunce, které je celá léta živilo a dodávalo jim sílu. Byl jsem nedočkavý jako každý rybář, který toho hodně chytil. Políbil jsem ji na čelo. Otevřela víčka a spatřila u svého lůžka předjitřní úlovek. Řekla:
„To jsou krásné ryby. Vypadají jako sluneční paprsky.“
Usmála se na mě a to byla odměna. Oči se jí zavřely a zase spala, za skleněnou stěnou ji uspávala kolébka moře.
Měl jsem s rybami svůj úmysl. Chtěl jsem být rybářem až do samého konce. Nechtěl jsem palamidy nikomu dát, protože zadarmo by si je nikdo nezasloužil. Sebral jsem je a jel jsem s nimi na trh, který voněl chaluhami a rybami. Tam jsem si našel prázdný stolek a rozprostřel

jsem na něj své palamidy. Chtěl jsem být jako rybář, kterému nestačí jenom ryby chytit, ale musí je také prodat, aby měl na chléb, máslo a sůl. Srovnal jsem palamidy, otřel je hadříkem a čekal jsem na zákazníky. Ženy věděly, že mají výborné maso, a tak mi je rozebraly v několika minutách.

Sypaly mi leva do dřevěné misky, kterou jsem si na pokoji strčil do kapsy.

Po mém návratu byla už Věra oblečená. Vysypal jsem jí stříbrné peníze do dlaně a ona se rozesmála. Všechno pochopila. Koupila za ně slaměnou rohož na zeď v našem pokoji.

Někdy si před rohož sednu do houpacího křesla a zdá se mi, že pluji v modrém člunu. Přede mnou útočí na rohoži dravé palamidy s krvavýma očima. Malé rybky vyskakují ve světle lampy do vzduchu a seshora je napadají mírumilovní rackové, podobní těm, které chodíme krmit rohlíky k Národnímu divadlu v době, kdy je nám ještě zima a kdy potřebujeme dobrým skutkem zahřát prokřehlá srdce.

NÁVRATY /

PUMPRDENTLICH

Náš tatínek na cestě světem zestárl a projevovalo se to i na rybách. Stále chtěl ulovit svou velikou životní rybu. Ale s velkými rybami je to složitý. Jak zaberou na slabý cajk, tak ho přetrhnou, a když je chytáme na silný cajk, tak většinou nezaberou. A pak je to většinou jako v životě: to, co moc chceme – toho nikdy nedosáhneme.

Tatínkovi zabralo na přehradě u Skochovic asi pět sumců, lidově sumářů. Jeden ho dokonce táhl i s loďkou na délku jednoho fotbalového hřiště. Pak mu to opět přetrhl.

Jednoho dokonce dostal. Asi pětikilového sumce s vouskama a malýma záhadnýma očkama. Vyhlížel jak černý sele. Zpočátku měl z něho tatínek velikou radost. Ale přece jen si uvědomoval, že to není ten pravý sumec, a když nám ho ukazoval, řekl o něm:

„Ten je pumprdentlich."

Tatínek nikdy přesně nevěděl, co tohle slovo znamená, ale s oblibou ho používal. Prý je to, asi jako když jde krásná dáma v plesových šatech anebo v báječném kožichu, všichni přihlížející jsou paf, a ona přitom šlápne do hovna. Tohle byl krásný sumec jak dáma v černých plesových šatech, ale bohužel to nebyl sumec velký.

Tatínek ho dal do naší velké studánky pod břízou, ale to neměl dělat. Neboť poté se vydal do hostince podnik Hartmanových, aby oznámil světu, že dostal sumce. Vždyť šlo už dlouho o jeho prestiž. U Hartmanů bylo plno a nálada výborná. Tatínek si kupoval cigarety a před hostinským utrousil mezi řečí:

„Tak jsem dostal sumce."

„Kolik?"

Tatínek tuhle otázku samozřejmě očekával. Proto oznámil to co doma:

„Je pumprdentlich."

A představil si dámu v plesových šatech, jak si na chodníku očišťuje papírem kramflíčky bot.

Jenže hostinský neměl pro nějaká interesantní slova a představy smysl. Znovu se netrpělivě zeptal:

„Kolik má ten sumec?"

Tatínek vyhrkl:

„Dvacet.“
To nebylo málo, ale ani moc, bylo to tak akorát, aby vzbudil úctu. A sedl si a dal si velkou griotku, jediný alkohol, který občas pil. Jednak to bylo sladký jak cumel, a to on měl rád, a za druhé mu to připomínalo třešňovku za školou v rodném Buštěhradě, kam chodíval jako kluk krást třešně. Když pil tu griotku, naslouchal křiku špačků, kteří odlétali a nadávali, že musí přenechat stromy klukům, a pak slyšel křik sedláka, který sem letěl s klackem.
V hospodě u Hartmanů, té slavné rybářské a čundrácké hospodě, se zatím rozneslo, že starej Pavel chytil sumce. A protože se hosté už museli jít vyčůrat a chtěli jít také na čerstvý vzduch, byl přijat návrh jednoho mírně ožralého, že se na toho sumce půjdou podívat.
Tatínek tomu nemohl zabránit, protože mnozí z nich byli sami rybáři a chtěli se o všem přesvědčit na vlastní oči. Tatínek rychle uvažoval, že jim koupí jedno štěně, ale jak se ukázalo, nezastavil by je ani bernardýn s krvavýma očima.
Na hliněných nohou opustili hospodu a s rykem a zpěvem se vydali k naší chatě „Herma“, aby přeměřili a převážili sumce z rodu velkých. Tatínek šel schlíple za nimi a oni bůhvíproč zpívali písničku o řeznících:

Nejsou lepší řemesníci
jako řezníci:
ráno vstane, jde do krámu,
drží sklenici.

V chatě přivítala deputaci naše drobná maminka Herma. Hned pochopila, o co jde, protože již znala svého muže dobře, žila s ním v jedné domácnosti velice dlouho. A také proto, že na ni tatínek vzadu zuřivě gestikuloval, aby něco podnikla. Rybář jménem Dušek škytl a pronesl proslov:
„Milostivá paní, přišli jsme se podívat na toho sumce, co chyt váš mužíček.“
A uklonil se. Maminka bleskurychle domyslela, že ještě nejsou v tom stavu, aby viděli sumce, a pozvala je ke stolům do chaty a na verandu. Nedali se dlouho pobízet. Snesla jim všechno, co jsme doma měli. Uherský salám, nakládané ryby, salám šunkový, salám koňský točený, načala konzervy a láhve vína a dalšího alkoholu. Pomáhal jsem obsluhovat, tatínka nebylo vidět. Ta naše chata

na skále, to brzy nebyla chata, ale parník na vzdutých vlnách. Houpala se, kývala se a zpívala:

Pije táta, pije máma,
však se jim už běhá kráva,
pije táta, pijou děti,
už je kůže na teleti.

Jedli a popíjeli ještě asi hodinu, když maminka usoudila, že nastala pravá chvíle. Byli už ožralí, ale ještě nezvraceli. Teď byla ta doba, kdy mohli posoudit míru a váhu sumce z rodu velkých. Maminka pro jistotu vyšla ven s Duškem, který měl u rybářů autoritu, a něco mu šeptala. Dušek povídal:
„Na mě se můžete, milostivá paní, určitě spolehnout."
Odněkud se přištrachal i náš pobledlý tatínek.
Výprava dorazila ke studánce pod břízou. Dušek nahlížel dlouho do studánky a přidržoval se plechového krytu, aby tam nespadl. Po chvilce povídal:
„Když vezmem v úvahu, že voda zmenšuje, tak ten sumec má dobře přes dvacet."
Ostatní nahlíželi také do vody. O jeho slovech už se neodvážil nikdo pochybovat. Buď sumce na dně vůbec neviděli anebo ho vidět ani nechtěli. Jen malinký Peterka všechno nějak narušil, protože jak byl opilej, tak byl pravdomluvnej. Nakoukl do studánky a začal křičet:
„Je, ten je malej! Já mu dám hubičku!"
A svlékl se do spodků, že si k sumečkovi vleze do studánky jak do peřinky. Odvlekli ho pryč. Vrátili se všichni za zpěvu do Hartmanovic hospody, a jen tatínek doma pomáhal uklízet špinavé nádobí a sklenice, což jinak nikdy nedělal. A maminka mu nic neříkala, protože věděla, že by to bylo úplně zbytečný. Brzy se ve Skochovicích rozneslo, že ten tatínkův sumec měl padesát kilo. To se zřejmě tak spravil v naší studánce.
Pro mne měl tento příběh jedinou výhodu, že jsem aspoň trochu pochopil význam slova pumprdentlich. Je to výborný, ale přitom to stojí za hovno.

ŽEHLIČKA

My bratři jsme taky trochu zestárli. Vypadaly nám první vlasy a objevily se vlasy bílé. Pryč byly doby, kdy jsme honili v řasách velkou černou štiku. Bráškové se vybouřili v mládí, oženili se, jak už to bývá, a vrátili se k rybám, což taky bývá. Jako by si uvědomili čínské přísloví:

Chceš-li být šťasten hodinu, tak se opij.
Chceš-li být šťasten tři dny, tak se ožeň.
Chceš-li být šťasten celý život, staň se rybářem.

Jejich návrat k rybám byl bouřlivý. Já jsem je chápal. Jejich klukovská léta jim přetrhli fašisti.

Když moji bráškové Hugo a Jirka odložili pruty a nastoupili pochody smrti, byli ještě chlapci. Hugo místo velké stříbrné ryby, kterou se chystal chytit, spatřil nápis: TEREZÍN. Jirka místo velké černé štiky: OSVĚTIM.

A nyní, po válce, v tom chtěli bratři nějak pokračovat, vrátit se do klukovských let a překlenout tu propast, kterou pro mnoho lidí vykopal Adolf Hitler se svými esesáky. Bratři se chtěli svléknout do trenýrek, vzít si tričko s krátkými rukávy a nápisem „Osada věčného mládí".

Udělali jsme poradu. Dohodli jsme se, že každý rok pojedeme spolu stanovat na týden k těm nejkrásnějším řekám. Pojedeme bez svých vlastních i nevlastních žen. Vezmeme si s sebou dost jídla a moře piva a budeme soutěžit, kdo z nás uvaří nejlepší jídlo a chytí nejvíc ryb.

Když jsme to oznámili našim ženám, zakabonily se. Pak prohlašovaly, že také někam pojedou, ale neměly kam. Ryby nechytaly. Nakonec prohlásily, že jsou rády, že se nás zbavily. A daly se do velkého prádla a velkého úklidu – gruntování, protože to jsou věci, které musí ženy zřejmě nejvíc bavit. Zvlášť proto, že muže to nebaví vůbec. Muži jsou stvořeni k lovům a bojům.

Nejstarší Hugo, neboli Bufák, je z nás nejopatrnější na prachy, protože jich měl vždycky nejmíň. A nejvíc jich vždycky nacpal do rybářského vercajku. Měl americké pruty Noris Shakespeare, na které se chodil dívat do skříně, a ty nejkrásnější třpytky měl rozvěšené na záclonkách, takže měl pořád v bytě vánoční stromeček.

Jirka byl chtivý na ryby, protože je jedl rád a jeho žena Dana je taky měla ráda, takže když přivezl ryby, měl to doma o něco lepší. Ryby obalovali jako řízky a dávali do náramného láku jako u Prošků.
Na naší první poradě se mluvilo o jídle. Tytam byly doby, kdy jsem chodil desítky kilometrů po Křivoklátsku a pil jsem osolená syrová vajíčka a ukusoval krajíce suchého chleba. Teď se chystaly hody. Udělali jsme seznam, jako když máme vyrazit na horu hor Nanga Parbat.
Hugo žil v té době na Kladně a informoval nás o přípravách. Chtěli jsme jet do kraje dětství, vrátit se tam a stát se malými chlapci.
V sobotu jsme vyjeli z Prahy za Hugem dvěma taxíky, protože do jednoho se všechny věci nevešly. Na Kladně taxikáři vyložili: pruty, stany, haltýř, husu a dvě kachny, hrnec s kyselým zelím, brambory, spací pytle, kotlíky, šunku a sádlo, koňský salám, salám točený obyčejný, zeleninu, mouku, oleje a další kuchařské suroviny, přísady a ingredience a nás.
Hugovým autíčkem jsme měli pokračovat dál. Bylo to auto Tatra 57, jeden z prvních typů hadimršky. Hugo na ní lpěl, šetřil na ni řadu let. Když uviděl tu kupu věcí, zaúpěl. Celé dopoledne jsme přerovnávali věci. Hned jak jsme vyjeli, spadl mi drátěný haltýř na hlavu. Hugo chvílemi za volantem nadával:
„Vy nejste bratři. Jste blbci! Přetížili jste mi to!“
Žehlička hekala jen do kopce, on hekal pořád. Asi za tři hodiny jsme dorazili k Rozvědčíku. Paní Fraňková podle nákladu usoudila, že tam u ní budem žít navěky. Ryby tam ale nežraly. Rozhodli jsme se, že pojedem dál od civilizace, ale chybělo nám pivo. Jirka považoval za minimum tři basy, Hugo dvě, a já jsem během jejich hádky urazil dvě točený. Nakonec Jirka prosadil čtyři basy rakovnického piva s rakem ve znaku. Basy jsme naložili na střechu a připevnili je televizní anténou. Žehlička stále jela jak tank z první světové války. Byl to fantastický vůz, který se mohl z fleku zúčastňovat soutěží o nejpomalejší vozidlo. Přejeli jsme most ve Skryjích a stoupali jsme Skryjemi do vrchu.
Najednou to v Žehličce udělalo „řach!“ a „krach“ a Hugo zařval. Řítili jsme se nazpátek ke Křivoklátu a hlavně do naší milé Berounky. Hugo křičel:
„Já to věděl. Zničili jste mi můj drahej, milovanej vůz. Zabiju vás!“
Nemusel to říkat, bylo jasné, že se zabijeme všichni. Televizní

anténa se posunula a láhve s rakem ve znaku se kutálely taky zpět ke Křivoklátu. Zelí se mi vysypalo na hlavu, takže jsem si připadal jak obložená husa.
Zastavili jsme se naštěstí o patníky.
Na náš tábor v Luhu pod Skryjemi nás dotáhly za padesát korun flekaté krávy. Bylo to překrásné místo.
Jirka se hned dal do lovení ryb. My s Hugem jsme popíjeli pivo a dostali jsme správnou náladu. Hugo si nemohl vynachválit Jirku, že vzal ty čtyři basy piva, i když Žehlička tím pádem dojezdila. Kolem půlnoci zařval Jirka:
„Úhoř!“
Hugo se tak polekal, že spadl, částečně už opilý, do vody. Stál tam, vodu pod kolena, a ječel, že se topí. Vytáhli jsme ho a on nám děkoval, že jsme zachránili dětem otce. Jirku jsme donutili, aby usmažil toho úhoře. Jirka už pak žádného nechytil a proklínal nás, že ho chtěl vzít své ženě Daně, aby to měl doma zas o něco lepší.
A pak v tom týdnu pánské jízdy a bratrské dovolené jsme zapomněli na celý svět. Rybařili jsme, hlavně jsme jedli a vůbec jsme se nemyli. Uplynul týden, kdy jsme se k sobě chovali, jak se mají rodní bratři chovat.
Soutěž ve vaření vyhrál Jirka. Za nejlepší pokrm byl vyhlášen jeho kapr židovský. Recept tenkrát nechtěl prozradit, ne a ne. Ale ve spaní ho vybrebtal: Kousky kapra obal v mouce, dus na oleji s cibulkou, rybím vývarem, bílým vínem, česnekem a sekanou zelenou petrželkou, přelij vlastní šťávou se sardelkami, nakládanou šalotkou a dušenými pečárkami. Mňam!
Nejvíc ryb všeho druhu nachytal Hugo.
Já a Jirka jsme museli na vlak. Hugo se rozhodl, že Žehličku nemůže opustit, ještě by mu ji někdo ukradl. Slíbili jsme mu, že všechny náklady poneseme s ním, ať to stojí, co to stojí. Ale pak jsme mu stejně nic nedali. Užil si tam dost a zůstal tam dlouho. Po čase napsal do továrny, co mu všechno prasklo v autě a v hlavě. Bylo toho hodně a oni to nemohli do lakové potvůrky sehnat. Kdepak součástky do hadimršky! Fabrika, žena Ela, Revoluční odborové hnutí, kdekdo ho bombardoval dopisy, co má dělat. On ty dopisy nečetl, dával je do prázdných lahví od rumu a od piva a pouštěl je zasněně dolů po řece. Plavaly jak nedoručená pošta krásným krajem kolem Týřova, branovského Luhu až ke Křivoklátu. Nic nesháněl, jídla

jsme mu tam nechali dost, jak v ráji. Kupoval jen rum do čaje a pivo do sebe. Pruty měl rovnou u stanu a imitace směřovaly do velkých tůní, plných štik. Když mu štika potopila splávek, vytáhl ji na břeh. Snědl ji a chytal dál. Svět pro něho přestal vlastně existovat. Chytil tam, mizera, asi dvacet parádních štik. A ještě by chtěl přidat na náklady!

Každý den tam měla obchůzku mladá pošťačka a on s ní klábosil. Bavili se, třesky plesky, a bylo to zajímavý a krásný. Povídali si o počasí, o trávě, o hradu Týřově, o hříbkách a trilobitech.

Až jednou se objevil na kopci velký náklaďák na odvážení nabouraných aut. Hugo ten náklaďák poznal. Byl z jeho fabriky. Vedle řidiče seděla jeho žena Ela, taky hadimrška. Naložili Žehličku, ale i stan, haltýř a také trilobity z dávných dob, které tu objevil už před mým bratrem Hugem slavný geolog a paleontolog Francouz Joachim Barrande před více než sto lety.

PŘIJEĎ, BÁJEČNĚ SI ZACHYTÁŠ

Bratr Hugo mi telefonoval: „Přijeď, báječné si zachytáš!“

Přestože pršelo, přemluvil jsem ženu, abychom za ním jeli do Zbečna na Berounku, i když jsem věděl, že je tam ryb málo. Mým hlavním argumentem proti ženě, proti větru a proti dešti bylo, že si konečně skvěle zachytáme a k večeři budou čerstvé ryby.

„Možná kapříček, snad štika, dokonce candát!“

Znělo to ohromně. Na Berounku je z Vinohrad pořádný kus a my navíc s embéčkem bloudili. To je u nás pravidlem. Taky jsme vjeli do škarpy a za Lány do Myší díry, která v mlze a dešti vypadala, jako když se jede ze špičky Grossglockneru.

Chatu jsme našli po dlouhém hledání. Bratr v ní pochopitelně nebyl. Zřejmě už tahá beze mne rybu za rybou. Když jsem ho našel, myslel jsem, že mu jednu vrazím. Seděl na židličce a s takovými barevnými cingrlátky na prutech chytal na těžko. Nikoliv kapry, ale řízky. Řízky! Ty malé rybky, které se vejdou do akvária. Jíst se nedají, nakládat se nedají, olejovky se z nich také dělat nedají, a řízky se z nich smažit už vůbec nedají. Tak tohle je ta skvělá rybařina, kvůli které jsi mě sem táh a kvůli které jsme málem zahynuli i se ženou a se syny Janem, Petrem a Jirkou v mlze a dešti za Lánama. Mlčím a mám strašlivý vztek. U bráchy sedí nějaký potulný pes, takový voříšek, co zřejmě neumí ani udělat haf!, ani baf! a směje se zrovna jako brácha. Jak rybička zavrtí imitací na prutu, pes zavrtí ocasem. Pozná, potvora, kdy rybička třepe vlascem. V životě jsem takového psa neviděl. Kočku jo, to jo, ale psa ne. Brácha vytáhne z vody rybičku a každou desátou mu hodí. Pes má ohromnou radost, vyhodí ji ještě jednou do vzduchu a slupne ji syrovou. Jako v cirkuse! Povedená dvojice. Mám pořád strašný vztek a můj brácha mě vůbec nebere na vědomí a dokonce si šeptá:

„Báječně si rybařím. Báječně si chytám!“

Směje se pokaždé, když vytáhne rybičku, je veselý a šťastný, i pes je šťastný. Dlouho je pozoruji a najednou začínám chápat. Je spokojený, že mu to pořád bere, je u vody a kolem teče řeka a za řekou je les a v něm křičí bažanti taky blahem a sbírají v mokré hlíně žížaly.

Sedám si na volnou židličku, začnu se smát a volám na něho:

„Tys nám dal! Tys nás doběhl!“
Pak mu povídám:
„Půjč mi prut!“
A sednu si vedle něho a začínám chytat. Řízky. Jíst se nedají, nakládat se nedají, olejovky se z nich také dělat nedají, řízky se z nich už vůbec nedají smažit. A také synové Jan, Petr a Jirka si sednou vedle mě a chytají řízky. Nějak nám už nevadí, že to nejsou velké ryby. Jediný, komu to bude vadit, je má žena. Jí ráda ryby vařené po francouzsku. Štiku pečenou v pergamenu anebo kapra protkaného špekem. Každou chvilku vykoukne na verandě chaty a dychtivě, s nadějí mává bílým kapesníkem. Ale to se ukrutně mýlí, že dneska budou ryby. Ostatně se už zmýlila víckrát, co mě má za muže. Sedíme na židličkách, chytáme řízky a chechtáme se, bavíme se líp než v parku oddechu i kultury. Rybičky zas pouštíme zpátky do řeky, aby žily a radovaly se, a jen občas tu větší, která si toho v mokrým světě dost naplavala, hodíme pro potěšení vořískovi, který se vlastně jmenuje Carda. A Carda se taky usmívá. Kdyby sem teď někdo přišel, řekl by, že jsme blázni. A vůbec by se nemýlil.

ZLODĚJ PRUTŮ

Na Ohři se nám stala zvláštní věc. Rybařil tam s námi Walda Freund z Podbořan a námořník Půhoný z Prahy. Ten námořník Půhoný plul předtím na našich zámořských lodích někde v Ósace a Tokiu a přivezl si krásné japonské pruty. Měl z nich takovou radost, že na ně téměř nechytal, jenom je měl stát u stanu a každému je ukazoval, kdo šel kolem. Byly to skutečně nádherné pruty, měly náhradní špičky a červené vázání, byly tenké jako sluneční paprsky, vycházející někde z Japonského moře.

Seděl jsem celé hodiny u jeho stanu a cestoval jsem s ním, zajímavě mi vyprávěl o svých cestách, a já si přitom prohlížel ty pruty, zrovna tak jako když se bavíte a ještě přitom posloucháte hudbu. A v noci se mi dokonce o těch prutech zdálo, chytal jsem na ně v průsvitné modré řece veliké stříbrné ryby. A když se mi tak o nich jednou zdálo, probudil jsem se a posadil ve stanu. Pár kroků ode mne plynula tiše řeka. To je na stanu nejkrásnější, že si ho můžete postavit až přímo u řeky. Řeka vás večer uspává a ráno zase budí. Vykoukl jsem ven, byla noc, tmavá noc. Ve stanu jsem spal s Jirkou – Hugo spával v autě –, Jirka funěl, jemu se zřejmě zdálo o báječném guláši, který ten den Hugo vařil a měl šanci získat první flek za nejlepší jídlo, který jsme na konci týdne vždycky společně s kuchařskou medailí „Za zásluhy“ udělovali. Jirka prostě neměl tak lyrické sny jako já.

Dívám se do řeky, říkám si, že půjdu ráno na ty velké tlouště pod jez, vždycky jsem tam jednoho nebo dva dostal na řízka, byla to krásná rybařina. Vtom jsem spatřil Huga, on mě zřejmě uviděl taky. Začal si mýt na kraji řeky ruce. Jak jsem byl rozespalý, vůbec mně to nepřipadalo divný. Ale když se mi oči víc a víc otvíraly, říkám si: Co teď v noci blbne? Vylezl jsem ze stanu a jdu pomalu k řece a k němu. Když jsem byl od něho asi tři metry, říkám mu:

„Hugo, co tu děláš?“

Zamumlal něco takového jako:

„To víš…“

A tak divně se zasmál a pak ustupoval ode mne a mával přitom rukama jako kachna, která se ubírá pryč mělčinou. Najednou mě popadla hrůza, vzpomněl jsem si na horoskop, který před léty

předpověděl, že se někdo z naší rodiny jednou zblázní, a napadlo mě, že se Hugo zbláznil. Chechtal se a šel tou vodou dál a mířil k hloubce. Skočil jsem do stanu a zatřepal s Jirkou.
„Jirko! Hugo se zbláznil. Rychle! Utopí se!“
Jirka vyskočil, spal nahý, a vlítli jsme na kraj řeky. Jirka byl od Huga asi tři metry, když se ke mně otočil a pronesl důrazně a káravě:
„Vždyť to není Hugo!“
V té chvíli vám proběhne hlavou tisíc věcí. První mě napadlo, že je to zloděj anebo vrah. Jirka byl u něho blíž než já a to bylo dobře, protože Jirka se nikdy ničeho a nikoho nebál, stejně jako můj tatínek. Viděl jsem ho, jak srazil daleko větší chlapy k zemi, když mu ublížili anebo ublížili tomu, za co on se bil, a drtil je pěstí. Proto bylo dobré, že byl první. Já jsem se bál. Postupoval k tomu chlapovi a ten chlap, který byl mohutný a podobal se skutečně Hugovi, čekal. Všiml jsem si, že má ruku pod vodou. Začal jsem se bát ještě víc a řekl jsem tiše:
„Může mít v ruce sekeru!“
Jirku to zastavilo. Stáli tam v řece proti sobě dlouho, Jirka neustupoval, ani jeden z nich nechtěl být zřejmě zbabělý. A pak ten chlap udělal dva tři kroky zpátky, zas se tak divně zasmál a odplaval na druhou stranu řeky. Na protějším břehu zmizel zřejmě v křoví.
Jirka řekl otráveně:
„Tak a je to v prdeli!“
Šli jsme vzbudit rybáře. Tam, kde stály japonské pruty, bylo prázdné místo.
Příští den byl takový smutný, jako by tu rybařinu někdo pošpinil, nechytali jsme, nevařili, jedli jsme zbytky. A to příští ráno našla paní Freundová všechny pruty opřené o strom nedaleko stanů. Zavolala nás a my jsme si je prohlíželi, jako by se stal boží zázrak a pruty jako by spadly z nebe. Díval jsem se na ně a zdály se mi čistší, jako by je ten dotyčný muž očistil o sebepoznání anebo o něco, čím musel za tu noc a den projít. A když jsem si je prohlížel ještě z větší blízkosti, stála na nich rosa; podobala se lidským slzám.
To není pohádka o ušlechtilém zloději a mém statečném bratru. To je pravda. Pana Půhoného se na to můžete zeptat, jestli ovšem se zrovna neplaví u Ósaky a Tokia. A na ten jeden japonský prut se můžete ke mně přijít podívat, pan Půhoný mi ho dal na památku. Chytám na něj, častěji se však na něj dívám, hraju si na gramesu Američana Franka Sinatru s písničkou „I love Paris“ a přemýšlím

o člověku. A v noci se mi zdá, že chytám zas na modré řece na ten japonský prut stříbrné ryby a za parťáka mám toho „zloděje“. Chtěl bych ho poznat, ale to se mi už nikdy nesplní. Zeptal bych se ho, proč ty pruty vlastně tenkrát přinesl zpátky. A taky bych mu rád půjčil svůj prut, anebo dokonce daroval, aby si na něj taky jednou pořádně zachytal. A ne jen jednu noc…

A pak už jsem takhle na ryby s brášky dlouho nejel. Horoskop vyšel. Zbláznil jsem se já a pět let jsem strávil v ústavu pro duševně choré.
Ryby tam nejsou.
Jen králové, císaři, Napoleoni, Kristové, Afrodity, kněžny Libuše a Panny Orleánské.

JAK JSME ZAHYNULI NA RYBÁCH

Při mnohem pozdější naší pánské jízdě jsme mířili do jižních Čech a tam je, jak víte, velká a modrá obloha a navlhlý vzduch.

Nebyl jsem tam léta, jenom jsem o Lužnici a jižních Čechách snil, když jsem těžce onemocněl. Tehdy se mi Lužnice a jižní Čechy zdály vzdálené a nedostupné jako třebas Honolulu. Přitom jsem nikdy po Honolulu tak netoužil jako po jižních Čechách, protože mi v nich bylo vždycky náramně a připadalo mi to, že jsem u českýho moře, od kterého mám blízko k obloze.

Všichni tři jsme tvrdili, že každý z nás musí chytit největší životní rybu.

Měl jsem navíc touhu spatřit ještě jednou v životě Lužnici pod Táborem, kde teče řeka obloukem kolem Příběnic. Když člověk zamhouří oči, vidí tam běhat nejodvážnější Čechy, husity, kteří kdekomu dali přes hubu anebo přes něco spodnějšího. Taky jsem měl pořád v palici jeden mlýn, kde mi bylo taky jednou náramně dobře a kde jsem chytil hodně ryb. Jmenoval se nějak jako Mlýnomel. Na louce tam měl tenkrát chaloupku pan Kotalík, co v Praze řídil tramvaje. Když jsme tu pluli s Dlouhým Honzou, měl tehdy bílou kozu a my mu ji podojili, aby o tom nevěděl.

A tyhle krásný vzpomínky jsem si chtěl oživit, když jsem tam jel s kombíkem a bráškama.

Jeli jsme k panu Zemanovi, který znal dobře kraj. Naložili jsme pana Zemana v jednom stavení a jeli k nějakému mlýnu. Byl to ten mlýn, na který jsem občas myslil při svém umírání, nestálo na něm Mlýnomel, což byla blbost, ale Suchomel. Jako že mele, i když neteče voda. Bráškové mě volali, abych pospíchal, že jedem už jen kousek, ale já nemohl odlepit nohy od země, zvláštním lepidlem jsem je tam měl přiklížený a chtělo se mi brečet, protože jsem spatřil to svý Honolulu, o kterém jsem si myslel, že už je nikdy nespatřím.

Ráno jsem šel chytat do toho rybářského ráje. Měl jsem tentokrát povolenku. Ale na povolenku ryby neberou. Berou na červa anebo na řízka. Nahodil jsem řízka do vody a nic po něm nechňaplo, plaval by do Prahy a možná až do Severního moře. Seděl jsem pak na břehu a pozoroval břeh protější, chodil tam na ryby tu a tam tramvaják Kotalík ve vestě a kšandách. A čeřen měl přes rameno. A nadával

tiše, jako když věje větřík. Nikdy nic nechytil a chodil jen říkat své stařence:
„Ryby zase neberou.“
Nechytil už ani mřenku, ruce se mu třásly. A přitom býval dobrý rybář. I koza mu chcípla a zbyly jen slunečnice kolem chaloupky. Kdyby chytil zlatou rybku a mohl si tak ve třech přáních pořídit novou loď, novou chaloupku a novou kozu! Ale to bylo jen v pohádkách a zlatou rybku v Lužnici nechytli ani nejlepší rybáři.
Slunce svítilo zamženě a opuštěně, jako svítívá na podzim, a u protějšího domku prala prádlo mladá krásná žena v bílé podprsence. Roztáhl jsem se na rozehřátém kameni, vzrušovalo mě to, představoval jsem si, jak přebrodím řeku, přijdu k ní zmáčen a strhnu jí tu podprsenku a řeknu jí, že je to blbost, aby teď prala, když je takový den a já přijel na Suchomel. Ale neudělal jsem to. Nemám na to odvahu ani postavu. Mohla by mi dát i pár facek. A navíc začalo být chladno. Nic nezabralo. Pradlena zmizela. Kotalík šel zas říci stařence, že ryby neberou. Dřímám a pak se dívám do oken mlýna, okna jsou tmavá, každé okno jedno oko. Mám strach a chápu proč.
Mlýn:

Kde jsou ryby, které tu byly?
Kdo strhl krásný jez?
Kdo sem dovolil dát tolik chat?

Mlčím, ty ryby mám také na svědomí. Dívám se do oken, a jako bych slyšel:
„Táhni k čertu!“
V každém okně by mohl být čert, z každého okna by na mě mohl vyplazovat ohnivý jazyk.
Pospíchám k autu, které na mě stále čeká, a ujíždíme dál, hledat jiné mlýny, které ještě klapají. Až na Nežárce najdeme takový mlýn. Mlynář nám půjčí jednu světnici bez kamen a bez postelí, ve které budeme týden nevýslovně šťastni.
Vrháme se na řeku, ryb tu bude zřejmě moře. Řeka protéká skoro dvorem, mlíka od koz a krav je tu hojnost a podává se přímo od struků. Voda je hluboká, tajemná, zespoda stoupají bublinky a vítěz všech našich rybářských soutěží Hugo tvrdí jako vždycky, že jsou tam kapři jako malá prasata. Sedíme na hrázi, padá listí

a vyhýbá se vlascům, které řežou vodu. Bráškové občas chytnou cejna lopatáče, vytáhnou ho z vody na světlo. Je stříbrný a jakoby roztavený. Když se cejn tahá z vody, není to většinou bitva, ale je to krásné, protože to je elegantní jak modes robes, jako když jde dáma na bál. Nevzpírá se, nechce dělat rámus a rušit klid.
Příští den mě už nebaví sedět na mlýnském dvoře s bratry a slepicemi a jdu do Hamru na štiky. Je tam prý veliký jez a pod tím jezem je tůň a v té tůni jsou štiky. Ale je to veliká dálka. Jirka mě pověří, abych mu koupil cigára.
Jdu proti řece, v řece je stříbro a zlaté listí. Jdu sám a najednou si uvědomuji, že tu nehoukají auta, abych uhnul, a nedrnčí tramvaje, abych couvnul. A to je vlastně ten hlavní důvod, proč jdu na štiky. Nevidím brášky tahající cejny, nevidím nikoho, spatřím jen bažanty, u lesa srnky a ve vzduchu ptáka, co tiše lítá. Hodnotím řeku, kde by mohl ležet tloušť, a kde by mohla číhat štika. Ale ani jednou nenahodím udici. Jdu celé hodiny. Klopýtám únavou, když přicházím k Hamru. Hostinec je zavřený, cigarety, bráško, nebudou, žízeň neuhasím. A tak jdu ještě k té tůni. Je to o dobré dva kilometry dál, když k ní dojdu, zdá se mi, že snad umírám. Sednu si u té tůně a jsem únavou tak vyčerpaný, že nemám sílu sestavit prut. A tak si odpočinu a vydám se na zpáteční cestu, která, jak známo, je o moc delší.
U cesty stojí krásná kaplička a v ní Panna Maria z porcelánu a pod ní studánka. Jeden sedlák mi řekl, že je tu nejlepší voda v kraji. Ale kdo prý moc lže, tomu ruka upadne, jak tu vodu nabírá. Já občas lžu, nechtěl bych být bez ruky. Pro jistotu nabírám levou, tu míň potřebuju. Ruka se mi chvěje. Nestalo se nic, zřejmě ještě nelžu tak moc. Házím do sebe skleničku za skleničkou, voda mi kape po svetru a košili. Je to voda báječná, až závratná, nejlepší v kraji. Vypiju rovných deset skleniček, poděkuju aspoň pohledem porcelánové panence, že mi tu ruku ponechala, a vydávám se zpět. Prozpěvuju si vodácké a rybářské písničky a navečer docházím k mlýnu. Bráškové sedí pořád jak cvoci na mlýnském pobřeží, mají plné sáčky cejnů a ptají se sebevědomě:
„Co jsi chytil?“
„Nic. Štiky nebraly.“
Zase tedy lžu, neřeknu, že jsem vůbec nechytal. A večer myslím na to, jaký to byl zvláštní a krásný den.

Už pojedeme domů. Houbařím v háječku nad mlýnem, sbírám žluté lištičky, když slyším křik. Sbíhám k mlýnu a přiběhnu pozdě. Na mlýnském nábřeží leží kapr velký jak malé prase. Bublinky nelhaly. Chytil ho Jirka. Vždycky, když táhne velkou rybu, křičí o pomoc. Tentokrát mu vyplul pomáhat s loďkou mlynář se synem Emanem. Zmáčeli se, málem se utopili, nechali ve světnici otevřeno, kozy tam vběhly, sežraly prasatům šrot, mlynářka řádí a Jirka běhá po mlýně, aby kapra zvážil. Když nesežene váhu, nabízí všem slivovici. Velice silně sexuálně založený obecní kozel utekl z chlívka. Jirka nás celý šťastný líbá, my se trpce usmíváme, ale jeho radost nesdílíme, někde ve skrytu podvědomí mu závidíme, že chytil takového kapra. Dává ho živého do haltýře, a aby se mu tam vešel, musí pustit cejny.

Je jasné, že ho chce dovézt do Prahy živého. Všechno má promyšleno. Přiveze kapra do Prahy a rozvrhne u něho návštěvní hodiny tak jako u doktora, aby se všichni jeho přátelé a hlavně nepřátelé mohli přijít podívat. Nejdřív přijdou na řadu rybáři, pak nerybáři, bude to program aspoň na tři dny. Vezme si na těch pár dní dovolenou. Hugo musí zajistit, aby byl kapr dopraven do Prahy živý. Je to přes sto kilometrů. Jirka slíbí Hugovi sto korun, když kapr nelekne.

Příští ráno je všechno připraveno.

Mlynář, mlynářka a Eman stojí ve špalíru. Mlynářka už zapomněla na šrot, který sežraly mlsné kozy. Při fotografování musí být kapr co nejblíž objektivu, aby byl větší než ve skutečnosti, což se nezdařilo, a Jirka nám později vynadal.

Už máme naloženo, poslední nastoupí kapr. Hugo s ním kvůli té slíbené stovce dělá zvláštní proceduru, dává mu do tlamičky cukr namočený ve slivovici. Kapr pomlaskává, slivovice je pravá vizovická. Je to prý výborné, aby kapr vydržel bez vody. Když se nekoukáme, Hugo ho zdvihne do náručí jak nemluvně a leje do něho z flašky rum. A konejší ho před cestou slovy:

„Ty náš drobečku."

Kapr je zabalen do mokrého hadru a obtočen povijánem, který nám půjčila selka. Mně se zdá, že je už úplně ožralý a že by nejraději tancoval po mlýnském dvoře po ocase a zpíval: *„Já jsem ten kapr ze řeky Nežárky."*

Zatím nic takového. Je položen vedle mě na zadní sedadlo. Jsem

pověřen, abych ho hlídal a občas ho polil říční vodou. Všechno je promyšleno do nejmenších detailů. Podle jízdního řádu vlaků jsou propočteny časy, aby nikde nebyly staženy závory. Jíst a pít budeme za cesty. Čůrat budeme také za jízdy do plechovky od okurek. Jirka jako řidič to bude muset vydržet až do Prahy bez čůrání.
Vyrážíme.
Je to veliké slovo a není to vlastně jízda, ale závod Grand Prix. Jirka nemluví, hledí upřeně vpřed, nasadil si bílé kožené rukavice závodníků. Vedle něho sedí Hugo, na jednom z nejsilnějších rybářských prutů má uvázaný bílý šálek a občas s ním mává pootevřeným oknem. Já občas kápnu na kapra vodu, ale mám dojem, že by měl raději alkohol. Jirka troubí, zatím jede skvěle, předháníme vůz za vozem. Míjíme i vozy zahraničních značek.
Když jsme škrtli o nákladní vůz a trefili se do silného telegrafního sloupu, byli jsme na maděru. Během několika desítek vteřin jsme zahynuli.
Když k nám přijelo modré vozidlo, spatřili příslušníci jenom změť karosérie, drátů a rybářských prutů. Nad tím vším vlála bílá vlajka poražených.
Potom přijeli ti s autogény na plynové bomby a vyndávali nás z kombíka. Byla to marná práce. Když už se tak mordovali asi půl hodiny, naklonil se praporčík k sedadlu a radostně zvolal:
„Pojďte sem. Přece jen to nebylo zbytečný. Tady jeden dejchá."
Zvedl pokrývku a uviděl tam drobečka. Vzal ho do náručí a málem padnul do mdlob. Povídal:
„Vždyť ten kapr je namazanej. Když byl takhle zlinkovanej kapr, jak museli vypadat tihleti."
A pak se zeptal přítomných pánů od autogenů:
„Chce ho někdo?"
Ožralýho kapra nikdo nechtěl. Připomínal by jim tuhle katastrofu, která se udála poblíže řeky Lužnice, do které vtéká Nežárka. A tak ho praporčík vzal, nesl ho k řece a položil ho do vody. Kapr chvilku otálel a pak plul. Ještě se motal po chlastu a pak se vydal proti proudu k tomu krásnému mlýnu Krkavci, kde měl domov. Protože to byla cesta dlouhá, prozpěvoval si:
„Já jsem ten kapr ze řeky Nežárky."
Když tam doplul, vyprávěl ostatním kaprům, že byl v prima pojízdné hospodě, kde se čepovala zadarmo slivovice a taky rum.

JAK JSME NEZYHYNULI NA RYBÁCH

Jenže tak ten konec nebyl, jak ho líčí předešlá kapitola. Byl bych úplně mrtvej a tuhle knížku bych nedopsal.

Konec byl jiný. Ten telegrafní sloup jsme minuli o fous. Jeli jsme ku Praze, mávali bílým praporem a občas jsme čůrali do plechovky od okurek. Z okraje Prahy zavolal telefonem Jirka své ženě, aby umyla vanu Speciálem a napustila ji plnou vody, že veze kapra jak tele. Před dům jsme dorazili tak akorát, kapr už dodělával a Hugo, který se bál o slíbenou stovku, mu dával jakési umělé dýchání, otvíral a zavíral mu žábry a dejchal mu z úst do úst. Potom ho pustili do vydrhnuté vany. Kapr se obrátil břichem vzhůru, nikdo nevěděl, jestli dodělává, nebo jestli je ožralý. Dana s Jirkou se střídali a drželi ho, aby stál rovně. Když se narovnal sám a maličko plul, protože vana pro něho byla krátká, vyndal Jirka stovku a podal ji Hugovi. Jirka namaloval nad vanu ceduli:

BYL CHYCEN NA BIČ S NAVIJÁKEM
PŘI CHYTÁNÍ CEJNŮ
NA PATNÁCTKU VLASEC. NA KRYSTALKU.

Jen opravdový rybář ví, že takový kapr má tu správnou cenu. A potom se jal telefonovat Tondovi, Jardovi, Petrovi. Telefonoval všem tutovým přátelům, i přátelům, o kterých věděl, že jsou vlastně nepřátelé. Zavolal souseda v domě Jardu Mirka:

„Chytil jsem kapříka, pojď se podívat."

Všichni ho nahlas obdivovali a všichni mu v skrytu záviděli. Ale ještě ho neviděli všichni. Neviděla ho ještě Praha-Šárka, neviděli ho lidi z práce. Jirka otvíral okno, větral a měnil vodu. Vzpomněl si, že by měl kapr žrát, a pamatoval si, že na Vinohradech byla cedulka:

PŘIJMEME LOVCE VODNÍCH VŠÍ!

I rozjel se na Vinohrady, ale vši neměli, neboť žádný lovec se dosud nepřihlásil. Dal vyvolat foto z mlýna, ale zjistil, že kapr vypadá na snímcích menší než ve skutečnosti. Mně vynadal a Hugovi napsal sprostý dopis, že to tak vyfotil úmyslně, protože tak velikého kapra ještě nikdy sám nechytil.

Jednoho velkého kapra chytil náš tatínek v Bráníku, ale to mělo

docela jiný pozadí. Chytal v Praze a nic nechytil, a tak dal mamince peníze na obrovskýho živýho kapra, aby ho koupila u Vaňhy. Když se nikdo nekoukal, pověsil ho na prut, a tak dokázal těm blbounům vltavským, jaké jsou v Praze ryby. Druhý den byla řeka obložena rybáři.

Jirkův kapr se měl k světu. Spřátelila se s ním Niké, Jirkova fenka, která vypadá jako ovečka. Stoupla si na zadní nohy a sledovala moudrýma očima jeho majestátní pohyby. Ale potom to začalo jít s Jirkovým kaprem z kopce. Jirka mu zřejmě příliš často měnil vodu a on nebyl zvyklý na pitnou vodu, snad mu měl do ní přilít trochu rumu.

Jednou přišel Jirka do koupelny a viděl, že kapr nežije. Nepohyboval žábrami a nehýbal pusou. Ale nejzajímavější bylo, že stál jako živý. Stál tak dvě hodiny a opíral se ploutvemi o dno, aby udělal ještě Jirkovi radost. Spřátelili se. Jirka vzal nůž a mrtvého jej zařízl, aby ho mohli sníst a aby to měl u Dany zas o něco lepší. Udělali z něho řízky. Nikomu to neřekl, že jsou z leklého kapra. Všem poslal, jenom Hugovi nic. Měl na něho pořád ukrutný vztek, že ten kapr byl na fotkách menší. Ve skutečnosti byl velký dost a časem v Jirkových očích neustále narůstal. Dnes už je tak velký, že by se nevešel do žádného fotografického aparátu na světě a do žádné vany světa. Musel by se pro něj udělat zvláštní bazén a snímat by se měl na širokoúhlý film.

Až si tohle můj bratříček Jirka přečte, řekne, že ze mě mluví bledá závist. Nechytil jsem dosud svou životní rybu. Ale Hugo bude stát při mně. Tomu to zatím všichni velcí kapři rozsekali na cimprcampr.

BOTY MADE IN ITALY

Já měl Emila moc rád a dlouho jsem mu sliboval, že ho vezmu na úhoře. Vzít někoho na úhoře, to znamenalo řetěz tajuplných zážitků. Lov v noci, neznámí dravci, o nichž tak málo víme, vynikající maso pro Emilka a jeho ženu. Emila jsem dlouho připravoval, asi jako kdybych ho měl vzít raketou na měsíc.

„Emile, ve čtvrtek fičíme," oznamoval jsem mu tajně a důvěrně, aby se k nám nepřifařil ještě nějaký známý. Chtěl jsem být s Emilem sám.

Fiatem jsme mířili přímo do klukovských let. Emil jel pomalu jako většina lékařů, kteří nechtějí další nehodou přidělat další mrtvé. Fiat předl jako kočka. Emil kouřil Lucky Strike a já mu říkal:

„Kuř. Jen kuř. Celou noc nebudeš kouřit, tam nesmíme zapálit ani sirku, aby nás nikdo neviděl. Opakuj to."

„Celou noc nebudu kouřit."

Dodal:

„Ani jednu Lucky Strike!"

Stačilo mi to. Úhoře obstarám já, Emil pořádného úhoře, právě z řeky vytaženého, nikdy nejedl.

Emilovi bylo něco přes čtyřicet, parádník sám nebyl. Ale na úhledný zevnějšek s nenápadnou elegancí dbala jeho žena. Tu nové sáčko s decentní jemnou kostkou, tu poctivý vlněný svetr, vhodný pro muže každého věku. To nejkrásnější, co na něm dnes bylo, nové polobotky Made in Italy, měly barvu uzrálého pomeranče a přezky, jaké už nosil Caesar.

Můj známý převozník se usmíval, věděl, že jde o úhoře. Pamatoval si mě ještě z dětství. Dal jsem mu balík cigaret a on se stal němým a už by nikomu neřekl, že někoho převážel do úhořího ráje.

Jaký tu byl nádherný úsek řeky! V pozadí se rýsovala Šímova skála, kde jsem jednou chytl jedenáct úhořů za hodinu. Emile, uvidíš, co bych ti to líčil.

To už se stmívalo, nad řekou vycházel jen tak napůl měsíc, což bylo dobré. Rozbalili jsme pruty, měli jsme obrovskou šanci něco ulovit. Začalo období bez cigaret Lucky Strike.

Navlékl jsem rybičky určené pro velké úhoře, a promísil je se žížalami, po nichž jdou ti menší. Noc byla v jakémsi polosnu. Dal jsem spousty krásných nástrah. Ale pruty zůstávaly mrtvé. Rybáři to

dobře znají. Nic se nehýbá a nic se nepohne.
K půlnoci začal Emil žebrat o cigaretu.
Krucinál, když on je tak výborný lékař! Proč by si nezakouřil! A tak jsem mu ji povolil.
Časem jsem otupěl. Nic nebralo. Emil si představoval zřejmě chytání ryb docela jinak. Nasbíral dříví a rozdělal oheň. Dřív jsme se báli cigarety a teď u řeky plála vatra! Byla to troufalost. Ale Emil tomu nerozuměl a mně už to bylo fuk. Emil si vlezl až k ohni, nahříval si nohy a pak usnul.
Úhoře jsem nechytil. Bůhví, kde cestovali. Měl jsem – snad poprvé – na rybách vztek. Že jsem nic nechytl. Že jsem tam táhl Emila ze špitálu, kde ho potřebovali, protože měli stále málo lékařů. A ještě méně tak skvělých, jako byl on. A tak jsem začal nadávat:
„Měli jsme hroznou smůlu, ale nepřišli. Kopl bych to toho! Ty potvory! To mi odvedli ten den, kdy jsem jich tu chytil jedenáct! Zrovna teď, zmije vodní! Zmije!“
Šli jsme podle vody zpět k fiatu. Emil dal převozníkovi svou poslední krabičku Lucky Strike a pak už neměl co kouřit. Na druhém břehu se ke mně obrátil a řekl:
„Neblbni, nebuď hysterka. Když jsme byli malí kluci, pásli jsme u Malše husy. Je to už skoro čtyřicet let. A taky jsme chytali úhoře, a taky jsme nic nechytli. A já si to tedy dnes zopakoval. Bylo to krásný.“
To řekl Emil, který viděl celý svět, Ameriku i Borneo, Honduras i Venezuelu. Viděl noc s českým nebem a hvězdami a stal se zas klukem u praskajícího ohníčku. Zbavil se svých posledních cigaret Lucky Strike, takže nazpátek nekouřil a jenom pozorně a pomalu řídil. Pozoroval jsem ho, jak rozvážně jede a s klidem nechává předjíždět šílence silnic. Díval jsem se mu na nohy. Najednou jsem zvadnul. Z ohořelých špiček nádherných bot mu koukaly ponožky. Věděl už dlouho, že mu boty od ženušky ohořely. Ale byl mezi námi veliký rozdíl. Já uměl přijímat výhry a on uměl přijímat prohry. Proto také pochopil, že úhoři tu noc nad námi zvítězili, jako se vítězí ve sportu.
Potom zastavil u motorestu a zeptal se dlouhonohé servírky:
„Máte Lucky Strike?“
Podívala se na špičky jeho bot, z kterých vykukovaly ponožky, a odsekla:

„Máme tu marice!“
Dal jí velké spropitné a poděkoval:
„To je báječný.“
A zapálil si maricu. Ve voze se usmíval. Byl zase u ohníčku jako kluk a nad ním bylo nebe. Marně se snažil spočítat hvězdy. Byla to doba, kdy ještě neodpovídal za životy dětí a lidí a kdy mu maminky nechodily plakat, aby jim zachránil jediný poklad, dítě.
Míjela nás auta a někteří sváteční řidiči troubili a kleli:
„Vole! Jeď!“
A on jel dál stále stejně klidně, citlivě mačkal pedály, spíš jsme pluli než jeli. Byl za války řidičem transportéru a řidičem džípu. V tankových bitvách se s kamarády prodral Ardenami, postupoval proti nejhrozivějším fašistickým tygrům. Viděl už tolik mrtvých, že by se nedali naskládat na tuhle bílou mírovou silnici. Věděl, že ti, co ho předjíždějí, jej považují za poseroutku, jízlivě se šklebí a přitom mnozí z nich sami moc dobře řídit neumějí. A taky se bál. Bál se, aby je o kus dál nenašel na stromě nebo patníku s rozbitými hlavami a přeraženými údy. Přál si být aspoň pro dnešek vzdálen bílým fáčům, krvi, pláči a nesmyslné smrti.
Chtěl mít v paměti jen tu dnešní úhoří noc, ohýnek, který voněl po bílých akátech a klukovských létech.

ZLATÍ ÚHOŘI

Jednou jsem přivezl z Amsterodamu svazeček uzených úhořiků. Byli tencí jak raný chřest anebo vrbové proutky, a jelikož byli mladí, byli zlatí. Vzal jsem stužku a převázal s ní úhoříky. Koho jsem měl rád, tomu jsem pak podal zlatého úhoře. Na koho se nedostalo, ten nedostal nic.

Uzeným úhořům jsme vždycky říkali doma zlatí, přestože nikdy takoví nebyli. Když byli velcí a prošli pecí, dostali barvu temných nocí a hlubokého mořského dna.

„Chytnem někdy zlaté úhoře?“

Tatínek měl na mysli, kdy dostanem tolik úhořů najednou, že to bude stát za to, jít k řezníkovi Francimu Janouchovi a říci mu, aby zapálil akátové a švestkové dříví, které kvete bíle, a přidal k němu jalovcové bobulky. Šilhavý Franci nám slíbil, že to dříví určitě nechá na dvorku pro naši soukromou spotřebu. Tatínek i Franci stárli, a jak mě Janouch potkal, vysmíval se mi, kde mám ty úhoře ze zlata.

Úhoře jsme se už snažili chytat poctivě, jenom na pruty. Sedávali jsme na rozhraní dne a noci, kdy loví úhoři nejčastěji, a hleděli jsme na krásná znamení, praporky bílé, až nás oči bolely. Čekali jsme, až se rozechvějí jak membrána a rozjedou se na stožár prutu. Většinou jsme čekali marně, zřiďounka se praporek jako bílý psík rozutíkal ke špičce. Byl to většinou jen osamocený tulák. Někdy jsme chytili dva, málokdy tři za večer. To se stalo tak jednou do roka, jako je jednou do roka marcipánové posvícení.

Spal jsem na půdě chaty a okénko zakrývala krajkovina z lesklých cetek cirkusových maringotek. Zvenku přicházelo měsíční světlo a na lomeném stropě vytvářelo šipky připomínající let bílých ptáků.

Sešel jsem dolů v pyžamu, tatínek ležel na zádech a také nespal. Klekl jsem si k jeho posteli a zas jsem se naléhavě ptal:

„Jsou vůbec ti zlatí úhoři?“

„Jsou. Já je nespatřil, ale ty je možná spatříš. Zdvihnou se ze dna a táhnou. Seberou všechno, co jim dáš.“

Usnul jsem uklidněn.

Pak jsem pracoval asi tisíc dní a spal asi tisíc nocí.

Potom měl můj tatínek kulaté narozeniny a já mu neměl co dát, protože všechno už v životě asi měl a po ničem jiném netoužil. Nechtěl už ani nové navijáky, protože ty staré se ještě pořád točily

a předly tiše jako kolovrátky, a nechtěl ani nové Troníčkovy pruty. A tak mě napadlo, že bych mohl splnit jeho sen. Pokusit se zas jednou o ty zlaté úhoře. Jet do kraje dětství, kde ještě žije převozník strejda Prošek, který mi poradí, jak na ně jít.
Jel jsem tedy vláčkem.
Čtyři dny a čtyři večery jsem chodil z Branova k Berounce jak blbej a nakonec jsem si řekl, že to vzdám jak Napoleon v prohraný bitvě u Waterloo. Řeka byla nemožně mrtvá. Spíš na koupání než na rybaření, teplá jak kafe, a nebe bylo hladký a vybledlý jako rakovnický mejdlo. Nikde jsem neviděl rybu, jenom rybí potěr si hrál v krajích na projížděnou a na šplouchandu.
Pojedu domů o den dřív. Přestanu už konečně bláznit s těmi zlatými úhoři, kteří neexistují.
Ráno jsem vstal jak spráskanej pes. Má úcta – to byl krásnej vejprask od ryb. Čtyři dny u vody a ani čudlu. Skládal jsem na branovském dvorku pruty do zelených futrálů. Z kuchyně vylezl Prošek, něco si pohvizdoval. Zeptal se mě:
„Copak, mladej?“
„Strejdo, balím to. Nemá to verka. Nemám už kliku na tyhle řece.“
Neřekl na to nic. Vylezl do dvorka, aby viděl víc nebe. Povytáhl si kalhoty a podíval se do oblohy nad lesy ke Kouřimci a potom do oblohy nad řekou. Jako by tam četl něco hrozně zajímavýho anebo jako by slyšel odtamtud povědomý hlas. Pak zakašlal, měl astma, spíš se dusil. A vychrchlal ze sebe plivanec na kamenný dvorek. Řekl rázně:
„Dnes jdi ještě k vodě. A pak jeď ke všem čertům.“
Šel a přibouchl. Mrzelo ho zřejmě, že jsem něco nepochopil.
Šel jsem doprostřed dvorku jako on, dokonce jsem si povytáhl kalhoty, zakašlal jsem a díval se do oblohy. A nic jsem neviděl. Jenom se mi zdálo, že je nebe takové napěchované.
Vyndal jsem pruty z futrálů a šel jsem slepě k řece. Slunce mě přibíjelo na cestu, před očima se mi dělaly šmouhy sem a šmouhy tam a z luftu mi připadalo, že padá sníh.
U vody jsem se zas marně snažil získat všemi způsoby přízeň ryb.
Lehl jsem si nakonec do trávy nad jezem u Šímovic skály. Byla už celá rezavá a rozstřílená dynamitem. Za svými zády jsem zahlédl pod skálou louž naplněnou vodou.
Prut s navijákem jsem dal na rousnici a na druhý proutek

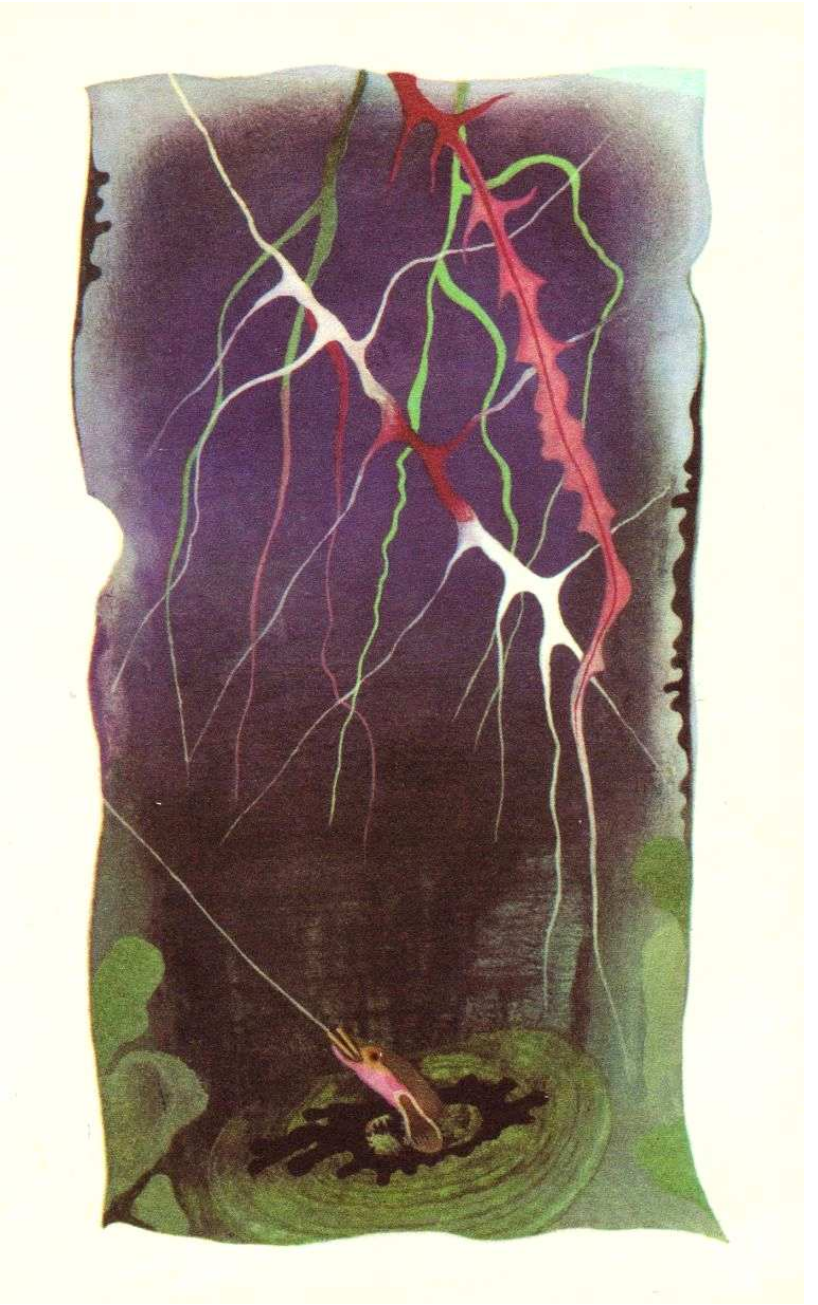
bez navijáku jsem navlékl žížalku na nějakého caparta. Žížaly se koupaly a mně bylo jasný, že dneska opětovně nic nechytím. Nechápal jsem, jak se mohl Prošek tak seknout a poslat mě k vodě.
Naproti klapal Nezabudický mlýn svým vybreptaným kolem starou píseň a mně se zdálo, že je o časech, které byly a už nebudou. Chytali tam úhoře do slupi. Slup je koryto ze dřeva, kterým úhoři plavou, spadnou do takové bedny a z té se nedostanou za žádnou cenu. Mlynář Čech chytil do slupi před válkou úhoře, který měl kolem šesti kilo. Dal ho do necek na paření prasat a lidé z vesnice se na něj jezdili dívat jak na anakondu do cirkusu. Nachytalo se tu moc úhořů, ale ty doby jsou fuč. To byste měl vědět, pane Prošek, když jste nekorunovaný král rybářů. Tak jsem meditoval, protože už mi nic jinýho nezbývalo.
A pak se mi najednou zdálo, že se točí svět.
Zvrátil jsem hlavu a podíval se do nebe. Jako by chtělo prasknout a rozestoupit se. Ztmavlo, zrzavá skála nade mnou se nachýlila. Na starém nezabudickém kostele svatého Vavřince bil zvon poledne.
Bim! Bam!
Bylo dvanáct hodin.
Bim! Bam!
Představení bylo připraveno.
Obloha praskla a z ní se vysypala tma. Napadlo mě: svatí přicházejí! Neznámí nebeští střelci vystřelovali do lesů a do řeky blesky. Někdo tloukl na poklice. Z oblohy se spustila voda. Řeka se zvlnila a plavaly po ní bubliny veliké jako pěsti. Stromy se kývaly, dostaly strach, aby se nezlomily a neumřely.
A někde se zachechtal pták.
Vtom mě napadlo podívat se na prut. Znamení klidu spadlo, imitace se soukala do rozbouřené řeky, jako by ji někdo ve vodě nenasytně polykal. To je ryba, běží s návnadou! A druhý proutek se houpal jako rameno pumpy, kterou jsme dostali od dědečka Nováka. Vyskočil jsem a uchopil proutek, abych mu ulehčil a aby nepraskl. Objevila se tajemná úhoří hlava. Vyvlekl jsem ho trávou k té louži naplněné vodou. Uřízl jsem imitaci a hodil ho do louže, odkud nemohl upláchnout. Skočil jsem po druhém prutu a přisekl. Zase úhoř! Přitáhl jsem ho ke břehu a na silné imitaci vyhodil na břeh. Doslova skočil k té louži. Navázal jsem háček. Další háček. Ruce se mi třásly rozčilením, voda se mi lila přes tvář. Třetí úhoř. Čtvrtý už je zlatý.

Na tyto chvíle jsem čekal celé roky.
„Přišli zlatí úhoři!“
Jeden se mi zachytl na dně řeky. Pepík Vlků, který sem přiběhl z Luhu a který všechno viděl, pádil pro loďku. Seděl jsem a čekal na hlavní prut, ztratil jsem dobrých dvacet minut. Teď už nesmím promarnit ani vteřinu. Dole jich musely plout zástupy. Zdvihli se ze dna jak stáda antilop. Vždycky našli mou návnadu a brali ji okamžitě jako slepice. Snad se báli, že nastává konec světa. Snad ten konec nastával a jakousi mocí tomu bylo zabráněno.
Sedmý, osmý, devátý, desátý, jedenáctý.
Nic netrvá věčně. Ani krása, ani radost, ani bolest. Nebe se zacelilo modrým hedvábím a poslalo na zem žluté slunce. Bouřka odešla, úhoři zmizeli.
Nebyl to přelud?
Nebyl to sen?
Stál jsem nad louží a v ní se proplétali úhoři. Nebyli velcí ani malí. Byli akorát. Byla to pravda o zlatých úhořích. Nandal jsem je do brašny a utíkal jsem přes mateřídouškový kopec na Branov. Prošek stál na zápraží, kroutil si vojácký knír a lišácky se smál.
Jel jsem domů vláčkem přes Beroun a Karlštejn a přemýšlel jsem, jak poznal Prošek ten pravý den. Bylo to zřejmě počasí, které je rozhodující v chytání ryb. A hlavně tlak vzduchu a změny. Cukání v oku, astma a bolest kuřího oka k tomu. Poznal předem, co je ve vzduchu, a nepotřeboval k tomu rádio a přehled počasí. Když jsem to vzal kolem dokola, tak ty úhoře poslal mýmu tátovi k narozeninám strejda Prošek. Já je jenom přisekával a tahal z vody.
Mrtvé úhoře jsem přinesl řezníkovi Francimu na pult. Oči se mu rozšilhaly.
„Tak jsi je přeci chyt. Je jich celá jedenáctka jako na letenským trávníku. Uzení budou jako báseň.“
Janouch byl velkým příznivcem A.C. Sparty, ale Spartu už svýma špatnýma očima dlouho neviděl, jenom ji slyšel řádit na hřišti anebo v rádiu. Nejvíc miloval starou Železnou Spartu a ty chvíle, kdy světlovlasý záložník, zlatovlasá primadóna Sparty Káďa šel s balónem na noze vpřed a měkce přihrával českou uličkou Vaškovi Pilátovi. A vždycky se zaposlouchal, jako by slyšel volání desetitisíců, oslavujících tu Spartu neporazitelnou a železnou.
Úhoři tedy budou jako báseň od nejlepších českých básníků. Bude

v nich moře, měsíc, řeka, smrt. A slunce, které nenávidí. Bude v nich omastek přepychu, kdy hodovali v kalných nocích, a bude v nich hlad pústu a nekonečného putování.
Mezitím jsem koupil v železářství u pana Rouška zlatý póvlový tác za dvanáct kaček. A vydal jsem se pro vyuzené úhoře.
19. červenec.
Všechno bylo nachystáno k tatínkovým narozeninám. Žluté růže na stole, bílý paličkovaný ubrus a čistý tatínek, kterého maminka vydrhla celého rejžákem. Hovězí polívka s nudličkama a kuře s bramborečkama. Meruňkový kompot a točené pivo od Hartmanů. Než se začalo nosit na stůl, řekl jsem skromně:
„Měl bych předkrm.“
„Sem s ním!“ vykřikl rozjařený tatínek. Snad očekával šunku anebo buřty v cibuli.
Já však nesl z kůlny svou jedenáctku zlatých úhořů, převázanou krásnou modrožlutočervenou mašlí A.C. Sparty, kterou mi na ně připevnil pan Franci Janouch. V mé duši k tomu troubily fanfáry, tlouklo se na puklice a srdce provolávalo mnohokrát sláva. Věděl jsem, že tatínek bude mít radost, protože jsem je chytl já, jeho syn, a to je stejný, jako by je chytl on. A taky jsem se nemýlil. Postavil jsem zlatý tác před tatínka a ozdobil ho třemi citróny ze španělského jihu, vytaženými z kapsy. Protože správní uzení úhoři se musí pokapat citrónem, jinak by neměli šmak a nebyli by jako báseň. Okny sem svítilo na stůl slunce a nejen tác, ale i úhoři se leskli ve zlatě. Byli náhle zlatí jako zlato na královské koruně anebo na pokladech Tutanchamónových. Tatínek byl ohromen a volal do kuchyňky na maminku:
„Hermínko, náš chlapec chyt zlaté úhoře!“
A začal hned plakat, věren zásadě, že pláč je tak krásný jako smích. Tenhle jeho pláč neměl nikdy dlouhé trvání. Rozřízl španělský citrón a přivoněl k němu, jako se voní k růži. Přikývl. Se Španěly byl spokojen. Pak si dal do úst první sousto úhoře, kousl a udělal takový ksicht, jaký dělal v pozdějších letech Louis de Funès v Saint Tropez krátce po propuštění z policejních služeb. Teď tedy tekly tatínkovi slzy opravdově. Vyprskl zbytek úhoře na paličkovaný ubrus a řekl:
„To se nedá žrát. Franci je blb. Měl lehkou ruku a navíc zas myslel na tu svou slavnou Spartu. Ty úhoře přesolil.“

To řekl a dal se do hovězí polívky s nudličkama. Začal mlaskat, aby oznámil, jak si pochutnává.
Odplížil jsem se do kůlny a nevěděl jsem, jestli tam mám pověsit úhoře anebo sebe. Nakonec jsem se rozhodl pro úhoře. Viseli tam dlouho a nikdo si jich nevšímal. Maso se v nich vytratilo a zbyly jenom hlavy a kůže, které se kývaly ve větru jak oběšenci, jakmile se otevřela kůlna. Rozhodl jsem se, že je pochovám jako lidi. Zakopal jsem je pod břízou u studánky, odkud bylo vidět na řeku a na jejich vodní cestu k Sargasovému moři. A napadlo mě tehdy, že snad není zlé, když člověk zabije rybu. Ale je strašné, když ji nespotřebuje. Jako by mrtvé a zničené ryby byly doopravdy jen ty, které se zahrabou do hnoje, naházejí do popelnice, anebo kterým se vykope kdekoliv hrob.
To byl tedy hrob mých zlatých úhořů. Takový zbytečný hrob, jaké někdy bývají nejen u ryb a ptáků, ale také u lidí.
Časem zemřel Franci Janouch, řezník a uzenář c. k. mocnářství a později ČSR a ještě později ČSSR. Janouch, kterému jsme nikdy neřekli, že ty úhoře přesolil. Naopak jsem mu jednou řekl, že byli jako báseň od Fráni Šrámka. Chtěl vědět, kterou báseň mám na mysli, a já mu řekl: „Splav."
Odešel Prošek. Převáželi ho v rakvi na jeho nejmilejší lodi a pod tou lodí plavala stráž ze stříbrných ryb. Plakal jsem na břehu jak nikdy v životě a pláč nebyl tentokrát krásný jako smích.
Jen tatínek se ještě držel na zahradě světa a vydal se na stará kolena na západ.
Na západ maličko od Prahy, do Radotína, kde si koupil za mince stržené za chatu malý domeček, jen tak postavený, aby ho slunce nespálilo a neshodil větříček. Měl zahrádku s jahodami a jabloněmi, na které rozvěsil budky pro špačky. Na zahrádce si ještě postavil vyvýšenou chatičku, skoro na kuřích nohách. Říkal jí kutloch nebo trucovátko. Do ní si zalezl, když měl dost celého světa a maminky. Tamodtud nám nadával, že si ho neváží me za to, co pro nás udělal.
Naštěstí mu tekla pár set metrů od domku jeho řeka Berounka. S kamarádem Vaškem Hájkem postavil na zahrádce z betonu čtverhranný bazének na ryby. A jak jsem se měl brzy dovědět, hlavně na úhoře. Myslel jsem, že to všechno skončí tím přesoleným fiaskem, ale ono to všechno pokračovalo s daleko větší intenzitou nanovo.

V Radotíně na kraji města u transformátoru bylo tehdy docela interesantní rybářské ovzduší. Na starém hrnci tam seděl a chytal starej Braindl, o kus dál rybařil Alois Purchart, který za protestu místních žen s oblibou chytával žížaly na zahradách v noci v podvlíkačkách, a taky tam chodil rybářský machr Vodolán. Běhal tam i Hájkovic Ferda jezevčík a rybářům kradl a žral nejfajnovější těsta, určená rybám. A hlavně tam jezdil můj tatínek, posedlý úhoři. S tatínkem rybařil občas Vašek Hájek, který měl krásné tělo a uměl nádherně plavat, takže když rybáři uvízli háčkem na dně, Vašek tam zadarmo zaplaval a vyprostil to. Šutrů tam bylo daleko víc než ryb a tatínek, který přijel na kole s vozíkem na ryby, brzy chytil za dno a křičel v nastávající noci:
„To je řeka!“
„Tohlecto je řeka!“
„Do prdele, tohle je proklatá řeka!“
Pak se rozhodl:
„Mám americký vlasec USA. Utrhnu s ním i dno.“
A jal se vytahovat za povzbuzování ostatních kameny a dno. Z baráků se brzy ozývalo volání, aby byli jako rybáři zticha, že pracující nemůžou usnout. Jestli to bude každý večer, půjdou si stěžovat na SNB anebo na národní výbor.
Tatínek dno neutrhl a tak zas volal:
„Vašku, stále váznu. Zaplav mi tam.“
Vašek se svlíkl, párkrát se rozcvičil, osmělil, a hups tam. Brzy zjistil, že tatínek má tak silný vlasec, že by na něm mohl tahat vodní krávy. Proto nemohl utrhnout vlasec Made in USA. Vašek se potopil jak vydra a vyndal háček zpod kamene. Když se octl ve vodě, tak si trochu zaplaval a řeka byla načas přeplašena, takže se zatím nechytalo anebo se to nebralo vážně. Vyprávěli si anekdoty a báječně se bavili.
Ale většinou se to vážně bralo.
Tatínek přišel na novou teorii. Musí nachytat stovky a tisíce rousnic. Rozseká je pro úhoře na maděru, nahází je do vody a bude v tom chytat. Tak dostane úhoře. Ale nejdřív musel dostat ty rousnice. Chodili s maminkou v mokrých nocích po Novákovic zahradnictví ohnuti, svítili baterkami a chytali rousnice za hlavičky a vytahovali je ven. Bolel po tom kříž a oči. Chtělo se spát, protože to bylo vždycky v době, kdy už normální lidé spí. A tatínek měl dokonce

po těžké operaci a z očí mu tekl takový sajrajt a slzy. Maminka naříkala, že už to nevydrží, a tvrdila tatínkovi, že si měl vzít docela jinou maminku. Tatínek jí dokazoval, že to musí vydržet, a vedl propagační řeči. Maminka mu skutečně dala za pár dní vale, zůstala doma a on poletoval po nocích se světlem sám jak Bludný Holanďan. Když měl dostatek rousnic, vydal se na kole s vozíkem k řece. Nevěřil už, že potká zlaté úhoře, ale začal chytat úhoře samotáře. Brzy jsem dostal od něho vzkaz, abych přijel do Radotína. Přivítal mě oholen a slavnostně naladěn. Posadil mě do zasklené verandičky, kde někdo prostřel bílý paličkovaný ubrus, a na něj položil vidličku s nožem.

Tatínek přinesl dlouhý pergamen, který opálil svíčkou jak v nočním baru. A na něm bylo vyjmenováno 42 jídel z úhořů.

Prosím:

Anglická paštika z úhoře
Anglický úhoř
Beaucairský úhoř
Benátský úhoř
Úhoř Benedikt
Úhoř Bonvalet
Bordeauxský úhoř
Burgundský úhoř
Durandův úhoř
Úhoř Fines – herbes
Flámský úhoř
Francouzský úhoř
Hamburský úhoř
Úhoř Helly
Labužnický úhoř
Mlynářský úhoř
Úhoř na jehle
Úhoř na másle
Úhoř na modro
Úhoř na smetaně
Německý úhoř
Normandský úhoř
Pařížský úhoř
Úhoř pečený v popelu

Provensálský úhoř
Úhoř s humrovou omáčkou
Úhoř s račími ocásky
Úhoří ragú
Úhoř Robert
Rouenský úhoř
Ruský úhoř
Římský úhoř
Úhoř s holandskou omáčkou
Smažený úhoř
Úhoř St. Menehould
Suffrenův úhoř
Španělský úhoř
Tatarský úhoř
Uzený smažený úhoř
Vilémův úhoř
Úhoř Villeroi
Zadělávaný úhoř

Tak a konečně jsem pochopil, proč plavou úhoři v noci a ještě po samém dně. Mají na ně spadeno nejlepší kuchaři a labužníci celého světa. Někdy za ně platí i zlatem.
Tatínek přišel v zástěře a nesl nahřátý talíř jako v nóbl podniku. Pak přinesl na pánvi naporcovaného opečeného úhoře se zlatýma kůrčičkama. Omluvně se usmál a řekl tiše:
„Jedenačtyřicet jídel z úhořů je vyprodáno. Máme jen toho na másle.“
A já na to řekl:
„Toho mám nejradši, tatínku.“
A dal jsem se do jídla.
Posypal toho úhoře jemnou petržilkou ze své zahrádky, takže voněl po zahrádce a po jahodových květech, které kvetly v blízkosti té petržilky. Seděl, díval se na mě a čekal, až dojím. Spucl jsem ho celého, už dlouho jsem nejedl tak báječného úhoře. Řekl jsem, že byl jako báseň, a on byl šťastný jako kluk.
Chytal úhoře dál a dával je pro mě živé do bazénu a já nechápal, proč nezve také jiné lidi, například mé bratry. Když chytil úhoře, vždycky mi vzkázal, abych přijel. Jezdil jsem tam a jen jednou jsem vzal

s sebou kamaráda, který měl tenkrát nějaké trable, a já chtěl, aby mu je ten úhoř rozehnal. Vždycky to mělo stejný obřad. Pergamenový lístek někde opsaný. Úhoř na másle. Ticho. Chvála. Obdiv. Cigareta. Bílé chlazené víno. Potom unipovat zralé jahody na záhonu a klábosit.
Od radotínských rybářů jsem slyšel, kolik večerů u Berounky strávil. Stovky hodin za tmy, kdy špatně viděl a kdy i potulní psi odešli spát na pelech. Byl tam sám jako tulák a sám po jednom tuláky lovil. Zlatí úhoři mu nikdy nepřišli, nikdy neměl to štěstí. Snad to bylo jako hra. On měl štěstí v lásce. V rybách neměl štěstí skoro nikdy. Musel si své ryby vysedět, a to tvrdě, kámen, na kterém sedal, se pod ním za tu dobu prohloubil jak pod tekoucí vodou.
Zas mi napsal lístek, abych přijel na večeři. Všechno bylo jako obvykle. Ale ne docela všechno. Tatínek mi připadal slavnostnější. Když jsem dojedl a usmál se na něho, nepustil mě ke slovu a sám řekl:
„To byl, kamaráde, ten jedenáctý.“
A já jsem náhle všechno pochopil. Jak jsem mohl být tak blbej? Prostě mi odvedl a splatil tu jedenáctku úhořů, nechtěl mít žádné dluhy, než odejde na onen svět.
Z Třebotova nám telegramem oznámili, že je mrtev.
Naznačil jsem pohřebnímu majstrovi, že když to pro mě udělá, nebude to zadarmo. Vím, že se to nemá. Dal jsem majstrovi do ruky malou porcelánovou dózu s víčkem. Na její bělobě byla namalovaná popínavá červená růže, malá jak panenské jablíčko. Poprosil jsem ho, aby do dózy nasypal pár zrníček popela.
Za čas mi tu dózu vrátil a já jsem s ní šel k tátově nejmilejší řece Berounce. Vál lehký větřík a po silnici běhal jezevčík Ferda a čapíroval uši. Jinak tam nikdo nebyl. Sedl jsem si na bobek u tůně, kde chytil táta nejvíc úhořů. Vyndal jsem dózu s růží a vysypal tu drobítku na rozhraní tišiny a proudu. Některá zrnka se potopila na dno řeky, některá plavala dál. Přál jsem si, aby ho řeka zanesla do krásných a teplých moří, aby mu nikdy nebyla zima, tak jako je někdy zima lidem na této planetě, která se točí jak barevný kolotoč pořád dokola.
Zvednu hlavu a spatřím pár velkých ptáků, bílých labutí. Mávají křídly a letí k zbraslavskému zámku, v němž se slzy, smích a lidé změnili v sochy.

EPILOG

Zbláznil jsem se na zimní olympiádě v Innsbrucku. Zatáhl se mi mozek, jako kdyby přišla mlha z Alp. Potkal jsem tam jednoho pána a pro mě to byl čert se vším všudy, měl kopyta, chlupy a rohy a staleté vykotlané zuby. Šel jsem pak zapálit do hor nad Innsbruck selské stavení. Přál jsem si, aby se rozsvítilo veliké světlo a zahnalo mlhu. Když jsem vyváděl krávy a hřebce z chléva, aby neuhořeli, dorazila rakouská policie. Dali mi želízka a vedli mě do údolí. Nadával jsem jim, strhl jsem si boty a šel jsem sněhem bos jako Kristus, kterého vedou na kříž.

Poslali mě přes Dvořiště pražským lékařům.

Tohle první období nebylo strašné pro mne, ale bylo strašné pro ty, kteří mě pozorovali a měli mě rádi. Mně bylo vlastně blaze a vše jsem vykonával vášnivě a z přesvědčení. Dokonce to bylo někdy příjemné, je krásné být žehnajícím Kristem.

Nejhorší je, když vás pomocí prášků dostanou do stavu, ve kterém si uvědomíte, že jste blázen. Oči se potáhnou smutkem a vy už víte, že nejste Kristus, ale ubožák, kterému chybí zdravý mozek, co dělá člověka člověkem. Dají vás za vylepšené mříže, ačkoliv jste nikoho nezabili a nikomu jste neublížili. Nebyl nad vámi soud a jste vyřízeni. A lidi venku si žijou a vy jim začnete závidět.

Může vás zachránit jenom zázrak. Čekal jsem na zázrak pět let. Sedíš samotný na židli týdny, měsíce, roky. Nemohu tvrdit, že jsem zkoušel jako zvíře, protože žádný člověk neví, jak trpí zvíře, i když o tom často vypráví a píše. Vím jenom, že jsem zkoušel strašně, nejde to ani vypovědět. A pak by tomu ani nikdo nevěřil, lidé nechtějí slyšet o této nemoci, protože se jí moc bojí.

Když mi bylo líp, myslel jsem na to, co bylo v životě nejkrásnější. Nemyslel jsem na lásku ani na to, jak jsem se toulal po světě. Nemyslel jsem na noční lety přes oceány, ani jak jsem hrál kanadský hokej v pražské Spartě. Chodil jsem znovu k potokům, řekám, rybníkům a přehradám na ryby, uvědomil jsem si, že právě to bylo to nejkrásnější, co jsem na světě prožil.

Proč to bylo nejkrásnější?

Nedovedu to přesně vysvětlit, ale pokusil jsem se to povědět touto knihou. Vím, že jsem vždycky nevzpomínal, kde jsem jakou rybu

chytil a kolik měla od hlavy až k ocasu, ale vzpomínal jsem na všechno, co bylo s rybami spojeno. Především jak jsem za rybou šel anebo jel. Na Želivce jsem jezdil na rozvrzaném kole na pstruhový potok v době, kdy lidé ještě spali. Všechno bylo jak v obrovském přírodním divadle. Tráva a pole se třpytily v rose, zpívali ptáci a u lesa se pásly srnky, které mě už znaly. Když jsem dojel k tomu krásnému potoku, byl jsem pln pokory, nabral jsem si do dlaní vodu a chtěl jsem se pokřižovat k bohu, ale nikdy jsem to neudělal. Vzpomínal jsem na zastrčenou přehradu nad Janovem, kde jsem se svou mámou Hermínou chytal pstruhy veliké jak kapry a voda byla zelená jak tráva na nebeské louce, o které jsem snil. Nejvíc jsem myslil na Křivoklátsko. Na Nezabudický mlýn a jeho stálé světýlko, které tam zářilo pro pytláky i pro četníky. Myslel jsem na tajemné úhoře, kteří tudy táhli celí posedlí se svýma malýma hadíma očima na pouti z moří a oceánů. Zajímavé bylo, že mnohé z mého života zmizelo, ale ryby v něm zůstaly. Byly spojeny s přírodou, kde neposkakovala směšně škubavá, pouliční tramvaj civilizace. Dnes už vím, že mnoho lidí nejde jen za rybou, ale chtějí být sami jak v dávných dobách, chtějí ještě slyšet volání ptáka a zvěře, chtějí slyšet padat podzimní listí. Když jsem tam tak pomalu umíral, viděl jsem především řeku, která v mém životě znamenala nejvíc, a kterou jsem měl rád. Měl jsem ji tak rád, že dřív než jsem začal chytat, vzal jsem její vodu do mušle z dlaní a políbil jsem ji, tak jak člověk líbá ženu. Pak jsem si zbytek vody vchrstl do obličeje a seřídil jsem prut. Přede mnou plynula řeka. Do oblohy člověk vidí, do lesa pohlédne, ale do pořádné řeky nevidí nikdo. Do pořádné řeky lze nahlédnout jedině prutem.

Když jsem někdy seděl u zamřížovaného okna a takhle ve vzpomínkách rybařil, bylo to až bolestivé. Musel jsem s krásou přestat a myslel jsem na to, že na světě je také špína, hnus a kalné vody, abych přestal toužit po svobodě.

Konečně jsem došel k tomu pravému slovu: svoboda. Rybařina je především svoboda. Jít celé kilometry za pstruhy, pít vodu ze studánek, být sám a svobodný aspoň na hodinu, na dny, anebo dokonce na týdny a měsíce. Svobodný od televize, novin, rádia a civilizace.

Chtěl jsem se stokrát zabít, když už jsem nemohl dál, ale nikdy jsem to neudělal. Snad jsem v podvědomí toužil ještě jedinkrát políbit

na rty řeku a chytat stříbrné ryby. To rybařina mě naučila trpělivosti a vzpomínky mi pomáhaly žít.

SVĚT PRÓZ OTY PAVLA

Knížky povídkových próz Oty Pavla Smrt krásných srnců *(1971) a* Jak jsem potkal ryby *(1974), sloučené zde do jednoho svazku pod název autorem chystané novely Fialový poustevník, patří k tomu nejpozoruhodnějšímu, co vzniklo v naší literatuře za poslední léta. Bezprostřední ohlas kritiky i čtenářů byl téměř jednoznačně kladný, zásadnější námitky se, v podstatě neozvaly. Z odstupu se původnost a hodnota Pavlových próz jeví tím patrněji; zároveň je stále zřejmější i krutost ztráty, kterou znamenala pro současnou literaturu autorova předčasná smrt. Také tato okolnost vyzývá k otázce, v čem vlastně spočívá přitažlivost, umělecká zvláštnost a smysl básnického světa Pavlových próz, tematicky čerpaných z autorova života a zejména z životních příběhů jeho svérázného otce.*

Odpověď na tuto otázku vůbec není snadná, Pavlovy prózy se vzpírají pevnému uchopení a vyčerpávající charakteristice podobně jako například texty Bohumila Hrabala, s nimiž mají některé styčné plochy. Pavlovy výpravné prózy jsou netezovité, nekonstruované, nepodřizují se předem danému záměru, jejich smysl autor nereflektuje a nevykládá, nechává jej vyvstávat „zezdola“, z konkrétních situací a příběhů, a to v takové míře, že na první pohled vzniká dojem, jako by šlo jen a jen o tyto epické situace a příběhy, o jakési čiré vypravěčství, o příběh pro příběh sám. To, že Pavlovy vypravěčské prózy nelze snadno uchopit a charakterizovat, že jejich smysl vystupuje toliko ze zahrnutých životních fakt a z vyformovaného příběhu a obrazu člověka, je dobrým znamením – máme co dělat se skutečnou literaturou, s literárním výkonem v pravém slova smyslu. Přesvědčuje nás o tom i fakt, že za prostotou Pavlova zdánlivě nenáročného vypravěčství se skrývá poměrně výrazná představa života a lidského postoje. Tyto prózy jsou ve skutečnosti podstatnou výpovědí o životě a světě.

Před knížkami Smrt krásných srnců a Jak jsem potkal ryby a také zároveň s nimi Pavel vydával prózy z oblasti sportovní literatury. Velkého úspěchu dosáhl už svou první knížkou tohoto druhu Dukla mezi mrakodrapy *(1964). Sledujeme v ní formování pozoruhodného sportovního kolektivu a jeho „dějiny“, zrod fotbalového mužstva Dukla a jeho cestu k vrcholným světovým úspěchům. Jinak těžiště*

autorova úsilí o sportovní beletrii spočívá ve středně rozlehlých poloreportážních, polobeletristických portrétních prózách o jednotlivých sportovcích s velkými i menšími jmény, dokonce i o těch bezejmenných, o jejich vrcholných obdobích a výkonech i o ústupu ze slávy, o jejich vítězstvích i o sportovních či životních prohrách.

Pavlovi netrvalo dlouho, než nalezl svébytný způsob podání sportovního tématu, svébytnou stylovou polohu; tu pak ještě dále pročišťoval, vyhrocoval, nechal krystalizovat. Pro jeho nejlepší portrétní prózy je příznačný nerozvleklý, oproštěný, věcný styl, který nicméně umožňuje vyjádřit autorovu citovou účast, vřelost jeho zájmu o úsilí a sportovní i lidský osud sportovců. Pavel se většinou nezdržuje druhořadými, zanedbatelnými detaily, řadí prostým způsobem jeden životní fakt za druhým a přitom je neustále „navléká" – bez násilí na životním materiálu – na nit epického děje. Z líčení sportovního výkonu a cesty k němu se téměř vždy stává strhující příběh. Pro jiného autora by se například téma horolezeckého výstupu mohlo stát příležitosti k pouhému technicistnímu popisu umného fyzického výkonu, Pavel však – v jedné ze svých nejlepších a nejpříznačnějších próz, ve Výstupu na Eiger (Plná bedna šampaňského, 1967) *– podává okolnosti a průběh zlézání záludné a nebezpečné hory dvěma československými horolezci tak, že vzniká jakoby naprosto autentická reportáž plná věcných údajů a zároveň dílo z oboru dobrodružné literatury.* Reportážnost *nasycuje Pavlovy prózy sytým životním materiálem, věcností.* Příběh *pak je hlavním prostředkem, kterým autor beletrizuje autentická fakta ze života sportovců, shromážděná téměř či zcela reportážním způsobem, a kterým je pozvedá z roviny ztěžklé doslovnosti. Organický srůst a vzájemné vyvažování obou pólů utváří charakter Pavlových nejúspěšnějších sportovních povídek a je jednou ze záruk jejich umělecké hodnoty. Jestliže některý z těchto pólů slábne, vzniká určité nebezpečí – například oslabení reportážnosti, reportážní věcnosti v knize* Pohár od Pánaboha *(1971) vede místy k zvnějšnělému fabulování, k dějovému klišé a k narůstání sentimentality v pohledu na člověka a jeho osud.*

Když Pavel vypráví příběhy svých sportovců a buduje jejich portréty, nesahá k žádným zvláštním fabulačním kombinacím a hlubinným psychologickým průhledům. Jde mu především o to, zachytit jednání

jednotlivých sportovců, prostý sled událostí, který je spjat s jejich cestou za sportovním výkonem. Z jejich sportovní činnosti a života vyzvedá zejména ty momenty, které ukazují, že to nebývají lidé bezvýrazní a vlažní, ale naopak osobití, zaujatí až posedlí tím, co dělají, za čím ve svém sportovním snažení jdou. V tom jsou pro Pavla i pro nás přitažliví. Uchvácenost až posedlost Pavlových sportovců poznáváme z jejich vytrvalosti, ze zápolení s překážkami vnějšími i vnitřními, ze soustředěného úsilí o překonání soupeřů i sebe samých. Aby vyvstala lidská hodnota i velikost tohoto zápasu, Pavel u některých sportovců zvlášť zdůrazňuje například nedostatek talentu či fyzických dispozic, u jiných nepříznivé životní, sociální, existenční podmínky, celkovou nepřízeň „osudu". Jednou je cesta Pavlových sportovců k úspěchu přímější, jindy klikatější, jednou je jim štěstí nakloněno více, jindy méně, vždy však zápolí ze všech sil a jejich postoj často vyznívá jako hrdinský a spolu s tím i jako lidsky „příkladný". K zvláštnostem Pavlových próz patří, že hrdinskost sportovců je objevována i ve sféře jejich mimosportovního života a že jejich osobnost není heroizací zbavována lidských rozměrů.

Některými prózami se autor pokouší rehabilitovat určitého sportovce, napomoci k spravedlivému docenění jeho sportovního výkonu. Takováto utilitarizace Pavlově tvorbě neprospívá, oslabuje svébytnost próz, zužuje jejich záběr i smysl, vede místy k přílišné citové naléhavosti. Daleko nejpozoruhodnějších výsledků Pavel dosahuje tam, kde v obraze sportovního výkonu dává slovo bytostným silám lidského života. Tak je tomu například v připomenuté próze Výstup na Eiger. Horolezci zde překonávají únavu a slabost těla, pocity strachu, vystavují se riziku, zdolávají důsledky nešťastných náhod, které jim ztěžují i tak dost obtížný výstup. Největším jejich soupeřem je sama mlčenlivá, nebezpečná hora a navíc se jim od počátku výstupu připomíná nedávná smrt rakouského horolezce a tedy i možnost jejich smrti: tato próza je konkrétní v pohledu na situaci dvou konkrétních individuí, přesto však jako by se v ní odehrával odvěký zápas člověka s mohutností přírody a nebezpečím smrti.

Tolik námahy, tolik vzepětí sledujeme v této próze, ale když horolezci šťastně dosáhnou vrcholu, pouze se na sebe „šťastně podívají", „podají si do krve rozedřené ruce" a prostě si řeknou: „Tak to máme za sebou." Mají přitom pocit, „který těžko někdo popíše", a tento

konečný pocit spolu s tím, čím prošli, je pro ně důležitější než sláva, která je očekává; ta se „nevyrovná tomu, co prožívají nyní“. I tento moment je pro Pavla hlouběji příznačný, neboť sportovní výkon a cesta k sportovnímu úspěchu jsou pojaty s určitou šíří, zahrnující například i sportovcův „civilní“ příběh, zároveň vsak Pavel představuje sport v jakési čiré podobě, *očištěný od zvnějšňujících příměsí. Pavlovy sportovní prózy v podstatě neregistrují problematické stránky sportu, pokles spontaneity a narůstající citovou otrlost, jak ji přináší postupující profesionalizace sportovců, vybičovanou touhu po úspěchu a kalkulaci se slávou, zbytnělou prestižnost apod. Do Pavlova obrazu sportovního výkonu sice prosakují například některé lidsky problematické rysy jednotlivých sportovců, ale jinak autorův pohled jako by vycházel nejen z názoru, že „sport by měl být jako studánka čisté vody“ (Jan Veselý v próze Omyl,* Syn celerového krále, *1972), ale i z přesvědčení, že sport touto studánkou čisté vody skutečně je. Tato čirost pojetí nebrání autorovi místy zachytit až drastické stránky sportovního výkonu – když kanoista A. Jindra dojel svůj velký závod, jeho ruce se podobaly „zmenšenému řeznickému výkladu s právě čerstvým zbožím“ –, v zásadě však vytváří předpoklad k určitému* zpohádkovění *sportu. Odtud pak vyrostla možnost zpracovat cestu Jiřího Rašky za světovými výkony jako pohádkový příběh, plný mytologických motivů, a představit tohoto našeho vynikajícího sportovce jako pohádkového hrdinu s růží za pasem* (Pohádka o Raškovi, 1974).

Pavlovi sportovci především trénují, „dřou“, zápolí s překážkami, se soupeři i se sebou samými. Protože autor očišťuje sport od všeho vnějšího a chápe jej čiře, neváže ocenění sportovce a jeho velikost na dosažení úspěchu, a tak může považovat za jednoho z největších sportovců cyklistu Christiana Battagliu, který „nevyhrál ani jeden velký závod“. Důvod tohoto ocenění je pro Pavla a jeho postoj ke sportu více než charakteristický: „Co jestli (Battaglia) trénoval víc než ostatní? co jestli musel překonat víc překážek? co jestli zvítězil tisíckrát nad sebou?“ Důležitější než úspěch je podle autora ve sportu vzepjatá, vytrvale vynakládaná životní energie, sebepřemáhání člověka ve sportovním výkonu. „Sport: překonávat něco, a ne vždycky někoho,“ říká Pavel lapidárně v knize Syn celerového krále – a tím i jako by nepřímo vysvětloval, proč může ve sbírce povídek Smrt krásných srnců označit za jeden z největších

sportovních výkonů, když kterýsi jeho hrdina chodí denně po třicet let v zimě v létě deset kilometrů pěšky na vlak do práce.
Mezi Pavlovými prózami ze sportovní oblasti a jeho ostatní, v pravém slova smyslu beletristickou tvorbou jsou určité spojnice, které naznačuji jednotu autorova díla a osobnosti. I pro knihy Smrt krásných srnců a Jak jsem potkal ryby je příznačná věcnost, nedekorativnost, fabulační neodtažitost. Vzpomínkový základ obou těchto knih má totéž poslání jako reportážnost v prózách sportovních, je zdrojem sytého životního materiálu, barvitých fakt, věcnosti. Tam i zde se tedy Pavel odvolává na nesmyšlený, autentický základ své tvorby. A podobně jako ve sportovních prózách, i v knihách Smrt krásných srnců a Jak jsem potkal ryby se autor zaměřuje na životní prožitky konkrétních osob, i tyto povídky mají svým způsobem individuálně portrétní charakter. V první knize dominují životní příběhy autorova otce, zahrnující i okruh jeho rodiny a některých jeho přátel (ani v druhé knize svérázný Pavlův otec nemá zanedbatelné postavení – proto by dvě tři prózy vlastně mohly být součástí prvního souboru), v knize Jak jsem potkal ryby se těžiště pozornosti posunulo k dávným i nedávným životním příběhům a prožitkům samého autora. Tento tematický posun jen obnažuje, co je patrné už z knihy první: autorovo niterné nutkání psát pouze o tom, co důvěrně a zblízka zná. Potvrzují to a jako nepřímý komentář zejména ke knize o setkání s rybami vyznívají Pavlova slova, která nacházíme v jedné jeho sportovní povídce: „O sobě… se píše nejlíp, protože člověk zná sám sebe nejlíp.“
Velice dobře Pavel znal ovšem i svého otce a celou svou rodinu – i uvedl je na scénu svých knížek. Jak je patrné, tento krok vyvěral z autorových dispozic, z jeho představ o předpokladech tvorby, ale nejen z nich. Souvisí také s obecnějším zájmem určitého okruhu spisovatelů 60. a 70. let o postavy a osudy z vlastního užšího či širšího rodinného prostředí a vřazuje tak Pavlovy prózy do nadindividuálních souřadnic. Nejdříve tu byl Bohumil Hrabal, který v netradičně pojatých prózách ztvárnil nezapomenutelným způsobem svého strýce Pepina a vytvořil z něho přímo prototyp svých „pábitelů“, nezkrotných fabulátorů, sledujících lačně krásu i hrůzu života, jež stupňují v „neurvalou“ nadsázku. Po Hrabalovi pak vytěžil své prózy z příběhů a životních zážitků svých blízkých právě Ota Pavel, i další autoři, například Jiří Marek (Můj strýc Odysseus,

1974) a Jaroslav Matějka (Náš dědek Josef, 1974). Před globálním, zabstraktňujícím pohledem na život dávají uvedení i někteří jiní spisovatelé přednost protichůdnému východisku, postupu „zdola“, od „hmotné“, předem neutříděné, životně autentické látky. V ní hledají možnost nekonvenčního postoje k životu, stává se jim zdrojem konkrétnosti tvorby, a tedy i významové bohatosti díla, obsažnosti umělecké výpovědi.

Přitahují je přitom postavy, které náležejí do „všední“ sféry života i společnosti, jsou to „obyčejní“ lidé, pohybuji se však zároveň mimo běžné, neutrální až bezbarvé životní stanovisko, a jsou proto i lidmi „neobyčejnými“. Toto pozoruhodné smíšení všedního a nevšedního, obyčejného a neobyčejného, obvyklého a neobvyklého je pramenem jejich lidské obsažnosti, šíře, celistvosti. Svou zvláštnost, tj. svůj vyhrocený, neotřelý, originální vztah k životu nikterak nepěstují ani nereflektuji, mají charakter lidských „originálů“ především proto, že jdou neodvratitelně za svými sklony a zájmy, že jsou nezkrotní, tak či onak posedlí a nestřízliví. Odtud pak vyvěrá zvláštnost jejich reakcí, gest, počinů i životních příběhů. Je třeba dodat, že míra životní původnosti ztvárňovaných postav, intenzita kontrastu mezi jejich všedností a nevšedností a stupeň i odstín jejich životní nestřízlivosti, posedlosti podstatně utváří charakter díla jednotlivých autorů a naznačuje odlišnosti mezi nimi. Například Pavlův otec – jako literární postava – má pro svou vášeň, žízeň po životě, fanfarónství nejblíž Hrabalovým pábitelům, „příbuzným“ strýce Pepina, zároveň je však patrná odlišnost jeho reakcí a počínám, fakt, že co do životní nestřízlivosti je přece jenom kratší než příznačné hrabalovské postavy. Už v důsledku toho má svět Pavlových próz o otci mírnější *klima než svět hrabalovský. Je ostatně i* milosrdnější, *neboť v něm platí určité hodnotové konstanty, kterým Pavlův otec (i některé další postavy) důvěřuje a které ho ve vážných chvílích života nezklamou.*

Vzpomínkový charakter Pavlových próz, jejich životně reálné, autentické východisko nebrání autorovi v tom, aby jimi vytvářel umělecký svět vysloveně svébytný, se stejně umělecky svébytnými postavami. Pavel je skutečný tvůrce, neopakuje pouze to, co existovalo jako prvotní realita, ví, že literatura tuto skutečnost přinejmenším „dotahuje“, že z ní vytváří nový, významově jednotný a přitom významové otevřený mikrokosmos o svých vlastních zákonitostech. Svět svých próz má Pavel odvahu budovat naprosto

elementárním způsobem; nikterak ho nepřitahuje rafinovanost jistého typu moderní prózy, složité a umné zvrstvování jejího výrazu a uměleckých postupů, neobává se, že bude považován za „tradičního“, když sází na oproštěnost pojmenování, kompozičních postupů, utváření postav a rozvržení tématu.

Už Pavlova věta je prostá, jednoduše konstruovaná, stylisticky nikterak „vyšperkovaná“, někdy hovorově zkratkovitá, takže budí až zdání formulační ledabylosti. Je taková v pásmu řeči postav i v pásmu řeči vypravěče, které v textu radikálně převažuje, a je nesena stejně tak věcnosti jako bezprostředními citovými akcenty. Místy autor využívá ve slovní zásobě, především však v tvarech slov nespisovných prvků, a to ať jde o řeč postav, či o řeč vypravěče – bez rozlišení a odstupňování, stejnou měrou. Tyto nespisovné prvky prorůstají celým textem, neslouží prvotně za nástroj mentální či sociální charakteristiky postav, mají především funkci poetizační, tj. přes svůj „všední“ ráz – a i když je občas využito výrazu vulgárního – nabývají dosahu básnicky ozvláštňujícího, a zakládají jednotnou atmosféru světa Pavlových próz)*

(*) A.S., K obecné češtině v současné krásné próze (Ota Pavel), Naše řeč 1975, č. 4, s. 215-223.),

jakousi citovou bezprostřednost, důvěrnost. Nejen zjevné citové akcenty v Pavlově větě, ale i využití nespisovných prvků vyvěrá z celkové povahy vypravěčova postoje: vypravěče vyznačuje nezastíraný, spontánní, zpravidla vysloveně vřelý až něžný citový zájem na všem, o čem vypráví. V takovémto vypravěčově postoji je tedy možno hledat vlastní důvod toho, proč svět Pavlových próz je tak výrazně světem citového tepla, *i když tu čteme také o věcech krutých či drastických, a proč se nám v něm tak dobře, tak příjemně pobývá.*

„Moje maminka strašně toužila jet před válkou do Itálie.“ – „My tři kluci jsme do toho kraje za hrad Křivoklát ohromně rádi jezdili.“ – „Hned na začátku okupace vzali mýmu tatínkovi buštěhradský rybník.“ – „Po druhé světové válce se tatínek vrhl do víru poválečných obchodů, ale nějak mu to nešlo.“ – „Naši prodali chatu a koupili si domeček u Radotína, nad střechou kvetla jabloň.“ – To jsou vstupní věty některých próz z knihy Smrt krásných srnců: nikoliv zpovzdáli, ale zpříma a zcela věcně zakládají a otevírají sled motivů, situaci, událostí. Ostatní prózy začínají podobně. Stejně věcně, bez

oklik a detailizování nakládá ovšem Pavel se vším, co po vstupních větách následuje. Vnější okolnosti shrnuje v jadrnou zkratku, časové i místní údaje uvádí víc než lapidárně, vzezření postav, jejich vnitřní charakteristiku sleduje pouze v nejnutnějším, elementárním obryse. Tak například důležitým protihráčem tatínka ve vstupní povídce knížky je jeho známý, doktor Václavík, nicméně vnější okolnosti otcova setkání s tímto člověkem jsou zachyceny minimálně, o jeho vnitřních dispozicích se nedozvídáme nic, o jeho podobě jen to, že to byl „velký silný chlap, pod nosem fousky". Jiné postavy v Pavlových prózách, i ty daleko bližší autorovu srdci, na tom nejsou o mnoho lépe; do určité míry to platí i o centrální postavě knížky, o tatínkovi. Je to téměř neuvěřitelné, ale v téže, tj. vstupní próze, která přece tatínka poprvé uvádí na scénu a v níž tatínek sehraje věru podstatnou roli, se dovídáme z jeho vnější charakteristiky pouze to, že v době vyprávěného příběhu „dělal obchodního cestujícího s ledničkami a vysavači" u švédské firmy Elektrolux, ale že dával přednost chytání ryb. Později se dočítáme leccos dalšího o vnějších okolnostech a fakticitě otcova života, o jeho rodinné, existenční i sociální situaci – a také například o jeho podobě a zvyklostech –, ale pouze torzovitě a sporadicky. Pavlovi totiž jde vždy především o příběh – a v tomto příběhu o obraz tatínkova postoje.

Bohumil Hrabal ve svých prózách vychází z barvitých jednotlivostí a staví je do prudkých kontrastů. Jednotlivé motivy či epizody jsou často značně dějové, mívají povahu jakýchsi mikropříběhů, nicméně se neslučují v jednotnou dějovou linii, která by vytvářela z těchto próz příběhový celek. Souvisí to s povahou hrabalovských postav. Samozřejmě že i jednají, ale většinou naprosto nestřízlivě a explozivně; nechávají však o sobě vědět především tím, co a jak vidí a slyší a zejména co a jak vyprávějí; souvislost jedné situace s druhou, jednoho počinu a výroku s dalším není pro ně podstatná, ani ve vyprávěném jako by nikam nemířily. Takové založení postav má ten důsledek, že Hrabalovy texty jsou dějové až příběhové v jednotlivých epizodách, nikoliv v celku. Za situace, kdy v české literatuře začal být patrný odklon od epických příběhů, prózy B. Hrabala i tak zapůsobily jako obrana i regenerace epiky.

O. Pavel jako vyznavač vyprávění jde dál než B. Hrabal, jeho prózy Smrt krásných srnců mají vždy celkovou dějovou osnovu, jejich jádrem je celistvý příběh. Tyto prózy vznikaly v druhé polovině 60.

let a vyšly na počátku 70. let. Autor je tedy psal v období, kdy odklon české literatury od příběhovosti byl ještě patrnější než v době, kdy vystoupil B. Hrabal. A vydal je krátce poté, co tento proces v určitých dílech začal vyvrcholovat; symptomatické prózy tehdejšího období budovaly svět zjevně vzdálený realitě, svět umělý, v němž lidské jednání je rozkládáno v mikropohyby, dominantní postavení má úvaha a popis a významová dynamika se z oblasti jednání člověka přenáší do sféry jazyka. Je svědectvím svébytného i samorostlého autorského postoje, jestliže Pavel za těchto okolností tak spontánně a zásadně lnul k vyprávění, a to k vyprávění vycházejícímu tak říkajíc „ze života“. Přitom se nikterak nevrací zpět, k příběhům konstruovaným a užitkově zaměřeným. Pavel jako vypravěč nic nevysvětluje, nepokouší se dávat životní instrukce, jeho příběhy jsou umělecky svéprávné, zajišťují proto svébytnost světa jeho próz. Ve shodě s důrazem, který klade na příběh, Pavel utváří své postavy. Na rozdíl od Hrabala se ani příliš nezaměřuje k tomu, co a jak postavy vidí, slyší a co a jak mluví a vyprávějí. Jasná převaha řeči vypravěče nad řečí postav vyplývá v jeho prózách z toho, že Pavel sleduje především rozhodování a zejména jednání svých postav: jsou to lidé tužeb, činných gest, akcí, jde o bytosti vysloveně epické. I jednání postav autor prezentuje bez detailizování, věcně, stejně tak i situace, které toto jednání plodí.

Děj Pavlových próz se tedy rodí z jednání a situací, z akcí a reakcí postav, z posloupnosti epických scén. Mezi postavami zaujímá centrální postavení tatínek, ostatní aktéři mají roli vlastně pouhých jeho spoluhráčů anebo protihráčů, a tak příběhy próz v knize Smrt krásných srnců a také některých próz z druhé knížky jsou především příběhy Pavlova otce. Tyto příběhy vyvěrají z otcových rozhodnutí a jeho jednání, ale utvářejí se i za spoluúčasti momentů, které jeho aktivitu i jeho samého přesahují. Jsou to jednak nahodilá setkání s určitými lidmi, jednak setkání s přízní či nepřízní přírody, co zasahuje do otcova osudu a určitou měrou podmiňuje průběh jeho příběhů. Připomeňme si například prózu Ve službách Švédska; autor v ní vypráví o tatínkově lásce k ženě jeho zaměstnavatele. V jedné chvíli se tatínek dopustí chyby ve společenském chování a tím jako by ztratil veškeré naděje na úspěch u této ženy. Ale pak „se přihodilo něco zvláštního a nečekaného, co vrátilo tatínkovi, řečeno sportovně, šance“: čistě náhodou se seznamuje se slavným malířem Nechlebou

a jeho případná ochota portrétovat milovanou Irmu by tatínkovi mohla vrátit naději, že si ji nakloní. Tatínek udělá vše, aby této ochoty u Nechleby dosáhl. Že se mu to nakonec podaří, o tom však spolurozhodne i momentální přízeň přírody. Jak víme, tatínek pozve malíře na rybářský výlet k řece, a právě tu noc tatínkovi „přišli na pomoc všichni jeho přátelé z řeky" – ryby berou jako o překot, profesor Nechleba zažije něco, co dosud nezakusil, slastný žár lovu, je šťasten, a druhý den konečně vyzve tatínka, aby mu přivedl Irmu ukázat.

Že příroda tak příznivě zasahuje do otcova příběhu, není u Pavla ani ojedinělé, ani nahodilé. Příroda, zejména ta kolem Berounky, na Křivoklátsku, tak milovaná tatínkem a celou jeho rodinou, je totiž v obou Pavlových knížkách zbavována mrazivé lhostejnosti k lidskému osudu. V próze Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům – je zařazena do autorovy druhé knihy – sice čteme, že řeka, ten přírodní živel, umí ukázat i svou drtivou sílu a nepřízeň hatící tatínkovy záměry, ale jinak a v zásadě příroda v prózách O. Pavla nezná vůči člověku nemilosrdnost, naopak, když to člověk zvlášť potřebuje, milostivě k němu obrací svou příznivou tvář a doslova vychází vstříc jeho naléhavým přáním, záměrům a potřebám. Je tomu tak i v titulní próze knihy Smrt krásných srnců. Sledujeme zde, jak se tatínek za protektorátu vypraví do svého milovaného Luhu, aby pro své dva syny, kteří odcházejí do koncentráku, přivezl vydatné jídlo: „Ti kluci se potřebují před odjezdem najíst. Masa. Přivezu nějaké ryby," říká a vrhne se do nebezpečného podniku. Zpočátku se mu nedaří, zdá se, že se „příroda proti židovi spikla". Nakonec mu však přece jen projeví milost a pošle mu do cesty srnce, kterého se tatínkovi za pomoci psa Holana podaří dostat. Přízeň, kterou příroda v Pavlových prózách prokazuje člověku, je zde zárukou jakési vyšší spravedlnosti, a ta místy hojivě kontrastuje s tíživostí a nespravedlností lidského osudu.

Dějová osnova, fabule Pavlových próz je vždy jednoduchá. To autorovi umožňuje, aby se plně soustředil na obraz otcova životního postoje. Základní fakticita života Pavlova otce není vlastně nikterak povznášející, je to obchodní cestující. V náznaku se dočítáme, že zpočátku se mu moc nedařilo, prodával jakési pochybné hasicí přístroje, a Popprovi „jedli osolené houby bez vajíček a chleba se zdravou cibulí". Později si tatínek polepší, je přijat k elitní švédské

firmě, ale na „prozaičnosti“ jeho zaměstnáni se nic nemění, zůstává obchodním cestujícím, tentokrát s ledničkami a vysavači. Za protektorátu přicházejí pohromy, doléhá na něj tíže osudu, odcházejí do koncentráku jeho dva synové, po nich i on sám. A když se po válce vrátí ke své rodině, znovu obchoduje, jenže nyní jaksi pod úrovní, „neprodával jenom artikl, který by ho byl hoden“, prodává spony na kšandy, mast proti svrabu a reklamní skříňky, pak nelepící mucholapky. Nakonec, za poslední „štace“ na této zemi, chce přijít k penězům pěstováním králíků. – Kdyby šlo o jiného člověka, tato fakticita by mohla situovat jeho život do naprosté všednosti, „prozaické“ šedivosti. Navzdory tomu život Pavlova otce je barvitý, neobvyklý a svým způsobem velký.

Je takový proto, že tatínek se podmiňující „prozaickou“ fakticitou svého osudu nenechává pohltit, vzpírá se jí, znovu a znovu se ji pokouší přesáhnout. A překračuje ji tím, že má nezkrotnou víru ve svou životní úspěšnost, že neustále spřádá „sny“ a dokáže za nimi jít. Základem jeho příběhů, tak jak je Pavel vypráví v knize Smrt krásných srnců a v některých prózách druhé knihy, jsou vlastně úspěšné či neúspěšné cesty za těmito sny. Jsou to sny větší či menší, poetické či založené materiálně, jednou spjaté s jeho vášní pro ženy či ryby, jindy vyvěrající z jeho zaměstnání či starostí o rodinu. Tatínek není člověk reflexe, neváží promyšleně a obezřetně své faktické možnosti a okolnosti svého počínání – proto může být vždy tak optimistický, tak důvěřovat ve zdar svého počínání –, rozhoduje se rázem a doslova se vrhá za vidinou životní úspěšnosti. Když se tatínek rozhodne ve jménu své lásky k rybám zakoupit rybník s rybami, vždy střízlivější maminka ho od toho zrazuje a upozorňuje ho, že „to není jeho branže“. Tatínek samozřejmě nedbá, nemůže dbát, je v zajetí svého přání, své touhy. Když se zamiluje do paní Irmy, má ve skutečnosti asi tolik naděje, „jako kdyby chtěl zdolat Mount Everest“, jak opět konstatuje maminka. Tatínek si to však plně neuvědomuje, prostě je stržen svou vidinou veliké lásky. Když se tatínek za protektorátu rozhodne všem zákazům navzdory opustit Prahu a přivést pro své kluky maso, zpočátku mu vůbec nepřijde na mysl, že by ho to mohlo stát život. To jen když se pouští do prodeje prapodivných mucholapek, uvědomí si, do jak obtížného podniku se vrhá, ale i tak žije nadějí, že obstojí, neboť není nikdy schopen ustoupit a v tomto případě navíc poznává „svou poslední

příležitost vyniknout, tak jako fotbalista má možnost zazářit v posledním velkém zápase, ať se zdá sebetěžší“.
O co méně tatínek zvažuje svá rozhodnutí a okolnosti svého počínání, nechávaje se vést především touhou, o to více vykupuje cestu za svými sny nesmírnou energií a vytrvalostí a nemálo za ně platí. Co jen asi stálo tatínka námahy, aby se stal oslavovaným přeborníkem v prodeji ledniček a vysavačů a aby tak k sobě připoutal pozornost paní Irmy! Co vytrvalosti bylo zapotřebí, aby se tatínkovi podařilo – vypráví o tom v druhé Pavlově knize povídka Zlatí úhoři – ulovit pro syna na oplátku jedenáct úhořů a tím nepřímo dosáhnout vysněné představy o „zlatých“ úhořích i naplnit svou eticky náročnou představu o nezadluženosti svého života! A nejde jen o námahu a vytrvalost, ale nejednou přímo o riziko ztráty života: to tatínek podstupuje, nejen když jede pro maso do Luhu, ale také když spolu se synem krade z vlastního rybníka zabaveného Němci ryby a vzpurně se tak domáhá životní spravedlnosti.
Navzdory vynaložené energii a vytrvalosti však věci nedopadají tak, jak si tatínek představuje, ne vždy dosahuje svého a zazáří sám před sebou a před jinými. Spíše naopak – úskok či větší obratnost protihráče, jeho nepředpokládaná reakce, nešťastná shoda okolností či momentální nepřízeň přírody se staví do cesty tatínkovým záměrům a jeho sny se bortí. Tatínek si dokáže dokonale naklonit malíře Nechlebu a získat ho pro svůj záměr, ale nic platné, Nechleba ve jménu svého uměleckého i lidského přesvědčení nakonec odmítne Irmu portrétovat, a to znamená definitivní konec tatínkova snu. V tomto případě se tatínek „nešťastnou láskou k paní Irmě dlouho trápil“. Jindy je jeho neúspěch provázen zesměšněním, zklamáním, stísňujícím poznáním vlastní slabosti či falešného sebevědomí. V závěrečných dvou povídkách knihy Smrt krásných srnců je to ještě horší. Po katastrofě s prodejem mucholapek byl tatínek „vyřízen jako boxer v ringu, co prodělal těžké k. o. … zlomilo mu to jeho obchodnické srdce“. A z povídky Králíci s moudrýma očima vyčteme, že králikářský neúspěch na pěstitelské výstavě tatínka zasáhne tak, že uspíší jeho smrt.
Tatínek se dostatečně brzy přesvědčí, že uskutečnit své záměry, touhy a sny není nic snadného a že mu stále hrozí neúspěch a zklamání. Svého způsobu jednání a životního postoje se však přesto nikdy nevzdá. Jak je příznačné pro tatínka, že po nešťastně končící lásce

k paní Irmě se „nevzpamatuje“ a učiní něco ještě nepochopitelnějšího než dříve, zamiluje se totiž do vidiny, do Lukrécie na obrazu malíře Nechleby! Neúspěchy a zklamání ho neodrazují, znovu a znovu se vydává na cestu za svými nestřízlivými záměry a sny, je to pro něj jediný možný způsob existence. Aniž o tom přímo uvažuje, aniž to vysloveně reflektuje, v každém ze svých příběhů vždy znovu „hraje“ o všechno, i o smysl života. Ve svém úsilí o životní úspěšnost musí stále jednat, reagovat, setkává se a poměřuje s různými lidmi a přinejmenším nahlíží do jejich světa, ocitá se v rozmanitých a netušených situacích, zakouší pestrou škálu pocitů. Jeho život tak nabývá rozpětí a bohatosti, získává „barvu“ a „chuť“, plnou reálnost – *na cestě za splněním svých snů tatínek* opravdu žije. *Už proto se navzdory četným zklamáním na tuto cestu opět a opět vrací, zároveň je tu stále naděje na úspěch a tím i na dosažení vrcholného pocitu štěstí, který dokáže zúplnit tatínkův život a propůjčit mu smysluplnost.*

Když se tatínkovi daří lovit v zabaveném rybníku, „má na tváři spokojený výraz“, a když dokáže v Luhu zabít pro své kluky srnce, je „mu krásně, že tady byl a že všechno se podařilo, jak si přál“. A když se mu pro syna Otu podaří chytit úhoře a syn mu je pochválí, tatínek je „šťastný jako kluk“. Nesmíme se nechat mýlit tím, že tatínkovy sny a záměry jsou nejednou založeny hmotně, tatínek chce často „nadělat majlant“; cesta za těmito sny a záměry vposledku přesto míří do oblasti ne-hmotné, k povznášejícímu pocitu štěstí. *A tento pocit štěstí je vlastně tím, oč tatínkovi v podstatě napořád běží, co v základu své bytosti naléhavě potřebuje. Je to vrcholová a možno říci „cílová“ hodnota, která se chvěje na horizontu tatínkova života a která je nadějí i smyslem jeho osudu.*

Výpravy Pavlova otce za štěstím mají povětšině naprosto individuální, neopakovatelnou motivaci, jsou projevem konkrétního nezaměnitelného individua, zní tu však i odvěká, věčná, nepotlačitelná obecně lidská touha, touha po životním štěstí. Tento moment činí z tatínka lidský typ a monumentalizuje ho. Zároveň se ukazuje, že Pavlovy prózy o otci dosahují až k otázce smyslu života, že jsou uměleckou výpovědí o životě v jeho celku. Tatínkova častá neúspěšnost poukazuje v nich k tíži lidského osudu vůbec, k obtížnosti cesty člověka s pocitem životního uspokojení. Z hlediska obecnější výpovědi o životě je pak neméně významné i to, že když

tatínek přece jenom pocit štěstí zakouší, je to obestřeno smutkem, neboť tento pocit je příliš ztěžka vyzískáván na stísňující životní fakticitě, vůči životní nespravedlnosti, nepřízni či dokonce krutosti osudu i blížící se smrti, a je také čímsi chvilkovým, pomíjivým, snadno unikavým. Nicméně tatínek pocitu štěstí dosahuje a tento fakt působí v Pavlových prózách jako útěšný i nadějeplný pro člověka vůbec.

Nesmíme přehlédnout, za jakých okolností a ve spjatosti s čím tatínek k pocitu štěstí dospívá. Víme, že tatínek neuvěřitelně vynikal ve své obchodnické branži. Tato aktivita je oblastí jeho profesionální obratnosti a výkonu, vzdáleně se podobajícího výkonům Pavlových sportovců a tatínkem také občas tak chápaného; kupodivu mu ono krajní uspokojení nepřináší. Proto se často vytrácel „přímo z obchodní cesty a našli ho obvykle na Berounce, jak chytá se svým nejlepším přítelem převozníkem Karlem Proškem štiky na okouny“. Dokonce i uprostřed svých „zázraků“ s prodejem mucholapek dokáže zapomenout na obchod a jde za rybami. Na výstrahu svého zaměstnavatele, že ho ryby existenčně zničí, nedbá, a vypravuje se k řece znovu a znovu „řeka byla pro něho v životě vším“, *čteme v závěru knihy, lne k ní instinktivně, podstatou své bytosti. Řeka a ryby znamenají pro tatínka v nejvlastnějším smyslu přírodu, to ona jej neodolatelně vábí a poutá. Proto tatínek hledá pro sebe i svou rodinu pěkný přírodní kout, kam by se mohli uchylovat. Skutečně takový kout nachází a spolu s tím i přátelství lidí, kteří žijí ve shodě s přírodou a jsou schopni bezprostředního, přirozeného lidského gesta a bezprostřední lidské účasti. Teprve tam, v kontaktu s přírodou – trojí podobu toho zachycují stále připomínané povídky Smrt krásných srnců, Kapři pro wehrmacht a Zlatí úhoři – dosahuje tatínek pocitu štěstí. Stejně významné je i to, že se tak děje vždy ve spjatosti s činy, které jsou podnikány s pomyšlením na rodinu a které tedy vyvěrají z oblasti přirozených, tj. přírodou daných lidských vztahů. Souhrnně to znamená, že oblast přírody a přirozenosti vůbec se stává v Pavlových prózách základní dimenzi lidského života, sama příroda pak jakousi „zahradou blaženosti“, sférou, která umožňuje, aby člověk byl byť jen na chvíli skutečně šťasten a alespoň se dotkl stále unikajícího smyslu svého života. A v tom je ta nejvyšší milost, kterou příroda u Pavla člověku poskytuje. A tak jako momentální přízeň přírody – výraz vyšší životní spravedlnosti – je v jeho prózách*

hojivým kontrastem nespravedlnosti a tíže lidského osudu, podobně, ale zásadněji se celá oblast přírody a přirozenosti lidských vztahů jeví jako útěšný protiklad toho, co přírodou a přirozeností není, protikladem světa, kde vládnou společenské konvence a předsudky, faleš, úskoky, násilí a společenské zlo.

Mnohé z toho, co bylo řečeno o knize Smrt krásných srnců, můžeme vztáhnout i na druhou Pavlovu knížku Jak jsem potkal ryby, autorem ne zcela dokončenou a už proto ne již tak dostředivou a ucelenou jako první svazek. Jakkoliv jde o soubor črt a povídek zaměřený především k životním zážitkům autorovým, nejpozoruhodnější jsou zde ty prózy, které pokračují v příbězích otcových (nacházíme tu např. právě i povídku Zlatí úhoři, jeden z vrcholů tohoto tematického okruhu) a které tedy doplňují obraz tatínka, jak jej zakládá a formuje Smrt krásných srnců. Nepřímo pak souvisejí s tatínkem i některé z próz zakotvených již v životních zážitcích a příbězích Pavlových; přinášejí jakousi odstíněnou, povětšině dětsky jímavou variantu otcova životního postoje (Můžou tě i zabít, Dlouhá míle). I v této knížce má tedy tatínek důležité postavení, ale nesjednocuje ji a ani ji sjednocovat nemůže – těžiště celku přece jenom spočívá mimo tuto postavu a její osudy. Celek souboru ani mozaika větších či menších zážitků a příběhů Pavlových, leckdy jen anekdotických, nevytváří pevnější sjednocující klenbu, je to právě spíše mozaika. Tento svazek črt a povídek, místy zasažený žánrovou popisností, fejetonistickými a reportážními prvky a humorem příznačným pro humoresky, má několik tematických, významových, výrazových poloh; neumožňuje proto jednotný výklad, dovolává se několikerého přístupu. Nicméně se zdá, že jedna významová složka či poloha tohoto různorodého souboru se uplatňuje vedle jiných jako zvlášť příznačná a charakteristická. Pravděpodobně v ní je specifikum knížky, zdroj jejího svébytného smyslu a zvláštní životní naléhavosti.

Je-li možné o Smrti krásných srnců říci, že je to knížka vzpomínková, o souboru Jak jsem potkal ryby to platí tím spíše: autor zde nahlíží do své dávné i nedávné minulosti a evokuje přitom různé scény a příběhy, vždy však spjaté s rybami a přírodou. Tato evokace není samoúčelná, skrývá se v ní Pavlův pokus o vyrovnání s vlastním životem. Je důležité, že tento pokus se odehrává ve zvláštní, lidsky naléhavé souvislosti: u jeho dna patrně spočíval fakt autorovy vážné choroby, možná i tušení blízké smrti. Poprvé se Pavel o své chorobě

zmiňuje uprostřed knížky, kde konstatuje, že „takhle na ryby s brášky dlouho nejel“, neboť „pět let strávil v ústavu pro duševně choré“. Podruhé a obšírněji hovoří autor o svých zdravotních potížích v Epilogu. Tam se také dočteme, že během nemoci Pavel vždy vzpomínal především na to, co bylo v jeho dosavadním životě spjato s rybařením, s přírodou vůbec. Protože převážné zaměření souboru Jak jsem potkal ryby je vlastně shodné se sklonem Pavlovy mysli z dob, kdy mu bylo nejhůř a kdy byl i na pokraji zoufalství, autorova celková tíživá situace uvízla v knížce i nepřímo.

Představa této situace, jakéhosi položivota-polosmrti, je neodmyslitelnou součástí díla, je pozadím autorova vyrovnání se životem, významně kontrastuje se vším, co Pavel ze své minulosti v knížce zpřítomňuje; tato představa svým způsobem osvětluje zaměření a charakter scén a příběhů z autorova života a přivádí k jejich smyslu. Pavel ze své minulosti evokuje především to, co je plně konkrétní, zážitkově výrazné, poetické, životně charakteristické, tj. v čem se ozývá a dýchá život. Ve svéživotopisných prózách autor zpracovává zejména scény a příběhy, které měly pro něho životně konstitutivní význam, které ho přivedly k poznání sebe i jiných, v nichž se mu zřetelně zjevila povaha věcí, lidí a světa. U takových scén a příběhů je možné – ve vzpomínce s plným zaujetím setrvat nejen kvůli nim samým, ale i proto, že z odstupu let a zejména za určitých životních okolností mohou sehrát roli životní opory. Je to zvláštní, ale jestliže nám ujíždí půda pod nohama, jestliže se náš život otřásá v základech, nabývá opěrného významu i to, co se nám kdysi podařilo s původností i neopakovatelností, výrazně, naplno a významně prožít.

Zároveň se změnou tematickou, se zvýrazněním svéživotopisného východiska Pavel obohatil i rozšířil v souboru Jak jsem potkal ryby svoje zaposlouchání do sféry přirozenosti a přírody o nové tóny. Právě proto teprve ve spjatosti s touto knížkou je definitivněji patrná zvláštnost Pavlova vztahu k přírodě a tedy i jeho odlišnost v kontextu nedávné i soudobé české přírodní beletrie, zejména odlišnost od jejího čelného představitele Jaromíra Tomečka.

Pro oba, Tomečka i Pavla, je příroda základní, výchozí oblastí skutečnosti, oba autory k ní poutá nezměrná úcta. Tím však obdoba mezi nimi končí. Tomeček od počátku své tvorby vidí v přírodě především sféru pevných zákonitostí a řádu, přičemž na člověku je,

aby tento přírodní řád sledoval, uctíval, nenarušoval a aby pronikal do jeho „tajemství“ a smyslu. Z obou Pavlových knih vyplývá, že u tohoto autora hraje příroda především úlohu dobrodějky, dárkyně, neboť uvádí člověka na nejvlastnější cestu k sobě samému, k své nejpravdivější podobě, k nejčiřejším životním prožitkům, k elementární a přitom nejryzejší možnosti, jak naplnit smysl svého života; ve své milosrdnosti má tedy příroda hodnotu očistnou. *S oceňováním přirozených, přírodou daných lidských vztahů souvisí v druhé Pavlově knize zahledění do dětství, do období, kdy je člověk ve své dětské naivitě a bezprostřednosti nejčistší a právě nejbližší přírodě. Zároveň se v této knize konkretizuje i zvýrazňuje právě očistný význam přírody pro člověka – příroda je zde pro svou prapůvodnost, krásu, nefalšovanou hloubku, pravdivost a čistotu jakousi „lázní“, která z člověka smývá faleš, tíseň, žal i životní kal. To probouzí v člověku nekonečnou pokoru před přírodou a stejně nekonečnou něhu k ní.*

Současná literatura má Pavlovi zač děkovat, jeho stopa v ní je velmi výrazná. Už sportovními prózami dosáhl nevšedních výsledků a podstatně přispěl k rozvinutí sportovního literárního žánru i naznačil jeho další možnosti. Ve sportovcích Pavel viděl civilní hrdiny moderního typu, a protože byl více než autor „speciálního žánru“, pokoušel se do obrazu sportovního výkonu zahrnovat širší životní souvislosti, dokonce i bytostné složky lidského osudu. Zůstává ovšem faktem, že i tam, kde je při této snaze nejúspěšnější, nepodává a ani nemůže podat celkovou hlubinnou výpověď o životě, neboť jádrem próz i tak je vždy jen dílčí lidská aktivita, sebepřekonávání ve sportovním výkonu – a ten má dosah a význam pouze z určitého hlediska. Teprve když Pavel radikálně vykročil z hranic sportovního žánru a objevil šťastně téma v rodinných příbězích, otevřel si cestu do životní oblasti, kde se neprožívá jen výkon, ale kde se prožívá plný život v elementárním, širokém slova smyslu. Zjednal si tak předpoklad pro vyslovení závažnějšího, z hlediska celku života zásadnějšího obsahu, a tím i předpoklad pro literární tvorbu v pravém významu toho pojmu.

Někdo může říci, že i knihy Smrt krásných srnců a Jak jsem potkal ryby mají úzké východisko, když v nich Pavel zpracovává především příběhy svého otce a sebe sama, a že tedy autor jakožto epik nedosáhl skutečné epické objektivity. Ta se přece domáhá vytvoření

širšího společenství postav co nejrozmanitějších i co nejvzdálenějších autorově osobě a žijících ve svébytném, právěže objektivizovaném významovém „makrokosmu“. Podotkněme k tomu, že Pavel je především vypravěč, vypravěč příběhů pro předpokládaný okruh posluchačů, tj. že ve svých dvou knížkách ustavuje jakousi základní situaci, z níž skutečná epika teprve roste. Zároveň je však třeba zdůraznit, že zejména v prózách o tatínkovi Pavel přesto dosáhl jakéhosi epického „zázraku“. Těmito prózami napomohl vrátit do současné české literatury kvalitu, která se z ní částečně vytrácela, tj. příběh, a v něm radikálním způsobem obrátil pozornost ke skutečně konkrétní podobě lidského osudu. Zaujetí pro příběh nasycený věcnými, autentickými významy znamená tedy u Pavla zároveň zaujetí pro konkrétního člověka jakožto „klíče“ k životu a světu. V postavě tatínka se Pavlovi podařilo podat typ *člověka, který si nevytváří monumentální životní perspektivy, který žije především všedními a obyčejnými věcmi, velmi prostými a přirozenými zájmy, a přitom se dopíná plné reálnosti i smysluplnosti svého života. Obraz tatínka, utvářeného základně do podoby směšnohrdinské, se Pavlovi podařilo nasytit tak rozmanitými, obsažnými i důsažnými momenty a lidství této postavy zpřístupnit v takové míře a šíři, že svoje prózy otevřel do hlubin lidství a lidského osudu vůbec – a tak překonal jejich úzký tematický základ. Tím, že se mu právě toto podařilo, Ota Pavel připomněl současné české literatuře, že vyhrocená konkrétnost ve vztahu k realitě, člověku a jeho osudu je spolehlivým východiskem literární tvorby, ať už si klade úkoly jakékoliv.*

Bohumil Svozil

OTA PAVEL *(pův. jménem Ota Popper) se narodil 2. července 1930 v Praze jako syn obchodního cestujícího. Za války pobýval s rodiči a dvěma bratry na Kladensku a tam začal r. 1943 pracovat jako havíř. V chlapeckých letech aktivně provozoval fotbal a hokej. Po válce žil opět v Praze; navštěvoval zde obchodní a jazykovou školu. V l. 1949–56 pracoval v Čs. rozhlase jako sportovní redaktor (s výjimkou let 1951–53, kdy absolvoval dvouletou vojenskou prezenční službu), r. 1956 byl zaměstnán v časopise Stadion, od r. 1957 v časopise Čs. voják. Při zaměstnání vystudoval střední školu pro pracující a ukončil ji r. 1960 maturitou. V r. 1962 provázel fotbalisty pražské Dukly na jejich zájezdu do Spojených států; navštívil i několik dalších cizích zemí (SSSR, Francii, Jugoslávii, Švýcarsko, Rakousko, Itálii aj.). V únoru 1964 onemocněl vážnou duševní chorobou (maniodepresivní psychóza) a byl nucen pobývat v psychiatrických ústavech a trvale se léčit. Z léčeben se vracel do zaměstnání a ke své tvůrčí práci pouze na krátká období. R. 1966 mu byl přiznán plný invalidní důchod. Přes velké zdravotní potíže Pavel i v posledních letech svého života horečně literárně tvořil. 31. 3. 1973 náhle zemřel na zástavu srdeční činnosti. Je pochován na Židovském hřbitově v Praze-Strašnicích.*

Publikovat začal velice záhy, už od počátku 50. let uveřejňoval v denním tisku drobnější, převážně reportážní práce. Jeho prvním velkým literárním úspěchem byla kniha Dukla mezi mrakodrapy (1964), kterou se uvedl v žánru tzv. sportovní beletrie. Po ní následovaly soubory kratších próz a črt o našich předních i méně známých sportovcích (Plná bedna šampaňského, 1967, Pohár od Pánaboha, 1971, Syn celerového krále, 1972). Celou knížku věnoval vyprávění o Jiřím Raškovi (Pohádka o Raškovi, 1974).

Hned několik Pavlových prací z oboru sportovní beletrie bylo poctěno novinářskými a literárními cenami (např. cenou Víta Nejedlého a Julia Fučíka), některé byly zdramatizovány a uvedeny československým rozhlasem (rozhlasová dramatizace Omyl), televizí (televizní filmy Kladno hází, Alfréd Jindra, Pohár za první poločas) a filmem (celovečerní film Poslední etapa.). Mimořádnou pozornost čtenářů Pavel vzbudil knížkou příběhů ze života svého otce Smrt krásných srnců (1971). Na ni navázala posmrtně vydaná sbírka

vzpomínkových próz Jak jsem potkal ryby (1974), čerpající tematiku s vlastních autorových zážitků a příběhů.

B. S.

OBSAH

SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ

Nejdražší ve střední Evropě / 7
Ve službách Švédska / 13
Smrt krásných srnců / 28
Kapři pro wehrmacht / 40
Jak jsme se střetli s Vlky / 46
Otázka hmyzu vyřešena / 50
Králíci s moudrýma očima / 61

JAK JSEM POTKAL RYBY

DĚTSTVÍ

Koncert / 68
Černá štika / 70
Moje první ryba / 71
Souboj o štiky / 73
Pod Šímovic skálou / 74
Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům / 77
Bílé hřiby / 81
Můžou tě i zabít / 83
Dlouhá míle / 90

ODVÁŽNÝ MLADÝ MUŽ

U Prošků po válce / 99
Malý pstruh / 101
Dlouhý Honza / 104
S ponorkou na ryby / 121
Palamidy / 127

NÁVRATY

Pumprdentlich / 132
Žehlička / 134
Přijeď, báječně si zachytáš / 139
Zloděj prutů / 141
Jak jsme zahynuli na rybách / 144
Jak jsme nezahynuli na rybách / 150
Boty Made in Italy / 152
Zlatí úhoři / 155
Epilog / 166

SVĚT PRÓZ OTY PAVLA (Bohumil Svozil) / 169

OTA PAVEL / 187

OBSAH / 189

Ota Pavel byl dlouho znám jako autor skvělých, originálních knih o sportovcích a světě sportu vůbec a stanul u nás jasně na první příčce v tomto dost opomíjeném, přitom však velmi obtížném žánru. Ale i zde poslední práce (Pohár od pánaboha, Syn celerového krále a Pohádka o Raškovi) jevily již úporné tíhnutí a směřování ke krásné próze v plném smyslu slova. Přesto však útlá, autobiograficky laděná knížka tragikomických povídek. „Smrt krásných srnců“ (1971) vzbudila mimořádné překvapení a vyvolala jak u kritiků, tak u čtenářů vřelý a spontánní ohlas. Rázem se stala bestsellerem a Ota Pavel vstoupil pevně do českého krásného písemnictví. Udivovala ohromující prostota a čistota jazyka jeho povídek, nenapodobitelná malebnost i citlivě zachyceného prostředí i dobové atmosféry, postavy – především nezapomenutelný tatínek – vykreslené s dokonalou úsporností, opředené kouzlem obyčejnosti, humoru i tragiky, jímavé nostalgie. Na tuto knihu navázal autor další povídkovou sbírkou „Jak jsem potkal ryby“ (1974), která je stejného rodu a vrcholí v ní životní osud tatínkův, ale vedle něho již v plné síle příběh autora samotného, od dětství přes léta dospívání až ke dnům zralosti, v pozadí s dobou válečného strachu i mírového vydechnutí, k hodinám a dnům životní síly i těžké choroby, k útěkům na milovanou řeku a k rybám, mlčenlivým přátelům. Žel, tato kniha byla i knihou poslední a Ota Pavel se jejího vydání již nedožil. A chystal se toho ještě tolik napsat, tolik tu bylo plánů. Jednou z takových knih měl být i „Fialový poustevník“. Nikdy již nebude. Ale nechť tedy tento název spojí alespoň v jeden celek to nejlepší, co Ota Pavel vytvořil, ony dvě knihy básně a pravdy jeho předčasně skončeného žití.

OTA PAVEL
Fialový poustevník

Doslov a medailon napsal
dr. Bohumil Svozil.
Ilustrovala Eva Bednářová.
Přebal a vazbu s použitím ilustrace
E. Bednářové a osnovu grafické
úpravy navrhl Karol Rosmány.
Grafická úprava a technická
redakce Vladimír Vácha.
Vydala Mladá fronta jako
svou 3758. publikaci.
Edice Máj, svazek 276.
Odpovědný redaktor Ladislav Ducháček.
Výtvarný redaktor Jiří Svoboda.
Vytiskl Mír, n. p., závod 3,
Praha 1, Opletalova 3.
Náklad 80 000 výtisků.
9,43 AA. 11,93 VA. První vydání
(Smrt krásných srnců 3. vyd.,
Jak jsem potkal ryby 2. vyd.);
192 stran textu, 8 příloh.
Přílohy ofsetem vytiskla Svoboda,
n. p., závod 1 v Praze.
Praha 1977. 601/22/85.6

13/33 23-013-77
Cena vázaného výtisku Kčs 20,–

Máj